

Jaarstukken 2018

Inleiding

2018 is de laatste volle kalenderjaar van onze bestuursperiode 2015 – 2019. Een bestuursperiode die gekenmerkt werd door grote financiële dynamiek, maar waarin we uiteindelijk ook uit het economische dal zijn geklommen. Scherpe keuzes in de zero-based begroting, maar zeker ook onze succesvolle lobby leidden er samen toe dat we konden blijven investeren in Zeeland. We sluiten 2018 dan ook af met een financiële positie die voor het volgende college ruimte biedt om door te gaan met investeringen.

De weeffout in het provinciefonds en de grote kosten voor de sanering van het Thermphos-terrein zorgden er voor dat de algemene reserve eind 2017 te laag stond om de risico's af te kunnen dekken. Bijdragen van andere provincies om die weeffout te herstellen en – in samenhang daarmee – het tijdelijk verhogen van de opcenten MRB hebben er toe geleid dat we onze reservepositie hebben kunnen herstellen. En mede door de rijsdeaal met het Rijk ontstond weer ruimte voor investeringen in Zeeland.

In het begin van 2018 hebben Rijk, IPO, VNG en UvW gezamenlijk het interbestuurlijk programma (IBP) uitgebracht, een gezamenlijke agenda van de grote en urgente opgaven, waar Nederland mee te maken krijgt. Samenwerken als één overheid is daarbij het motto. In de voorjaarsnota 2018 is daarom een eerste aanzet voor een strategische agenda van maatschappelijke opgaven opgenomen. Die opgaven zijn ook zichtbaar gemaakt in de begroting 2019, bij de hoofdstukken waar de meeste aansluiting bestaat. In de begroting 2018 was dat nog niet het geval. De opgaven uit de voorjaarsnota 2018 zijn in deze jaarrekening zoveel mogelijk verwerkt in de onderdelen waarmee de meeste inhoudelijke aansluiting bestaat.

In 2018 hebben twee programmeringsrondes van de investeringsagenda plaatsgevonden, waarin onder andere toekenning van middelen heeft plaatsgevonden voor Campus Zeeland, innovatiefinanciering, diverse wegenprojecten en voor de regeling impuls bedrijventerreinen. Door de verhoogde ruimte voor investeringen in Zeeland hebben we in 2018 ook besloten om extra middelen aan de investeringsagenda toe te voegen.

Begin 2018 is ook het beheerkader infrastructuur provincie Zeeland vastgesteld. Dat markeert de omslag naar assetmanagement. Dat is een andere benadering van het beheer en onderhoud van infrastructuur, namelijk het werken met 10-jarige uitvoeringsstrategieën. Om het vastgestelde kwaliteitsniveau in de periode tot 2028 te behouden zijn voor deze periode aanzienlijke aanvullende middelen toegekend.

Daarnaast vergde de Stationsbrug Middelburg ook de nodige aandacht. De vondst van Chroom-VI maakte uitstel van de renovatie nodig. Begin 2019 heeft besluitvorming plaatsgevonden over het toekennen van een aanvullende middelen om de renovatie uit te kunnen voeren.

In 2018 is ook een onderzoek uitgevoerd naar de toekomstbestendigheid van de Westerschelde ferry. Besloten is om de huidige situatie in ieder geval tot 2024 te handhaven, en middelen te reserveren voor het afdekken van de verwachte tekorten. In de komende jaren zal besloten moeten worden wat de situatie na 2024 moet worden.

Beeld uit de jaarrekening 2018

Ten opzichte van de jaarrekening 2017 is onze financiële positie in 2018 al met al fors verbeterd. Het grootste financiële risico, de sanering van Thermphos, is beheerst door de opvolging van het advies van de commissie Samsom. Mede daardoor is de algemene reserve weer (ruimschoots) voldoende om het benodigde weerstandsvermogen af te dekken.

In 2018 is besloten tot een stelselwijziging in de verantwoording van subsidies. Dat betekent dat met ingang van 2018 de gehele subsidieelast in het jaar van afgeven van de beschikking wordt verantwoord. Voorheen werd de subsidieelast verantwoord op basis van de voortgang door de subsidieontvanger. Dat betekent dat we in de jaarrekening voor ruim € 5 miljoen aan lasten hebben verantwoord welke op basis van de inschatting van de voortgang eerder geraamd stonden in de jaren vanaf 2019. Aangezien de budgetten ook overgeheld zijn in het lopend begrotingsjaar heeft de stelselwijziging geen budgettaire consequenties.

De jaarrekening laat een saldo zien van € 8,2 miljoen. In de jaarrekening geven we vanaf bladzijde 206 een verklaring voor en toelichting op het saldo. Voor de bestemming van het saldo stelt het college voor om € 1,6

miljoen toe te voegen aan de algemene reserve, € 0,86 miljoen toe te voegen aan bestemmingsreserves en € 5,7 miljoen door te schuiven naar 2019 en verder.

Hoewel de financiële ruimte voor 2019 nog relatief beperkt is, zijn we positief gestemd over de komende jaren, waarin de financiële ruimte verder toeneemt. Het blijft wel van belang dat in 2021 een oplossing wordt gevonden voor het structureel repareren van de weeffout in de provinciefondsuitkering.

Al met al constateren wij dat, na een aantal financieel zware jaren, de financiële positie nu weer op orde is. In combinatie met de ambitieruimte die vanaf 2019 beschikbaar is hebben we daarmee een goed vertrekpunt om de komende jaren verder te kunnen investeren in Zeeland. Samenwerking met andere overheden en partijen, het bundelen van krachten, zal echter noodzakelijk blijven om resultaten te blijven boeken.

Het college van Gedeputeerde Staten van Zeeland.

Inhoudsopgave

Jaarverslag	2
Inleiding	3
Jaarverslag	7
Programmaverantwoording	8
1.1 Investerings, Opgaven en Grote projecten	9
1.1.1 Investerings	9
Campus Zeeland!	10
Economische innovatie	14
Zuidwestelijke Delta	18
Wegeninvesteringen	23
Impuls Bedrijventerreinen	27
Natuurontwikkeling	29
1.1.2 Opgaven	30
Leefbaarheidsagenda	31
Kwaliteitskust	36
Zichtbaar Zeeland	43
Energietransitie	48
1.1.3 Grote Projecten	51
Sloeweg N62	53
Tractaatweg N62	55
Waterdunen	57
Natuur Pakket Westerschelde	60
Thermphos	62
MAR-kazerne	64
1.2 Fysieke omgeving	67
1.3 Natuur en Platteland	80
1.4 Regionale economie	87
1.5 Regionale bereikbaarheid	96
1.6 Culturele infrastructuur en monumenten	105
1.7 Bestuur	110
1.8 Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	117
1.9 Kosten van overhead	119

Paragrafen	121
2.1 Provinciale heffingen	122
2.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing	125
2.3 Onderhoud kapitaalgoederen	132
2.4 Financiering	138
2.5 Bedrijfsvoering	143
2.6 Verbonden partijen	151
2.7 Grondbeleid	177
Jaarrekening	181
Balans per 31 december 2018	182
Algemene toelichting	184
Overzicht van baten en lasten in de jaarrekening	185
Toelichting op de balans	186
Overzicht van baten en lasten inclusief begrotingsafwijkingen	205
Toelichting op het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening	206
Toelichting verschillen tussen begroting na wijziging en de rekening	207
Overzicht van de incidentele baten en lasten per programma	218
Overzicht van de structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves	219
Bezoldiging topfunctionarissen	220
Bijlage: Staat van materiële en financiële vaste activa	222
Bijlage: Verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen	224
Bijlage: Gerealiseerde baten en lasten per taakveld	225
Bijlage: Staat van restant investeringskredieten	228
Controleverklaring van de onafhankelijk accountant	229

Jaarverslag 2018

Programmaverantwoording

1.1 Investerings, Opgaven en Grote projecten

1.1.1 Investerings

Inleiding

De Provincie Zeeland blijft investeren in Zeeland. Met de investeringsagenda investeren we in prioritaire ontwikkelingen voor Zeeland en kunnen we flexibeler inspelen op kansen die zich voordoen.

In 2018 kon voor 6 onderwerpen een beroep op de investeringsagenda worden gedaan:

- Campus Zeeland!
- Economische Innovatie/ Innovatiefondsen
- Zuidwestelijke Delta
- Wegeninvesteringen
- Impuls Bedrijventerreinen
- Natuurontwikkeling

Met deze manier van werken spelen we in op de eerdere adviezen van de Commissie Balkenende. Naast de besluiten in 2017 om gezamenlijke investeringen met het Rijk te doen in het kader van Zeeland in Stroomversnelling 1.0, dragen de besluiten uit de investeringsagenda in 2018 ook in belangrijke mate bij aan cofinanciering voor het investeringsprogramma Zeeland in Stroomversnelling 2.0. Daarnaast zijn in 2018 met name belangrijke investeringen gedaan in bedrijventerreinen, veiligere wegen en fietspaden en kennis- en innovatienetwerken

De werkwijze en spelregels zijn afwijkend en specifiek dan in de reguliere begrotingsprogramma's. Budgetten worden niet aan de doelstelling gekoppeld, maar via programmeringsvoorstellen aan Provinciale Staten voorgelegd. Derhalve ondersteunt de investeringsagenda de doelstellingen op bovengenoemde zes onderwerpen, maar gebeuren investeringen enkel met expliciete goedkeuring van Provinciale Staten. Investeringsvoorstellen worden voorgelegd wanneer deze bestedingsgereed zijn. Dit voorkomt dat middelen jaren gereserveerd staan voor investeringen die nog in uitwerking zijn én dat middelen jaar op jaar dienen te worden doorgeschoven. Dit heeft ook betekenis voor de verantwoording in deze jaarstukken. Dit gebeurt op het niveau van de investeringen die zijn goedgekeurd.

In de volgende teksten is per investeringsonderwerp omschreven wat ambities en doelstellingen zijn, zijn de resultaten van de investeringen in 2018 aangegeven en voor het onderwerp is aangegeven welke partijen bij de realisatie van investeringen betrokken zijn.

Besluitvorming 2018

In 2017 zijn vanuit de tweede programmeerronde investeringsagenda reeds investeringsvoorstellen voor het begrotingsjaar 2018 vastgesteld. Vervolgens is in combinatie met de begroting 2018 in de najaarsnota 2017 een derde ronde programmering investeringsagenda voorgesteld, met daarin ook voorstellen voor begrotingsjaar 2018. Deze programmeerronde is door PS op 10 november 2017 vastgesteld. Een verdere intensivering op de begroting 2018 vanuit de investeringsagenda heeft plaatsgevonden in de voorjaarsnota 2018, welke op 8 juni 2018 door PS is vastgesteld.

Campus Zeeland!

Omschrijving

Campus Zeeland richt zich op het versterken en innoveren van de Zeeuwse economische sectoren en thema's door ze te verbinden met het hoger- en wetenschappelijk onderwijs en onderzoek. Onderdeel is het in stand houden/versterken van een goede onderwijs- en kennisinfrastructuur die kwalitatief én kwantitatief goed aansluit bij de vraag van het bedrijfsleven. Naast de versterking van de Zeeuwse economische structuur wordt ook het vestigingsklimaat versterkt.

Met als resultaat:

- Het ontstaan van meer economische dynamiek en werkgelegenheid in Zeeland;
- Het binden/trekken van hoger opgeleiden aan/naar Zeeland;
- Het binden/trekken van jongeren aan/naar Zeeland;
- Het binden/trekken van nieuwe inwoners aan/naar Zeeland;
- Het binden/trekken van bedrijven aan/naar Zeeland;
- Het stimuleren stedelijke ontwikkeling Middelburg/Vlissingen;
- Een betaalbare en kwalitatief goede onderwijs-/kennisinfrastructuur.

Het realiseren van Campus Zeeland vraagt intensieve samenwerking tussen Zeeuwse kennisinstellingen, overheden en bedrijfsleven. De Provincie Zeeland is één van de betrokken overheidspartijen die zich sterk maakt voor de versterking van de Zeeuwse kennisinfrastructuur gerelateerd aan de Zeeuwse economische sectoren en thema's.

Doelen

De beoogde resultaten van Campus Zeeland zijn:

- De (gefaseerde) ontwikkeling van een Bèta College
- De realisatie van Kennis- en Innovatienetwerken, minimaal één in elke Zeeuwse kernsector
- Het in stand houden en versterken van het onderwijs en onderzoek in de hele kolom (robuuste Zeeuwse onderwijs- en kennisinfrastructuur)

Resultaten 2018

	Mate van realisatie van voorgenomen acties: A = maximaal E = minimaal
	A
Acties 2018	Toelichting
Verder ontwikkelen en realiseren van het Joint Research Center (JRC) en het Hoger Onderwijs & Onderzoek (Groeimodel Bèta College, fase 1: invullen inrichting lab faciliteiten en practica lokalen, governance structuur, samenwerkingsovereenkomst; voorbereiden fase 2: invulling van een samenhangende onderwijs- en onderzoeksprogrammering	Behaald <u>Fase 1: Joint Research Center</u> • De functionaliteiten voor de vier laboratoriumclusters zijn gedefinieerd en de governance structuur JRC is vastgesteld. In Q1 2019 wordt de samenwerkingsovereenkomst tussen

	Mate van realisatie van voorgenomen acties: A = maximaal E = minimaal
binnen de drie kernthema's vanuit UCR en HZ in samenwerking met andere universiteiten (UU, WUR, TU/e etc).	betrokken partijen ondertekend en het Plan van eisen voor de bouw van het JRC definitief. • Verwachte oplevering JRC: Q1 2021 • Beschikking JRC (€ 12 miljoen) is verleend in Q1 2019 (hiervan is € 6,5 miljoen gedekt uit bijdrage Rijk / ZIS 1) <u>Fase 2: UCR Engineering & Innovation</u> • Er is - in nauwe samenwerking met andere Universiteiten / Instituten (zoals TUE, UU, NIOZ, Ugent) - gestart met het ontwikkelen van curriculum (cursussen, projecten, stages) UCR E&I. • Streven is om in september 2019 te starten met een instroom van 20 pionier-studenten; de officiële start is gepland in 2020 (en in 5 jaar te komen tot volledige opererend departement met een jaarlijkse instroom van 100 studenten). • Beschikking UCR E&I (€ 12 miljoen) is verleend in Q1 2019, hiervan is € 7 miljoen gedekt uit bijdrage Rijk ZIS 2.0) <u>Fase 3: Samenwerkingsplatform Delta vraagstukken</u> • Op 5 november 2018 is de samenwerkingsovereenkomst Deltavraagstukken tussen Universiteit Gent en Campus Zeeland getekend waarmee de start is gemaakt om een gezamenlijk, grensoverschrijdend onderzoeksprogramma rondom klimaat- en delta vraagstukken in het living lab Zeeland – Vlaanderen op te pakken. Het Rijk heeft voor 2019 steun toegezegd voor de realisatie van het Samenwerkingsplatform Vlaanderen/Nederland.
Binnen de zes kernsectoren tot ontwikkeling brengen van een aantal Kennis- en Innovatienetwerken waarin bedrijven, kennisinstellingen en overheden meerjarig met elkaar samenwerken (vergroten van de innovatiekracht in samenhang tot de versterking van de kennisinfrastructuur). Analyse sectoren: zorg, toerisme, agrofood. Realiseren en/of continueren van 4 à 5 grote netwerken en aantal kleine, pionier-netwerken. Afstemming van K&I netwerken binnen innovatief	Behaald • In alle zes economische kernsectoren zijn één of meerdere netwerken actief (door stroomlijning- en afstemming met de regeling aanjaaggelden van de Economic Board worden er ook binnen Campus Zeeland zes i.p.v. vijf economische kernsectoren onderscheiden) . • Er is (nog) variatie in de fase van ontwikkeling (zie onderstaande schema)

	Mate van realisatie van voorgenomen acties: A = maximaal E = minimaal
ecosysteem Zeeland (waaronder aanjaaggelden). Campus Zeeland richt zich hierbij op het organiserend vermogen.	
Overzicht kennis & Innovatie netwerken Zeeland december 2018 The diagram illustrates the development of knowledge and innovation networks in Zeeland across three phases: Pioniersfase, Groeifase, and Volwassenfase. The diagram is organized into six horizontal tracks representing different sectors: Industrie & Maintenance, Havens & Logistiek, Water & Energie, Zorg, Vrijtijdseconomie, and Agro & seafood. Each track shows the progression of various networks and initiatives over time, with markers indicating their status (e.g., 'Ondersteund via K&I', 'Netwerk in ontwikkeling', etc.). Key initiatives include Schelde Safety, KIC/MPI, SDR, Zeeland Connect, Fieldlab Zephyros, CoE W&E, Zeeuws Energieakkoord, Energy Port Zeeland, eHealth, Viazorg, TUA/TOZ, Fooddelta, and Biobased Delta. Arrows indicate the flow and development of these networks across the phases.	
Het versterken van de Kennis- en Onderwijskolom (doorlopende leerlijnen, instandhouding en versterking van de Zeeuwse kennisinfrastructuur). VO Zeeuws Vlaanderen, Groen Onderwijs in Zeeland, Verankering RIAS, Techniekpact, Zorgpact. Verkenning samenwerking buurregio's en inhoudelijk gerelateerde onderwijs- en onderzoeksinstituten.	Behaald <u>VO Zeeuws Vlaanderen</u>: het Transitieplan VO Zeeuws Vlaanderen is door betrokken partijen (OCW, BZK, Zeeuws Vlaamse gemeenten, Provincie Zeeland) geaccordeerd; Beschikking VO Zeeuws Vlaanderen (€ 9,2 miljoen) is verleend in Q1 2019; hiervan is € 8,3 miljoen gedekt uit bijdrage Rijk ZIS 2.0 <u>Groen Onderwijs in Zeeland</u>: Vanwege financiële problemen van Edudelta is in goed overleg besloten dat het groene onderwijs vanaf schooljaar 2018-2019 door Pontes Goese lyceum (vmbo Groen onderwijs) en Scalda (MBO Groen Onderwijs) wordt verzorgd. T.i.v. Campus Zeeland is een 'Kwartiermaker groen onderwijs' aangesteld die zorgt voor de verbinding van het Groene onderwijs met de Zeeuwse opgaven.

	Mate van realisatie van voorgenomen acties: A = maximaal E = minimaal
	• Daarnaast heeft het Rijk vanuit ZIS 2.0 een bijdrage toegezegd voor de verdere ontwikkeling van de Groene Onderwijs / kenniskolom in Zeeland (vmbo – wo: samenwerking in de Groene Delta). • Verankering RIAS: ingang gezet: samenwerking met verschillende Uni's, zoals UCR, UPlymouth en UOxford; nadruk op rebranding; profielontwikkeling; aansluiting 4 Freedoms op Zeeuwse thema's Water, Energie/ Biobased/Food • Techniekpact, Zorgpact, Hospitality Pact: in ontwikkeling • Samenwerking buurregio's/inhoudelijk gerelateerde onderwijs- en onderzoeksinstituten: met name binnen Bèta Campus (UGent, UU, TUE, TUA, VLIZ, NWO, NWA e.d.)

Betrokken partijen

- Overheden (Zeeuwse gemeenten, Provincie Zeeland, Rijk: BZK, OCW, LNV, I&M, RWS, vertegenwoordiging Vlaamse regering)
- Ondernemers (VNO/NCW Zeeland, Impuls Zeeland, Damen, DOW Chemicals, Zeelandia, Amels etc.)
- Kennis/onderwijsinstellingen (onder meer: UCR, HZ, NIOZ, WMR, RIAS, Wetenschappelijke Raad Zeeland, Zeldenrust-Steelant college Terneuzen, De Rede Terneuzen, het Reynaertcollege Hulst, Zwincollege Oostburg, Scalda, Scholengroep Pontes, UGent, TUE, WUR, Deltares, UU)

Genomen besluiten

- Actie Coalitieakkoord: participeren in Stuurgroep Campus Zeeland en formuleren voorstellen realisatie;
- Reservering Coalitieakkoord: € 1,5 miljoen voor 2015-2016 t.b.v. de voorbereidingsfase Campus Zeeland
- Campus Zeeland is onderdeel van het economisch beleid (waarin kenniseconomie en vestigingsklimaat ook toe behoren), de Economische Agenda.
- PS vergadering 8 juli 2016: vaststelling Kadernota Campus Zeeland
- PS vergadering 4 november 2016: kennisneming van het Masterplan Campus Zeeland zoals opgesteld door de Stuurgroep Campus Zeeland.
- PS vergadering 18 november '16: instemming om in 2017 voor Campus Zeeland € 1.100.000,- uit de bestemmingsreserve investeringsagenda te onttrekken.

Economische innovatie

Omschrijving

Zeeland heeft een sterke uitgangspositie voor duurzame economische groei. Belangrijke opgave is om de economische structuur op de korte en langere termijn te behouden en te versterken. Zeeland heeft een goed klimaat voor ondernemers die met vindingrijkheid en durf innovaties omzetten in concrete producten of diensten. De innovatiekracht van bedrijven is belangrijk voor de concurrentiekracht van Zeeland, waarbij een aantal sectoren internationaal en nationaal goed kan scoren. Om innovatie te stimuleren is een breed instrumentarium nodig, afhankelijk van de fase van innovatie, dat helpt bij het realiseren van innovaties en ontwikkelingen in het Zeeuwse bedrijfsleven. De Provincie wil hieraan een bijdrage leveren, waarbij uitgangspunt is dat ook de private sector investeert in de Zeeuwse economie. Een provinciale bijdrage zal zoveel mogelijk gelinkt worden aan de maatschappelijke opgaven en de prioriteiten van de Commissie Structuurversterking en werkgelegenheid Zeeland. Impuls Zeeland voert een deel van het provinciaal economisch beleid uit. Ze verbindt partijen, ontwikkelt samen met ondernemers projecten die innovatie aanjagen, die zorgen voor investeringen in de Zeeuwse economie en het verspreiden van kennis.

Doelen

- Versterken van de innovatiekracht van economische sectoren ter vergroting van concurrentiekracht van bedrijven in Zeeland.
- Versterken van cross-sectorale samenwerkingen om te komen tot nieuwe innovaties. Met innovatie- en investeringsregelingen geven we hieraan een impuls.
- Verkennen van de mogelijkheden voor aanvullende financieringsinstrumentaria ter stimulering van de Zeeuwse economie met aandacht voor het faciliteren van start ups en fieldlabs.

Resultaten 2018

	Mate van realisatie van voorgenomen acties: A = maximaal E = minimaal
	B
Acties 2018	Toelichting
Uitvoering geven aan het Investeringsprogramma Zeeland in Stroomversnelling (Versterking innovatie-infrastructuur en –fondsen).	Behaald Provincie Zeeland, het Rijk en Impuls hebben het Investeringsfonds Zeeland gezamenlijk opgericht. Het resultaat van de samenwerking is uitbreiding van bestaande investeringsfondsen en het opzetten van een (door)groeifonds dat gericht is op het realiseren van een Zeeuwse financieringsinfrastructuur die enerzijds aansluit bij de behoeften van het regionaal bedrijfsleven en anderzijds revolverend is.
Het borgen, versterken en vergroten van het bestaande stimuleringsinstrumentaria voor innovatie in het MKB. Dit doen we door op zoek te gaan naar nieuwe middelen en /of nieuwe	Behaald Provincie, gemeenten, Impuls Zeeland en KVK hebben tijdens de MKB Roadshow in vijf regio's

	Mate van realisatie van voorgenomen acties: A = maximaal E = minimaal
partners in onder andere Zuid-Nederland en met het Rijk (bijvoorbeeld InnoGo!, Zeeland FM, ZPF, Vroege Fase Financiering en MIT Zuid).	ondernemers geïnformeerd over subsidie- en financieringsmogelijkheden. Om de innovatiekracht en financieringsinfrastructuur (fondsen) te versterken zijn de financiële regelingen voor innovatiefinanciering InnoGo!, Zeeuws Investeringsfonds (ZIF) en het Zeeuws Participatiefonds (ZPF 1 en 2) en het nieuw opgerichte ZPF 3 ondergebracht in het Investeringsfonds Zeeland BV (IFZ). De Provincie Zeeland draagt € 4 miljoen bij aan het IFZ.
Het verder verkennen van de mogelijkheden voor het opzetten van aanvullende innovatiefinancieringsinstrumenten (o.a. Zeeland Business Angels en Groeifinanciering voor het MKB).	Behaald De mogelijkheden voor het opzetten van aanvullende innovatiefinancieringsinstrumenten zijn verkend. Begin 2019 mondt dit uit in de activiteit Finance Me! Onder andere fondsmanagers, investeerders, accountants, accountmanagers en ervaringsdeskundigen presenteren zich tijdens dit evenement en lichten de mogelijkheden van verschillende financieringsvormen voor (innovatieve) mkb-ers toe.
Het vullen van het revoluerende Industriële Symbiose Fonds (ISF) met projecten Smart Delta Resources (SDR).	Niet behaald Wegens voortschrijdend inzicht is afgezien van het oprichten van het fonds. Allereerst is de visie van de provincie ten aanzien van het aangaan/verstrekken van leningen de afgelopen jaren bijgesteld. Ten tweede is de focus van SDR met het opstellen van de Roadmap verschoven naar projecten met een grote CO2 impact en bijbehorende, grote financieringsvraagstukken die niet met het beoogde ISF-fonds kunnen worden opgelost.
Het benutten van nationale en Europese programma's als cofinanciering bij de realisatie van innovatie.	Behaald We hebben een cofinancieringsbijdrage aan de MKB Innovatiestimulering Topsectorenbeleid (MIT) regeling verleend. De subsidie is voor het stimuleren van innovatie in het MKB door middel van haalbaarheidsonderzoeken en Research & Development samenwerkingsprojecten. Voor het MIT Zuid 2018 is € 10,9 miljoen ingezet voor projecten die bijdragen aan de versterking van de innovatiekracht van het Zuid-Nederlandse MKB. Het Ministerie van Economische Zaken en

	Mate van realisatie van voorgenomen acties: A = maximaal E = minimaal
	Klimaat draagt hier de helft aan bij, evenals de provincies Limburg, Noord-Brabant en Zeeland gezamenlijk. Voor het totale beeld van neerslag van Europese middelen in Zeeland wordt halfjaarlijks door ERAC in Zuid NL-verband een monitoring uitgevoerd. De rapportage wordt periodiek naar de Staten gestuurd. Op peildatum 1 september 2018 hebben 318 projecten in Zeeland vanuit Europa ruim € 96 miljoen ontvangen.
Verder uitwerken van de MKB Samenwerkingsagenda met het Rijk, de Provincie Noord-Brabant en de Provincie Limburg.	Behaald De MKB Samenwerkingsagenda is op verschillende manieren uitgewerkt. Zeeuwse MKB'ers kunnen gebruik maken van de subsidieregeling MIT Zuid. Met het oog op starters en valorisering neemt de provincie deel aan het landelijk Startup Officers netwerk. Zeeuwse bedrijven, onderwijsinstellingen en overheden hebben de krachten gebundeld in het Aanvalsteam Arbeidsmarkt. Impuls Zeeland ontvangt met het oog op hun dienstverlening een structurele subsidie van het Ministerie EZK. Provincie heeft een bijeenkomst georganiseerd inzake het afstemmen van (internationale) acquisitie met de partners ministerie EZK, NFIA, North Sea Port en Invest in Zeeland. Eind 2018 is voor het MKB een informatiebijeenkomst over de Brexit georganiseerd. De toekomstige mogelijkheden inzake financiering met Invest NL i.o. zijn verkend.
Uitwerken van voorstellen ter stimulering van innovatie en verbetering van het gebruik van financieringsregelingen zoals initiatieven op het gebied van crowdfunding, Zeeuwse Innovatieprijs Emergo, MKB Doorgaan, initiatieven voor het versterken van het Zeeuwse startersklimaat en de Zomerondernemer. Bijdragen aan een Ontwikkel- of accelatorprogramma om de investor readiness van financieringsaanvragen te verbeteren	Behaald Tijdens de Contacta is op 7 november de Zeeuwse Innovatieprijs Emergo uitgereikt aan KV Techniek uit Goes. De publieksprijs ging naar Streetplug uit Tholen. Eind 2018 heeft de Provincie Zeeland 'prijswinnende' innovatieve bedrijven uitgenodigd voor een lunch. Via subsidie aan Dockwize hebben we bijgedragen aan ontwikkel- en accelator programma's. Door cofinanciering aan de FME voor het Interreg VLA-NED project FOKUSdragen we bij

	Mate van realisatie van voorgenomen acties: A = maximaal E = minimaal
	aan één van de negen versnellingsprojecten uit de Implementatieagenda Smart Industry 2018-2021, dat als doel heeft bedrijven te helpen om aan de slag te gaan met Smart Industry.

Betrokken partijen

Door samen te werken met partners uit het ecosysteem versterken we de verschillende initiatieven op het gebied van innovatieondersteuning, zetten we middelen efficiënter in en zijn er meer mogelijkheden voor cofinanciering. Zo ondersteunt Impuls Zeeland bij innovatie en helpt MKB-bedrijven hun financieringen te regelen via bestaande innovatiefondsen met middelen van Rijk, Provincie en bedrijfsleven. Vanuit de MKB Samenwerkingsagenda geven we met het Rijk en de provincies Noord-Brabant en Limburg uitvoering aan de MIT Zuid regeling. Door aan te sluiten bij het netwerk van StartupDelta geven we onze innovatieve starters extra kansen. Dockwize is aanjager en katalysator van innovaties met bootcamps, kickstart- en accelerator programma's voor innovatieve starters en scale-ups en betreft bedrijven uit de omgeving.

Genomen besluiten

- Vaststelling MIT Zuid regeling (2018)
- MKB Samenwerkingsagenda 2016 en 2018 (Rijk, IPO en MKB-NL)
- Investeringsprogramma Zeeland in Stroomversnelling 1.0 en 2.0

Zuidwestelijke Delta

Omschrijving

De lage delen van Nederland behoren tot de monding van een aantal grote rivieren (Delta) waarvan een groot deel van het stroomgebied is gelegen in andere landen. Deze ligging maakt Nederland kwetsbaar uit oogpunt van wateroverlast, watertekort en waterkwaliteit. In het Nationale Deltaprogramma staan plannen om Nederland te beschermen tegen overstromingen en het tekort aan zoetwater. Hierbij gaat het om de vraag hoe Nederland zo ingericht kan worden dat het ook op de zeer lange termijn klimaatbestendig is, veilig tegen overstromingen, en een aantrekkelijke plaats is en blijft om te leven; te wonen, te werken, te recreëren en te investeren. Een goede omgevingskwaliteit is randvoorwaardelijk voor het welslagen van activiteiten op het gebied van economische structuurversterking. De Zuidwestelijke Delta (Zeeland, West-Brabant en Zuid-Holland) is één van de zes aangewezen geografische gebieden waar gebiedsgerichte oplossingen worden gezocht en uitgevoerd.

De reikwijdte van het programma is:

- Gebiedsontwikkeling op en om de buitendijkse wateren binnen de Zuidwestelijke Delta: Westerschelde, Oosterschelde, Veerse Meer, Grevelingen, Volkerak en Zoommeer; inclusief de opwekking van energie uit getijdewerking;
- Aanvoer van zoetwater vanuit het hoofdwatersysteem van het Rijk, de grote rivieren;
- Alternatieve zoetwatervoorziening ten behoeve van de verzilting van Volkerak en Zoommeer door West-Brabant;
- Bepalen van de zoetwaterbeschikbaarheid voor Tholen, Sint Philipsland en Reigersbergsche polder;
- Uitvoeren van de Rijksstructuurvisie Grevelingen, Volkerak en Zoommeer;
- De ambitie is door samen te werken met Rijk, regionale overheden, ondernemers en maatschappelijke partijen, het bereiken van een klimaatbestendig veilige, ecologisch veerkrachtige én economisch vitale Delta.

Doelen

Thema: Gebiedsontwikkeling

Oosterschelde

- Optimaliseren van ruimtegebruik op en om het water;
- Realiseren zandsuppletie Roggenplaat.

Westerschelde

- De Westerschelde als waardevol estuarium, met een vaarroute naar de Scheldehavens, te behouden.

Thema: Aanvoer van zoet water vanuit het hoofdwatersysteem

- Bepalen van de zoetwaterbeschikbaarheid voor Tholen, Sint Philipsland en Reigersbergse polder.

Thema: Uitvoeren van de Rijksstructuurvisie Grevelingen, Volkerak en Zoommeer

Grevelingen

- Herstel van de waterkwaliteit door terugbrengen van beperkt getij door middel van een doorlaat in de Brouwersdam;
- Faciliteren van private ontwikkeling van een getijdecentrale.

Volkerak en Zoommeer

- Realiseren van een zoet-zoutgradiënt (natuurlijke overgang tussen zoet en zout water) en daarmee nieuwe ecologische en economische kansen creëren. In dat geval aanbrengen van een alternatieve zoetwatervoorziening. (Eerst het zoet maar dan ook het zout)
- Alternatieve zoetwatervoorziening t.b.v. verzilting - Volkerak-Zoommeer.
- Aanleg van een alternatieve zoetwatervoorziening naar de gebieden die geen autonome zoetwatervoorziening hebben (w.o. Tholen, Sint Philipsland).

Thema: Deltabeslissingen

- *Waterveiligheid*: Bescherming tegen overstromingen en veiligstellen van de zoetwatervoorziening.
- *Zoet water*: Vaststellen van afspraken over waterbeschikbaarheid per Zeeuws deelgebied uit oogpunt van huidige- en toekomstige functies. Vergroten van zoetwatervoorraden ver in de ondergrond, het optimaliseren van zoetwatergebruik en het verminderen van gebruik. Uitwerking via het programma Fysieke omgeving. Betreft binnendijkse gebieden.
- *Ruimtelijke Adaptatie*: Nederland is in 2050 zo goed mogelijk klimaatbestendig ingericht. De ingrepen moeten zodanig duurzaam zijn, dat de kwaliteit van de leefomgeving niet alleen behouden blijft, maar zelfs wordt verbeterd. Uitwerking via het programma Fysieke omgeving.

Thema: Noordzeekust

De kustveiligheid van Zeeland op orde houden door het suppleren van zand. Koppeling maken tussen veiligheid en natuur en recreatie.

Thema: Experimenteergebied Energietransitie en Deltatechnologie

De Zuidwestelijke Delta wordt de proeftuin waarin waterkwaliteits- en waterveiligheidsconcepten van de toekomst worden ontwikkeld, met inachtneming van economische en ecologische belangen en energietransitie. Belangrijk vehikel om dit te realiseren is het Deltaplatform. Uitwerking in de opgave Energietransitie.

Resultaten 2018

	Mate van realisatie van voorgenomen acties: A = maximaal E = minimaal
	B
Acties 2018	Toelichting
Samenwerken in Gebiedsoverleg Zuidwestelijke Delta;	Behaald De samenwerking in het gebiedsoverleg verloopt conform de actie. Zeeland was in 2018 voorzitter.
Opstellen/actualiseren MIRT-Gebiedsagenda ZWD	Niet behaald Deze actie is nog niet uitgevoerd, en de start is voorzien in 2019
Inhoudelijk bijdragen aan de Verkenning (Delta Aanpak) Grote Wateren	Behaald Via het gebiedsoverleg en andere kanalen is op inhoudelijk vlak bijgedragen aan de aanpak grote wateren.

	Mate van realisatie van voorgenomen acties: A = maximaal E = minimaal
Nadere uitwerking ruimtelijke visie Oosterschelde t.b.v. optimaal ruimtegebruik op en om het water • Uitwerken ambities Oosterscheldevisie 2018-2022 naar een uitvoeringsprogramma • voorbereiden onderzoeken naar nutriënt- en sedimenthuishouding, onderwaterreservaat, mogelijkheden realiseren nieuwe plaat t.b.v. schelpdiersector en natuurontwikkeling. Zoeken naar EU-subsidiemogelijkheden hiervoor	Gedeeltelijk behaald De Oosterscheldevisie is begin 2018 vastgesteld. Het uitvoeringsprogramma is eind 2018 in concept gereed maar moet nog worden vastgesteld in BOOST (Bestuurlijk Overleg). Vooruitlopend daarop is gestart met uitwerking van de acties die min of meer regulier werk van de betrokken organisaties is. Met betrekking tot nieuwe acties, zoals een onderwaterreservaat, zijn eerste verkennende voorbereidingen gestart.
Uitvoering zandsuppletie Roggenplaat	Niet behaald Deze is nog niet in uitvoering omdat vergunning natuurwetgeving bij RvS aanhangig is gemaakt. Op 7 februari 2019 is bericht gekomen dat de RvS de vergunning in tact heeft gelaten.
In samenhang met Verkenning Grote Waarden (VGW) opstellen van een intern visiedocument Ambitie Westerschelde tbv input in Vlaams Nederlandse Schelde Commissie. Dient ondermeer als onderlegger voor de Agenda van de Toekomst 2018 ev	Gedeeltelijk behaald De ministeries I en W en LNV hebben in 2017 de Verkenning Grote Wateren opgesteld, als onderdeel van de Delta-aanpak Waterkwaliteit en Zoetwater. De Westerschelde is onderdeel van de in de Verkenning opgenomen Deltawateren. Provincie is via VNSC gestart met onderzoek Natuur (LTP-N) en draagt bij aan LTP-bereikbaarheid. Deze bouwstenen zullen belangrijke onderdelen van een visie zijn en zijn in het voorjaar 2019 gereed,
Afhankelijk van rijksbesluiten over de ontwerp-Rijksstructuurvisie Grevelingen-Volkerak-Zoommeer: • opstellen tweede Bestuursovereenkomst cq uitvoeringsgerichte samenwerkingsovereenkomst tbv Uitvoeringsprogramma Grevelingen • bijdragen aan mitigerende maatregelen aanleg doorlaat in de Brouwersdam • opstellen tweede Bestuursovereenkomst cq uitvoeringsgerichte samenwerkingsovereenkomst tbv Uitvoeringsprogramma Volkerak en Zoommeer • Uitvoeren Bestuursovereenkomst Zoetwatermaatregelen c.q. opstellen en uitvoeren Samenwerkingsovereenkomst	Gedeeltelijk behaald Grevelingen: In 2018 is als gevolg van het beschikbaar stellen door het Rijk van € 75 miljoen gestart met de Verkenningsfase Getij Grevelingen. De bestuurlijke afspraken zijn vervat in een Bestuursovereenkomst Getij Grevelingen, waarvan ondertekening in februari 2019 is voorzien. VZM: Rijk heeft aangegeven niet voor 2032 een besluit hierover te nemen, omdat hiervoor in dit stadium nog geen zicht is op financiering. De minister houdt vast aan het ontwikkelperspectief dat in de ontwerp-Rijksstructuurvisie GVZ en in de Delta Aanpak Grote Wateren is opgenomen.

	Mate van realisatie van voorgenomen acties: A = maximaal E = minimaal
Zoetwatermaatregelen (incl. voorbereiden alternatieve zoetwatermaatregelen)	Zij heeft de regio uitgenodigd om een aanvang te nemen met uitvoering van de no regret maatregelen in de Bestuursovereenkomst Zoetwatermaatregelen
Uitvoeren project Roode Vaart;	Gedeeltelijk/niet behaald In 2018 is het project Roode Vaart door gemeente Moerdijk aanbesteed. Bij de eerste aanbestedingsronde zijn geen inschrijvingen ontvangen, waarna deze gerepareerd is. Daardoor is pas eind 2018 een aannemer gevonden en zijn de onderhandelingen tussen SOK partners en aannemer gestart. Deze zijn inmiddels afgerond. Er is nog ongeveer 11 miljoen extra budget nodig. Hiervoor is aan alle SOK partners gevraagd bij te dragen. Uiterlijk in maart 2019 zal besluitvorming hierover doorlopen zijn en daarna zal, bij een positief besluit, het project worden gerealiseerd en eind 2020 worden opgeleverd.
Bijdragen aan Manifest Waterpoort;	Gedeeltelijk behaald Door beperkte capaciteit is op laag pitje bijgedragen aan Waterpoort
Overstromingsgevolgen en risico's in beeld brengen en up-to-date houden;	Behaald Alle berekeningen zijn uitgevoerd, en in overleg met het waterschap is gewerkt aan een nieuw concept normenstelsel voor regionale keringen. In 2019 worden samen met andere partners de ruimtelijke gevolgen daarvan in beeld gebracht waarna tot definitieve normering wordt gekomen.
Inhoudelijk bijdragen aan kenniscentrum Watersnoodmuseum;	Behaald Inhoudelijk en via de integrale kostensubsidie is bijgedragen aan het kenniscentrum watersnoodmuseum
Inhoudelijk bijdragen aan Delta Platform en Delta Academie;	Behaald Via diverse platform bijeenkomsten is inhoudelijk bijgedragen aan het Delta Platform en de Delta academie
Vorbereiden instellen regiofonds t.b.v. zandsuppletie (kust);	Behaald De Zeeuwse overheden verkennen samen met Rijkswaterstaat de mogelijkheden voor het opstellen van een regionaal fonds. Deze actie wordt getrokken door de gemeente Veere. De

	Mate van realisatie van voorgenomen acties: A = maximaal E = minimaal
	provincie Zeeland verkent (aanvullende) lobby mogelijkheden richting het Rijk.

Betrokken partijen

Rijksoverheid (IenM en EZ); provincies Zuid-Holland en Noord-Brabant; waterschappen Scheldestromen, Brabantse Delta en Hollandse Delta; 18 gemeenten in de ZWD; maatschappelijke organisaties; marktpartijen; kenniscentra; VNSC

Genomen besluiten

- Bijdragen van € 2,5 miljoen t.b.v. Rijksstructuurvisie Grevelingen-Volkerak-Zoommeer, gepland in 2018 en 2024
- Verlenen bijdrage van € 1 miljoen aan project Zandsuppletie Roggenplaat

Wegeninvesteringen

Omschrijving

De Provincie Zeeland is beheerder van ruim 400 kilometer weg. Hierin zitten belangrijke Stroomwegen (100 km/uur) met 2 x 2 rijbanen zoals de N62 en de Deltaweg, gebiedsontsluitingswegen (80 km/uur) en enkele erftoegangswegen (60 km/uur). Ons wegennetwerk bevat ook belangrijke kunstwerken bestaande uit bruggen, tunnels, viaducten en duikers. Het belangrijkste kunstwerk is de Zeelandbrug. In het op 15 juli 2016 door Provinciale Staten vastgestelde mobiliteitsplan Zeeland zijn diverse maatschappelijke doelen opgenomen. Deze maken het verder investeren in ons wegennetwerk noodzakelijk.

Doelen

Provincie Zeeland heeft de ambitie voor het garanderen van een snel en betrouwbaar hoofdnetwerk over de weg. Dit is met name bedoeld om:

- het economische functioneren van de Provincie te faciliteren.
- bereikbaarheid van de voorzieningen te garanderen.
- de verkeersveiligheid en de verkeersleefbaarheid te vergroten.

Resultaten 2018

	Mate van realisatie van voorgenomen acties: A = maximaal E = minimaal
	B
Acties 2018	Toelichting
Voorbereidingen en beleid	
Vorbereidingskosten, waaronder quick-wins	Behaald Het krediet voorbereidingskosten wegeninvesteringen wordt benut voor algemene verkeerskundige studies en wordt vooral ingezet ten behoeve van de voorbereiding van nieuwe projecten. Te denken valt aan de voorbereiding van grondverwerving, kostenramingen, het opstellen van ontwerpen en andere uitwerkingen. Voorbeelden zijn de snelfietsroute, de verbreding van de Bernhardweg, de reconstructie van de N290, etc. Na voldoende uitwerking kan er al dan niet een kredietaanvraag voor het concrete project worden opgesteld.
Verdere uitwerking en start uitvoering van de in 2017 ontwikkelde gezamenlijke investeringsstrategie met de Zeeuwse wegbeheerders.	Behaald De investeringsstrategie is medio 2018 door gedeputeerde staten vastgesteld en besproken in de commissie economie. De investeringsstrategie is een instrument of

	Mate van realisatie van voorgenomen acties: A = maximaal E = minimaal
	hulpmiddel voor de prioritering van investeringen in het provinciale wegennet en zal periodiek worden geactualiseerd en verfijnd.
Opstellen Meerjarenprogramma Infrastructuur Zeeland 2019 – 2028	Behaald Tegelijkertijd met de investeringsstrategie is het Meerjarenprogramma Infrastructuur Zeeland 2018 – 2027 (MIZ) vastgesteld. Op basis van het MIZ zijn zowel in voor- en najaar kredietvoorstellen voor projecten aan Provinciale Staten voorgelegd.
Vorbereiding van de N290 (diverse trajectonderdelen-fase)	Gedeeltelijk behaald De N290 dient als hoofdweg ten behoeve van de veiligheid en vanwege de combinatie met langzaam verkeer gereconstrueerd te worden. Daarnaast is de onderhoudstoestand op bepaalde trajectdelen dermate slecht dat reconstructie moet worden toegepast. Diverse projecten zijn in voorbereiding en zullen in de toekomst leiden tot kredietvoorstellen.
Vorbereiding N673 Zanddijk fase 1. Het project Zanddijk zal vanaf de 2e helft van 2019 in uitvoering komen. In 2018 is ten behoeve van een tijdige uitvoering een wijziging van het bestemmingsplan noodzakelijk en worden de benodigde gronden aangekocht	Niet behaald Het traject naar realisatie van de 1e fase is gepauzeerd in verband met een aantal ontwikkelingen binnen het project. Voor een goed en compleet beeld op het totale project is in de 2e helft van 2018 een onderzoek gestart naar de kansen en mogelijkheden van de 2e fase en wat dit dan betekent voor de 1e fase. Ondertussen is besloten de huidige Zanddijk af te waarderen naar een 60 km weg en de bijbehorende inrichting (w.o. plateaus etc.) in 2019 te realiseren.
Ontwikkeling visie Midden Zeeland route	Gedeeltelijk behaald Gestart is met visieontwikkeling op de Midden Zeeland route (m.n. de A256/N256) waarbij op basis van doorrekening tot 2040 verschillende (investerings)scenario's worden uitgewerkt. De eerste resultaten worden in de 1e helft van 2019 verwacht.
Inspelen op Rijksfietsstimuleringsregeling fietsverkeer.	Behaald De Rijksoverheid stelt € 100 miljoen beschikbaar voor enerzijds fiets parkeren bij stations (€ 74 miljoen) en snelfietsroutes (€ 26 miljoen). De provincie Zeeland heeft in voorstel voor een snelfietsroute in de Kanaalzone

	Mate van realisatie van voorgenomen acties: A = maximaal E = minimaal
	ingediend en vanuit Goes en Kapelle zijn voorstellen voor fiets parkeren ingediend.
Rijksregeling veilige N-wegen	Gedeeltelijk behaald In het kader van het regeerakkoord investeert het Rijk samen met de provincies in veilige N-wegen. Voor de provincie Zeeland is ruim € 1,6 miljoen beschikbaar als bijdrage in 25% van de kosten. Deze middelen zijn bedoeld voor onder meer bermverharding en geleiderails. Een inventarisatie is gestart om uiterlijk 1 maart 2019 een subsidieaanvraag in te kunnen dienen.
Investeringsprojecten	
N656, Fietspad Oud-Vossemeer (aanleg 2017 – 2018)	Behaald Dit wordt in februari 2019 feestelijk geopend.
N662, Rotonde Ritthemsestraat met RWS (aanleg 2018)	Niet behaald De realisatie is uitgesteld omdat lang gezocht is naar een voor alle betrokken wegbeheerders aanvaardbaar ontwerp. Er is een verzoek ingediend en gehonoreerd om de Rijksbijdrage door te schuiven naar 2019/2020
N258, Rotonde Absdale en parallelweg Absdale – Hulst (aanleg 2017 – 2019)	Behaald (rotonde) en niet behaald (parallelweg) Met één grondeigenaar is nog geen overeenstemming bereikt en wordt een onteigeningsprocedure opgestart.
3e fase Recreatie verdeelweg (aanleg in 2018 - 2019)	Gedeeltelijk behaald De doorlooptijd in verband met de planologische procedure en grondaankopen was langer dan voorzien, maar is op dit moment nagenoeg afgerond. In 2019 kan gestart worden met de aanleg.
N289 Ovonde burg. Elenbaasstraat Kruiningen en aanpassen voorrangssituatie Oude Rijksweg - Zanddijk	Behaald De ovonde alsmede twee toegankelijke bushaltes zijn in combinatie met groot onderhoud in het najaar gerealiseerd. Om de doorstroming te bevorderen en een veilige situatie voor fietsers te realiseren is genoemde kruispunt aangepast.
N 652 Recreatieverdeelweg Schakel Lage Zoom verbreden	Behaald Tussen de 1e en 2e fase is een wegvak verbreed dat nog niet aan de ontwerpisen voldeed.

	Mate van realisatie van voorgenomen acties: A = maximaal E = minimaal
N253: grastegels tussen Draaibrug en rotonde Maaidijk nabij Oostburg	Behaald Maakt onderdeel uit van het investeringsprogramma bermmaatregelen N-wegen provincies. Vanaf 21 november 2018 komen projecten in aanmerking voor 25% Rijksbijdrage.
N256: verharde bermen verschillende locaties	Behaald Idem.
N286 Landbouwrouten rondweg Poortvliet	Gedeeltelijk behaald Het bestemmingsplan is nog niet onherroepelijk vanwege een mogelijke scope uitbreiding van het project. Dit betreft de aanleg van een ontbrekende fietsschakel in het verlengde van het tracé. Daarnaast wordt in 2019 een beroep gedaan op de POP-subsidieregeling, welke nodig is om het project volledig te kunnen realiseren.
N290: fase 1; Rotonde Othene met ontsluitingsweg en parallelweg	Niet behaald Eén grondeigenaar is in beroep gegaan tegen het bestemmingsplan en is in procedure bij de Raad van State.

Betrokken partijen

Investerings in (provinciale) wegen hebben effect op het netwerk van wegen waarvoor ook andere wegbeheerders verantwoordelijk zijn. Ook hebben de investeringen vaak betrekking op knooppunten op plaatsen waar de provinciale weg aansluit op de wegen van andere wegbeheerders.

Betrokken andere wegbeheerders zijn Rijkswaterstaat, Waterschap Scheldestromen en gemeenten. Daarnaast zijn in Zeeland de NV Westerscheldtunnel en de NV Zeeland Seaports wegbeheerders. Andere betrokken partijen zijn veelal grondeigenaren, aanwonenden, bedrijven en (vertegenwoordigers van) weggebruikers.

Genomen besluiten

- Vaststelling door Provinciale Staten van het Mobiliteitsplan Zeeland met programma uitwerking verkeer en vervoer 2016 – 2019 op 15 juli 2016. Hierin zijn de kaders voor de investeringen in wegen aangegeven, alsmede de wijze waarop hier invulling aan wordt gegeven.
- Coalitieakkoord Krachten Bundelen waarin onder meer de Zanddijk naar Yerseke en de N290 Terneuzen – Terhole alsmede de Midden Zeeland route zijn genoemd om te worden voorbereid.
- Besluitvorming Provinciale Staten Investeringsagenda wegen d.d. 8 juni 2018 en 9 november 2018.

Impuls Bedrijventerreinen

Omschrijving

Voor bedrijvigheid en een aantrekkelijk vestigingsklimaat zijn kwalitatief goede en moderne bedrijventerreinen van belang. Van gemeenten mag worden verwacht dat zij inzetten op het herstructureren van de voorraad en het saneren van overbodig aanbod. Herstructurering en sanering zijn echter kostbaar. Daarom heeft Provincie Zeeland de regeling Fonds Impuls Bedrijventerreinen opgezet, waarmee wordt geïnvesteerd in herstructureringsprojecten en saneringen.

Doelen

Einddoel is het realiseren van een kwaliteitsimpuls voor bedrijventerreinen, dan wel het saneren van ongewenste bedrijventerreinen, waardoor het regionaal aanbod van bedrijventerreinen zo goed mogelijk aansluit bij kwaliteitswensen en kansen uit de markt.

Nevendoel is dat de projecten bijdragen aan andere ruimtelijk-economische beleidsdoelen van Provincie Zeeland: bundeling en concentratie van bedrijvigheid, regionale samenwerking en energietransitie.

Acties 2018

	Mate van realisatie van voorgenomen acties: A = maximaal E = minimaal
	B
Acties 2018	Toelichting
In 2016 is de regeling Impuls Bedrijventerreinen opgezet met een eerste tranche waarin de Provincie € 636.000 beschikbaar heeft gesteld als bijdrage aan gemeentelijke herstructureringsprojecten en saneringen. In 2017 is in een tweede tranche € 1.800.000 toegekend aan drie projecten. Beide tranches leverden zeven aanvragen op en in beide gevallen overtrof het gevraagde subsidiebedrag het beschikbare subsidiebedrag met een factor drie. Omdat de regeling aantoonbaar voorziet in een behoefte en de herstructureringsopgave nog niet is voltooid, is de ambitie om in 2018 een derde tranche te openen.	Gedeeltelijk behaald In 2018 is de derde tranche uitgevoerd. Vanuit de investeringsagenda is in de najaarsnota 2017 een budget van € 1.500.000 beschikbaar gesteld voor een nieuwe openstelling van de regeling voor bedrijventerreinen voor 2018. Er zijn zes aanvragen ontvangen voor een totaal van ca € 2,3 miljoen. Hiervan zijn 2 aanvragen gehonoreerd voor in totaal € 636.400. Daarnaast is de intentie uitgesproken om ook het project Mortiere-Arnestein (€ 618.078) te subsidiëren, echter hier ontbraken enkele gegevens. Gemeente Middelburg heeft deze nagezonden en daarom willen we deze middelen overhevelen naar 2019. Het restantbedrag is al eerder via een begrotingswijziging 2018 beschikbaar gemaakt voor de 4 ^e ronde in 2019. Het Fonds Impuls Bedrijventerreinen is als cofinanciering onderdeel van het investeringsprogramma ZiS 2.0 voor het onderdeel Kwaliteitsimpuls en verduurzaming bedrijventerreinen. In totaal bedraagt de realisatie op deze actie ca. € 2.000.0000. Reden hiervoor is de wijziging van het subsidiestelsel.

Overzicht verstrekte subsidies openstelling subsidieronde 2018 (exclusief stelstelwijziging en eerder verstrekte subsidies)					
Tranche	Gemeente	Locatie	Doel	Bedrag	ha
3	Reimerswaal	De Poort	Revitalisering (wegen, groen, verlichting)	186.400	15
3	Middelburg (intentie, daadwerkelijke subsidieverlening 2019)	Arnestein en Mortiere	Revitalisering (aanleg wegen, marktgerichte verkaveling)	618.078	4,3
3	Vlissingen	Kenniswerf / Binnenhaven	Herprofilering (sloop van gebouwen, functieverandering en ingrepen in de openbare ruimte)	450.000	4,5

Betrokken partijen

Gemeenten en op de betreffende terreinen gevestigde bedrijven.

NV Economische Impuls Zeeland kan om advies worden gevraagd over de economische dynamiek op de verschillende bedrijventerreinen.

Genomen besluiten

- Coalitieakkoord 'Krachten bundelen';
- Kadernota Economische Agenda 'Kwaliteit en onderscheidend vermogen';
- Zeeland in Stroomversnelling 2.0, Invulling Regio Deal Zeeland
- Op 11 juli 2016 zijn Provinciale Staten geïnformeerd over de kaders voor de Impuls Bedrijventerreinen.

Natuurontwikkeling

Omschrijving

De provinciale opgave voor natuurontwikkeling ligt vast in de Natuurvisie (PS, december 2016). Deze opgave vloeit voort uit afspraken met het Rijk, die zijn gemaakt bij de decentralisatie van de natuurtaken van het Rijk naar de provincies (2011, 2013). Sindsdien is natuur een kerntaak geworden in de volle breedte. Dit betreft natuurbeheer, natuurbescherming, natuurherstel, natuurontwikkeling, natuurverbreding en natuurbeleving. In programma 3 “Natuur en Platteland” zijn deze activiteiten opgenomen.

Om het Natuurnetwerk Zeeland af te ronden, als onderdeel van het Natuurnetwerk Nederland, ligt er nog een investeringsopgave. De Zeeuwse opgave was het ontwikkelen van 5.713 hectare nieuwe natuur. Om te zorgen dat het Natuurnetwerk Zeeland kan worden gerealiseerd is dit onderdeel van de Investeringsagenda.

Doelen

Hoofddoel is de bijdrage aan biodiversiteit door het realiseren van het Natuurnetwerk Zeeland. Het gaat om het investeren in de ontwikkeling van circa 888 hectare natuur tot en met 2027 (per 1-1-2019).

Resultaten 2018

	Mate van realisatie van voorgenomen acties: A = maximaal E = minimaal
	A
Acties 2018	Toelichting
Voor de periode 2017-2019 is een budget van € 4,5 miljoen beschikbaar gesteld voor natuurontwikkeling binnen het programma Natuur en Platteland. Hiervan resteert nog € 2,6 miljoen. Daarnaast is nog € 3,6 miljoen beschikbaar uit de bestemmingsreserve natuur. In 2018 wordt daarom nog geen beroep gedaan op de middelen uit de investeringsagenda. Daarom zijn de uitvoerende acties opgenomen in het programma Natuur en Platteland. In 2018 worden daarbij extra investeringen in natuurontwikkeling voor 2019 en 2020 voorbereid.	Behaald Er is geen beroep gedaan op de middelen uit de investeringsagenda. Voor 2019 e.v. is versnelling van natuurontwikkeling voorzien (brief PS november 2018). Meer informatie hierover is opgenomen in het programma Natuur en Platteland (1.3).

Betrokken partijen

Financiering van natuurontwikkeling gebeurt middels de subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap (SKNL). Eigenaren van percelen, die zijn begrepsd in het Natuurbeheerplan, kunnen een verzoek doen waarna de regeling wordt open gesteld en waarbij een eigen bijdrage geldt van 15% (waarde grond) en 5% (inrichtingskosten). De regeling staat voor een ieder open en wordt gebruikt door terrein beherende organisaties (Het Zeeuwse Landschap, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer) en particulieren.

Genomen besluiten

- Coalitieakkoord “Krachten bundelen”;
- Natuurvisie Zeeland;
- Ondertekening Deelakkoord Natuur, Natuurpact, overeenkomst Grond

1.1.2 Opgaven

Inleiding

In 2018 is verder invulling gegeven aan het opgavegerichte werken. De vier opgaven zoals opgenomen in de begroting 2018 zijn tot volle wasdom gekomen. Voor de leefbaarheidsagenda is samen met partners gewerkt aan meer focus en meer initiatieven vanuit de samenleving. De energietransitie heeft na het klimaatakkoord van Parijs zowel nationaal als internationaal alleen maar aan belang gewonnen. Met partijen is afgesproken tot een Regionale Energiestrategie te komen, om de noodzakelijke transitie samen vorm te geven. Ed Nijpels, die de processen op landelijk niveau begeleid, heeft aangegeven dat Zeeland met dit proces voorop loopt.

Voor Zichtbaar Zeeland heeft de inzet voor Zeeland als vestigingsregio, gekoppeld aan het arbeidsmarktvraagstuk, prioriteit gekregen en zijn nieuwe digitale instrumenten ontwikkeld. Voor de opgave Kwaliteitskust stond 2018 in het teken van het operationaliseren van de Kustvisie en samen met partners de natuurbeleving en Gezond in Zeeland een stap verder te brengen.

Tegelijkertijd stopt de ontwikkeling niet bij deze vier opgaven. Medio 2018 is een vervolg slag gemaakt in het opgavegerichte werken. De vraagstukken en ambities die binnen de Provincie spelen zijn vertaald in zeven aanvullende opgaven. In plaats van een sectorale werkwijze worden vraagstukken nu samenhangend opgepakt vanuit deze opgaven. De elf opgaven en de grote projecten vormen samen de strategische agenda van de Provincie Zeeland. In de begroting 2019 is de strategische agenda ook zichtbaar gemaakt en zijn de prioritaire acties verder geconcretiseerd. Omdat de primaire begroting 2018 al was vastgesteld zijn de intensiveringen die hiermee samenhangen als begrotingswijziging verwerkt in de beleidsprogramma's.

Gekozen is de opgavegerichte werkwijze ook zijn doorvertaling te laten hebben. Dit betekent dat de organisatie wendbaar kan inspelen op toekomstige opgaven. De organisatie staat daarmee gesteld om in 2019 in te spelen op de politiek-bestuurlijke ambities na de verkiezingen. Het opgavegericht werken blijft zich daarmee stap voor stap ontwikkelen. Het werken in netwerken vraagt het blijven afwegen welke rol de provincie in processen moet spelen en tussen Provinciale Staten, Gedeputeerde Staten en ambtelijke organisatie afwegen wie op welk moment aan zet is. Op basis van de handreiking netwerksturing zijn stappen gezet om daarin nadrukkelijker met elkaar in te ontwikkelen.

Leefbaarheidsagenda

Omschrijving

Leefbaarheid gaat over goed wonen, werken en leven in Zeeland en is daarmee voorwaarde voor een goed vestigingsklimaat. Kern van deze opgave is adequaat inspelen op demografische, ruimtelijke en maatschappelijke ontwikkelingen. En daarbij niet afwachten tot de knelpunten zich voordoen, maar op tijd signaleren en actie ondernemen. Zo hebben en houden jongeren, ouderen en nieuwe Zeeuwen perspectief.

In het kort is dit de uitdaging voor alle Zeeuwse partners die werken aan de leefbaarheid: de Zeeuwse Leefbaarheidsagenda. Met daarbij de ambitie dat het totaal meer is dan de som der delen. Die integrale aanpak vraagt om doelgerichte samenwerking via netwerksturing. Immers, veel elementen (met name op het gebied van zorg en voorzieningen) zijn primair een gemeentelijke verantwoordelijkheid. Hier pakken we als Provincie de handschoen om te ontdekken hoe netwerksturing en samenwerking het beste kan werken, o.a. via een interbestuurlijk Navigatieteam Leefbaarheid.

Ambitie

Voor de Provinciale inzet op de Zeeuwse Leefbaarheidsagenda hebben we vanuit onze eigen verantwoordelijkheid focus aangebracht op drie thema's:

- Ruimtelijke kwaliteit versterken
- Bereikbaarheid voor de mensen
- Maatschappelijk initiatief versterken

Om concrete resultaten te boeken, zullen in de leefbaarheidsagenda niet alleen thema's moeten worden benoemd, maar ook concrete acties en actiehouders. Soms is dat de Provincie, maar veel acties zullen inzet van anderen vragen – en dus moeten passen binnen hun visies en beleid.

Resultaten 2018

Onze provinciale inzet voor die agenda is afgeleid van de clusters die in het rapport Zeeland in Stroomversnelling als onderdeel van de leefbaarheid zijn benoemd, en dus deels ook overlappen met andere maatschappelijke opgaven.

Harde doelindicatoren voor de diverse thema's ontbreken omdat we geen SMART-doelen hebben voor leefbaarheid c.q. onderdelen daarvan. Indirect zijn wel de trendindicatoren op basis van de Staat van Zeeland bruikbaar. Dit zijn integrale indicatoren en voor 2009, 2013 en 2017 beschikbaar. Zie tabel "Trendindicatoren" op pagina 33. Daaruit is af te leiden dat de leefbaarheid in Zeeland er goed voor staat. Alleen de verbondenheid met de eigen wijk of kern is verminderd, maar deze trend is nog te kort zichtbaar is om harde conclusies aan te verbinden.

	Mate van realisatie van voorgenomen inzet: A = maximaal E = minimaal
	C
Acties 2018	Toelichting
Wonen/woonomgeving	
Minimaal in één regio starten met de verbreding van het instrument regionale woningmarktafspraken tot regionale woon- en leef kwaliteitsplannen;	Niet behaald Pilot nog niet gestart, want eerst nodig om stappen te zetten op randvoorwaarden (o.a. kwalitatief woononderzoek Zeeland; zie volgende punt).

	Mate van realisatie van voorgenomen inzet: A = maximaal E = minimaal
Een onderzoek doen naar de woonwensen van alle regio's (de kwalitatieve vraag) en de resultaten toepassen in prioriteitstelling van de opgave;	Gedeeltelijk behaald De onderzoeksopdracht is samen met gemeenten opgesteld en de aanbestedingsprocedure is gestart. Uitvoering vindt plaats in voorjaar 2019
In samenwerking met gemeenten en andere partijen integrale aanpak ontwikkelen voor 'rotte kiezen' in dorpen of steden (leegstand - zowel woningen als maatschappelijk en commercieel vastgoed);	Gedeeltelijk behaald Een aanpak 'ruimte voor nieuw gebruik' is in 2018 gestart en is medio 2019 gereed voor uitvoering (dit in combinatie met middelen uit de regio-envelop).
Nieuwe ronde Provinciale Impuls Wonen (subsidieregeling voor huizenbezitters gericht op slopen, samenvoegen of bloksgewijs renoveren).	Behaald Voor de 7 ^e ronde Provinciale Impuls Wonen was € 1.000.000 beschikbaar. Er zijn 62 aanvragen ontvangen, waarvan er 37 gehonoreerd konden worden voor in totaal € 999.460. Het betrof 9 projecten met verdunning van sociale huurwoningen en 28 projecten voor particuliere woningen.
	Mate van realisatie van voorgenomen inzet: A = maximaal E = minimaal
	A
Acties 2018	Toelichting
Stad en ommeland (o.a. cultuur)	
Opstellen visie detailhandel (rol detailhandel voor aantrekkelijke binnenstad);	Behaald Op 5 juni 2018 is de visie in combinatie met vijf concrete acties in een beleidsbrief aan de Staten gestuurd. Deze acties worden in Z4 verband uitgevoerd, waarbij de Provincie deels initieert en deels faciliteert. Denk bijv. aan een koopstromenonderzoek.
Bijdrage leveren om tot daadwerkelijke uitvoeringsagenda voor het stedennetwerk Z4 te komen;	Behaald Zowel ambtelijk als bestuurlijk participeert de Provincie aan de Z4 overleggen en activiteiten. Er is gewerkt aan een nieuwe werkagenda voor de Z4 op basis van vier thema's: profilering stedelijkheid, mobiliteit en bereikbaarheid, arbeidsmarkt en onderwijs, havens en maritiem.
Vervolgproces naar aanleiding van bidbook Zeeland als aantrekkelijk stedelijk/cultureel gebied.	Behaald Samen met de Z4 zijn het bidbook "Samen in Zee, cultuur als pijler van de stedelijke aantrekkelijkheid"(juni 2018) en "Samen in Zee (2), het cultuurprofiel van Zeeland" (oktober 2018) opgesteld. Vanaf 2019 zal samen met de Z4 gestart worden met de uitwerking

	Mate van realisatie van voorgenomen inzet: A = maximaal E = minimaal
	B
Acties 2018	Toelichting
Bereikbaarheid van voorzieningen (o.a. onderwijs)	
Mobiliteitsconcepten ondersteunen, die gebruik maken van innovatieve oplossingen (o.a. Mobility as a Service);	Behaald Het E-Mobilitypark heeft voldoende gebruikers, waardoor dit eerste park in Vlissingen gerealiseerd gaat worden (april 2019). In de regio aanpak Schouwen-Duiveland zijn verschillende nieuwe vervoersconcepten ontstaan (schoolbus Zonnemaire, deelauto's en vrijwillige vervoersdiensten).
Start proces met gemeenten om te komen tot integratie van openbaar vervoer en doelgroepenvervoer (procesontwerp);	Gedeeltelijk behaald De verkenning is opgestart. Data zijn verzameld, momenteel wordt nog met gemeenten gesproken over kansen en pilots.
Projecten ketenmobiliteit (afstemming voortransport op bus en v.v.) uitvoeren door een doelgroepgerichte aanpak - o.a. gericht op scholieren.	Gedeeltelijk behaald Verkenning busstation Terneuzen is afgerond. Veel andere bushaltes zijn toegankelijk gemaakt en uitgerust metabri's en fietsenstallingen. Het verbeterplan haltetaxi is afgerond en gecommuniceerd.
In relatie tot onderwijs: ontwikkelen van een integrale aanpak onderwijs voor bijv. Zeeuws-Vlaanderen (totaalconcept waarin naast onderwijs ook bereikbaarheid een rol speelt).	Gedeeltelijk behaald Het onderzoek bereikbaar onderwijs 2030 is afgerond en met stakeholders besproken. De eerste bereikbaarheidsscan is uitgevoerd op het Pieter Zeeman. Het regio-enveloppe project Smart Mobility is opgestart en wordt in samenwerking met de onderwijssector uitgevoerd.
	Mate van realisatie van voorgenomen inzet: A = maximaal E = minimaal
	B
Acties 2018	Toelichting
Versterken kracht van de samenleving (o.a. zorg)	
Aanjagen van maatschappelijke initiatieven door inzet van een fonds (mogelijk koppeling met andere fondsen bijv. Rabobank)	Behaald Op initiatief van Rabobank Walcheren/ Noord-Beveland en de Provincie Zeeland heeft in 2018 de soft launch van het platform MAEX Zeeland plaatsgevonden. MAEX Zeeland is bedoeld als instrument om maatschappelijke initiatieven en sociale ondernemingen te versterken en om Zeeuwen aan te zetten tot nieuwe initiatieven. Dit gebeurt onder andere door het bijeenbrengen van verschillende actieve fondsen en door een gezamenlijke pot met geld te

	Mate van realisatie van voorgenomen inzet: A = maximaal E = minimaal
	vullen die onder voorwaarden ingezet kan worden om de organisatiekracht van initiatieven te versterken. Een andere activiteit in 2018 was de oprichting van het Zeeuws Heldenfonds. Dit fonds is een initiatief van het Oranjefonds, de Provincie Zeeland en de VZG en bedoeld om projecten die mensen met elkaar verbinden te ondersteunen.
Een pilot starten in een regionale verzorgingskern voor een duurzaam ruimtelijke ontwikkeling met gebruik van maatschappelijk initiatief;	Gedeeltelijk behaald De opzet was de pilot voor de kern Vogelwaarde op te zetten. Na een eerste gezamenlijke verkenning van de opzet van de pilot is geconcludeerd dat de randvoorwaarden voor een goede pilot in de gemeente Hulst niet aanwezig zijn. Inmiddels is er contact met een andere gemeente gelegd. Ter voorbereiding op de pilot is een afstudeeronderzoek uitgevoerd naar de opzet van passende nul- en effectmeting en een onderzoek naar de effecten van bevolkingsontwikkeling op de leefbaarheid in een plattelandskern.
Verder stimuleren van langer zelfstandig wonen (vervolg Zeeuwse Huiskamer), bijv. ondersteunen zorgcoöperaties.	Gedeeltelijk behaald De Provincie Zeeland vindt het belangrijk dat ouderen langer zelfstandig kunnen wonen. Ze subsidieert hiervoor onder meer de Academische Werkplaats Ouderenzorg (een samenwerkingsverband tussen zorgorganisaties, onderzoeksinstituten en lokale beleidspartners), het project Dementievriendelijk Zeeland (het vervolg op de Zeeuwse Huiskamer en het Interreg-project rond Slim wonen (een initiatief van HZ en Impuls Zeeland voor slimme toepassingen van nieuwe technologie).
	Mate van realisatie van voorgenomen inzet: A = maximaal E = minimaal
	A
Acties 2018	Toelichting
Overig	
Versterken van het K6-netwerk (de 6 krimp-provincies), bijvoorbeeld in gezamenlijke lobby.	Behaald De gezamenlijk lobby vanuit K6 richting de Kamer heeft in 2018 ertoe geleid dat de Minister van OCW de krimpregio's nu actief betreft bij het wetsvoorstel voor de vereenvoudiging van de bekostiging van het voortgezet onderwijs, waardoor nadelige herverdelingseffecten voor de krimpregio's van deze door het Rijk voorgenomen vereenvoudiging mogelijk beperkt kunnen worden.

Proces

Leefbaarheid is bij uitstek een onderwerp waar veel partijen bij betrokken zijn, maar niemand de totaaloplossing heeft. Daarmee is het een onderwerp bij uitstek voor netwerksturing. Het is noodzaak om verbindingen te leggen tussen alle partijen die met leefbaarheid in de provincie bezig zijn. Hiervoor is al aangegeven dat er een interbestuurlijk navigatieteam fungeert, waarin partijen samen de vinger aan de pols houden en kijken of actie en initiatief nodig zijn. Deelnemers aan dit team zijn – naast de provinciale

portefeuillehouder – een aantal betrokken wethouders en daarnaast een aantal vertegenwoordigers van maatschappelijk initiatief en organisaties (o.a. Rabobank, woningcorporatie l'Escaut, Viazorg). Het navigatieteam richt zich nadrukkelijk op de keten als geheel en neemt niet de eindverantwoordelijkheid voor de individuele schakels over. Het navigatieteam gaat uit van de behoeften van de zogeheten eindgebruiker en wil maatschappelijk initiatief versterken. Daartoe zijn er diverse procesinstrumenten beschikbaar, zoals gebiedsateliers en design-thinking, maar ook denkbaar is dat budgetten worden samengevoegd (fondsvorming).

Trendindicatoren

TRENDINDICATOREN OPGAVEN							
	Eerdere jaren	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Leefbaarheidsagenda (1)	2009						
Tevreden met de woonomgeving	6,9	7,0				7,1	
Gevoel van verbondenheid met eigen woonkern of wijk (2)	69%	60%				49%	
Tevredenheid met de kern / wijk als woonplaats naar levensfase	16-29 jaar 30-59 jaar 60-80 jaar 80+	79% 83% 83% 88%	75% 81% 82% 84%				80% 84% 85% 86%
Mate van vertrouwen dat problemen in de omgeving gezamenlijk worden opgepakt	weinig gemiddeld sterk	7% 20% 23%	8% 65% 26%				7% 61% 31%
ENERGIETRANSITIE							
Emissie van broeikasgassen (3) (in ton CO2 equivalenten)	11.643.289	10.715.408	9.630.789	10.321.501	10.135.464	nnb	nnb
Energieneutraliteit (totale productie van hernieuwbare energie in PJ per provincie). (5)	4,718	4,698	nb	4,060	4,275		
ZICHTBAAR ZEELAND (4)							
Imago wonen & werken (NL)		5,3			5,3		
Imago Recreatie & Toerisme (NL)		6,7			6,8		
Imago Recreatie & Toerisme (BE)		7,1			7,3		
Imago Recreatie & Toerisme (D)		7,6			7,5		

(1) Bron: Staat van Zeeland (vierjaarlijks); nieuwe set indicatoren omdat de oude niet zijn doorgezet in 2017

(2) Categorieën 'beetje verbonden' + 'zeer verbonden'

(3) Bron: Klimaatmonitor, met berekening emissies elektriciteit volgens gebruiksbenadering en berekening broeikasgassen met GWP-factoren volgens IPPC/AR5. De waarde onder de kolom eerdere jaren heeft betrekking op het jaar 2010. Gegevens 2017 zijn vermoedelijk bekend in najaar 2019, gegevens 2018 zijn vermoedelijk bekend in najaar 2020.

(4) Bron: NBTC Holland Marketing, Kracht van regiomerken onderzoek uitgevoerd in 2013 en 2016. Onderzoek naar toeristisch imago onder Nederlanders, Belgen en Duitsers waarbij voor Zeeland ook enkele vestigingsfactoren onderzocht zijn.

(5) Bron: klimaatmonitor Rijkswaterstaat. Het totale Zeeuwse elektriciteitsverbruik is ca 10,5 PJ. Daarvan wecten we in 2016 dus 4,2 PJ duurzaam op met wind en zon. De klimaatmonitor heeft geen recentere gegevens dan 2016. Uit onze eigen bronnen blijkt dat de duurzame opwek op 1 januari 2019 ca. 5,2 PJ is, ofwel 50% van het totale Zeeuwse elektriciteitsverbruik.

Kwaliteitskust

Omschrijving

Zeeland is Land in Zee!, een unieke plek in Nederland. Kust, stranden, duinen, het agrarisch landschap, aantrekkelijke dorpen en steden, de zilte natuur, onderscheidende evenementen en activiteiten, hoogwaardige verblijfsaccommodaties vormen het Zeeuws kapitaal. Zowel van belang voor bewoners, als voor bezoekers. Ook de Zeeuwse leefbaarheid heeft immers baat bij de dynamiek van het toerisme. Het verder ontwikkelen van dit Zeeuwse kapitaal is geen vanzelfsprekendheid. Gezocht moet worden naar herstel in balans tussen landschap, samenleving en toerisme. Met de Kustvisie, de Natuurvisie, de Economische Agenda en het mobiliteitsprogramma Beleven proberen we samen met partijen de goede antwoorden te vinden op de vraag hoe we dit kapitaal de komende jaren een verdere kwaliteitsimpuls te kunnen geven. Dat antwoord kan alleen gevonden worden in een samenhangende aanpak van het ruimtelijk, economisch, ecologisch en mobiliteitsbeleid.

Met het proces voor het opstellen van de Kustvisie is nadrukkelijk voor deze gezamenlijke aanpak gekozen.

Ambitie

Met Kwaliteitskust wordt ingezet op het realiseren van het versterken van de kwaliteit van de Zeeuwse kust en achterland, als drager van identiteit, kwaliteit en aantrekkingskracht. Hierbij horen drie kenmerken:

- Symbiose van omgeving, accommodatie en organisatie: kwaliteiten moeten in samenhang worden gezien en ontwikkeld (combinatie van het creëren van nieuw landschap, verblijfsrecreatie en duurzame mobiliteit); samenwerking is noodzakelijk;
- Zeeuwse identiteit (DNA, Land in Zee!);
- Differentiatie, innovatie en toekomstwaarde van de toeristische sector.

De afgelopen periode is veel energie gestoken in het samenbrengen van partners om te komen tot een gezamenlijke visie op Zeeland, bijvoorbeeld in de Kustvisie en de Natuurvisie. Nu komt het er op aan deze samenwerking op basis van de gezamenlijke visie ook naar uitvoering te vertalen. Ook deze uitvoering gebeurt samen met medeoverheden en externe partners.

Resultaten 2018

	Mate van realisatie van voorgenomen inzet: A = maximaal E = minimaal
	B
Acties 2018	Toelichting
Met de doelstelling <u>Faciliteren gebiedsontwikkeling en stimuleren innovatie</u> zetten we in op de concrete ontwikkelopgave in de kustzone. Hierbij worden de aandachtsgebieden, landschaps- en ontwikkelgebieden en bufferzones uit de Kustvisie en Natuurvisie samen met partners daadwerkelijk aangepakt. Ook worden instrumenten ontwikkeld en ingezet om ondernemers te stimuleren tot kwaliteitsverbetering en innovatie. De inzet is gericht op het versterken van de samenhang tussen landschap, natuur, verblijfsrecreatie en	Behaald Voorzien was dat 2018 met name gericht zou zijn op het uitwerken van de instrumenten om het uitvoeringsprogramma van de Kustvisie tot uitvoering te brengen. Door de kans die de regiodeal bood, is dit in een stroomversnelling gekomen. Vanuit de regiodeal is voor de versterking van de Zeeuwse kust 6 miljoen euro beschikbaar en daarnaast eenzelfde bedrag vanuit de regio. De aanpak richt zich op twee sporen, namelijk gebiedsontwikkeling van de aandachtsgebieden en kwaliteitsverbetering van

	Mate van realisatie van voorgenomen inzet: A = maximaal E = minimaal
de samenleving. De provinciale rol is stimulerend en faciliterend. Voor de realisatie mede afhankelijk van de samenwerkende externe partners en ondernemers. Concreet gaat het in 2018 om: • Concretiseren en mee uitvoeren van de aanpak en ontwerp van aandachts-, beschermings- en stimuleringsgebieden; • Stimuleren en aanjagen kwaliteitsverbetering en innovatie ondernemers vrijetijdseconomie door middel van het voucherprogramma; • Verder verkennen van (sturing)mogelijkheden van revitalisering voor de verblijfsrecreatieve sector; • In samenhang met de opgave "Energietransitie" worden recreatieondernemers gestimuleerd en ondersteund in het duurzamer maken van hun aanbod.	verouderde bedrijven. Hiermee is dit deeldoel in 2018 meer behaald dan in de begroting 2018 was voorzien. In 2018 is uitgevoerd: - Subsidie verleend voor de uitvoering van het plan van de gemeente Noord-Beveland voor de aanpak van het aandachtsgebied De Banjaard. Uitvoering wordt eind 2019 afgerond. - Om tot een regeling te kunnen komen voor kwaliteitsverbetering van verouderde recreatiebedrijven is er een kapitaalbehoefte onderzoek uitgevoerd waarin wordt aangetoond dat er een kapitaalbehoefte is en wat de omvang is. Met deze informatie kan de opzet gemaakt worden voor een fonds. - Via Impuls Zeeland zijn 9 innovatievouchers aan ondernemers verleend, die de ondernemers hebben benut om kwaliteitsverbetering en innovatie binnen hun bedrijf verder te brengen. - Het project Circulaire Verblijfsrecreatie is van start gegaan. Twintig ondernemers worden vanuit dit project de komende twee jaar ondersteund om op hun bedrijf een voorbeeldproject op het gebied van circulair bouwen in de recreatiesector te starten en te realiseren. - Met gemeenten, de Veiligheidsregio en ministerie van BZK is een opzet gemaakt voor het tegengaan van ondermijning bij recreatieparken en jachthavens. - Met het Kenniscentrum Kusttoerisme en gemeenten is een database van verblijfsrecreatieve eenheden opgezet, om de ontwikkeling van de verblijfsrecreatie in Zeeland te kunnen volgen.
Met de doelstellingen <u>Stimuleren Digitale Innovatieve Vrijetijdssector</u> zetten we in op het ondersteunen van de toeristische sector door het 'up to date' maken en houden van de ICT/IT gedreven innovatie. De Toeristische Uitvoeringsalliantie (TUA) zet, met de VVV als initiator, in op de Digitale Zeeland Experience (DZE). De DZE heeft als doel IT/ICT gedreven innovatie voor toeristisch Zeeland te stimuleren. Het is als het ware de R&D afdeling voor de	Gedeeltelijk behaald De digitale innovatie in de vrijetijdssector betekent een zoekend traject. Met partijen is de Digitale Zeeland Experience in voorgaande jaren opgezet. Daarin komt veel data samen. Uitdaging is deze data beter te kunnen (laten) benutten ten behoeve van bedrijfsleven, overheden en kennisinstellingen. Tegelijkertijd wordt er gewerkt aan het faciliteren van digitale

	Mate van realisatie van voorgenomen inzet: A = maximaal E = minimaal
toeristische MKB-ondernemer. Kennis over gebruikers (toeristen) en ondernemers komen hier samen. Door meer te weten over de gast, kan de ondernemer hierop inspelen (via zowel productontwikkeling als vermarkting) en kan de gast hier gebruik van maken. De Provincie ondersteunt dit proces en oriënteert zich in 2018 verder op het zelfstandig laten opereren van de DZE en de rol die de Provincie hierin wil spelen. Concreet gaat het om: • Uitvoering geven aan projecten gericht op het begrijpen van de toeristische gast door data te verzamelen en structureel te borgen over consumentenbedrag en te ontsluiten voor ondernemers; • Ticketing (uitgeven van – digitale – entree/toegangsbewijzen en vervoersbewijzen, tevens in relatie tot bovengenoemde en onderstaande); • Toekomstbestendig maken van de Zeeland-Pas; • Educatieprogramma voor ondernemers.	instrumenten die het toeristisch product van Zeeland versterken, zowel vanuit de gast geredeneerd (bijvoorbeeld gebruiksvriendelijkheid en arrangementen) als voor de ondernemer (productontwikkeling en innovatie). In 2018 is uitvoering gegeven aan: - Pilot waarin digitale toegangscontrole bij recreatiebedrijven (toegangscontrole op campings en strandhuisjes) via de Digitale Zeeland Experience getest is. Deze pilot is geslaagd. - Uitwerking van een systeem als opvolger van de ZeelandPas en als drager voor ticketing in Zeeland onder de naam 'MijnZeeland'. De TUA-partijen hebben, mede in opdracht van de Provincie dit concept uitgewerkt. Provincie en gemeenten hebben samen met de TUA geconstateerd dat verdere uitwerking en voorbereiding in 2019 nodig is, voordat hierover besluitvorming kan plaatsvinden. Vooruitlopend daarop heeft de VVV Zeeland besloten voor 2019 de ZeelandPas stop te zetten. - Het Europese project PROFIT wordt uitgevoerd. Hierin worden pilots en proeftuinen uitgevoerd om beschikbare digitale data over recreatie en toerisme in Zeeland (beter) te benutten voor toeristisch ondernemerschap en voor overheden. - Het Kenniscentrum Kusttoerisme heeft een e-learning app gebruikt om opleidings- en kennismodules aan te bieden aan (toeristische) ondernemers.
De doelstelling <u>Natuurbranding, -beleving en promotie</u> wil de natuur en het landschap in Zeeland beter toegankelijk en beleefbaar maken. Dit kan door binnen het concept Land in Zee de brandingsstrategie voor natuur (in relatie met andere thema's) te ontwikkelen. Daar horen gebieden en landschappen bij die puur Zeeuws zijn en daarmee ook uniek zijn. Deze (top)gebieden moeten voor het voetlicht geplaatst worden. Daarbij wordt goed gekeken voor wie dit gebeurt (doelgroepen). Daarop kunnen (nieuwe) voorzieningen worden aangebracht die passen bij de identiteit van de	Behaald Om de Zeeuwse natuur beter toegankelijk en beleefbaar te maken is in 2018 gewerkt aan een combinatie van het komen tot projecten, voorbereiding van de brandingstrategie en de samenwerking versterken met externe partijen en in die samenwerking komen tot uitwerking/ invulling van het onderdeel natuurbeleving van de Natuurvisie. In 2018 zijn de volgende resultaten behaald:

	Mate van realisatie van voorgenomen inzet: A = maximaal E = minimaal
gebieden, door andere/betere ontsluiting, zichtbaarheid en vindbaarheid maken en door producten en diensten er beter op af te stemmen of in overeenstemming ermee te ontwikkelen. Bij nader te benoemen (top)gebieden worden in samenspraak met (potentieel) betrokken partijen, waaronder ondernemers, businesscases ontwikkeld om in die gebieden aan de slag te gaan. Zo wordt ingezet op de combinatie van enerzijds marketing en promotie en anderzijds daadwerkelijke uitvoering in de praktijk. Concreet gaat het in 2018 om: • Ontwikkeling van brandingsstrategie natuur- en landschap conform het concept Land in Zee; • Ontwikkelen van producten die deze branding ondersteunen; • Concept ontwikkelen rond betere herkenbaarheid en zichtbaarheid van de Zeeuwse Natuur, passend bij de natuur- en landschapsbranding van het product "Zeeland"; • Uitwerken van en investeren in enkele pilotprojecten; • Toewerken naar de statustoekenning van het UNESCO GeoPark. • Deze doelstelling is zowel een invulling van de ambities van de opgave Kwaliteitskust als van Zichtbaar Zeeland (zie volgende paragraaf).	- Er zijn samen met partners een aantal pilotprojecten geïnitieerd. Met Terra Maris de komst van Potvis Pieter naar Zeeland en een programma rond bijen, met Stichting Landschapsbeheer Zeeland het komen tot een streekeigen pad in de Zak van Zuid-Beveland, en met het Zeeuws Landschap inzet ten behoeve van de beleving van de Wallen van Sluis (loopt door in 2019). - Het is het eerste jaar dat 'De Zeeuwse Natuur' als samenwerkingsverband actief was. Hierin is gekomen tot bundeling en uitwisseling van diverse activiteiten tussen de betrokken natuurorganisaties. - Opdrachtverlening voor het opstellen van brandingsstrategie natuur- en landschap conform het concept Land in Zee is voorbereid. Vanwege zorgvuldige voorbereiding van de aanbesteding samen met de partners vindt de uitvoering in 2019 plaats. - Voor de statustoekenning van het UNESCO Geopark Schelde Delta is de inhoudelijke onderbouwing tussen partners verder uitgebouwd. In overleg met adviseurs van UNESCO is het beoogde gebied vergroot waardoor heel Zeeland hier nu binnen valt. - Als uitwerking van de Natuurvisie is de Nota Natuurbeleving opgesteld. Hierin is het beleid verder vertaald naar een uitvoeringsprogramma.
De doelstelling <u>Toeristische Mobiliteit</u> heeft als uitgangspunt dat mobiliteit deel uitmaakt van de totaalbeleving van de Zeeuwse recreatieve en landschappelijke waarden. De reis naar de bestemming is een beleving. Daarbij wordt ingezet op het integraal ontwikkelen van vervoersconcepten om deze beleving van het Zeeuwse landschap en de Zeeuwse kust te vergroten. Het uitgangspunt hierbij is de 'customer journey'. In 2018 wordt ingezet op: • Het onderzoeken van de wens van de gast (databank/science); • Uitvoering van enkele pilots, onder meer de pilot bikesharing, pilot tuk-tuk; • Vervolg 5-sterrenfietsprovincie (m.n. continueren voucherregeling, verzamelen digitale kennis fietsen (fietsstelweek).	Behaald Voor de toeristische mobiliteit is het belangrijk geweest om in 2018 de status als 5 sterren fietsprovincie vast te houden, zijn acties opgezet om de Westerschelde Ferry aantrekkelijker te maken voor recreanten en toeristen en is het onderzoek naar de wensen van de gast verder opgezet. Concreet zijn de volgende resultaten behaald: - Er is een analyse gemaakt van de vervoersbewegingen van toeristen op basis van project datasciences met de Universiteit van Gent. Deze pilot is de basis geweest voor een 3-jarige Zeelandbrede monitoring in het kader van het Europees project MOVE.

	Mate van realisatie van voorgenomen inzet: A = maximaal E = minimaal
	- Lopende onderzoeken naar de vraagkant (de wens van de gast) en het in vervolg op de pilots verder ontwikkelen van mobiliteitsinitiatieven is gecombineerd ingebracht in het Europese project MOVE dat sinds de 2de helft van 2018 loopt. - Het versterken van de fietsvoorzieningen die recreatieve fietsers missen in Zeeland (m.n. overzichtspanelen, fietsoplaadzuilen en rustplaatsen) van het hoogste kwaliteitsniveau binnen de voucherregeling die hiervoor in het leven geroepen is, is voortgezet. Dit om het hoge kwaliteitsniveau dat de status 5 sterren fietsprovincie vraagt ook vast te houden- Het netwerk van Zeeuwse Pontjes vormt een belangrijk onderdeel van het Zeeuwse fietsnetwerk. Routebureau VVV Zeeland voert de coördinatie in opdracht van de Provincie uit. - Voor de Westerschelde Ferry zijn verschillende acties uitgevoerd om de aantrekkelijkheid voor recreanten en toeristen te vergroten. De aankleding van de terminals is verbeterd en in het zomerseizoen zijn hostessen ingezet op de boten. Evaluatie heeft laten zien dat deze acties positief zijn onthaald/effect hadden. Daarnaast zijn mogelijkheden van arrangementen en verdere verbetermogelijkheden verkend, wat tot input heeft geleid die de Westerschelde Ferry BV in 2019 kan benutten . - Er zijn diverse evaluaties uitgevoerd van verschillende producten op het gebied van toeristische mobiliteit. Te noemen zijn: evaluatie tuktuk op Walcheren, evaluatie beleving op de Westerschelde Ferry en de zomerbus op Schouwen-Duiveland.
De doelstelling verbinden en ontwikkelen voor <u>Gezond Zeeland</u> zet in op de natuurlijke kwaliteiten van Zeeland die een positieve invloed hebben op de gezondheid van mensen. Hoewel deze kwaliteiten veel maatschappelijke en economische kansen bieden en er al tal van initiatieven lopen, gebeurt dit tot nu toe vaak ad hoc en los van elkaar. Het doel is (gezien de demografische ontwikkelingen en het belang van de toeristische sector) om de verbinding te leggen tussen zorg, welzijn, natuur, bewegen,	Behaald In 2018 is voor het eerst gewerkt met de Gezond in Zeeland-makelaars, die in onze opdracht initiatiefnemers hebben geholpen bij de realisatie van producten, diensten en voorzieningen. In 2018 is uitgevoerd:

	Mate van realisatie van voorgenomen inzet: A = maximaal E = minimaal
recreatie en toerisme om tot structuurversterking van Zeeland te komen, conform het advies van de commissie structuurversterking. Een kerngroep van organisaties (food, natuur, sport/bewegen, toerisme, gezondheidszorg, ondernemers) heeft de opdracht in 2018 deze verbindingen concreet te maken en deze regio als een Gezond Zeeland te vermarkten. De Provincie verbindt, coördineert en stimuleert als het gaat om: • Uitvoering SAIL (Europees project: Stay Active and Independent for Longer); • Verdere ontwikkeling van branding- en communicatiestrategie Gezond Zeeland; • Stimuleren van ondernemers voor realisatie producten, diensten en voorzieningen; • Stimuleren deelname gemeenten en versterken en verbinden netwerk met overige sectoren. Ook deze doelstelling is zowel een invulling van de ambities van de opgave Kwaliteitskust als van Zichtbaar Zeeland (zie volgende paragraaf).	- Het Europese project SAIL (Europees project: Stay Active and Independent for Longer) loopt qua uitvoering. - Er is voor gekozen om aan de slag te gaan met makelaars die een diversiteit aan relevante netwerken vertegenwoordigen, om ondernemers en organisaties cross-sectoraal te verbinden. De makelaars zijn actief op het gebied van Natuur en buiten, Sport en bewegen, Recreëren, Voeding, Vitaliteit/Preventie. Zij hebben diverse initiatieven ondersteund in de totstandkoming, zoals vitaal bedrijfsconcept bedrijfsverzamelgebouw De Koploper, ontwikkeling van het Beweegbomenpad, de Culiwalk, de Zilte Choco Bonbon, Zeeuwse vitale uitjes en een aantal andere initiatieven die deels ook nog in ontwikkeling zijn. - Via de aanjaagregeling Zeeland in Stroomversnelling wordt het haalbaarheidsonderzoek van het Wellnesspaviljoen Cadzand ondersteund als element om de badstatus van Cadzand-Bad te verzilveren. - Het congres van ESPA (European SPAs Association) is in 2018 in Domburg gehouden en benut om partijen te verbinden en te leren van andere ervaringen in Europa. - Er is samen met diverse Zeeuwse kennisinstellingen o.l.v. het Lectoraat Healthy Region (HZ) een gezamenlijke kennisagenda opgesteld rondom gezondheid en vitaliteit.

Proces

Werken aan de kwaliteit van de Zeeuwse kust en achterland is een gezamenlijk proces. Geen enkele partij draagt immers exclusief alle bevoegdheden, taken en verantwoordelijkheden. Als gevolg van het samenwerkingsproces van de Zeeuwse Kustvisie is een Bestuurlijk overleg Kustvisie opgericht. In dit platform vindt cross-sectorale afstemming over thema's in de kustzone plaats. Bij het realiseren van de afzonderlijke doelen zal telkens in verschillende verbanden de samenwerking met partijen worden gezocht. Bijvoorbeeld bij Gezond Zeeland gaat het om het verbinden van onder andere de Vitale Revolutie, zorg, natuur, food, sport en bewegen en toerisme. Bij natuurbeleving en natuurbranding gaat het om samenwerking met en tussen natuurorganisaties enerzijds en tussen natuurorganisaties en recreatieondernemers anderzijds.

Trendindicatoren

TRENDINDICATOREN OPGAVEN							
Kwaliteitskust	Eerdere jaren	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Aantal overnachtingen (1)		8.981.000	9.830.000	9.901.000	10.116.000	10.089.000	10.539.000
Toeristische bestedingen (2)		1,72 mld.	1,81 mld.	1,52 mld.	1,62 mld.	1,57 mld.	nnb
Tevredenheid over de beleving van Zeeland (3)		8,15	8,13	8,14	8,31	8,27	nnb

1. Bron: CBS; betreft overnachtingen in commerciële toeristische accommodaties, excl. vaste gasten, particulier aanbod en watersport. Inclusief vaste gasten is het 17,1 miljoen overnachtingen.
2. Bron: berekening KCKT obv diverse bronnen. Jaren zijn lastig vergelijkbaar, methode is tot nu toe elk jaar aangescherpt en brondata is niet elk jaar beschikbaar. Daardoor rare sprongen in de cijfers.
3. Bron: CVO; algemeen oordeel van Nederlandse vakantiegangers voor hun vakantie in Zeeland

Zichtbaar Zeeland

Omschrijving

Zichtbaar Zeeland draait om het versterken van het imago van Zeeland als regio om te wonen, werken, ondernemen, studeren en te recreëren. Dat doen we door een onderscheidend Zeeuws aanbod te ontwikkelen en dit beter zichtbaar en vindbaar te maken. Zowel online als offline.

Belangrijk speerpunt voor 2018 was het thema werken. De arbeidsmarkt staat onder druk en het wordt voor Zeeuwse werkgevers steeds moeilijker om voldoende en de juiste werknemers te vinden. Hoe haal je die mensen naar Zeeland die we nodig hebben? Hoe zorgen we er voor dat jong talent in Zeeland studeert, blijft en/of terugkeert? Hoe zorgen we dat mensen het in Zeeland naar hun zin hebben en willen blijven? Enzovoort. Helder is dat er bij veel sectoren, beroepsgroepen, bedrijven/organisaties verschillende oorzaken en oplossingsrichtingen zijn, maar er is ook grote behoefte aan gemeenschappelijke activiteiten.

Het arbeidsmarktvraagstuk is niet alleen iets tussen werkgever en werknemer, maar er spelen ook allerlei andere zaken een rol. Denk aan huisvesting, leefkwaliteit, partnerbanen, studiekeuzes kinderen, etc. Ook die factoren willen we beter zichtbaar en vindbaar maken, gekoppeld aan de specifieke Zeeuwse kwaliteiten op het gebied van cultuur, festivals, natuur, gastronomie etc. Die koppeling willen we maken met netwerkpartners. Hierbij wordt het sterke toeristische imago en alles wat we weten van de toeristische bezoekers benut voor de profilering van Zeeland als regio die ook aantrekkelijk is om te werken, wonen en ondernemen. Die verbreding is reeds ingezet samen met VVV Zeeland, Impuls Zeeland, Zeeuwse Connectie en andere partners.

Ambitie

De centrale ambitie voor 2018 is om te investeren in het imago van Zeeland als vestigingsregio voor studenten, werknemers, investeerders, bewoners, etc. met het accent op 'aantrekken van talent (werkzoekenden)'.

Tegelijkertijd investeren we in het verbreden en moderniseren van het imago van Zeeland als toeristische bestemming; behalve kust, zon, strand meer stad, cultuur, food, evenementen, outdoor en watersporten. Die accentverschuiving is van belang, omdat deze zaken ook meer aansluiten bij de interesses van young professionals.

Een andere ambitie is om te investeren in een duurzame netwerksamenwerking op dit gebied. Diverse steden en regio's hebben samenwerkingsverbanden voor de marketing van stad, bestemming of regio. In 2018 willen we een dergelijke samenwerking ook voor Zeeland handen en voeten gaan geven.

Resultaten 2018

	Mate van realisatie van voorgenomen inzet: A = maximaal E = minimaal
	B
Voorgenomen inzet 2018	Toelichting
Marketing & Promotie van Zeeland als vestigingsregio voor m.n. arbeidsmarkt. Niet alleen zon, zee en strand in de etalage, maar juist meer eigentijdse zaken die aansprekend zijn voor jongeren, studenten, investeerders en (hoogopgeleide) werknemers. In 2018 wordt	Gedeeltelijk behaald Evenementen zijn een effectief middel om Zeeland te profileren: 53 evenementen (cultuur, sport, FFA) hebben subsidie ontvangen en 12 evenementen zijn

	Mate van realisatie van voorgenomen inzet: A = maximaal E = minimaal
meer nadruk worden gelegd op zaken die imago als vestigingsregio versterken, daarom krachten bundelen op zaken als culinair / food, evenementen, natuurbranding en – beleving, gezond Zeeland, stedelijke aantrekkelijkheid, inclusief cultuur, innovatie, economie, Lobby richting Den Haag en Brussel etc.	gesponsord. Zo is in samenwerking met de gemeente en Impuls Zeeland bij de Vestingcross in Hulst een aantal Belgische en Nederlandse bedrijven ontvangen. Met andere gesponsorde evenementen zijn o.a. afspraken gemaakt over communicatieboodschappen en de inzet van socialmedia-kanalen (bijv. Rescue Vlissingen). Bij Concert at Sea is daarnaast ook op het terrein zelf Zeeland als regio om te werken door een team actief onder de aandacht van de bezoekers gebracht. Door Samen in Zee op te stellen en tot uitvoering te brengen, is cultuur als pijler van stedelijke aantrekkelijkheid steviger in de steigers gezet Ook is samen met netwerkpartners uit vooral de zorg- en welzijnssector gewerkt aan een nieuw strategische kader voor (digitale) arbeidsmarktcommunicatie en is met alle natuurorganisaties gewerkt aan het aanbestedingstraject voor een gezamenlijke natuurbranding.
<u>Identiteitsbewust ontwikkelen:</u> Er is een visie ontwikkeld op identiteitsbewuste gebieds- en conceptontwikkeling vanuit land in zee, die bijvoorbeeld qua uitgangspunten en methode is toegepast in Grenspark Groot Saeftinghe. In 2018 worden deze identiteitsconcepten in denken, toepassen en uitwerking verbreed en gerealiseerd. Onder meer voor Westerscheldeferry en de terminals; hoe kunnen we dit nog meer iconische (marketing) waarde voor Zeeland geven. Ook dient dit als input voor de nieuwe Omgevingsvisie	Gedeeltelijk behaald De Westerscheldeferry en de terminals zijn aangekleed passend bij de identiteit van Zeeland Land in Zee. De ontwikkeling van het Grenspark is verder voortgezet. En identiteitsbewuste gebieds- en conceptontwikkeling is gepositioneerd als pijler onder de nieuwe Omgevingsvisie.
<u>Digitaal:</u> De wereld draait steeds meer om digitale informatiestromen. Ontwikkelingen gaan snel en zijn voor veel individuele partijen niet meer goed bij te benen. Als partijen hier al iets mee doen, dan is het vaak alleen voor de eigen organisatie of binnen de eigen sector. Krachten bundelen op regionale schaal gebeurt nog niet en daar willen we verandering in brengen. We zijn begonnen met het online zichtbaar en vindbaar maken van werk en stages in Zeeland (die beweging willen we op veel meer aanbod van	Behaald In 2018 heeft Zeeland middels de regio-envelop middelen uit Den Haag binnen gehaald voor de aanpak van de arbeidsmarkt, waaronder voor de ontwikkeling en realisatie van een digitale infrastructuur en een regionale marketingorganisatie. In 2018 zijn het webplatform zeelandlandinzee.nl en de augmented reality

	Mate van realisatie van voorgenomen inzet: A = maximaal E = minimaal
Zeeland maken. Uiteindelijk toewerken naar een Zeeuws Open Netwerk (ZON), waarbij digitale (data) krachtenbundeling centraal staat. Een moderne vorm van samenwerking van Zeeuwse publieke en private partijen, om ervoor te zorgen dat het in kaart gebrachte aanbod up-to-date blijft en we met elkaar meer kunnen bereiken. Zo zorgen we met elkaar voor veel waardevolle data, kennis en inzichten over de mensen die in Zeeland zijn of interesse hebben in Zeeland. Dit moet zorgen voor nog meer onderlinge verbanden, kruisbestuiving en kansen op het gebied van ondernemen, wonen, werken en studeren. In 2017 is met een kleine initiatiefgroep gestart met het vormgeven van die (ook internationaal) innovatieve vorm van samenwerking. Momenteel werven we publieke en private partners die in de kopgroep van dit initiatief ZON willen. In 2018 gaan we die samenwerking verder invullen en de basis van deze infrastructuur bouwen. Ook wordt gekeken of hier (innovatie)fondsen uit Den Haag of Brussel voor kunnen worden aangewend. Dit Zeeuws initiatief sluit goed aan bij het rapport 'Maak Waar!' van het Ministerie van Binnenlandse Zaken van voorjaar 2017. Daarnaast willen we ook moderne middelen ontwikkelen (m.b.v. augmented reality/virtual reality o.a.) die online en offline (carrièrebeurzen, woonbeurze etc. door partners en onszelf kunnen worden benut. We willen het diverse aanbod aan bedrijven, onderwijs, voorzieningen, evenementen, bijzondere plekken (aan de kust, in de stad én in het landelijk gebied), culinaire hotspots, (sport)verenigingen etc. op eigentijdse tot de verbeelding sprekende wijze ontsluiten. Dit moet leiden tot een kosten efficiënte manier van Zeelandpromotie, dat zorgt voor samenhang en herkenbaarheid en waar elke partij een eigen boodschap aan kunnen koppelen. Zij zijn immers de beste en meest geloofwaardige afzenders van de Zeeuwse boodschap dat Zeeland, als land in zee, de plek bij uitstek is om je te vestigen voor een baan, studie of onderneming.	app Zeeland ARX gerealiseerd en op de Contacta gepresenteerd. Met deze instrumenten is een start gemaakt met het op een hedendaagse manier digitaal ontsluiten van Zeeland vooral gericht op nieuwe werknemers en bewoners. Beiden instrumenten kunnen door het Zeeuwse netwerk worden gebruikt. Samen met de zorgsector is een plan gemaakt om dit digitale instrumentarium en het strategische kader (zie hiervoor) in te zetten bij de werving van nieuw personeel. Dit plan wordt in 2019 uitgevoerd. Uit een verkenning naar de wenselijkheid en haalbaarheid van een Zeeuwse marketingorganisatie voor wonen en werken blijkt dat hier een grote behoefte aan is bij het Zeeuwse bedrijfsleven. Niet alleen om te helpen arbeidskrachten naar Zeeland te halen, maar ook om nieuwe vestigers een warm onthaal te kunnen bieden. In 2019 krijgt deze marketingorganisatie verder vorm.

Proces

Om het Zeeuwse aanbod op het gebied van wonen, werken, ondernemen, recreëren en studeren beter zichtbaar en vindbaar te maken bij relevante groepen zijn digitale communicatie en middelen onmisbaar. En dit zal alleen maar toenemen.

Het is zaak om dit digitale traject goed in te richten met de Zeeuwse netwerkpartners. Op een manier waarbij zowel het belang van Zeeland als het individuele belang (van gemeenten, bedrijven) wordt gediend. Dat willen we doen met een regionale marketingorganisatie voor wonen van werken. Deze organisatie vult het gat tussen de 2 bestaande marketingorganisaties (VVV Zeeland voor toeristen en Invest in Zeeland (onderdeel Impuls Zeeland) voor investeerders).

Trendindicatoren

Trendindicatoren	2014	2015	2016	2017	2018
Beroepsbevolking	193.000	195.000	195.000	191.000	
Saldo in- en uitgaande pendel	-16.400	-18.000	-18.000*	-18.000*	
Hoog opgeleide beroepsbevolking	46.000	47.000	47.000	47.000*	
Spanningsindicator vraag/aanbod arbeidsmarkt	0,91	0,92	1,21	1,21*	
Huishoudensinkomen	33.700	33.700*	33.700*	33.700*	
Imago wonen & werken (NL)) *score tienpuntsschaal)	2013 : 5,4		5,3		2019 nieuw onderzoek
Imago Recreatie & Toerisme (NL) score idem	2013: 6,6		6,8		2019 nieuw onderzoek
Imago Recreatie & Toerisme (BE) score idem	2013: 6,8		6,9		2019 nieuw onderzoek
Imago Recreatie & Toerisme (D) score idem	2013:7,2		7,3		2019 nieuw onderzoek

Bron: NBTC Holland Marketing : Kracht van regiomerken onderzoek uitgevoerd in 2013 en 2016. Onderzoek naar toeristisch imago onder Nederlanders, Belgen en Duitsers waarbij voor Zeeland ook enkele vestigingsfactoren zijn opgenomen. Voor het vestigingsimago is dit onderzoek op dit moment de enige beschikbare bron. Het onderzoek wordt in 2019 herhaald.

Doelindicatoren

Doelindicatoren	Stand 2018	Streefwaarde 2019	Einddoel
Imago wonen & werken	5,3	5,5	6,0
Imago recreatie & toerisme (gem. NL, BE, D)	7	7	7
Werkloosheid			3,5%
Werkgelegenheid			176.000
Werkgelegenheid %			0,5% per jaar
Bruto Regionaal Product			2% per jaar
Bruto Regionaal Product %			2% per jaar
Innovatie Index			stijgt
Nieuwe arbeidsplaatsen via Impuls			250 per jaar
Nieuwe bedrijfsvestigingen via Impuls			15 per jaar

Energietransitie

Omschrijving

Om als Zeeland een steentje bij te dragen aan de in Parijs afgesproken klimaatdoelen, én om een aantrekkelijke vestigingslocatie te zijn, is de uitdaging om te komen tot slimmer gebruik van eindige - en deels schaarse - grondstoffen, gebruik van biobased grondstoffen en materialen. Daarnaast moeten we fors meer energie duurzaam opwekken, energie besparen en willen we de ontwikkeling naar een kringlooeconomie stimuleren. De weg naar een groene economie biedt veel kansen voor Zeeland, maar vraagt ook een grote inzet. Zowel van ons als van de Zeeuwse partners. Dat vraagt om het regisseren en stimuleren van activiteiten en het faciliteren van een Zeeuwse strategie.

Ambitie

Onze ambitie voor de lange termijn (2050) is een duurzaam, klimaatneutraal Zeeland; een regio waar geen CO₂ meer wordt uitgestoten, herbruikbare en groene grondstoffen worden gebruikt en geen afval meer wordt weggegooid. Dit doen we door in te zetten op verschillende transitiepaden:

- opwekking van duurzame (hernieuwbare) energie;
- warmte in de bebouwde omgeving;
- duurzame mobiliteit;
- verduurzaming van de industrie;
- inzet van groene grondstoffen (biobased economy);
- het sluiten van kringlopen (circulaire economie).

Resultaten 2018

Algemeen/proces

De Energiedialoog van eind 2017 is doorvertaald in een vastgesteld plan van aanpak om te komen tot een breed gedragen Zeeuwse Regionale Energiestrategie (RES). Dit plan van aanpak is in de zomer van 2018 door PS en alle gemeenteraden vastgesteld en er is ook al start met het maken van een RES: alle Zeeuwse gemeenten, het waterschap, de provincie, netwerkbedrijf Enduris en ontwikkelingsmaatschappij NV Impuls Zeeland werken actief samen en delen de proceskosten. Via verschillende “sectortafels” werken ook bedrijfsleven en maatschappelijke partijen actief mee. Hiermee is Zeeland landelijk één van de koplopers.

Opwekking van duurzame energie

In het Omgevingsplan 2018 is (planologische) ruimte geboden voor zonneparken en windmolens. Dit is voldoende voor 10,5 PJ aan opbrengst in 2030, gelijk aan het totale Zeeuwse elektriciteitsverbruik van nu.

De bouw van het Tidal technology Center is vergevorderd (zal na de winterstop in het voorjaar van 2019 afgerond worden).

Onderdeel van de RES-aanpak is de start van een werkgroep die de kansen van energie uit water in beeld aan het brengen is.

De voorbereidingen voor de aanleg van wind-op-zee (windpark Borssele) zijn gestart. Spin-off hiervan is dat er al de nodige aanverwante economische ontwikkeling plaatsvindt in de Vlissingse Buitenhaven en dat opleidingen zijn gestart op bijvoorbeeld Scalda.

Warmte in de bebouwde omgeving

Onderdeel van de RES-aanpak is ook het samen met gemeenten en netwerkbedrijf opstellen van een warmteatlas voor Zeeland. Op basis van deze kaartenset kunnen straks op wijk- en straatniveau keuzes worden gemaakt voor duurzame warmte (alternatieven voor aardgas). Met het opstellen van deze kaart is gestart in 2018, deze zal in het voorjaar van 2019 worden opgeleverd.

We helpen mee aan de uitvoering van het Zeeuws Energieakkoord particuliere woningvoorraad. Voorbeeld hiervan is subsidieverlening aan het adviesplatform “Energiek Zeeland”.

Er is eind 2018 een zgn. “warmtemakelaar” aangesteld die restwarmteprojecten (restwarmte uit de industrie waarmee woningen kunnen verwarmd) gaat onderzoeken en ontwikkelen.

We hebben een CO2-footprint onderzoek uitgevoerd naar de CO2-uitstoot van onze eigen activiteiten. En hebben vervolgens een werkgroep in het leven geroepen die de aanbevelingen voor de provinciale organisatie en gebouwen gaat uitwerken.

Duurzame mobiliteit

Er zijn pilotprojecten gestart met besparende en “smart” maatregelen in de logistiek.

Er zijn initiatieven gesteund gericht op CO2-arme (zero emissie) mobiliteit, zoals het e-Mobilitypark Vlissingen (delen van elektrische auto's) dat begin 2019 open gaat door provinciale steun.

In het MIRT 2018 is afgesproken samen met het rijk een strategie Smart mobility op te stellen en Zeeland te benutten als experimenteel gebied (“living lab”) voor innovatieve, slimme en vraaggerichte mobiliteitsoplossingen.

We geven zelf het goede voorbeeld door de toepassing van duurzame Grond- Weg- en Waterbouw. Bijvoorbeeld door een wegvak van de rondweg Oostburg in te richten met biobased asfalt.

De provincie is begonnen om samen met gemeenten, waterschap en RWS een roadmap (snel)laadinfrastructuur voor personenauto's (van inwoners, forenzen en toeristen) op te stellen.

Industrie:

We zijn, samen met onze partners in het bedrijfsleven en buurprovincies, medefinancier van platform Smart Delta Resources (SDR).

SDR heeft begin 2018 een roadmap zero emissie industrie opgeleverd, gericht op het halen van de klimaatdoelen van Parijs, het regeerakkoord en het (ontwerp) klimaatakkoord.

Met de partners in de Regionale industrietafel Zeeland/West-Brabant is een aanbod voor de landelijke Industrietafel van het Klimaatakkoord uitgewerkt.

We hebben reststroomkoppelingen (restwarmte, waterstof) gefaciliteerd en gesubsidieerd, zoals de waterstofkoppeling Dow-Yara.

Met de methodiek Symbiosis for Growth hebben we nv Impuls Zeeland in workshopssessies bedrijven laten matchen om (rest)materialen, energie, kennis, capaciteiten, faciliteiten en innovatie met elkaar uit te wisselen.

We hebben de toezicht en handhaving op energie door de RUD laten intensiveren voor bedrijven die niet onder een convenant of regime van energiebesparing vallen. Een twintigtal bedrijven zijn doorgelicht op energie-efficiency, vergunningssituatie en toezichtdossier in relatie tot energie.

Biobased economy

We zijn, samen met onze partners in het bedrijfsleven en buurprovincies, medefinancier van stichting Biobased Delta. Biobased Delta heeft in 2018 o.a. resultaten geboekt ten aanzien van de programma's Sugar Delta, Redefinery, Bio-aromaten, profilering/promotie & lobby, financiering en het betrekken van meer MKB'ers.

We hebben bijgedragen aan een verdere ontwikkeling van de Biobased Innovations Garden (proefboerderij Rusthoeve). Via het Interreg project Growing a Green Future zijn nieuwe stappen gezet richting het ontwikkelen van biobased biociden, bouwen met natuurvezels, toepassen van spruitkool- en miscanthusvezels voor high-end papier voor bouwmaterialen (dampremmers resp. waterwerend papier met een betere prestatie dan vergelijkbaar papier gemaakt van houtpulp) en toepassingen van lokale hoogwaardige oliën uit bijvoorbeeld goudsbloem als grondstof voor verf.

Met onze steun zijn in 2018 vier biobased projecten voor (Europese) subsidie in aanmerking gekomen. Bijvoorbeeld het project "Challenge biobased/circulaire oeverbeschoeiing". Een challenge is een speciale vorm van aanbesteding waarbij het bedrijfsleven wordt uitgedaagd om nieuwe biobased/circulaire producten te ontwikkelen. Ander voorbeeld is het project SEAvalue dat o.a. gaat over verwaarding van algen en wieren.

In 2018 is de MOOC Business Development in the Biobased Economy opgeleverd door het Centre of Expertise Biobased Economy waar de Hogeschool Zeeland onderdeel van is.

Circulaire economie:

We geven zelf het goede voorbeeld door een maatschappelijk verantwoord inkoopbeleid. In 2018 is er bijvoorbeeld een succesvolle Europese aanbesteding gedaan voor circulair kantoormeubilair. Het betreft een meerjarig contract waarbij een statiegeldregeling is afgesproken als het meubilair na de gebruiksduur wordt geretourneerd aan de leverancier.

We hebben in 2018, met onze partners, voorbeeldprojecten op het gebied van circulair bouwen ontwikkeld, in de sociale woningbouw en in de verblijfsrecreatie. Vooral het bouwen van de (deels) circulaire jeugdkliniek Ithaka van Emergis in Kloetinge heeft landelijke uitstraling en voorbeeldwerking.

Het kennis- en innovatiecentrum maintenance Procesindustrie (Ki<k/MPI) is onderscheidend op terrein van circulaire economie via o.a. het opzetten van een kennis- en innovatienetwerk.

Op gebied van kennisontwikkeling zijn we aangesloten bij het TNO project 'opcircelen in de bouw'. Hogeschool Zeeland is een volledige minor circulaire economie gestart.

Naar aanleiding van de afspraken met het Rijk in het Interbestuurlijk Programma (IBP) hebben we in 2018 een start gemaakt met een plan van aanpak om te komen tot een regionale Circulaire Economie Strategie (CES).

1.1.3 Grote Projecten

Inleiding

Met verschillende grote projecten wordt invulling gegeven aan de ambities van de Provincie Zeeland. Op basis van het kader grote projecten worden door Provinciale Staten bepaalde projecten aangemerkt als groot. Hoewel de projecten in aard en karakter sterk van elkaar verschillen, hebben ze met elkaar gemeen dat het gaat om politiek belangrijke projecten. Bij de grote projecten gaat het financieel gezien om grote bedragen en zijn de projecten ook omgeven van diverse risico's. Financiële risico's worden doorgaans binnen het project opgevangen, maar kunnen ook aan de orde komen in de Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Middels kwartaalrapportages worden Provinciale Staten geïnformeerd over de voortgang van de grote projecten. De kwartaalrapportages gaan vergezeld van een risicoparagraaf met daarin de stand van zaken met betrekking tot het provinciaal risicoprofiel.

In 2018 was het project 'Toekomst fietsvoetveer Vlissingen-Breskens' enkele maanden als groot project aangemerkt. Bij de behandeling van het statenvoorstel over de toekomstbestendigheid en exploitatie van de Westerschelde Ferry is op 7 december 2018 door Provinciale Staten besloten om de uitvoering van de veerdienst via de WSF BV te bestendigen tot 2024 en pas in 2021 opnieuw te beraden op de situatie daarna. Hierdoor was er geen aanleiding meer om voor het fietsvoetveer te benoemen als groot project.

Kader Grote Projecten

Met het Kader Grote Projecten is de kaderstellende en controlerende rol van Provinciale Staten versterkt voor de grote projecten. Dit is ook de reden om in de begroting en jaarstukken de grote projecten en daarbij behorende baten en lasten expliciet zichtbaar te maken.

Om vast te stellen of het Kader Grote Projecten in de praktijk afdoende functioneert wordt jaarlijks door Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten gezamenlijk stilgestaan bij de sturing op grote projecten en de mogelijkheden om werking van dit kader te verbeteren. Op 16 maart is een door GS opgestelde evaluatie van het Kader Grote Projecten in de auditcommissie besproken. Met het oog op een pragmatischer werkwijze is voorgesteld om het kader grote projecten op drie punten iets aan te passen. Het betreft het minder strikt voorschrijven van het IPM-model, de werkwijze m.b.t. termijnoverschrijdingen zonder financiële consequenties en de werkwijze bij escalatie. De auditcommissie heeft hierover positief geadviseerd en op 8 juni hebben Provinciale Staten de voorgestelde aanpassingen overgenomen.

Grote projecten

- N62 Sloeweg
- N62 Tractaatweg
- Waterdunen
- Natuurpakket Westerschelde
- Thermphos
- MAR-kazerne

Voorgenomen mijlpalen grote projecten 2018

- De Tractaatweg is in 2018 in uitvoering, gericht op een ingebruikname in de eerste helft van 2019.
- Voor de Sloeweg vinden in 2017 de voorbereidingen plaats, zodat in 2018 en 2019 de stervariant kan worden uitgevoerd.
- In Waterdunen worden de nog aanwezige wegen geamoveerd en worden de inlaatkreek met bodembescherming, verkeersbrug, hotellocatie, het recreatieve middenpad aangelegd. Door de ingebruikname van de getijdenduiker wordt het watersysteem in Waterdunen zout. Overdracht vindt plaats van gronden en beheer aan de partners.
- Binnen het NPW zijn de projecten Perkpolder, Baalhoek en Knuitershoek afgerond en worden die in beheer overgedragen. Het Zwin is in verdere uitvoering. Voorbereiding c.q. start van de uitvoering van verschillende deelprojecten in de Hedwigepolder, Bath, Hoofdplaatpolder en Ossensisse.
- Voor Thermphos samen met Zeeland Seaports en Rijk afspraken maken in vervolg op het advies van de Commissie Samsom, waarin de inspanning voor een spoedige totaalsanering met zo laag mogelijke totale (maatschappelijke) kosten centraal staat.
- De voor de MAR-kazerne benodigde aanpassingen in nutsvoorzieningen en infrastructuur worden in 2017 voorbereid, zodat deze in 2018 tot uitvoering kunnen komen.

Uitgangspunten grote projecten

- Afspraken vastgelegd in Kader Grote Projecten (2016), inclusief aanpassing/evaluatie in 2018
- Versterking kaderstellende en controlerende rol PS
- PS bepalen typering project als "groot project"
- Opdracht wordt in startnotitie vastgelegd
- Vier keer per jaar wordt gerapporteerd
- Besluitvorming PS bij afronding projectfase

Sloeweg N62

Omschrijving

Het project N62 Sloeweg omvat het verdubbelen van de provinciale weg Sloeweg vanaf de aansluiting op Rijksweg A58 ten noorden van Heinkenszand tot de aansluiting op de Bernhardweg ten zuiden van Nieuwdorp. Naast het verdubbelen van de weg worden tevens nieuwe ongelijkvloerse aansluitingen op Rijksweg A58 bij Heinkenszand, de Molendijk bij 's-Heerenhoek en de Bernhardweg bij Nieuwdorp gerealiseerd. Daarnaast worden een aantal bestaande aansluitingen verwijderd, wordt er gezorgd dat de nieuwe en aangepaste aansluitingen goed aansluiten op het bestaande wegennet en wordt het project landschappelijk ingepast.

De Sloeweg maakt deel uit van de totale provinciale weg N62. Daaronder vallen tevens de Westerscheldetunnel, de Sluiskiltunnel en de Tractaatweg (zie ook bijdrage Tractaatweg).

De uitvoering van het project is in 2014 gestart. Begin 2015 bleek dat er bij ongewijzigde uitvoering sprake zou zijn van flinke financiële tekorten en aanzienlijke overschrijding van de planning. Dat is aanleiding geweest om het deel van het project vanaf de aansluiting op Rijksweg A58 bij Heinkenszand tot de aansluiting op de N254 Bernhardweg bij Nieuwdorp in aangepaste vorm uit te voeren (fase 1). Dit wegvak is eind 2016 volgens planning opgeleverd. De besluitvorming over de aansluiting van de N62 Sloeweg op de N254 Bernhardweg (fase 2) heeft op 16 december 2016 plaatsgevonden, waarbij gekozen is voor de uitvoering van de 'ster-variant' met 2x2 rijstroken. De voorbereiding en uitvoering hiervan is belegd bij de Tractaatweg BV.

Doelen

De doelstelling voor het project N62 luidt 'vlot en veilig van Goes naar Gent'. Voor het project N62 Sloeweg is deze hoofddoelstelling uitgewerkt in vier subdoelstellingen:

- Verbeteren van de verkeersafwikkeling. Door het verdubbelen van het aantal rijstroken wordt de capaciteit van de weg vergroot en kan de weg meer verkeer verwerken. Daarmee wordt een goede doorstroming en dus vlottere afwikkeling van het verkeer gewaarborgd. Nu en in de toekomst;
- Verbeteren van de bereikbaarheid. Met het realiseren van de ongelijkvloerse aansluitingen verbetert de bereikbaarheid van de omliggende kernen en die van de industrie en havengebieden;
- Terugdringen van het sluipverkeer. Door het verdubbelen van de weg en het realiseren van ongelijkvloerse aansluitingen wordt de rijtijd verkort waarmee het sluipverkeer wordt teruggedrongen;
- Verbeteren van de verkeersveiligheid. Dit wordt onder andere bereikt door de aanleg van een middenberm tussen de 2x2 rijstroken. Ook het aanleggen van ongelijkvloerse aansluitingen levert een bijdrage aan het vergroten van de verkeersveiligheid.

Resultaten 2018

	Mate van realisatie van voorgenomen acties: A = maximaal E = minimaal
	A
Acties 2018	Toelichting
Binnen de planning wordt gestreefd naar een gereed definitief ontwerp (DO), inclusief alle verleende vergunningen voor het einde van	Behaald

	Mate van realisatie van voorgenomen acties: A = maximaal E = minimaal
2017. In 2018 zal dan vervolgens de start van de realisatie plaatsvinden. Volgens planning zal het project dan medio 2019 gereed zijn.	Het DO is gereed, vergunningen zijn verleend en in 2018 is gestart met de uitvoering. Werkzaamheden liggen op schema. Openstelling van de aansluiting is voorzien medio 2019, de formele oplevering zal naar verwachting eind oktober 2019 plaatsvinden.

In 2018 is er voor ruim € 10,0 miljoen aan werken uitgevoerd. Voor fase 1 zijn de Rijksbijdrage van € 5 miljoen en de bijdrage uit Vlaanderen van € 12,4 miljoen ontvangen en voor fase 2 is € 2,1 miljoen van de NV Westerscheldetunnel ontvangen.

Risico's

Eind juni 2016 zijn de werkzaamheden op het deel tussen Rijksweg A58 en de aansluiting N62 Sloeweg – N254 Bernhardweg (fase 1) afgerond.

Infrastructuurprojecten staan bekend als zeer dynamische en risicovolle projecten. De kans op optreden van risico's die leiden tot budgetoverschrijding of langere doorlooptijd van de planning zijn aanwezig. Dit risico is opgenomen in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing. De door de Tractaatweg BV opgestelde risicoanalyse, opgenomen in de vierde kwartaalrapportage van 2018, laat zien dat risico's met betrekking tot planning en budget vooralsnog binnen de post onvoorzien van het investeringsbudget kunnen worden opgevangen. Via de kwartaalrapportages worden PS periodiek geïnformeerd over de voortgang, risico's en financiën.

Genomen besluiten

Met betrekking tot de voorbereiding en uitvoering van het project N62 Sloeweg hebben PS de volgende besluiten genomen:

- 29 mei 2009: Voorbereidingskrediet beschikbaar stellen van € 8,850 mln.
- 21 december 2012: Aanvullend krediet beschikbaar stellen van € 43,844 mln. (totale krediet komt daarmee op € 52,7 mln.).
- 25 april 2014: Aanvullend krediet beschikbaar stellen (na aanbesteding) van € 5,3 mln. (totale krediet komt daarmee op € 58 mln.).
- 3 juli 2015: Project N62 Sloeweg in aangepaste vorm uitvoeren, de besluitvorming over de aansluiting Sloeweg-Bernhardweg opschorten en een aanvullend krediet beschikbaar stellen van € 18,5 mln. (totale krediet komt daarmee op € 76,5 mln.).
- 16 december 2016: Aanvullend krediet beschikbaar stellen van netto € 15,1 miljoen. (totale krediet komt daarmee op € 91,6 mln.).
- 16 december 2016: Besluit tot uitvoeren van de stervariant op aansluiting Sloeweg-Bernhardweg (fase 2)

Tractaatweg N62

Omschrijving

Het project N62 Tractaatweg omvat het verdubbelen van de provinciale weg Tractaatweg vanaf de aansluiting op het tracé door de Sluiskiltunnel ten zuiden van Terneuzen tot aan de grens met België nabij Zelzate. Naast het verdubbelen van de weg worden tevens drie ongelijkvloerse aansluitingen gerealiseerd inclusief aansluiting op de bestaande aansluitende wegen en wordt het project landschappelijk ingepast. De Tractaatweg maakt deel uit van de totale provinciale weg N62. Daaronder vallen tevens de Sloeweg, de Westerscheldetunnel en de Sluiskiltunnel. De provincie heeft voor de voorbereiding en uitvoering van het project een aparte overheids-B.V. opgericht, de Tractaatweg B.V. De rol- en taakverdeling is in verschillende stukken vastgelegd (overeenkomst van opdracht tussen Provincie en Tractaatweg B.V., de bevoegdheidsverdeling tussen GS en PS en de statuten van de Tractaatweg B.V.).

Doelen

- Verbeteren van de capaciteit van de weg: Door het verdubbelen van het aantal rijstroken kan de weg meer verkeer verwerken. Daarmee wordt een goede doorstroming van het verkeer gewaarborgd;
- Verbeteren bereikbaarheid: Met het realiseren van de ongelijkvloerse aansluitingen verbetert de bereikbaarheid van de omliggende kernen en die van de industrie in de Kanaalzone;
- Verbeteren van de verkeersveiligheid: Dit wordt onder andere bereikt door de aanleg van een middenberm tussen de 2x2 rijstroken. Ook het aanleggen van ongelijkvloerse aansluitingen levert een bijdrage aan het vergroten van de verkeersveiligheid.

Resultaten 2018

	Mate van realisatie van voorgenomen acties: A = maximaal E = minimaal
	A
Acties 2018	Toelichting
Begin 2017 zijn de werkzaamheden gegund. Vanaf dat moment is de aannemer gestart met de voorbereiding. Die heeft ongeveer een half jaar in beslag genomen. Daarna is 'de schop in de grond gegaan'. De planning voor 2018 ziet er grofweg als volgt uit: • In 2018 vinden de uitvoeringswerkzaamheden hun voortgang, waarbij kan worden uitgegaan van oplevering volgens planning in de eerste helft van 2019.	Behaald De openstelling heeft eind oktober 2018 plaatsgevonden en de definitieve oplevering heeft medio februari 2019 plaatsgevonden.

In 2018 is er voor ruim € 21,9 miljoen aan werken uitgevoerd.

Risico's

Infrastructuurprojecten staan bekend als zeer dynamische en risicovolle projecten. Met de definitieve oplevering medio februari 2019 is het risico op een langere doorlooptijd van de planning vervallen. Ook de kans op budgetoverschrijding is afgewaardeerd, de BV heeft aangegeven dat het project binnen het investeringsbudget wordt afgerond.

Genomen besluiten

- PS 29 mei 2009: Voorbereidingskrediet beschikbaar stellen van € 7,850 mln.
- PS 6 juni 2014: Aanvullend krediet beschikbaar stellen van € 52,150 mln. (totale krediet komt daarmee op € 60 mln.).
- PS 11 december 2015: Instemmen met het oprichten van de Tractaatweg B.V.
- PS 15 april 2016: Vaststellen van de bevoegdheidsverdeling tussen GS en PS
- PS 9 juni 2017: Herschikking onderhoud n.a.v. aanbesteding: totale krediet komt daarmee op € 64 mln. en voor het onderhoud de komende 15 jaar € 4,2 mln.

Waterdunen

Omschrijving

Het project Waterdunen is een grote gebiedsontwikkeling van ruim 350 ha ten westen van Breskens. Kustversterking gaat hier gepaard met hoogwaardige verblijfsrecreatie en natuur- en landschapsontwikkeling. Het is daarmee te beschouwen als een voorbeeld van de Deltawerken 2.0. Waterdunen is een aansprekend project, waarin de kernwaarden van de provincie tot uitdrukking komen: concreet, inspirerend, kleurrijk, eerlijke samenwerking, dienstverlenend, ambitieus, dynamisch en zelfverzekerd. Het wordt een bijzonder en aantrekkelijk gebied, zowel voor de echte natuurkenners en vogelaars als voor bewoners en verblijfsrecreanten, met een aanzienlijke sociaaleconomische impuls voor de (krimp)regio. Waterdunen draagt met de getijdennatuur bij aan het natuurherstel van de Westerschelde. Vanaf 2013 wordt gewerkt aan de daadwerkelijke aanleg. De contouren van Waterdunen zijn al duidelijk zichtbaar in het veld.

Doelen

Het doel van Waterdunen is driedelig:

- Een oplossing voor kustveiligheid. Duinen en dijken ter hoogte van Breskens vormen één van de Nederlandse zwakke schakels. Met de gekozen wijze van kustversterking is de veiligheid voor 200 jaar gegarandeerd¹;
- Met de getijdennatuur, een groot slikken- en schorrengebied, draagt Waterdunen bij aan het met Vlaanderen afgesproken natuurherstel van de Westerschelde;
- Door de combinatie van kustversterking, (recreatie) natuurontwikkeling en hoogwaardige verblijfsrecreatie ontstaat een voor recreanten uiterst aantrekkelijk gebied, zowel voor de echte natuurkenners en vogelaars als voor bewoners en verblijfsrecreanten. Dit zal leiden tot seizoenverlenging en een aanzienlijke sociaaleconomische impuls voor de (krimp)regio. Bovenstaande doelen bereiken we in samenwerking en afstemming met de andere bij Waterdunen betrokken partijen (Waterschap Scheldestromen, Gemeente Sluis, Het Zeeuwse Landschap en Molecaten) en met de omgeving.

Resultaten 2018

	Mate van realisatie van voorgenomen acties: A = maximaal E = minimaal
	C
Acties 2018 (acties betreffen alleen de uitvoering door de provincie zeeland, partners in het gebied voeren ook uit t.b.v. Waterdunen. In de kwartaalrapportages wordt ook gerapporteerd over de uitvoering van de partners)	Toelichting

¹ Deze doelstelling is destijds vastgesteld in het kader van het project Zwakke Schakels op basis waarvan de kustversterking bij Waterdunen is uitgevoerd. Inzichten over klimaatontwikkeling wijzigen echter voortdurend. Het is de vraag of deze stelling – veiligheid voor 200 jaar - ook in de toekomst houdbaar blijft.

	Mate van realisatie van voorgenomen acties: A = maximaal E = minimaal
De aanleg van de inlaatkreek met bodembescherming, verkeersbrug en hotellocatie.	Gedeeltelijk behaald Vorbereidende werkzaamheden zijn uitgevoerd voor aanleg inlaatkreek, bodembescherming en verkeersbrug. Werken aan de hotellocatie zijn in een eerder bestek afgerond.
Het amoveren van de nog aanwezige wegen in Waterdunen en maken van het recreatieve middenpad.	Gedeeltelijk behaald Alle fietspaden en wegen behalve twee transportroutes zijn geamoveerd, funderingspalen voor bruggen zijn geplaatst. De resterende wegen worden in 2019 verwijderd na transporten t.b.v. de aanleg inlaatkreek. Ook de bruggen en het recreatieve middenpad worden in 2019 afgerond.
Ingebruikname van de getijdenduiker waardoor het watersysteem in Waterdunen zout wordt.	Gedeeltelijk behaald Vorbereidende werkzaamheden lopen, maar uiteindelijke ingebruikname is in 2019.
Het ontwerpen en deels uitvoeren van de recreatieve paden (niet zijnde middenpad over de eilanden) .	Gedeeltelijk behaald Vorbereidende werkzaamheden lopen, paden worden in 2019 aangelegd.
De overdracht van de gronden en het beheer aan de partners.	Gedeeltelijk behaald Is in voorbereiding, overleg met de partijen wordt gevoerd en afspraken op hoofdlijnen zijn in beheernotitie afgestemd.
De communicatie over de beleving van Waterdunen.	Gedeeltelijk behaald Het communicatieplan is in uitvoering.

In 2018 is er voor ruim € 2,7 miljoen aan werken uitgevoerd.

Risico's

De uitgevoerde risicoanalyses hebben geleid tot optimalisatie van de beheersmaatregelen en vormde de input voor het benodigde bedrag voor onvoorzien in de geactualiseerde GREX 2019, vastgesteld in PS van 7 december 2018. De risicoanalyse vormt tevens input voor de planning, waardoor helder wordt wat het effect zal zijn van risico's op de planning.

De belangrijkste risico's voor de uitvoeringsfase van Waterdunen zijn opgenomen in de GREX 2019.

De risico's voor de beheerfase zijn meegenomen in de berekening van het provinciaal weerstandsvermogen en zijn geen onderdeel van de GREX Waterdunen.

Genomen besluiten

De scope van het project Waterdunen is vastgelegd in het inrichtingsplan (Gedeputeerde Staten, 2009), dat als onderlegger heeft gediend voor het door Provinciale Staten op 1 oktober 2010 vastgestelde inpassingsplan. Als gevolg van grondonderhandelingen en een nadere detaillering richting uitvoering heeft een aantal wijzigingen in de scope plaats gevonden, die in de 1e herziening van het inpassingsplan (PS, 13 december 2013) zijn vastgelegd. In de PS vergadering van 4 november 2016 is de GREX 2017 vastgesteld, waarin de knip tussen uitvoering (GREX) en beheer (provinciale begroting) is geëffectueerd. Een geactualiseerde GREX 2019 op basis van deze uitgangspunten is in december 2018 vastgesteld.

Natuur Pakket Westerschelde

Omschrijving

Het programma Natuurpakket Westerschelde richt zich op het realiseren van 600 ha estuariene natuur, volgens het Convenant Rijk-Provincie (2005), over de uitvoering van de ontwikkelingsschets 2010. Het belangrijkste beoogde effect is natuurherstel van de Westerschelde. Het zal nog geruime tijd duren voordat definitief vastgesteld kan worden of alle beoogde estuariene natuur ter plaatse is gerealiseerd. In de loop van de jaren is het programma geleidelijk aan van de planvoorbereidingsfase in de uitvoeringsfase terecht gekomen. De projecten Perkpolder, Baalhoek en Knuitershoek zijn inmiddels gerealiseerd. Minder herkenbaar als maatschappelijke effecten zijn de nevenopgaven landbouwflankerend beleid, de ontwikkeling van een Grenspark en de impuls voor de gemeenten Hulst en Sluis.

Doelen

Het realiseren van ten minste 600 ha estuariene natuur:

- Hertogin Hedwigepolder (350 ha);
- Uitbreiding Zwin (22 ha);
- Middengebied Waterdunen (121 ha) en Perkpolder (35 ha);
- Buitendijks (3 deelprojecten 87 ha);
- Landbouwflankerend beleid (subsidie € 6,5 mln. en grondruilbank € 6,5 mln.);
- Overige afspraken (Grenspark, regionale impuls Hulst en Sluis en de monitoring);
- Conform de herijking is er, naast het bestaande programma van 615 ha, nog een optioneel programma van in totaal 123 ha.

De opdracht is om (ten minste) 600 ha estuariene natuur te realiseren. Plannen worden ingediend voor méér dan 600 ha om een buffer te creëren zodat het risico dat de provincie de uiteindelijke opgave van realisatie 600 ha niet kan waarmaken wordt geminimaliseerd.

In de eerste plaats is met name voor de buitendijkse maatregelen uitgegaan van een verwachte opbrengst die op basis van modelleringen is berekend. Monitoring zal moeten uitwijzen of daar daadwerkelijk de verwachte opbrengsten worden gerealiseerd. Daarnaast is het zo dat projecten nog zouden kunnen sneuvelen in bijvoorbeeld het juridisch traject. Ook daarom is een buffer noodzakelijk.

Het beschikbare rijksbudget voor kwaliteitsverbetering en natuurherstel wordt maximaal aangewend in Zeeland.

Resultaten 2018

	Mate van realisatie van voorgenomen acties: A = maximaal E = minimaal
	B
Acties 2018	Toelichting
Afgerond zijn de projecten Perkpolder, Baalhoek en Knuitershoek die in beheer worden overgedragen.	Gedeeltelijk behaald De projecten zijn afgerond. Baalhoek en Knuitershoek maken onderdeel uit van het Natura 2000 gebied en Perkpolder zal daar, op

	Mate van realisatie van voorgenomen acties: A = maximaal E = minimaal
	termijn, eveneens deel van gaan uitmaken. Voor Perkpolder is het beheer nog niet geregeld.
Voortgaan met de uitvoering van de deelprojecten Waterdunen (zie betreffende programma) en het Zwin.	Gedeeltelijk behaald Zwin wordt naar verwachting medio 2019 opgeleverd. Niet behaald Waterdunen;verwachte oplevering is eind 2020.
Voortgaan met de voorbereiding c.q. start van de uitvoering van verschillende deelprojecten in de Hedwigepolder, Bath, Hoofdplaatpolder en Ossensisse.	Gedeeltelijk behaald De projecten Hedwigepolder, Bath, Ossensisse en Zimmerman (de twee laatste zijn onderdeel van het optionele programma) zullen naar verwachting in de tweede helft van 2019 zijn gegund.
Invulling geven aan de overige afspraken (landbouwflankerend beleid, Grenspark, impuls Hulst en Sluis en de monitoring).	Gedeeltelijk behaald De genoemde overige afspraken zijn nog niet afgerond en lopen door in de komende jaren.

In 2018 is er voor € 26,9 miljoen aan werken uitgevoerd.

Risico's

- Een politiek/bestuurlijk risico voor het ministerie van Economische Zaken en de Provincie is dat de afgesproken 600 ha estuariene natuur niet wordt gerealiseerd. Er ligt nog steeds een ingebrekestelling van de Europese Commissie aan Nederland. Het Rijk is primair verantwoordelijk voor dit risico;
- Er zijn juridische risico's die de realisatie van projecten in gevaar kunnen brengen, variërend van het niet verkrijgen van vergunningen, het niet verkrijgen van toestemming van de eigenaar, het niet voldoen aan vergunningsvoorwaarden etc.;
- Er zijn risico's met betrekking tot fouten of tot nalatigheden die verwijtbaar zijn als gevolg waarvan het Rijk toch financiële claims bij de provincie neerlegt;
- Er zijn risico's op conflicten tussen stakeholders waardoor de realisatie van het programma in gevaar komt;
- De kwantificering van de risico's is vertaald in risicoreserveringen binnen het projectbudget NPW en zijn toereikend. Er hoeft derhalve geen aanspraak op het provinciale weerstandsvermogen te worden gemaakt.

Genomen besluiten

- Besluit 7 oktober 2005 Voorstel PS invulling Schelde Estuarium;
- Besluit 30 januari 2006 Convenant Rijk en Provincie Natuurpakket Westerschelde;
- Besluit van 7 november 2017 instemming GS met herijking NPW en voorleggen voor instemming met minister LNV. Instemming LNV ontvangen d.d. 11 januari 2018.

Thermphos

Omschrijving

In 2012 is Thermphos failliet gegaan. Thermphos was de enige overgebleven fosfor producent in Europa. Het is de eerste en enige locatie ter wereld waar het fosfor(slik) ook echt wordt opgeruimd. Dat blijkt een stuk weerbarstiger dan verwacht.

In 2014 is door Provincie Zeeland en voormalig Zeeland Seaports (ZSP) een deal met curatoren gemaakt. Er is uit de boedel een bedrag ad € 35 miljoen ontvangen voor de fase van veiligstelling van het Thermphos terrein. Dit houdt in het opruimen van de fosfor en het (bereikbare) radioactieve materiaal. Hier tegenover staat dat alle verplichtingen van de curatoren zijn overgenomen. Ten behoeve van de sanering heeft ZSP een dochtermaatschappij opgericht: Van Citters Beheer B.V. (VCB). VCB heeft een projectorganisatie, die de uitvoering van de werkzaamheden aanstuurt.

Voor de uitvoering van de saneringsactiviteiten werd in 2014 een Turnkey-overeenkomst (TKO) met een aannemerscombinatie afgesloten. Daarbij werd afronding voorzien in mei 2016. Door diverse problemen is deze datum ver overschreden. In maart 2017 heeft VCB besloten te TKO te ontbinden en is een nieuw Plan van Aanpak opgesteld, gebaseerd op een totale sanering van het voormalige Thermphos-terrein.

Op verzoek van de Provincie en voormalig Zeeland Seaports voor het beschikbaar stellen van Rijksmiddelen voor de sanering, heeft het Rijk de commissie onderzoek sanering Thermphos terrein (Commissie Samsom) ingesteld. Met als opdracht te adviseren hoe de sanering tot een goed einde kan worden gebracht. Op 23 augustus 2017 heeft de Commissie Samsom haar advies ten aanzien van de sanering van het voormalige Thermphos-terrein opgeleverd. Daarin wordt geadviseerd te voorzien in een gelijke verantwoordelijkheid voor Provincie, Zeeland Seaports en Rijk in de gehele sanering. Op 12 april 2018 hebben deze partijen een samenwerkingsovereenkomst voor de sanering gesloten, waarin ook de financiële afspraken zijn vastgelegd.

Doelen

Sanering van het complete bedrijfsterrein Thermphos in Vlissingen zodanig dat er weer nieuwe industriële activiteiten kunnen plaatsvinden op het voormalige Thermphos terrein.

Resultaten 2018

	Mate van realisatie van voorgenomen acties: A = maximaal E = minimaal
	B
Acties 2018	Toelichting
Minimaal zorg dragen dat via Van Citters Beheer in 2018 wordt gekomen tot een passief veilig terrein.	<i>Dit is een oude actie, die nog uitging van een gedeeltelijk sanering. Het is nu een totale sanering, niet meer 'slechts' tot passief terrein.</i> Behaald De werkzaamheden om het beschreven doel (complete sanering) te halen zijn voor ca. 54% gereed, volgens de kwartaalrapportage Q4-2018 van VCB.

	Mate van realisatie van voorgenomen acties: A = maximaal E = minimaal
Als bevoegd gezag zorgen dat wordt gekomen tot een revisievergunning van de sanering, waarbij na verwerking van het fosforslib BRZO-status en RIE4-status van het terrein af kunnen.	Gedeeltelijk behaald Van Citters Beheer is druk bezig om de sanering zover te krijgen dat deze vergunning kan worden aangevraagd. Naar verwachting is dat in het 3e kwartaal van 2019 het geval.
Samen met North Sea Port (voormalig ZSP) en Rijk afspraken maken in vervolg op het advies van de Commissie Samsom, waarin de inspanning voor een spoedige totaalsanering met zo laag mogelijke totale (maatschappelijke) kosten centraal staat.	Behaald Er is een samenwerkingsovereenkomst gesloten tussen de partijen, waarin ook afspraken zijn gemaakt over de kosten en de kostenverdeling.

In 2018 is er, conform jaarrekening VCB voor ruim € 37 miljoen aan werken uitgevoerd.

Risico

Provincie Zeeland staat op dit moment mede garant voor de meerkosten van de saneringsactiviteiten, zoals overeengekomen in de Samenwerkingsovereenkomst. Hogere saneringskosten dan geraamd in de Samenwerkingsovereenkomst leiden tot hogere kosten voor de Provincie, evenals voor het Rijk en North Sea Port.

Genomen besluiten

- Overeenkomst van oktober 2014 tussen curatoren Thermphos, Zeeland Seaports (ZSP) en Provincie Zeeland betreffende onder meer de sanering en opruiming van het bedrijfsterrein van Thermphos en de overdracht van rechten van erfpacht en opstal.
- Overeenkomst van oktober 2014 tussen ZSP en Provincie Zeeland, ter zake van de sanering van het Thermphos-terrein in Vlissingen.
- Op 16 juni 2014 hebben Provinciale Staten besloten geen bedenkingen te hebben tegen de overeenkomsten zoals die toen voorlagen.
- Statenvoorstel beschikbaar stellen van 1,1 miljoen euro 18 november 2016
- Statenvoorstel beschikbaar stellen van 2,5 miljoen euro van 13 januari 2017.
- Statenvoorstel Plan van Aanpak VCB 21 april 2017
- Statenvoorstel beschikbaar stellen van 4,5 miljoen euro van 9 juni 2017
- Statenvoorstel om de Samenwerkingsovereenkomst te ondertekenen en € 27,7 miljoen extra beschikbaar te stellen voor de verdere sanering, bovenop de reeds beschikbare middelen van € 14,1 miljoen,

MAR-kazerne

Omschrijving

Dit project omvat de verhuizing van de nu in Doorn gevestigde Van Braam-Houckgeestkazerne en het Logistiek Complex Maartensdijk naar de nieuw te realiseren Michiel Adriaanszoon de Ruyter Kazerne (MAR-kazerne). Binnen Defensie is een uitvoeringsorganisatie opgericht, om de verhuizing tot stand te brengen. Defensie, met het Rijksvastgoedbedrijf (RVB), is verantwoordelijk voor de bouw van de Michiel Adriaanszoon de Ruyterkazerne Vlissingen.

Het provinciale project is primair gericht op het nakomen van de per brief van augustus 2012 door de Provincie bevestigde toezegging voor het om niet en bouwrijp beschikbaar stellen van de gronden. Deze toezegging is gedaan vanwege de grote positieve sociaaleconomische gevolgen van de kazerne voor Zeeland. Op de schaal van de Zeeuwse arbeidsmarkt zijn de effecten enorm. De 1780 arbeidsplaatsen op de kazerne zelf zorgen voor nog eens 385 extra arbeidsplaatsen bij toeleveranciers en als gevolg van consumptieve bestedingen ('Impact Marinierskazerne Vlissingen', Ecorys, 21 januari 2013). Deze 2165 nieuwe banen kunnen een breed uitstralingseffect hebben op o.a. onderwijs en voorzieningen in Zeeland. Dit is mede afhankelijk van de woonplaatskeuze van de kazernemedewerkers. Provinciale inzet is gericht op het maximaliseren van de sociaaleconomische gevolgen. De provincie functioneert daarnaast voor Defensie als regionaal aanspreekpunt.

Doelen

Het doel van het project MAR-kazerne is om in nauwe samenwerking met Gemeente Vlissingen en Waterschap Scheldestromen:

- De door de Provincie gedane toezegging, om de gronden om niet en bouwrijp aan te leveren, gestand te doen;
- Defensie in staat stellen de kazerne zo snel mogelijk, tegen zo laag mogelijke kosten en met draagvlak binnen de regio te realiseren;
- Maximalisatie van de (economische en maatschappelijke) effecten van de kazerne voor de Zeeuwse samenleving te bewerkstelligen.

Op het moment dat het eerste projectdoel bereikt is (na het aanleveren van de grond, het afkopen van het bouwrijp maken, c.q. uitvoeren van de vierde overeenkomst, en het realiseren van de wegontsluiting en nutsvoorzieningen), zal een expliciet keuzedocument worden opgesteld over de wijze van voortzetting van het project, gericht op de twee resterende doelen.

Resultaten 2018

	Mate van realisatie van voorgenomen acties: A = maximaal E = minimaal
	C
Acties 2018	Toelichting
Uitvoering (financiële) afspraken in overeenkomsten met Vlissingen en Defensie	Gedeeltelijk behaald Loopt nog; houdt verband met uitstel gunning bouw voorbereidende werken.

	Mate van realisatie van voorgenomen acties: A = maximaal E = minimaal
Uitvoering benodigde aanpassingen in nutsvoorzieningen door K&L-eigenaren	Gedeeltelijk behaald Grotendeels uitgevoerd; wat aan werken resteert is het verwijderen van vervallen kabels en leidingen langs de Havenweg en het verleggen van de waterleiding langs het MOB-complex.
Opstellen bestekken en start uitvoering infrastructurele aanpassingen	Behaald Uitgevoerd, voor wat betreft de hoofdontsluiting via de nieuwe rotonde vanaf de A58. In overleg met het rijk is besloten voor Vesta geen nieuwe ontsluiting te maken, maar Vesta via het buitendijkse Defensierrein te ontsluiten.
Begeleiding uitvoering bodemsanering	Niet behaald Nog niet uitgevoerd vanwege uitstel gunning bestek bouw voorbereidende werken door het rijk.
Uitvoeren promotie-acties richting Doorn	Gedeeltelijk behaald Beperkt uitgevoerd in verband met onrust/onzekerheid in Doorn. Wel aanwezig geweest op familiedag in Doorn. Ook is in de zomer een digimagazine over Zeeland online gezet.
Voortzetting afstemmingsoverleg met Defensie en RVB parallel aan aanbestedings- en ontwerptraject met oog op vergunningentraject, de consequenties op gebied van bodem, archeologie, geur en NGE, en eventuele meekoppelkansen	Gedeeltelijk behaald Loopt door.

In 2018 is er voor ca. € 0,2 miljoen aan infrastructurele werken uitgevoerd.

Risico's

Vanaf voorjaar 2018 vormen de zorgen en onrust in Doorn en Den Haag omtrent de voorgenomen verhuizing van de mariniers naar Zeeland een risico voor MARKAZ. Of MARKAZ en daarmee de voor Zeeland beoogde baten daadwerkelijk gerealiseerd zullen worden, hangt af van de besluitvorming van het rijk na afronding van het lopende overleg met de Tijdelijke Reorganisatie Medezeggenschap Commissie (TRMC). Vanuit Zeeland (overheden, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties) is en wordt op alle fronten bij het rijk aangedrongen op het onverkort uitvoeren van het besluit in 2012 en de met de regio gesloten overeenkomsten.

Risico's voor de projectkosten zijn:

- Toenemende kosten voor bouwrijp maken als gevolg van de vertraging bij het rijk;

- Eventuele extra bodemsaneringen op basis van het winnende ontwerp;
 - Alsnog bronmaatregelen op RWZI nodig;
 - Extra kosten voor ruiming bommen die het resterende budget van € 100.000 te boven gaan.
- Beheersmaatregelen zijn geformuleerd en in uitvoering, om kans en/of effect van bovengenoemde risico's te beperken/voorkomen. De financiële risico's kunnen gedekt worden uit het beschikbare budget project onvoorzien.

Genomen besluiten

- Besluit november 2013: beschikbaar stellen van € 15 mln. voor project MAR-kazerne;
- Besluit juli 2014: vaststelling inpassingsplan;
- Bestuursovereenkomst Kostendeling Grondossier MAR-kazerne, juni 2016.

Programma 1 (Investerings, Opgaven en Grote Projecten)

Wat mag het kosten?	Begroting oorspronkelijk	Begroting na wijziging	Rekening	Verschil
				(bedragen x € 1.000)
Lasten	78.151	62.972	58.447	4.525
Baten	60.438	29.240	27.343	1.897
Totaal	17.713	33.732	31.105	2.627
toevoeging reserve	7.451	5.542	5.542	-
onttrekking reserve	4.884	3.349	3.349	-
resultaat na bestemming	20.280	35.925	33.298	2.627

1.2 Fysieke omgeving

Inleiding

In het jaar 2018 was het Omgevingsplan Zeeland 2012-2018, voor het grootste gedeelte van het jaar, het strategische beleidskader voor de fysieke omgeving. Op 21 september 2018 is het nieuwe Omgevingsplan Zeeland 2018 vastgesteld. Dit plan is voor de komende jaren het geldende beleidskader totdat, naar verwachting, op 1-1-2021 de Omgevingswet in werking treedt. Onder de werking van de Omgevingswet zal het Omgevingsplan Zeeland worden vervangen door een nieuwe Omgevingsvisie.

In dit Jaarverslag wordt gerapporteerd over de doelen van het Omgevingsplan Zeeland 2012-2018 die in de Begroting 2018 zijn opgenomen.

Het programma fysieke omgeving bestaat uit de onderdelen ruimte, milieu, bodem en water.

Reguliere taken

- Vergunningverlening, toezicht en handhaving bij bedrijven, waarvoor de Provincie vergunningverlenend gezag is
- Toezicht op kwaliteit, hygiëne en veiligheid zwemwater
- Toezicht op de uitvoering van zwemwatertaken door verantwoordelijke overheden, de communicatie naar burgers over veiligheid en waterkwaliteit en het jaarlijks vaststellen van zwemwaterlocaties
- Vergunningverlening en toezicht op bodemsaneringen en nazorg
- Uitvoering van bodemonderzoeken en bodemsaneringen
- Bodem en ondergrondaspecten inbrengen in maatschappelijke- en gebiedsopgaven
- Vergunningverlening, toezicht en handhaving voor vuurwerkevenementen, luchtvaart, ontgroningen en grondwateronttrekkingen
- Uitvoeren programma Impuls omgevingsveiligheid
- Accounthouderschap van de RUD Zeeland en de Brzo RUD (DCMR)
- interbestuurlijk toezicht voor wat r.o. en milieutaken betreft
- Overleg over ruimtelijke plannen met betrokken bestuursorganen
- Toezicht op huisvesting statushouders
- Kaderstelling oppervlaktewateren en grondwater, toezicht op het waterschap, ook op de waterveiligheidsstaak
- Berekenen en actueel houden van overstromingsgevolgen
- Goedkeuren projectplannen dijkversterkingen en vooroeverbetastingen primaire keringen
- Aanwijzen en normeren regionale waterkeringen, inclusief toezicht op de cycli van beheer, onderhoud, toetsing en verbetering door het waterschap
- Grondwaterbeheer, grondwatermonitoring, databeheer en rapportage

Beleidskader

- Omgevingsplan Zeeland 2018
- Omgevingsverordening Zeeland 2018

- Oog op Zeeland – nota handhaving natuur en milieu (herzien in 2012); is in april 2018 vervangen door nota Vergunningverlening, toezicht en handhaving + specialisaties
- Verordening kwaliteit vergunningverlening, toezicht en handhaving Omgevingsrecht Zeeland 2016
- 't Zeeuws Bodemvenster 2012-2018
- Luchtvaartverordening
- Verordening nazorg stortplaatsen

Speerpunten 2018

- Voorbereiding inwerkingtreding Omgevingswet, inclusief opstellen
- Omgevingsvisie, Omgevingsverordening en het uitwerken van werkwijzen, veranderingen in de organisatie en bestuurlijke afspraken tussen Zeeuwse partijen
- Regionale uitwerking Deltaprogramma (Kust, Zuidwestelijke Delta) voor de thema's Waterveiligheid, Zoetwater door onder meer implementatie Meerlaagsveiligheid, Kaderrichtlijn Water en coördinatie regionale klimaatadaptatiestrategie Zeeland
- Voldoen aan de kwaliteitscriteria 2.1 voor vergunningverlening, toezicht en handhaving
- Implementatie beleid voor Vergunningverlening, toezicht, handhaving en specialisaties
- Uitwerken mogelijkheden structuurversterking landelijk gebied
- Bevorderen transitie duurzame landbouw
- Faciliteren regionale programmering woningbouw en bedrijventerreinen; onderzoeken gericht op woningbehoefte en woningbouwbeleid; voor de Provinciale Impuls Wonen en herstructurering van bedrijventerreinen: zie het programma Investerings, opgaven en grote projecten

Ruimte

Het doel van het ruimtelijk beleid is bij te dragen aan een sterke economie, een goed woon- en werkklimaat en kwaliteit van het landelijk gebied. De Provincie stelt kaders die voornamelijk door de gemeenten worden ingevuld. Woningbouw, bedrijfslocaties en andere grote ontwikkelingen worden regionaal afgestemd. Het uitgangspunt is dat ruimtelijk beleid voldoende ruimte geeft aan economische ontwikkelingen en een duurzame groei bevordert.

Dit wordt bereikt met de inzet van de wettelijke instrumenten, maar vooral ook met procesbegeleiding, kennisuitwisseling, advisering en subsidieverlening voor herstructurering.

Milieu

Het provinciaal milieubeleid is gericht op het optimaal faciliteren van de economische ontwikkeling van Zeeland in combinatie met een gezonde en veilige omgeving. Uitgangspunt is gelijke toepassing van milieureggeving zodat een gelijk speelveld ontstaat. De uitvoering van het milieubeleid is gemandateerd aan de Regionale Uitvoeringsdienst (RUD) Zeeland en voor de taken ingevolge het Besluit risico's zware ongevallen (Brzo) aan de Milieudienst Rijnmond (DCMR), zijnde de Brzo-RUD.

In april 2018 hebben GS nieuw beleid vastgesteld op het gebied van Vergunningverlening, toezicht, handhaving en specialisaties (VTH+S). Tevens is in 2018 samen met de RUD Zeeland, Zeeuwse

gemeenten en het Waterschap gewerkt aan de implementatie van de in 2017 vastgestelde PxQ risico- en verrekensystematiek. Eind 2018 is besloten om pas vanaf 2020 te gaan werken volgens deze systematiek.

Bodem

Het provinciaal bodembeleid is gericht op het duurzaam benutten van kansen die de bodem biedt voor maatschappelijke opgaven in Zeeland. Samen met de agro-keten wordt gewerkt aan gezonde en veerkrachtige bodems onder een economisch sterke en innovatieve agrarische sector. Tegelijk worden daarmee ook doelen uit de Kaderrichtlijn Water bediend. Om Zeeland klimaat robuust te maken wordt onderzocht hoe de bodem kan worden ingezet voor opslag van zoet water, infiltratie van overtollige neerslag en het voorkomen van hittestress in de bebouwde omgeving. In het kader van de opgaven Zichtbaar Zeeland en Kwaliteitskust wordt, samen met de provincies Noord-Brabant, Antwerpen en Oost-Vlaanderen toegewerkt naar de status van UNESCO GeoPark. De hele provincie Zeeland valt binnen de begrenzing van dit GeoPark. Het bodemkundig aardkundig erfgoed en de betekenis daarvan in het hedendaagse en toekomstige Zeeland (met het oog op klimaatverandering en zeespiegelstijging) staan daarin centraal.

Water

Het waterbeleid richt zich op het faciliteren van functies, zoals stedelijke omgeving, drinkwater, landbouw, natuur en het realiseren van maatschappelijke opgaven vanuit de Europese Kaderrichtlijn Water en de Europese Richtlijn Overstromingsrisico's. Vanuit het Deltaprogramma wordt gewerkt aan regionale doorvertaling van de Deltabeslissingen Zoetwater, Waterveiligheid en Ruimtelijke Adaptatie. Vanuit het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie wordt de komende jaren extra regionale inspanning verwacht. Voor Provincies betekent dit onder meer dat zij in Omgevingsvisies een klimaatadaptatiestrategie vastleggen en regionaal een regierol oppakken. Dit houdt ook in dat bij ruimtelijke ontwikkelingen meer rekening zal moeten worden gehouden met nadelige effecten van overstromingen, extreme neerslag, hitte en droogte. De inzet is mede gericht op aanbod en vergroting van de hoeveelheid kwalitatief schoon zoet (grond)water, het behalen van waterkwaliteitsdoelen in oppervlakte- en grondwater, het optimaliseren van het gebruik van zoet water en het laten afnemen van de vraag hiernaar in het programma Proeftuin Zoet Water. In samenwerking met het waterschap wordt ingezet op het verwezenlijken van pilotprojecten die aansluiten op in de strategische visie waterbeheer 2050 opgenomen ambitie, visie en doelen. De Provincie verbindt partijen en laat uitvoering over aan partijen die daarvoor verantwoordelijk zijn. Uitvoering vindt grotendeels plaats via het investeringsprogramma Zuidwestelijke Delta. De Provincie zoekt bij noodzakelijke kustversterkingen naar 'meekoppelkansen' via de concepten van "Parels" en "Meer Met Dijken Doen". Verder is de Provincie verantwoordelijk voor het aanwijzen en normeren van regionale waterkeringen. Er wordt gewerkt aan het project Normering Regionale Waterkeringen (NRW).

Implementatie nieuwe Omgevingswet

De nieuwe Omgevingswet zal, naar verwachting, op 1-1-2021 in werking treden. De nieuwe wet brengt een aanzienlijke verandering met zich mee. Dit omvat onder andere het opstellen van een provinciale Omgevingsvisie, een Omgevingsverordening, een digitaliseringstraject en een intern- en extern traject met als doel overeenstemming te krijgen in werkwijzen, structuurveranderingen en procesafspraken tussen gemeenten, Rijkswaterstaat, Waterschap Scheldestromen, de RUD en de DCMR. De Provincie pakt hiervoor de regie, verbindt partijen en vormt de schakel tussen Rijk en regio.

Maatschappelijk effect

Als beleidsbepaler, kwaliteitsbewaker, belangenbehartiger, ontwikkelaar en investeerder draagt de Provincie bij aan een sterke economie, een goed woon- en werkklimaat en kwaliteit van water en het landelijk gebied.

Doelen en acties

Het Omgevingsplan kent een aantal hoofddoelen. Deels worden deze mede behaald door acties die vallen onder het programma Investerings, Opgaven en Grote projecten en de programma's Regionale economie, Regionale bereikbaarheid en Natuur en platteland.

Doelstellingen	Mate waarin de doelstelling is gehaald: A = maximaal E=minimaal
Vorbereiding Omgevingswet	A
Acties	Resultaat 2018
Opstellen Omgevingsvisie en Omgevingsverordening Zeeland 2018-2024; in 2018 voortzetting projectmatige aanpak voor integratie beleid voor ruimte, milieu, water, natuur, landschap, verkeer en vervoer.	Behaald Actie is behaald met dien verstande dat Provinciale Staten hebben besloten de titel "Omgevingsvisie" niet te gebruiken; in plaats daarvan zijn op 21-9-2018 het Omgevingsplan Zeeland 2018 en de Omgevingsverordening Zeeland 2018 vastgesteld.
Overige voorbereidingsacties zoals vormgeven digitaal stelsel Omgevingswet en interne- en externe samenwerkingsstructuren, organisatieverandering	Behaald Vorbereiding verloopt volgens planning; er is in 2018 gewerkt aan vormgeven digitaal stelsel, samenwerkingsstructuren zoals Samenwerkingsplatform Omgevingswet Zeeland (betreft samenwerking tussen Zeeuwse overheden; doel is kennis delen, leren en samenwerken bij implementatie van Omgevingswet); interne organisatie is in 2018 aangepast.
Sterke economie	
<u>Subdoel:</u> Beter benutten van havengebieden en bedrijventerreinen	A
Acties	Resultaat 2018
Bieden van voldoende planologische ruimte voor havens en bedrijven. Voor bedrijventerreinen doen we dit door middel van regionale programmering (samenwerkende gemeenten), efficiënter gebruik bestaand aanbod, uit de markt nemen van niet-passend aanbod, voorkomen toevoeging onnodig nieuw aanbod en toepassing van de duurzaamheidsladder.	Behaald Alle regio's beschikken over een actueel bedrijventerreinenprogramma; tot 2018 is 155 ha. bedrijventerrein in herstructurering genomen; in bestemmingsplannen wordt aandacht besteed aan de duurzaamheidsladder.
Bevorderen kwaliteit en concentratie van bedrijventerreinen, bundeling van buisleidingen en bundeling van hoogspanningslijnen via planologisch spoor.	Behaald Zie actie hiervoor; tevens zijn enkele kavels beschikbaar gekomen voor grootschalige

Doelstellingen	Mate waarin de doelstelling is gehaald: A = maximaal E=minimaal
	logistiek in de gemeente Hulst en Tholen; kwaliteit, concentratie en bundeling worden ook bevorderd d.m.v. overleg over ruimtelijke plannen.
Versterken van de plattelandseconomie.	Behaald In bestemmingsplannen buitengebied is een regeling voor nieuwe economische dragers (NED) opgenomen; komt ook aan de orde in het overleg over ruimtelijke plannen.
<u>Subdoel:</u> Vernieuwing in de recreatie, visserij, schaal- en schelpdiersector en de landbouw.	A
<u>Acties</u>	<u>Resultaat 2018</u>
Ondersteuning verbreding en schaalvergroting landbouw.	Behaald Verbreding vindt plaats via NED (bestemmingsplannen bieden ruimte voor NED) en POP-3; Schaalvergroting ondersteund door Kavelruilbureau; tevens logistieke landbouwroutes verbeterd + beleidsmatig bestaan mogelijkheden voor bedrijfsverplaatsing.
Afwegen wenselijkheid verdere ruimte voor concentratielocaties glastuinbouw en bevorderen sanering glastuinbouw op solitaire locaties.	Behaald Beleid ruimte voor glastuinbouw is recent vastgelegd in Omgevingsplan; provinciale ruimte voor ruimte regeling biedt mogelijkheden voor sanering solitaire glastuinbouw.
Tegengaan nieuwvestiging intensieve veehouderij en bevorderen verduurzaming bestaande bedrijven.	Behaald Er is geen sprake van nieuwvestiging intensieve veehouderij; verduurzaming krijgt aandacht in gemeentelijke plannen voor uitbreiding.
Goed woon- en werkklimaat	
<u>Subdoel:</u> Toekomstbestendige woningmarkt en voldoende voorzieningen per regio (tevens onderdeel van de maatschappelijke opgave Aantrekkelijk Zeeland).	C
<u>Acties</u>	<u>Resultaat 2018</u>
Bevorderen behoud van voldoende voorzieningen per regio door middel van regionale afstemming en bijdragen aan de bereikbaarheid.	Gedeeltelijk behaald Detailhandelsvisie is in voorbereiding; onderzoek over hoe Zeeuwse winkelgebieden presteren in 2018 gestart; wordt na zomer 2019 afgerond.

Doelstellingen	Mate waarin de doelstelling is gehaald: A = maximaal E=minimaal
Bevorderen evenwichtige ontwikkeling kwaliteit en aantal woningen door middel van regionale afstemming, stimuleren verbetering van de woningvoorraad en toepassing van de duurzaamheidsladder.	Gedeeltelijk behaald Actualisatie regionale woningmarktafspraken is in gang gezet en wordt in 2019 afgerond; in 2018 ook start gemaakt met verbetering kennis en monitoring woningmarkt; in bestemmingsplannen wordt aandacht besteed aan duurzaamheidsladder.
Subdoel: Gezonde leefomgeving	B
Acties	Resultaat 2018
Opdragen aan de RUD-Zeeland en de DCMR dat zij werkzaamheden voor de provincie uitvoeren conform het landelijk vastgesteld kwaliteitsniveau 2.1 dat ook als uitgangspunt is opgenomen in de provinciale Verordening kwaliteit vergunningverlening, toezicht en handhaving Omgevingsrecht Zeeland 2016.	Behaald Is in jaarplan 2018 RUD geregeld.
Volgen van de beleidscyclus Big Eight VTH + S, door middel van het vaststellen van een uitvoeringsprogramma Vergunningverlening, toezicht en handhaving 2018, evaluatie van het Uitvoeringsprogramma toezicht en handhaving Wabo 2017 en tussentijdse evaluatie en eventuele aanpassing van het VTH + S beleid in 2018.	Behaald Het programma VTH+S is in april 2018 vastgesteld; het uitvoeringsprogramma toezicht en handhaving 2018 is opgesteld; evaluatie 2017 is daarin meegenomen; omdat het programma VTH+S pas in april 2018 is vastgesteld heeft van dit beleidsstuk nog geen evaluatie in 2018 plaats gevonden.
Invulling geven aan het opdrachtgeverschap van de RUD Zeeland en van de Brzo-RUD (DCMR), door middel van het afsluiten en monitoren van de dienstverlenings-overeenkomsten 2018 en het evalueren van de jaarcijfers 2017.	Behaald Jaarcijfers van de RUD Zeeland 2017 zijn geëvalueerd. Er is een jaarplan 2018 met de RUD afgesloten; BRZO werkzaamheden in 2018 zijn nog in het jaarplan 2018 van de RUD opgenomen; deze werkzaamheden zullen met ingang van 2019 in het met DCMR te sluiten jaarplan worden opgenomen.
Proefdraaien met de PxQ methodiek bij de RUD Zeeland in 2018.	Behaald RUD heeft in 2018 tijdschrijfgegevens verzameld in het kader van de PxQ systematiek; Eind 2018 is besloten om de PxQ systematiek pas met ingang van 2020 in werking te laten treden.
Publiceren van informatie over VTH op internet en hiertoe de Gedragsregel handhavings-informatie aanpassen.	Gedeeltelijk behaald

Doelstellingen	Mate waarin de doelstelling is gehaald: A = maximaal E=minimaal
	VTH informatie wordt op internet geplaatst; er moet nog worden nagegaan of en in hoeverre Gedragsregel hierop aangepast moet worden.
Coördineren regionale afstemming tussen bestuursrechtelijke en strafrechtelijke handhavingspartners.	Niet behaald Beschikbare personele capaciteit is inmiddels uitgebreid waardoor in 2019 deze coördinatie rol zal worden opgepakt.
Toeziën op veilige zwemlocaties	Behaald RUD Zeeland heeft zwemwaterlocaties gecontroleerd.
In 2018 begeleiden van de uitvoering van bodemsaneringen	Behaald RUD-Zeeland heeft uitvoering van bodemsaneringen begeleid.
Water, bodem en landelijk gebied met kwaliteit	
<u>Subdoel:</u> Voldoen aan de Europese Kaderrichtlijn Water en de Europese Richtlijn Overstromingsrisico's (EU-ROR)	C
<u>Acties</u>	<u>Resultaat 2018</u>
Bevorderen van een goed en efficiënt functionerende waterketen	Behaald Waterschap Scheldestromen, Zeeuwse gemeenten en Evides waterbedrijf hebben samenwerking bekrachtigd in het Convenant Samenwerking Afvalwaterketen Zeeland (SAZ+); gezamenlijke werkgroepen werken aan verdere optimalisatie; de in het Bestuursakkoord Water vastgelegde bezuinigingstaakstelling wordt gehaald.
Bevorderen goede chemische kwaliteit grondwateren	Behaald In 2018 is het project 'Schoon Water Zeeland' afgerond, waarin samen met het waterschap Scheldestromen, de Vereniging van Zeeuwse Gemeenten, ZLTO en Evides Waterbedrijf gewerkt is aan het verminderen van gewasbeschermingsmiddelen en biociden in het oppervlakte- en grondwater; de gezamenlijke Provincies hebben in een brief aan het Ministerie hun zorgen geuit over het landelijk aantreffen van bestrijdingsmiddelen in meer dan 70% van het aantal meetpunten.

Doelstellingen	Mate waarin de doelstelling is gehaald: A = maximaal E=minimaal
Aanwijzen en bewaken beschermingsgebieden drinkwaterwinningen	Behaald In de nieuwe Omgevingsverordening is de bescherming van grondwaterbeschermingsgebieden gecontinueerd; de toestand wordt gevolgd via monitoring.
Tegengaan verdroging natuurgebieden, met name Natura 2000	Behaald De uitvoering van hydrologische herstelmaatregelen wordt meegenomen bij de beheerplannen Natura 2000/PAS.
Opstellen lange termijn strategie	Behaald De 'Visie waterbeheer 2050' is in 2018 door Provincie en Waterschap vastgesteld; de strategische visie waterbeheer Zeeland 2050 is aan te merken als een gezamenlijke verkenning van de Provincie, het Waterschap, Gemeenten en betrokken organisaties voor de langere termijn; de benoemde thema's, innovatie, financiering, governance, dienstverlening en cultuur, worden gezamenlijk verder uitgewerkt; samen met Waterschap zal de komende periode worden gezien hoe de strategische visie vertaald kan worden naar werkwijzen, pilots en inhoudelijke formele besluiten.
Toewerken naar het verkrijgen van de UNESCO GeoPark status door kandidaatstelling in 2018 voor het oostelijk deel van Zeeland, westelijk Noord-Brabant en de Vlaamse grensstreek	Niet behaald Deze doelstelling is inmiddels in nauw overleg met UNESCO bijgesteld. UNESCO hanteert een ruime tijdplanning vanuit een zorgvuldig proces. Kandidaatstelling is verplaatst naar 2020; de begrenzing is inmiddels ook aangepast waardoor heel de provincie Zeeland binnen de begrenzing valt.
Berekenen en actueel houden overstromingsgevolgen in kader van EU-ROR	Behaald In 2018 zijn nieuwe overstromingsberekeningen gedaan voor dijkkring 31 (doorbraken primaire systeem); tevens voor heel Zeeland doorbraken gesimuleerd vanuit een aantal regionale wateren, waaronder Kanaal door Walcheren en Havenkanaal Zierikzee; resultaten hiervan zijn ingebracht in de 2 ^e cyclus van de ROR (2016-2022); met Vlaanderen is afgesteld over de grensoverschrijdende wateren; binnen Nederland zijn afspraken gemaakt over het zogenaamde toepassingsbereik van de richtlijn;

Doelstellingen	Mate waarin de doelstelling is gehaald: A = maximaal E=minimaal
	welke wateren worden wel/niet meegenomen in de rapportage richting Europa.
Aanwijzen en normeren van “natte” en “droge” regionale keringen	Behaald Is afgerond en vastgelegd in het nieuwe Omgevingsplan Zeeland 2018 en de bijbehorende Omgevingsverordening.
Stimuleren medegebruik waterkeringen via Meer Met Dijken Doen en Parels	Behaald De geactualiseerde top 10 Meer Met Dijken Doen en de stand van zaken van de Parels zijn behandeld op Waterochtend september 2018; er vindt afstemming plaats met het Waterschap over meekoppelkansen bij Hoog Water Beschermings Programma (HWBP)-projecten, over de zandige kust en de dammen aan de Noordzee wordt afgestemd met het verantwoordelijke ministerie van I&W.
Opzetten van pilotprojecten regionaal waterbeheer overeenkomstig ambitie, visie en doelen strategische visie waterbeheer 2050	Behaald Zoals in de visie staat beschreven gaan we ‘werkende weg’ aan de slag; in 2018 zijn er naast de lopende pilottrajecten als de Kruispolder, opwerking effluent RWZI Terneuzen tot proceswater Dow, geen nieuwe pilotprojecten in dit kader opgestart.
Monitoren van de beleidsmatige voortgang van de uitvoering van maatregelen die worden genomen door Waterschap Scheldestromen	Niet behaald De uitvoering van maatregelen loopt achter op schema; hierover vindt overleg met het Waterschap plaats.
<u>Subdoel</u> : Voldoen aan het terugdringen van regionale wateroverlast	C
Acties	Resultaat 2018
Zoeken naar synergie mogelijkheden met provinciale opgaven zoals natuurontwikkeling	Gedeeltelijk behaald Bij de uitwerking van de Planvorming Wateropgave van het Waterschap wordt gezamenlijk gekeken naar synergie mogelijkheden; door minder budget en de beperkte mogelijkheden om met hectares te schuiven is aan deze actie slechts beperkt invulling gegeven.
Monitoren van de beleidsmatige voortgang van de uitvoering van maatregelen die worden genomen door Waterschap Scheldestromen	Niet behaald

Doelstellingen	Mate waarin de doelstelling is gehaald: A = maximaal E=minimaal
	De uitvoering van maatregelen loopt achter op schema; hierover vindt overleg met het Waterschap plaats.
Subdoel: Voldoende zoet water en optimalisatie van zoet water gebruik	A
Acties	Resultaat 2018
Regionale proeftuin Zoet water, uitvoering van 4 zoetwaterpilots	Behaald De toekenning van Europese subsidie (POP3) voor drie beoogde projecten is moeizaam verlopen; eind 2018 is uiteindelijk goedkeuring verleend, zodat de projecten alsnog van start kunnen.
Bepalen waterbeschikbaarheid per Zeeuws deelgebied in samenwerking met waterschap en belanghebbenden	Behaald Tweede ronde thema-avonden is in 2018 georganiseerd en werd zeer goed bezocht.
Behoud en vergroting zoete grondwatervoorraden, herziening grondwaterbeleid 2018	Behaald Grondwatervoorraden zijn beschermd via Omgevingsverordening; in overleg met het Waterschap zijn de mogelijkheden voor herziening van het beleid nader onderzocht; Herziening beleid zal in 2019 zijn beslag krijgen; zie ook actie hierboven "Regionale proeftuin zoet water".
Robuustwatersysteem Zeeuws Vlaanderen, bij toekenning deelname in Horizon 2020 project	Behaald Behaald met dien verstande dat de aanvraag voor het Horizon 2020 project is afgewezen; een aanvraag in het kader van de NWA is stopgezet wegens te kleine kans op succes; de aanvraag voor een interreg project is ingediend en in de eerste ronde positief beoordeeld; In samenwerking met de HZ is/wordt een mastercursus opgezet voor begin 2019; binnen de samenwerking lopen verschillende trajecten in eerste instantie gericht op de westkant van de Kanaalzone; in 2019 wordt hier verder aan gewerkt.
Subdoel: Duurzaam bodemgebruik en geen ongewenst bodemgebruik diepere ondergrond	A
Acties	Resultaat 2018
Uitvoeren pilots duurzaam bodemgebruik met belanghebbenden en mede overheden	Behaald Diverse projecten gestart met gemeenten en waterschap; ook Interreg project gestart met ZLTO gericht op vastleggen koolstof in de

Doelstellingen	Mate waarin de doelstelling is gehaald: A = maximaal E=minimaal
	bodem; project gericht op klimaatdoelen met tegelijk verbeteren rendement akkerbouw.
Bescherming en informatievoorziening archeologische en aardkundige waarden	Behaald In 2018 is o.a. gewerkt aan voorbereidingen om in 2020 kandidaatstelling als UNESCO GeoPark Schelde Delta mogelijk te maken; hierbij gaat het om zichtbaar en beleefbaar maken van aardkundig en ook archeologisch erfgoed (in het bijzonder de verdronken dorpen).
Duurzaam bodemgebruik is als logisch onderdeel binnen de maatschappelijke opgaven voor het voetlicht geplaatst	Behaald In 2018 is duurzaam bodemgebruik onderdeel geworden binnen 4 provinciale opgaves: Duurzaam landelijk gebied, landbouw en natuur; Deltawateren en klimaatadaptatie; Energietransitie; Kwaliteitskust; hiermee is het belang en relevantie van duurzaam bodemgebruik als letterlijke basis van een aantal maatschappelijke opgaven geborgd.

Trendindicatoren

Trendindicatoren	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Aantal geconstateerde overtredingen bij bedrijven waarvoor de Provincie de milieuvergunning verleent.						
• Het aantal uitgevoerde emissiemetingen lucht	35	33	38	45	43	46
• Het aantal overtredingen van luchtvoorschriften	5	4	8	6	6	5
Aantal klachten overlast.						
• Aantal ingediende klachten	190	264	573	343	213	314
• Aantal klachtensituaties	132	215	123	84	35	30
Alle zwembaden en zwemgelegenheden waar in oppervlaktewater wordt gezwommen, voldoen in de periode 2012-2018 aan de veiligheidseisen (aantal overtredingen).						
• Aantal zwembaden	130	128	128	122	124	118
• Aantal keren dat een overtreding is geconstateerd	25	17	46	32	20	38
• Aantal zwemgelegenheden in oppervlaktewater	55	55	54	57	55	55
• Aantal keren dat een overtreding is geconstateerd	0	0	0	0	1	1
Aantal woningen binnen geluidszones rond industrieterreinen waarvoor geldt dat, ook na saneringsmaatregelen, de geluidsbelasting van 60 dB(A) wordt overschreden is in 2018 verminderd ten opzichte van 2012.	13	12	12	12	12	12
Milieuhygiënische spoedlocaties bodemverontreiniging zijn uiterlijk in 2020 gesaneerd of beheersbaar gemaakt.						

Trendindicatoren	2013	2014	2015	2016	2017	2018
• Aantal speedlocaties in uitvoering of nog op te pakken			11	10	5	5
Goede naleving bodemsanerings- en nazorgverplichtingen	31	54	35	55	44	53
• Aantal saneringen in uitvoering	4	1	3	7	0	1
• Aantal overtredingen						
Waterkwaliteit (oppervlaktewater)						
• percentage waterlichamen met een goede ecologische kwaliteit	0	0	0	0	0	0

Doelindicatoren

Doel	Indicator	Streefwaarde 2018	Realisatie 2018	Einddoel
Voldoende bedrijventerreinen	Beschikbaar areaal uitgeefbaar bedrijventerrein t.o.v. vraag (kwantitatief)		Alle regio's beschikken over een actueel en realistisch bedrijventerreinprogramma	Vraag en aanbod in evenwicht
Milieubelasting door uitstoot bedrijven waardoor de provincie de milieuvergunning verleent, is in 2018 verminderd ten opzichte van 2006	Gemeten en berekende emissiegegevens	Emissiegegevens zijn lager dan in 2006	Sinds 2007 vindt er geen overschrijding van de uitstoot van schadelijke stoffen plaats (in vergelijking met emissiegegevens 2006); Naar verwachting, en onder het voorbehoud van de definitieve cijfers die in april 2019 beschikbaar zijn, zal dit ook gelden voor het jaar 2018	Emissiegegevens zijn lager dan in 2006
Er wordt voldaan aan de wettelijke normen en grenswaarden voor een goede luchtkwaliteit	Gemeten emissiemetingen bij meetpunten Zierikzee en Philippine	Blijft voldoen aan gestelde normen	Er wordt voldaan aan de gestelde normen	Blijft voldoen aan gestelde normen

Programma 2 (Fysieke omgeving)

Wat mag het kosten?	Begroting oorspronkelijk	Begroting na wijziging	Rekening	Verschil
			(bedragen x € 1.000)	
Lasten	15.051	19.813	18.054	1.759
Baten	268	1.082	3.419	-2.337
Totaal	14.783	18.731	14.635	4.096
toevoeging reserve	452	653	653	-
onttrekking reserve	3.748	6.030	6.030	-
resultaat na bestemming	11.487	13.354	9.258	4.096

1.3 Natuur en Platteland

Inleiding

In april 2017 is door Provinciale Staten de Natuurvisie 2017-2022 vastgesteld. Hierin zijn de ambities voor alle facetten van het natuurbeleid in hoofdlijnen opgenomen. Het gaat dan om natuurontwikkeling, natuurbeheer, natuurbescherming, natuurherstel, natuurverbreding en –beleving. Daarbij is gekozen voor drie pijlers: behoud van het aantal soorten planten en dieren in Zeeland, vergroten van de maatschappelijke betrokkenheid bij natuur en versterking van de relatie tussen natuur en economie. Deze pijlers sluiten aan bij de speerpunten van de nationale Natuurvisie en zijn bij de evaluatie van het natuurbeleid in 2017 door het Planbureau van de Leefomgeving beoordeeld.

In 2017 is ook de wet Natuurbescherming in werking getreden. Gelet op de krappe tijdsperiode en om een soepele overgang te bewerkstelligen, is de wet beleidsarm geïmplementeerd.

Zowel in het traject van de Natuurvisie als bij implementatie van de nieuwe wet is gevraagd om nadere uitwerking van beleidskeuzes. Dit traject is eind 2017 opgestart en heeft in 2018 geresulteerd in een beleidsnota Natuurwetgeving die bij de uitvoering van de natuurtaken sturing geeft. Op deze wijze krijgt de Zeeuwse Natuur de aandacht die zij verdient.

De Zuidwestelijke Delta is, samen met de Waddenzee, immers één van de belangrijkste knooppunten op de route van veel trekvogels. De Westerschelde is het laatste deltawater van Nederland waar nog sprake is van een open verbinding en een natuurlijke overgang van rivier naar zee. Dit ‘estuarium’ is qua aard en omvang uniek in Europa. Het Verdrongen land van Saeftinghe is een van de grootste schorgebieden in Nederland en het grootste brakwaterschor van Noordwest-Europa. De Wester- en Oosterschelde zijn belangrijke kraamkamers voor vissen en kreeftachtigen.

De Nederlandse duinen zijn als ecosysteem uniek in de wereld. Ze zijn van Europese betekenis vanwege hun uitgestrektheid, variatie en bijzondere samenstelling van plantensoorten.

De invloed van de zee en de rivieren heeft geresulteerd in een unieke natuur en een uniek landschap.

Nergens ter wereld is zo’n dichtheid aan polders en dijken te vinden als in Zeeland. Ook de vele kreken en welen zijn bijzonder. De Zeeuwse poelgraslandreservaten met hun slechte waterhuishouding, holle-bollige oppervlak, grillige perceelvormen en vaak brakke water, behoren tot de weinige die nog bewaard zijn gebleven in Nederland en Vlaanderen.

De provincie is verantwoordelijk voor deze natuur en heeft hierover afspraken gemaakt met het Rijk. Het Rijk heeft hiervoor middelen en gronden beschikbaar gesteld en de provincie de mogelijkheid gegeven extra gronden te kopen. De verkoopopbrengst respectievelijk meerwaarde van deze specifieke gronden komt volgens afspraak ten goede aan de natuur. Bij natuurontwikkeling speelt ook het kavelruilbureau Zeeland een belangrijke rol. Daarom is ervoor gekozen om het kavelruilbureau Zeeland, de grondbank Zeeland en resultaat Grondbank op te nemen in dit programma. Deze instrumenten bedienen echter ook alle andere beleidsvelden van de provincie.

Natuur maakt ook onderdeel uit van de investeringsagenda. Voordat de middelen hieruit nodig zijn zullen de reguliere begrotingsposten en de grondopbrengsten worden aangewend.

In het jaar 2018 is gestart met Opgavegericht werken. Als gevolg hiervan is Natuur onderdeel geworden van de Opgave Toekomst Landelijk gebied, landbouw en natuur. Samen met externe partijen wordt een agenda opgesteld om te komen tot een gemeenschappelijke agenda, Gelijktijdig en in samenhang daarmee gaan we door met de uitvoering van de Natuurvisie, de Economische Agenda en de Omgevingsvisie. In de Voorjaarsnota 2018 is dit voornemen vastgelegd en bij brief van 23 oktober 2018 is PS door GS geïnformeerd over de voortgang in het traject om te komen tot die agenda.

Reguliere taken

- Verstrekken subsidies voor natuurbeheer;
- Subsidieverlening aan Collectief Poldernatuur, die vergoedingen aan agrariërs uitkeert. Het rijk verstrekt in 2017 eenmalig een extra bijdrage van € 20 miljoen aan de provincies om het agrarisch natuurbeheer een kwalitatieve impuls te geven. Het collectief Poldernatuur is in 2018 verantwoordelijk om met een goede invulling hiervoor te komen. Voor Zeeland zal het gaan om ca 200.000 euro;
- Voor faunabeheer heeft Provincie Zeeland een subsidierelatie met de Faunabeheer Eenheid, die het Faunabeheerplan opstelt;
- Het (mede)opstellen van Natura 2000 beheerplannen;
- Vergunningverlening in het kader van wet Natuurbescherming voor gebiedsbescherming en soortenbescherming;
- Uitvoering van herstel- en instandhoudingsmaatregelen in bestaande Natura 2000 gebieden en het Natuurnetwerk Zeeland;
- Subsidie verstrekken aan IVN, Nationaal Park Oosterschelde, Stichting Het Zeeuwse Landschap, Stichting Landschapsbeheer Zeeland en Terra Maris;
- Uitvoeren taak zelfrealisatie, verwerving en vervreemding van gronden en tijdelijk beheer van gronden in combinatie met landbouwkundige structuurverbetering;
- Monitoring en beoordeling van natuurkwaliteit;
- Rapportage aan de Staatssecretaris, de Tweede Kamer en Provinciale Staten via de jaarlijkse Voortgangsrapportage Natuur.

Beleidskader

- Natuurvisie Zeeland 2017-2022
- Natuurbeheerplan Zeeland 2017
- Beheerplannen Natura2000
- Nota toegankelijkheid natuurgebieden
- (Natuurlijk genieten in Zeeland) 2010
- Nota Faunabeleid Zeeland 2003
- Omgevingsplan Zeeland 2012-2018
- Verordening Ruimte Provincie Zeeland (VRPZ)
- Nota Grondbeleid 2016 (PS 30-09-2016)
- Provinciaal Monitoring- en beoordelingsplan Natuur 2016-2021

Maatschappelijk effect

Provincie Zeeland zet met organisaties, ondernemers en bewoners in op verbetering van de biodiversiteit. Door aanleg van natuur, goed beheer van bestaande natuur en het landschap en inzet op natuurbeleving en -verbreding zorgen natuur en het karakteristieke Zeeuwse landschap voor een aantrekkelijke omgeving voor inwoners, toeristen en andere bezoekers.

Doelen en acties

Doelstellingen	Mate waarin de doelstelling is gehaald: A = maximaal E=minimaal
Natuurontwikkeling Het Natuurnetwerk Nederland moet in 2027 worden afgerond. De Zeeuwse opgave is nog circa 941 hectare en ligt op perceelsniveau vast in het Natuurbeheerplan Zeeland.	B De restant opgave was op 1-1-2018 nog 909 hectare en in 2018 is 21 hectare natuur gerealiseerd, zodat het realisatietempo iets achterblijft om in dit tempo de doelstelling van 2027 te halen. Wel zien GS mogelijkheden om het tempo te versnellen, waarbij die werkwijze inmiddels aan PS schriftelijk is medegedeeld per brief van 14 november jl. Ook komt in 2019 Waterdunen in beheer, waarbij 82 hectare van de restantopgave kan worden afgetrokken. Deze strategie is onderdeel van de Opgave Toekomst Landelijk Gebied, Landbouw en Natuur.
Acties	Resultaat 2018
Blijven hanteren van enkele algemene uitgangspunten, waaronder verwerving op basis van vrijwilligheid, geen planologische schaduwwerking en afstemming tussen natuur en landbouw.	Behaald De algemene uitgangspunten worden gehanteerd.
Voortgang van de natuuropgave op basis van aanbod, de kansen die zich voordoen en het budget wat beschikbaar is, te ramen op ca 31 ha.	Niet behaald Er is 21 hectare beschikt aan subsidies bij de Oude Veerseweg (Middelburg) en uitbreiding aan de oostzijde van de Braakman (Philippine).
Bij aanvullende aankoopkansen zal een aanvullend verzoek om budget aan PS worden voorgelegd om gebruik te maken van middelen van de bestemmingsreserve grond.	Niet behaald Ingediende subsidieaanvragen passen allemaal binnen het reguliere budget
Inzet Kavelruilbureau in combinatie met de Grondbank Zeeland ten behoeve van natuurontwikkeling en alle andere beleidsdoelen.	Behaald Het Kavelruilbureau is in combinatie met de Grondbank zeeland ingezet.
Natuurbeheer Om de kwaliteit van natuur en landschap in Zeeland in stand te kunnen houden is naast wettelijke bescherming ook actief beheer nodig. Er wordt groot belang gehecht aan het vergroten en bewaren van de kwaliteit van natuurgebieden.	A
Acties	Resultaat 2018
Vergoeden en aansturen van effectief en efficiënt beheer van natuurgebieden op grond van het subsidiestelsel Natuur en Landschap.	Behaald

Doelstellingen	Mate waarin de doelstelling is gehaald: A = maximaal E=minimaal
	Hierbij verwijzen wij naar de conclusies van het rapport van de Rekenkamer Zeeland van 27 augustus 2018.
Vergoeden van Agrarisch Natuurbeheer via het Collectief Poldernatuur om bij te dragen aan biodiversiteit en landschap buiten de natuurgebieden. Het Rijk stelt extra budget beschikbaar, zodat dit budget wordt verhoogd.	Behaald Het beheer ten behoeve van boerenlandvogels is met € 100.000,- uitgebreid. Dit wordt voor 100% door EU gefinancierd. In oktober 2018 is voor het beheerjaar 2019 het totaal budget verhoogd met € 500.000, waarvan € 400.000 door EU wordt gefinancierd. Het totaal budget aan Agrarisch Natuurbeheer is hiermee gegroeid naar € 2.2 mln per 1-1-2019 (inclusief co-financiering Europa).
Bestrijding van schade veroorzakende soorten en het uitkeren van schadevergoedingen voor faunabeheer.	Behaald Tevens is de nota Natuurwetgeving door PS vastgesteld in december 2018, waarmee de eerdere nota Faunabeleid is vervallen.
Monitoren van natuurgebieden conform landelijke afspraken en het provinciaal monitoringsplan.	Gedeeltelijk behaald In dit verband verwijzen wij naar de conclusies en aanbevelingen van het rapport van de Rekenkamer Zeeland van 27 augustus 2018 en is behandeld in PS gelijktijdig met de beleidsnota Natuurwetgeving (december 2018).
Natuurherstel Natuurherstel is nodig om de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen te bereiken. Een bijzonderheid betreft de Programmatistische Aanpak Stikstof (PAS). Met dit programma wordt ontwikkelruimte toegekend aan projecten en andere activiteiten die stikstofdepositie veroorzaken, waarbij specifiek aangegeven maatregelen in natuurgebieden worden genomen.	A
Acties	Resultaat 2018
Uitvoeren van herstel- en instandhoudingsmaatregelen in Natura 2000-gebieden voor zover deze zijn opgenomen in gebiedsanalyses van de PAS en Natura 2000 beheerplannen, waaronder de start van het plan Regeneratie Papieren Zolder in de Manteling van Walcheren. Jaarlijks wordt de voortgang gemeld in de landelijke PAS-rapportage.	Behaald Herstel- en instandhoudingsmaatregelen zijn uitgevoerd conform de doelstellingen.
Uitvoeren van nazorgprojecten in het Natuurnetwerk Zeeland voor zover deze niet vallen onder regulier beheer.	Behaald

Doelstellingen	Mate waarin de doelstelling is gehaald: A = maximaal E=minimaal
	Voor maatregelen in de Oeverlanden en Isabellahaven bij Philippine, de Margarethapolder bij Terneuzen en de Blikken bij Nieuwvliet zijn beschikkingen afgegeven. Deze gebieden hebben gezamenlijk een omvang van 100 hectare.
Natuurbescherming De aanwezige Zeeuwse natuur moet worden beschermd.	C
Acties	Resultaat 2018
Bescherming van natuurgebieden en soorten via de bestaande wetgeving, zoals vastgelegd in de Wet natuurbescherming en de Wet ruimtelijke ordening (Natuurnetwerk Zeeland).	Behaald Tevens is de nota Natuurwetgeving door PS vastgesteld in december 2018 waarmee kaders zijn vastgelegd voor o.a. soortenbescherming.
Zorgdragen voor het opstellen van Natura 2000 beheerplannen. De beheerplannen Manteling van Walcheren en Yerseke en Kapelse Moer worden in 2018 vastgesteld. Het beheerplan Kop van Schouwen gaat in 2018 in procedure.	Gedeeltelijk behaald Het beheerplan Yerseke en Kapelse Moer is in december 2018 vastgesteld. Het beheerplan Manteling van Walcheren en de Kop van Schouwen zijn in voorbereiding omdat aanvullend onderzoek noodzakelijk was. Het aanvullend verstuivingsonderzoek in de Manteling van Walcheren en aanvullend hydrologisch onderzoek op de Kop van Schouwen vinden nu plaats. De verwachting is dat het beheerplan Manteling van Walcheren begin 2019 in procedure gaat en de Kop van Schouwen in het najaar van 2019.
Natuurverbreding/beleving Natuurverbreding en beleving zorgt voor betrokkenheid van de samenleving bij natuur(beleid) en daarmee ook voor draagvlak.	A
Acties	Resultaat 2018
Bij natuurverbreding wordt gezocht naar slimme natuurcombinaties, het stimuleren van maatschappelijke initiatieven en het betrekken van vrijwilligers bij natuur.	Behaald Uitgevoerd conform doelstelling.
Bij natuurbeleving gaat het om activiteiten die in natuurgebieden kunnen worden beleefd, natuur educatie, voorlichting en promotie. In 2018 verschijnt voor het eerst het gezamenlijke jaarplan van de op dit vlak gesubsidieerde instellingen en wordt hiervoor één subsidie verstrekt.	Behaald In 2018 is het gezamenlijke jaarplan verschenen.

Doelstellingen	Mate waarin de doelstelling is gehaald: A = maximaal E=minimaal
De bestaande 2100 kilometer wandelnetwerk en boerenlandpaden worden beheerd.	Behaald Uitgevoerd conform doelstelling.
Minstens 90% van de natuurgebieden is toegankelijk.	Behaald

Trendindicatoren

Trendindicatoren	2017 gerealiseerd	2018 gerealiseerd	2027
Omvang Natuurnetwerk Zeeland op het land	37.508	37.529	38.417
Omvang Nieuwe natuur gerealiseerd		4.825	5.713
Natuurbeheer Aantal ha natuurareaal in beheer met contract	17.214	17.699	18.335

Doelindicatoren

Doel	Indicator	Stand 2017	Stand 2018	Einddoel
Natuurontwikkeling	Aantal ha nog te realiseren nieuwe natuur	909 ha (31-12-2017)	888	0
Natuurbescherming	Via de VRPZ geldt ruimtelijke bescherming via bestemmingsplannen	100%	100%	100%
Natuurbescherming	Actuele natuurbeheerplannen voor alle Natura2000 gebieden	2	3	5
Natuurverbreding	Aantal kilometer wandelnetwerk	2100 km	2100 km	2100 km
Natuurbeleving	Percentage toegankelijke/beleefbare nieuwe natuur	>90 %	Minimaal 90%	Minimaal 90%

Programma 3 (Natuur en Platteland)

Wat mag het kosten?	Begroting oorspronkelijk	Begroting na wijziging	Rekening	Verschil
			(bedragen x € 1.000)	
Lasten	23.211	22.845	23.591	-746
Baten	1.824	2.282	2.790	-509
Totaal	21.387	20.563	20.801	-237
toevoeging reserve	355	919	3.133	-2.214
onttrekking reserve	164	1.442	1.442	-
resultaat na bestemming	21.578	20.040	22.492	-2.452

1.4 Regionale economie

Inleiding

Zeeland scoort nu en voor de korte termijn goed op macro-economische parameters (zoals bruto regionaal product, werkloosheidscijfer, inkomen per hoofd van de bevolking en toegevoegde waarde). Zeeland beschikt ook over een gunstige ligging en sterke sectoren.

Echter de onderliggende structurele factoren zoals demografische ontwikkelingen (ontgroening, vergrijzing en krimp), innovatiekracht en investeringsvermogen van de regio, die de toekomstige concurrentiekracht van de regio bepalen, geven aan dat we moeten blijven werken aan versterking van de economische structuur en van het vestigingsklimaat.

Zeeland in Stroomversnelling 1.0

Dit is ook geadviseerd door de Commissie Structuurversterkingen en Werkgelegenheid naar aanleiding van het onderzoek van de Tweede kamer in 2016 naar de economische situatie in Zeeland. Het advies leidde tot een rijksbijdrage van 25 miljoen euro voor het Investeringsprogramma Zeeland in Stroomversnelling 1.0 met zes economische structuurversterkende projecten. De afgelopen periode is gezamenlijk met de betrokken partners in de regio van start gegaan met de uitvoering van de projecten uit het investeringsprogramma. Er is afgesproken om gezamenlijk een investeringsimpuls van € 63 miljoen te realiseren, bestaande uit € 38 miljoen regionale bijdrage waarvan € 14,1 miljoen door de Provincie Zeeland.

Zeeland in Stroomversnelling 2.0

Op 6 juli 2018 hebben Rijk en Provincie de Regio Deal Zeeland afgesloten. Deze heeft als doel om gezamenlijk regionale opgaven aan te pakken waarmee een bijdrage wordt geleverd aan de welvaart in brede zin, door middel van de uitvoering van Zeeland in Stroomversnelling 2.0. Hiervoor heeft het Rijk een bijdrage van €35 miljoen beschikbaar gesteld. De regio zorgt voor een zelfde bedrag als cofinanciering. Op deze wijze investeren we gezamenlijk in het versterken van de leefbaarheid en het vestigingsklimaat in Zeeland. Het Investeringsprogramma Zeeland in Stroomversnelling 2.0 bestaat uit 13 projecten op het gebied van kennis en innovatie, leefbaarheid en voorzieningen voor bedrijven.

Economische Agenda

Voorts werken we ter versterking van de economie aan de uitvoering van de Economische Agenda, waarin onderscheid wordt gemaakt tussen:

- 1). Prioritaire investeringen, waaronder Campus Zeeland, Economische Innovatie/Innovatiefondsen en Impuls Bedrijventerreinen, zie programma 1.1.1 van deze begroting;
- 2). Maatschappelijke opgaven, waaronder Aantrekkelijk Zeeland, Beleef Zeeland, Zichtbaar Zeeland en Circulaire Economie en Energietransitie, zie programma 1.1.2 van deze begroting;
- 3). Overige inzet op regionale economie (programma 1.4). Dit beschrijft de 'basis'-inzet op regionale economie en heeft betrekking op arbeidsmarkt, onderwijs- en kennisinfrastructuur, de sectoren maintenance, logistiek en food en de economische infrastructuur t.b.v. acquisitie en regionale samenwerking.

In dit programma (1.4) staat onze inzet op regionale economie beschreven.

Speerpunten 2018

Het versterken van de regionale economie doen we door:

- Samen met ondernemers en onderwijsinstellingen te zorgen dat de arbeidsmarkt voldoende goed gekwalificeerde arbeidskrachten biedt om te voldoen aan de vraag van de Zeeuwse werkgevers;
- Onderwijs- en kennisinfrastructuur op het gewenste niveau te houden;
- Concurrentiepositie te verbeteren en werkgelegenheid te behouden in drie typisch Zeeuwse sectoren logistiek, maintenance en food en door in te zetten op innovatie, kennisontwikkeling, samenwerkingsverbanden en gerichte lobby;
- Verschillende organisaties te ondersteunen die een nuttige bijdrage leveren aan de economische basisinfrastructuur, zoals NV Economische Impuls Zeeland, het Delta Region Network, Zeeuwse Milieufederatie, het Roosevelt Institute for American Studies en Dockwise.

Reguliere taken

Op het gebied van economische stimulering heeft Provincie Zeeland geen wettelijke taken.

Beleidskader:

Economische Agenda (2017-2021)

Maatschappelijk effect

Provincie Zeeland zet samen met ondernemers, onderwijsinstellingen en andere overheden in op een sterke economie. Concreet betekent dit voldoende werkgelegenheid passend bij het opleidingsniveau van de Zeeuwen (c.q. daling van de werkloosheid) en groei van de regionale innovatiekracht.

Doelen en acties

Doelstellingen	Mate waarin de doelstelling is gehaald: A = maximaal E=minimaal
Voldoende en goed gekwalificeerde arbeidskrachten De arbeidsmarkt biedt voldoende goed gekwalificeerde arbeidskrachten om te voldoen aan de vraag van de Zeeuwse werkgevers.	B In 2018 is de ambitie t.a.v. Regionale Arbeidsmarkt getransformeerd in het 'Aanvalsplan Arbeidsmarkt'. Focus van het Aanvalsplan Arbeidsmarkt is te realiseren dat er t.b.v. 'de in 2020 naar verwachting 6000 openstaande vacatures waarvoor geen geschikte mensen zijn als er niks veranderd' zoveel mogelijk geschikte kandidaten zijn. De acties die in het kader van het Aanvalsplan opgepakt worden (langs 3 lijnen: a. geschikt

Doelstellingen	Mate waarin de doelstelling is gehaald: A = maximaal E=minimaal
	maken van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, b. samen met werkgevers actiever gericht en onorthodox aanpakken van concrete vraagstukken en c. het aantrekken van mensen van buiten Zeeland om hier te komen wonen, leven en werken) vallen voor een deel samen met de voor 2018 geformuleerde acties.
Acties	Resultaat 2018
Organiseren en faciliteren van de samenwerking met andere overheden, onderwijs en ondernemers op het gebied van arbeidsmarkt in het Zeeuws 3O overleg;	Behaald Werkwijze en naam gewijzigd in Aanvalsteam Arbeidsmarkt.
Ondersteunen van initiatieven die inzetten op voldoende goed gekwalificeerde arbeidskrachten, zoals bijvoorbeeld het (samen met andere partijen) opstellen en uitvoeren van Human Capital Agenda's;	Behaald Techniekpact, Zorgpact en Hospitality Pact zijn in ontwikkeling.
Verschaffen van inzicht in de Zeeuwse arbeidsmarkt d.m.v. de Arbeidsmarktmonitor met cijfers over de Zeeuwse arbeidsmarkt;	Behaald ZB Planbureau heeft de rapportage 'De Zeeuwse arbeidsmarkt: Aanbod en Vraag' (november 2018) opgeleverd. De ontwikkelingen op de arbeidsmarkt worden gemonitord door ZB en beschikbaar gemaakt via de Zeeuwse Arbeidsmarktmonitor.
Promotie van de techniek met het doel om meer jongeren op te leiden in de technische sector (via het Huis van de Techniek en het Techniekpact);	Behaald In totaal zijn ongeveer 11.000 leerlingen in contact gekomen met het technisch bedrijfsleven. Er zijn door heel de provincie zo'n 80 verschillende bedrijven/organisaties in de technische sector bezocht.
Ondersteunen van initiatieven om het Techniekonderwijs op alle niveaus in Zeeland in stand te houden/te ontwikkelen (zoals Centrum Toptechniek Terneuzen, maar denk ook aan de onderdelen van Campus Zeeland!, waaronder het Bèta College);	Behaald In 2018 zijn door het Huis van de Techniek diverse activiteiten aangeboden (waarbij het Huis van de Techniek wisselende functies vervult: faciliteren, coördineren, initiëren en stimuleren).
Bevorderen van en ondersteunen van initiatieven gericht op één (grensoverschrijdende) arbeidsmarkt met Vlaanderen zodat inwoners uit beide landen zonder noemenswaardige problemen 'aan de andere kant van de grens kunnen werken' zoals het Grensinformatiepunt en het grensoverschrijdende sectorplan;	Gedeeltelijk behaald Het grensoverschrijdend Sectorplan is voor de startdatum gecancelld omdat de gekozen opzet niet uitvoerbaar bleek. Op basis van de studie 'Scheldemonst Werkt!' t.a.v. grensoverschrijdende arbeidsmarkt in

Doelstellingen	Mate waarin de doelstelling is gehaald: A = maximaal E=minimaal
	opdracht van de vakgroep Grensarbeid van de Scheldemondraad wordt een 'netwerkfacilitator' aangesteld met de opdracht de infrastructuur rondom arbeidsbemiddeling in Zeeland/Vlaanderen beter op elkaar af te stemmen.
Inzetten van onze netwerken en zo nodig middelen om de onderwijs- en kennisinfrastructuur op het gewenste niveau te houden, dus duurzaam, kwalitatief goed en betaalbaar.	Behaald Vanuit Campus Zeeland is de ontwikkeling ondersteund van: JRC, UCR E&I, VO Zeeuws Vlaanderen, VMBO/MBO Groen.
Concurrentiepositie logistiek, maintenance en food Verbetering van de concurrentiepositie en behoud van werkgelegenheid in de Zeeuwse sectoren logistiek, maintenance en food (landbouw en visserij).	B
Acties	Resultaat 2018
Ondersteunen van kansrijke innovaties die kunnen leiden tot nieuwe bedrijvigheid of een hogere toegevoegde waarde;	Behaald Maintenance: Ondersteuning is verleend aan KMPI bij innovatieve veranderingen in de maintenance proces industrie w.o. Smart Tooling en de introductie/toepassing van circulair economische aanpassingen. Logistiek: Een bijdrage geleverd aan het inzichtelijk maken van de problematiek van de opvaarverboden en het bieden van een oplossing. Ook is een bijdrage geleverd aan het realiseren van het "Vlissingen Concept". Het omzetten van vervoer van goederen over de weg naar het vervoer per schip over water.
Verbeteren samenwerking in triple helix verband, zoals bijvoorbeeld door het opzetten en uitwerken van een Human Capital paragraaf;	Behaald Initiatieven zijn uitgevoerd om de bedrijven kennis te laten maken met sociale innovatie. Energy Port Zeeland is verder vorm gegeven. Het Centre of Expertise Water en Energie is gestart.
Stimuleren kennisontwikkeling en toegepast onderzoek;	Behaald Er zijn haalbaarheidsonderzoeken gestart voor het living lab Zephyros (pilots o.g.v. maintenance van wind op zee in Zeeland) en voor het realiseren van een living lab Smart Logistics.
Verbeteren van de organisatiegraad en verhoging van de toegevoegde waarde;	Behaald

Doelstellingen	Mate waarin de doelstelling is gehaald: A = maximaal E=minimaal
	De samenwerking tussen de provincies Limburg, Brabant en de provincie Zeeland is geïntensiveerd. Ook is er op een breder vlak samenwerking gezocht en gevonden met de topsector.
Stimuleren samenwerking en innovatie in de logistiek, o.a. via Zeeland Connect;	Behaald Tientallen bijeenkomsten zijn georganiseerd in samenwerking met de aanwezige platformen in de logistieke en de maintenance sector. In samenwerking met het onderwijs en de bedrijven in de logistieke sector is een aanzet gemaakt tot het actieplan Zeeland Logistiek 4.0. In maart 2019 is deze visie gereed.
Faciliteren ontwikkeling specifieke logistieke IT-infrastructuur;	Behaald In samenwerking met de topsector, HZ, de partners van Zeeland Connect en Future Mobility Network is gestart met het voorbereiden van innovaties om autonoom transport en robotisering mogelijk te maken.
Zeeland goed laten aansluiten aan het meerjarenprogramma 2016 – 2019 van de Topsector logistiek;	Behaald Diverse projecten zijn in samenwerking met de topsector uitgevoerd.
Tot stand brengen van cross-overs tussen de sectoren chemische- en procesindustrie, Wind op Zee en Land, en infrastructuur;	Gedeeltelijk behaald Gesprekken zijn gevoerd om op termijn een cross over tussen de maintenance procesindustrie en wind op zee te maken. Dit kan pas definitief worden vorm gegeven wanneer de windmolens voor de kust van Zeeland in gebruik zijn genomen.
Ondersteunen tot stand brengen van Center of Expertise Wind op Zee;	Behaald Het Centre of Expertise Water & Energy is operationeel. Vanuit onderwijs en praktijkgericht onderzoek draagt het bij aan innovaties voor energietransitie. Onderwerpen die centraal staan zijn: energie opwekken door wind op zee, zonne-energie op water, laagverval waterkracht, getijdenenergie, golfenergie en blue energy.
Middels het Agro Food Platform Colijnsplaat verbinden en faciliteren van initiatieven die bijdragen aan een duurzame, integrale ontwikkeling van de landbouwsector;	Behaald Met het Agro Food Platform Colijnsplaat zijn concrete projecten uitgevoerd waarbij het netwerk nog groeiend is. De koppeling met onderwijs wordt gerealiseerd.

Doelstellingen	Mate waarin de doelstelling is gehaald: A = maximaal E=minimaal
Koppelen landbouwinnovatie (projecten) aan onder andere het POP3 programma;	Behaald De maatregel fysieke investeringen in landbouwbedrijven is een goed voorbeeld van een stevige impuls in landbouwinnovatie die gerealiseerd is met een volume aan aanvragen van € 10 miljoen kunnen we ruim € 4 miljoen investeren in de Zeeuwse landbouwsector.
Gezamenlijk met andere visserijoverheden inzetten op definitieve invoering van de pulsvisserij, de mitigatie van de nadelige gevolgen van de aanlandplicht;	Gedeeltelijk behaald Wij hebben ons ingezet voor behoud van de pulsvisserij door het voeren van gesprekken op nationaal en internationaal niveau. Daarnaast is in opdracht van het BPV onderzoek gedaan naar de negatieve gevolgen van afschaffing van pulsvisserij voor de Nederlandse vloot. Dit rapport is in februari 2019 gepubliceerd. Desondanks is medio februari 2019 besloten de pulsvisserij te beëindigen. Voor de aanlandplicht en de overige voor de Nederlandse vloot belangrijke dossiers (Brexid, Wind op zee) blijven wij ons inzetten in het belang van het visserijcluster.
Ondersteunen initiatieven op het snijvlak van visserij/aquacultuur en vrijetijdseconomie, zoals de sportvisserij;	Niet behaald In de afgelopen periode hebben zich geen concrete initiatieven aangediend op dit terrein.
Stimuleren verdere ontwikkeling van de binnendijkse aquacultuur met name op het aquacultuurterrein Colijnsplaat;	Behaald In 2018 is verdere invulling gegeven aan het aquacultuurterrein Colijnsplaat. Circa 7 hectare grond is verkocht aan een ondernemer. Landschappelijke inpassing heeft onze aandacht.
Versterken van de Zeeuwse economische clusters logistiek, agrofood en aquacultuur door middel van haalbaarheidsonderzoeken en demonstraties vanuit de provinciale innovatieregeling Zeeland in Stroomversnelling.	Behaald Er is een openstelling geweest van de aanjaaggelden wat heeft geresulteerd in 4 haalbaarheidsonderzoeken en 3 demonstratieprojecten.
Acquisitie en regionale samenwerking Onderhouden van een goede economische infrastructuur t.b.v. acquisitie en regionale samenwerking	A
Acties	Resultaat 2018
Uitvoering prestatieafspraken door Impuls Zeeland;	Behaald

Doelstellingen	Mate waarin de doelstelling is gehaald: A = maximaal E=minimaal
	Deze hadden betrekking op het aantrekken van bedrijven, investeringen in innovatieve bedrijven en business development.
Uitvoering prestatieafspraken door SER Zeeland;	Behaald Naast het gevraagd en uit eigen beweging opstellen van advies (o.a. over de Omgevingsvisie) heeft SER-Zeeland het adviesrapport over de 'Kansen van robotisering voor Zeeland' aangeboden.
Uitvoering prestatieafspraken door Delta Region Network;	Behaald Er is o.a. een programmteam opgericht, er is een themabijeenkomst georganiseerd over Energietransitie en er is een Economic Forum georganiseerd over de Smart Industry.
Uitvoering prestatieafspraken door Zeeuwse Milieufederatie (ZMf);	Behaald De Zeeuwse Milieufederatie is gestart met een brede inzet op 'circulaire economie' (CE). Door zowel in te zetten op 'Living labs CE' én het oprichten van een 'Community of Practice' worden ondernemers, studenten, overheden en maatschappelijke organisaties uitgedaagd om met concrete vraagstukken aan de slag te gaan. Ook leverde de ZMf een bijdrage aan de 'ambitie duurzame havens 2030'.
Uitvoering prestatieafspraken door Roosevelt Institute for American Studies;	Behaald Er zijn verschillende activiteiten georganiseerd, waaronder een 3-daags internationaal evenement georganiseerd in Middelburg, New Diplomatic History Conference en een lezing over Trans-Atlantische samenwerking 2.0, (economische) samenwerking tussen Nederland en Amerika.
Uitvoering prestatieafspraken door Dockwize;	Behaald Deze hadden betrekking op het begeleiden van starters en MKB-bedrijven in kickstart- en accelerator programma's, het werven van nieuwe (startende) bedrijven, het realiseren van netwerk-, thema- en startersbijeenkomsten en het uitwerken van een 'roadmap' voor

Doelstellingen	Mate waarin de doelstelling is gehaald: A = maximaal E=minimaal
	programmaontwikkeling en uitvoering voor de komende vier jaar. Twee bedrijven die zich in 2018 ontwikkeld hebben om de stap buiten Dockwize te maken zijn Elloro en Yisual. Beide bedrijven hebben op vele vlakken gebruik gemaakt van de dienstverlening van Dockwize en hun rol gespeeld in het ecosysteem. Zij vormen mede de succesverhalen van het concept van Dockwize. In 2018 is start gemaakt met de ontwikkeling en uitvoering van programmaonderdelen conform het projectplan Programma Ontwikkeling. Voorbeelden hiervan zijn de Social Impact lijn, de Studentenlijn en de Delta Water Challenge.
Ondersteunen algemene netwerk-, acquisitie en representatieactiviteiten.	Behaald We hebben een strategisch acquisitieoverleg georganiseerd met betrekking tot het afstemmen van (internationale) acquisitie met de partners ministerie EZK, NFIA, North Sea Port en Invest in Zeeland. We hebben deelgenomen aan de Contacta. Tijdens Contacta is de Emergo Innovatieprijs uitgereikt. We hebben voor het MKB een informatiebijeenkomst over de Brexit georganiseerd (in samenwerking met onder andere KVK en RVO).

Tabellen indicatoren

Doelindicatoren		Streefwaarde 2018	Stand 2018	Einddoel
Werkloosheid		3,5%	3%	3,5%
Werkgelegenheid		175.000	180.000	176.000
Werkgelegenheid %		0,5%	1%	0,5% per jaar
Bruto Regionaal Product		12.596.000.000	13.093.000*	2% per jaar
Bruto Regionaal Product %		2%	2,3%*	2% per jaar
Innovatie Index		0,44	0,47*	stijgt
Nieuwe arbeidsplaatsen via Impuls		170	453	250 per jaar
Nieuwe bedrijfsvestigingen via Impuls		10	7	15 per jaar

Trendindicatoren	2015	2016	2017	2018
Beroepsbevolking	195.000	195.000	192.000	197.000
Saldo in- en uitgaande pendel	-18.000	-18.000*	-18.000*	-18.000*
Hoog opgeleide beroepsbevolking	47.000	47.000	47.000*	47.000*
Spanningsindicator vraag/aanbod arbeidsmarkt	0,92	1,21	1,21*	3,20
Huishoudensinkomen	33.700*	33.700*	33.700*	35.300*
Toegevoegde waarde Zeeuwse zeehavens	3.004.000.000	3.205.500.000*	3.594.800.000	3.595.000.000*

* voor deze indicator is het meest recente jaartal gebruikt waarover gegevens beschikbaar zijn.

Programma 4 (Regionale economie)

Wat mag het kosten?	Begroting oorspronkelijk	Begroting na wijziging	Rekening	Verschil
			(bedragen x € 1.000)	
Lasten	6.308	9.061	8.706	355
Baten	190	190	130	60
Totaal	6.118	8.870	8.576	295
toevoeging reserve	-	500	500	-
onttrekking reserve	491	460	460	-
resultaat na bestemming	5.627	8.911	8.616	295

1.5 Regionale bereikbaarheid

Inleiding

Goed wonen, werken en leven in Zeeland vraagt om een aantrekkelijke woonomgeving en optimale bereikbaarheid. In dit programma zijn naast een aantal belangrijke *reguliere* taken, zoals het beheer van wegen, de verkeersveiligheid het beheer van onze OV-concessies, een aantal ontwikkelingsgerichte activiteiten ondergebracht die betrekking hebben op de hoofdpogave Leefbaarheid, Bereikbaarheid, Havens en Bedrijven.

Ontwikkelingen in 2018

Ten behoeve van een efficiënt en effectief beheer en onderhoud van de provinciale (vaarwegen) is gewerkt aan een nieuw beheerkader: 'Beheerkader Infrastructuur Provincie Zeeland'; naast informatiebeheer en bedrijfsvoering één van de pijlers van assetmanagement. Hierin wordt niet meer gewerkt met kwaliteitsniveaus, maar wordt gekeken naar de prestaties die de infrastructuur moet leveren, de kosten die daaraan verbonden zijn en de risico's die daarbij acceptabel zijn. Er wordt ingezet op levensduur- en risico gestuurd beheer. Na vaststelling van het beheerkader richten we ons op de verdere implementatie van assetmanagement. Gedurende dit proces zullen de eerste resultaten zichtbaar worden.

Bij het openbaar vervoer speelt het toetsen of de dagelijkse praktijk van het busvervoer voldoet aan de gestelde eisen in de concessie (concessiebeheer) een belangrijke rol. Het nieuwe systeem van openbaar vervoer met een versoberd lijnennet in combinatie met de invoering van een haltetaxi is in 2016 geëvalueerd. In 2018 zijn verbetermaatregelen voor de haltetaxi gerealiseerd. Met Connexxion wordt gesproken over herontwerp van de concessie gericht op het financieel beter renderen van de concessie en er tegelijk invulling geven aan diverse ontwikkelingen en ambities, o.a. duurzaamheid.

Via het Regionaal Orgaan Verkeersveiligheid Zeeland (ROVZ) werkt Provincie Zeeland samen met de gemeenten en andere relevante partners aan de verkeersveiligheid via gedragsbeïnvloeding. Dit doen wij via een aantal reguliere werklijnen zoals educatie en voorlichting, sensibilisering, handhaving en infrastructuur alsmede via een drietal speerpunten zoals fietsveiligheid, aanpak hoge rijsnelheden en aandacht Om de samenwerking effectiever te laten verlopen is een paar jaar geleden een bestuurlijke kopgroep ingesteld. Deze groep maakt de beleidskeuzes en houdt de voortgang in de gaten. Het is de bedoeling om in 2019 de inzetbaarheid/betrokkenheid van deze groep nog te vergroten, bijvoorbeeld door een ambassadeurschap.

Het mobiliteitsbeleid van de Provincie is mede gericht op het optimaal faciliteren van de economie. Via de opgave Havens, Bereikbaarheid en bedrijven werkt de Provincie daarom aan een versterking van de bereikbaarheid van Zeeland gericht op goederenvervoer en woon-werkverkeer. Er zal op diverse manieren aandacht zijn voor de multimodale ontsluiting van de havens in Vlissingen en Terneuzen. Studies naar een betere ontsluiting per spoor (Kanaalzone), buisleidingen (SDR) en binnenvaart zijn opgestart. Wat betreft het wegverkeer krijgt met name de midden zeeland route (Goes – Hellegatsplein) extra aandacht. Met de provincie Zuid Holland en de gemeenten Schouwen Duiveland en Goeree Overflakkee is een alliantie gesmeed om te werken aan een betere doorstroming op de N59. Een verdiepingsstudie naar de doorstroming op de Midden Zeeland route is gestart.

Speerpunten 2018

- Doorontwikkeling van het Regionaal Orgaan Verkeersveiligheid Zeeland naar een effectiever en gedragen samenwerkingsverband;
- Optimalisering van de aansturing en het beheer van de OV concessie ;
- Vergroting van de interne- en externe bereikbaarheid via samenwerkende lobbyinspanningen waarbij in 2018 de aandacht met name zal uitgaan naar de N59 en de N256 (Deltaweg);
- (Europees) onderzoek naar optimalisatie van de railontsluiting van de Zeeuwse havens (KGT en VEZA);
- Assetmanagement wordt verder ingevoerd en levert de eerste resultaten.

Reguliere taken

Als basistaken voor regionale bereikbaarheid zijn de volgende kerntaken te noemen:

- Het beheer en onderhoud van onze provinciale infrastructuur bestaande uit (water)wegen, kunstwerken nat en droog en de aanlandingsvoorzieningen, terminals en baggerwerken voor het fietsvoetveer;
- Het beheer van de concessie voor openbaar vervoer inclusief fietsvoetveer;
- Bevorderen van de verkeersveiligheid door middel van gedragsbeïnvloeding via het Regionaal Overlegplatform Verkeersveiligheid Zeeland.

Beleidskader

- Mobiliteitsvisie Zeeland 2028, juli 2016 met onderliggend;
- Mobiliteitsplan Zeeland, programma-uitwerking verkeer en vervoer 2016 – 2019, juli 2016;
- Beleidsplan Verkeersveiligheid Zeeland 2010 – 2020, Op weg naar null!, juli 2010;
- Nieuwe lijnen, Beleidsplan openbaar vervoer Zeeland 2015 – 2025, juni 2013;
- Beheerkader Infrastructuur Provincie Zeeland 2018

Maatschappelijk effect

Provincie Zeeland staat samen met andere overheden in Zeeland in voor een systeem van infrastructuur en collectieve mobiliteits-voorzieningen van voldoende kwaliteit in de zin betrouwbaarheid, snelheid en veiligheid.

Betrouwbaarheid: Het mobiliteitssysteem moet ervoor zorgen dat je op tijd op je bestemming bent. Of dat goederen op het juiste moment aankomen.

Snelheid: Voor functionele verplaatsingen mag de reistijd niet te lang zijn.

Veiligheid: We accepteren niet dat er gewonden en dodelijke verkeersslachtoffers vallen.

Doelen en acties

Doelstellingen	Mate waarin de doelstelling is gehaald: A = maximaal E=minimaal
Doelmatig en doeltreffend beheer (water)wegen Een doelmatig en doeltreffend beheer van de (water)wegen in beheer en onderhoud bij Provincie Zeeland op zodanige wijze dat het door het bestuur ten behoeve van de functionaliteit vastgestelde minimale kwaliteitsniveau wordt geborgd.	A In 2018 is verder ingezet op koers die reeds ingeslagen was met betrekking tot de implementatie van assetmanagement. Het onderhoud aan wegen en vaarwegen wordt daarmee nog doelmatiger georganiseerd. Het nieuwe 'Beheerkader Infrastructuur Provincie Zeeland' is in maart vastgesteld en vervangt de oude beleidskaders. Het niveau wat daarin door het bestuur is vastgesteld, is geborgd.
Acties	Resultaat 2018
Nadere uitwerking en implementatie van assetmanagement op basis van de drie pijlers: beheerkader, informatiebeheer en bedrijfsvoering	Behaald Het nieuwe 'Beheerkader Infrastructuur Provincie Zeeland' is in maart vastgesteld en vervangt de oude beleidskaders. Het integraal informatiebeheersysteem is daarbij ondersteunend en de meerjarige onderhoudsplannen geactualiseerd. Op het gebied van bedrijfsvoering zijn de nodige stappen gezet door het samenvoegen van twee afdelingen en het opzetten van een nieuwe team- en taakindeling.
Versterking samenwerking (vaar)wegbeheer;	Behaald Via diverse sporen is ingezet op versterking van de samenwerking op het gebied van (vaar)wegbeheer. Op verschillende punten wordt er samengewerkt of wordt mogelijke samenwerking verkend. Denk hierbij aan groenbeheer, bronbestrijding, medegebruik steunpunten, gezamenlijke consignatiedienst, nadere professionalisering van incident management, gladheidbestrijding, etc. De samenwerkingspilot met het waterschap Scheldestromen is ook in 2018 voortgezet.
Vraaggericht basisnetwerk openbaar vervoer	B

Doelstellingen	Mate waarin de doelstelling is gehaald: A = maximaal E=minimaal
Een basisnetwerk voor openbaar vervoer (kernnetlijnen, scholierenlijnen, spitslijnen, fietsvoetveer) dat vraaggericht is ingevuld.	Basisnetwerk wordt vraaggericht ingevuld, waarbij haltetaxi een mobiliteitsgarantie biedt. Waar nodig is met meerwerk tegemoet gekomen aan de vraag.
Acties	Resultaat 2018
Aan de hand van een concessiebeheertool Connexxion aansturen op het zo vraaggericht mogelijk houden van de concessie	Gedeeltelijk behaald Concessiebeheertool is inmiddels aanbesteed en gegund, maar wordt pas medio 2019 operationeel.
Onderzoek naar grensoverschrijdende buslijnen.	Gedeeltelijk behaald Bij de voorbereiding van het vervoerplan 2019 is de mogelijkheid van een busverbinding Terneuzen-Gent aan de orde gesteld. De haalbaarheid daarvan vergt nadere afstemming met Vlaanderen.
Implementatie nieuw digitaal betaalmiddel Westerschelde ferry (F-tag)	Behaald F-tag is in 2018 succesvol ingevoerd en vervangt per 1 mei 2018 de OV chipkaart
<i>De overige meer ontwikkelingsgerichte activiteiten met betrekking tot het "openbaar" vervoer zijn vermeld bij de maatschappelijke opgaven 'Kwaliteitskust' en 'Leefbaarheidsagenda' in programma 1.</i>	
Verbetering verkeersgedrag verkeersdeelnemers Verbetering van het verkeersgedrag van alle verkeersdeelnemers in Zeeland, ten einde de aantallen ernstige verkeersslachtoffers zoveel mogelijk te beperken.	B Via de bestuurlijke kopgroep en onder toedeling van ieders verantwoordelijkheid worden jaarlijks diverse (reguliere) acties en speerpunten uitgevoerd. Daarnaast is verbetering van de organisatie en de samenwerking tussen de partners een continue punt van aandacht.
Acties	Resultaat 2018
Reguliere activiteiten zijn ongevallenregistratie, (subsidies) verkeerseducatie en slachtofferhulp, monitoring, Veilig Verkeer Zeeland, kennisoverdracht;	Behaald In 2018 is een onderzoek gedaan door de SWOV m.b.t. een risico gestuurde aanpak op basis van snelheid op de provinciale wegen. De uitwerking/prioritering hiervan gaat in 2019 plaatsvinden. Voor verkeerseducatie wordt intensiever/vernieuwender gewerkt aan het verhogen van het aantal ZVL-scholen. In 2018 is gestart met een ZVL-traject waarin scholen (intussen circa 8) in een

Doelstellingen	Mate waarin de doelstelling is gehaald: A = maximaal E=minimaal
	paar jaar naar het ZVL toegroeien en om meer bekendheid te geven aan verkeerseducatie heeft in september het 100%-verkeersveilig event plaatsgevonden voor basisscholen groep 7/8 op Walcheren. Ook zijn er weer nieuwe scholen gelabeld in 2018. Via de middelbare scholen hebben circa 2000 leerlingen meegedaan aan ZLM Junior Trials. Aan Trials hebben 600 jonge bestuurders meegedaan. Er zijn twee netwerkbijeenkomsten georganiseerd door het ROVZ. Hierbij zijn verschillende projecten, ook van andere partners gepresenteerd en besproken. Daarnaast is er aandacht besteed aan de totstandkoming van het SPV 2030.
Uitvoeren ROVZ speerpunten 'Vergroten fietsveiligheid', 'Aanpak te hoge rijksnelheden' en 'Aandacht en alertheid achter het stuur';	Behaald Fietsveiligheid; Voor de(oudere) fietser is in september een e-bike event georganiseerd in de Zeelandhallen. Bezoekers konden deelnemen aan verschillende workshops, hun eigen fiets goed af laten stellen, proefritten maken of meegaan met een fietsrit onder begeleiding. De onderzoeken m.b.t. drukte op de fietspaden op de schoolroutes rond Goes zijn verder uitgewerkt. Een aantal pilots staat op de rol om in 2019 uit te voeren. Voor de wielrenners zijn twee cursussen wegkapiteins georganiseerd. Ze worden zich bewust van hun rol en positie in het verkeer. In 2019 zal dit een vervolg krijgen bij voldoende belangstelling. Snelheid; Onderzoek risico gestuurde aanpak zie hierboven. 55 groepen van basisscholen hebben deelgenomen aan de remwegdemo's. Aandacht; De campagne Er gaat meer kapot dan je scherm is afgerond en geëvalueerd. Deze campagne is overgegaan in de landelijke campagne MONO, welke in 2019 verder uitgerold zal worden.

Doelstellingen	Mate waarin de doelstelling is gehaald: A = maximaal E=minimaal
	Aandacht is ook het onderwerp geweest van verschillende inzetten op voortgezet onderwijs, MBO en HBO.
Doorontwikkeling van de samenwerking in ROVZ (Regionaal Overlegplatform Verkeersveiligheid Zeeland) verband, waarbij samen met partners gewerkt wordt aan het behalen van de regionale doelen en speerpunten.	Gedeeltelijk behaald De bestuurlijke kopgroep is intussen uitgebreid met de politie. Zij zijn ook een zeer belangrijke partner bij het vaststellen van het beleid en hun bijdrage daaraan. De bestuurlijke kopgroep geeft richting aan de beleidskeuzes en houdt een vinger aan de pols m.b.t. voortgang en uitkomsten. Het is de bedoeling om in 2019 nog meer te richten op de rol van de bestuurders (ambassadeur en beïnvloeder). Voor de overige partners wordt (minimaal) twee keer per jaar een netwerkbijeenkomst georganiseerd om kennis en ervaringen te delen
Goede bereikbaarheid voor bedrijven en forenzen Een goede bereikbaarheid voor bedrijven en forenzen en een goede multimodale bereikbaarheid van de Zeeuwse havens.	
<u>Subdoelstelling:</u> Snelle en betrouwbare wegverbindingen voor zakelijk en woon-werkverkeer;	B De verdubbeling van de Tractaatweg is afgerond en deze is op 18 februari 2019 feestelijk geopend. Gestart is met de aanleg van het knooppunt N62 Sloeweg aansluiting Sloeweg-Bernhardweg-Westerschelde- tunnelweg. Verder is via het MIRT subsidie ontvangen voor verbetering van de doorstroming van de N59 op Goeree Overflakkee.
<u>Subdoelstelling:</u> Een multimodaal netwerk van achterlandverbindingen voor de Zeeuwse havens (Terneuzen en Vlissingen-Oost) met voldoende capaciteit en bedrijventerreinen	C Inzet is gepleegd op de modaliteiten spoor, binnenvaart en buisleidingen via lobby en studie. North Sea Port werkt via het Central Gate Concept aan vergroting van de ruimte binnen het havengebied en een efficiëntere logistieke afhandeling van de goederenstromen.
Acties	Resultaat 2018
Realiseren van Quick wins ten aanzien van verkeersveiligheid en doorstroming op de Midden-	Behaald

Doelstellingen	Mate waarin de doelstelling is gehaald: A = maximaal E=minimaal
Zeeland route en onderzoeken van de gewenste en noodzakelijke aanpassingen in de periode 2020-2028;	Een tweetal nauwelijks gebruikte bushaltes zijn gesaneerd. Het in- en uitvoegen van bussen leidt tot gevaarlijke situaties en oponthoud. Bij de Zandkreekdijk is een 'kortsluitfietspad' gerealiseerd, waardoor de fietsers op een veilige en snelle manier gebruik kunnen maken van de bypass. Onderzoeken naar de mogelijkheden en kansen de N256 conforme om te vormen tot stroomweg zijn gestart. De eerste resultaten worden in 1 ^e helft van 2019 verwacht.
Het beter benutten van de bestaande capaciteit van lig- en wachtplaatsen van de Zeeuwse binnenvaartcorridor en de logistieke processen verbeteren door toepassen van corridormanagement;	Gedeeltelijk behaald Het onderzoek is afgerond. Er is een protocol afgesproken, waar de waterwegbeheerders gevolg aangeven. Rapportages zijn beschikbaar.
Versterken van het incidentmanagement en verkeersmanagement om te zorgen dat hinder voor het verkeer als gevolg van incidenten en topdrukte evenementen zo gering mogelijk is;	Gedeeltelijk behaald In 2018 gewerkt aan het leggen van een solide basis voor versterking verkeersmanagement. Dit is gerealiseerd door: - Inwinnen van data via floating car data ten behoeve van in beeld brengen van doorstromingsproblemen c.q. vaststellen knelpunten en evaluatie. - Voorbereiding van aansluiten van de Provincie bij de verkeerscentrale Helmond van RWS om de afhandeling van incidenten te versnellen - Instellen en opbouwen van regionaal Verkeersmanagement Team Zeeland: door samenwerking tussen provincie, RWS, NV WST, het waterschap en gemeenten is in 2018 de basis gelegd voor een effectieve en efficiënte aanpak van doorstromingsproblemen in 2019
Een verdiepende studie naar de nut/noodzaak van de eventuele verbetering van de spoorontsluiting Gent-Terneuzen.	Gedeeltelijk behaald Van de in totaal 11 door Europa ondersteunde deelstudies zijn er in 2018 7 afgerond. Onder meer de MKBA en de financiering studie zijn onder

Doelstellingen	Mate waarin de doelstelling is gehaald: A = maximaal E=minimaal
	verantwoordelijkheid van de Provincie Zeeland in gang gezet. In het MIRT overleg in het najaar 2018 is een besluit genomen hoe om te gaan met het vervolg van dit omvangrijke internationale project.

Trendindicatoren	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Ernstige verkeersslachtoffers; doden	18	30	15	20	18	13
Ernstige verkeersslachtoffers; ziekenhuisgewonden	34	17	272	448	416	505
Voertuigkilometers hoofdwegennet (index)	100,0	101,9	106,2	109,7	112,8	nbn
Voertuigkilometers onderliggend wegennet (index)	100,0	101,2	99,3	99,4	100,8	nbn

Trendbreuk in registratie van 2009 tot en met 2014 waarbij sprake is geweest van onder registratie wat betreft het aantal ziekenhuisgewonden. Vanaf 2015 begint de registratie weer op orde te geraken.

Doel	Indicator	Stand 2017	Stand 2018	Einddoel
(Vaar)wegen	Kwaliteit asfaltverharding Kwaliteit kunstwerken	R 3	.R 3	R 3
Vraaggericht OV	Waardering Openbaar Vervoer (bus) Bezettingsgraad kernnet (daggemiddelde) Bezettingsgraad fietsvoetveer	7,4 25% 24%	nbn 25,2% 24,8%	7,6 30,0% 30%
Snelle en betrouwbare wegverbindingen	Reistijd Goes – Zelzate (in min.)	42	34	33 min
	Reistijd Goes – Hellegatsplein	42	42	39 min
Capaciteit multimodaal netwerk	Weg, water, spoor en buisleiding		Weg +; Water = Spoor –; Buis +	>

- Kwaliteitsniveau asfaltverharding en kunstwerken. Ook voor de overige objecten geldt kwaliteitsniveau R. Met het vaststellen van het nieuwe beheerkader zal ook het kwaliteitsniveau opnieuw vastgesteld worden. De hier gepresenteerde indicatoren veranderen daarom mogelijk nog. Een monitoringssystematiek om de kwaliteit in beeld te brengen wordt verder binnen assetmanagement ontwikkeld.
- Bezettingsgraad in reizigerskilometers per dienstregeling uur (percentage van de capaciteit dat daadwerkelijk wordt afgenomen);

- Gemiddelde reistijd op de Midden-Zeelandroute (Goes-Hellegatsplein) en op de N62 (Goes-Zelzate) wordt vanaf 2018 gemeten via zogeheten Floating Car Data, hetgeen nauwkeuriger cijfers oplevert;
- Capaciteit van de goederenvervoernetwerken (weg, water, spoor en buisleiding) is eind 2019 vergroot ten opzichte van 2016 en voor de periode tot en met 2027 heeft besluitvorming over verdere vergroting van de capaciteit plaatsgevonden.

Programma 5 (Regionale bereikbaarheid)

Wat mag het kosten?	Begroting oorspronkelijk	Begroting na wijziging	Rekening	Verschil
			(bedragen x € 1.000)	
Lasten	56.900	57.886	55.214	2.671
Baten	2.616	8.036	7.618	418
Totaal	54.284	49.850	47.596	2.254
toevoeging reserve	552	14.411	14.411	-
onttrekking reserve	13.197	14.404	13.993	411
resultaat na bestemming	41.639	49.857	48.014	1.843

1.6 Culturele infrastructuur en monumenten

Inleiding

Wij zetten samen met externe partners in op een toekomstbestendige culturele infrastructuur die in belangrijke mate bijdraagt aan het vestigingsklimaat, de economische bestedingen, de toeristische aantrekkingskracht en de leefbaarheid van Zeeland. Voor wat betreft dit laatste zal cultuur een bijdrage leveren aan de Zeeuwse leefomgeving die voldoet aan de maatschappelijke behoeften wonen, werken, persoonlijke ontwikkeling (onderwijs en cultuureducatie) en sociaal contact. Wij werken hiervoor samen met externe partners en sluiten aan bij het cultuurbeleid van het Rijk alsmede de daarmee samenhangende (wettelijke) taken voor provincies. Zo is in nauwe samenwerking met de Z4, het bidbook “Samen in Zee, Cultuur als pijler van stedelijke aantrekkelijkheid in Zeeland” opgesteld (verschenen in juni 2018). Dit bidbook is in oktober 2018 gevolgd door “Samen in Zee (2), Het cultureel profiel van Zeeland”. Het programma richt zich op alle Zeeuwse inwoners, de bezoekers én op hen die zich hier willen vestigen. We hebben daarbij specifieke aandacht voor de relatie met Zeeuwse jongeren in aansluiting op de versterking van de stedelijke aantrekkelijkheid van Zeeland. Wij vinden het daarbij van belang om aandacht te geven aan cultureel erfgoed en creatieve economie om zo de stad aantrekkelijk te maken en (jonge) mensen te behouden in Zeeland.

Reguliere taken

- Bibliotheekwet (Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen, Wsob)
- Erfgoedwet
- Mediawet

Beleidskader

Nota provinciaal cultuurbeleid 2017-2020 (vastgesteld in PS 3 juni 2016)

Speerpunten 2018

- (Talent)ontwikkeling jongeren (cultuureducatie en amateurkunst)
- Cultureel erfgoed (inclusief herbestemming vastgoed)
- Bijdragen Kunsten aan de Zeeuwse identiteit, het vestigingsklimaat, de vrijetijdseconomie en de promotie van Zeeland
- Versterken samenwerking met gemeenten m.b.v. regioarrangementen

Maatschappelijk effect

In samenwerking met interne en externe partners realiseren van een toekomstbestendige culturele infrastructuur die toegankelijk is voor een breed publiek en dienstbaar aan het vestigingsklimaat, de leefbaarheid en de toeristische aantrekkingskracht van Zeeland.

Doelen en acties

Doelstellingen	Mate waarin de doelstelling is gehaald: A = maximaal E=minimaal
Culturele infrastructuur In samenwerking met externe partners bijdragen aan een toekomstbestendige culturele infrastructuur gericht op de Zeeuwse inwoners, de bezoekers en hen die zich hier willen vestigen.	A
Acties	Resultaat 2018
Subsidiëren van ZB I Planbureau en Bibliotheek van Zeeland (ZB), Zeeuws Museum, Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland (SCEZ) en Centrum voor Beeldende Kunst vormgeving en architectuur Zeeland (CBK Zeeland) en jaarlijks met deze organisaties prestatieafspraken maken over hun inzet en bijdragen aan de culturele infrastructuur.	Behaald Alle organisaties zijn op basis van prestatieafspraken gesubsidieerd.
Inhoudelijk en financieel bijdragen aan de regionale cultuurarrangementen met Zeeuwse gemeenten en met gemeenten in de regio's Oosterschelde, Walcheren en Zeeuws-Vlaanderen afspraken maken over gezamenlijke ondersteuning op (onderdelen van) de beleidsterreinen kunsten, bibliotheekwerk, cultuureducatie en restauratie Rijksmonumenten;	Behaald Met de drie regio's zijn voor 2018 via de regioarrangementen financieel en inhoudelijk afspraken gemaakt op (onderdelen van) de beleidsterreinen kunsten, bibliotheekwerk, cultuureducatie en Restauratie Rijksmonumenten.
Subsidiëren van het Publicatie- en Documentairefonds ondergebracht bij het Prins Bernhard Cultuurfonds Zeeland voor ten minste twee documentaires en drie publicaties	Behaald Er zijn 3 documentaires gerealiseerd, t.w. 'Ineke Otte', 'Een fantast' en 'Tussen Vuur en Water' en 4 publicaties, t.w. 'Nieuwe Zeeuwtje', 'Bevelandse Belevissen', 'Zeeuwse soldaten van Oranje' en 'Culturele collaboratie in Zeeland 1940-1945'.
Cultureel erfgoed Het materieel en immaterieel erfgoed van Zeeland wordt zoveel mogelijk behouden, op een duurzame manier beheerd en ontsloten voor een breed publiek.	B
Acties	Resultaat 2018
Op basis van de bestuurlijke afspraak met het Rijk invulling geven aan de besteding van de jaarlijkse rijksbijdrage restauratie rijksmonumenten door in overleg met de gemeenten subsidie te verlenen voor de restauratie van ten minste drie rijksmonumenten;	Behaald Voor restauratie is in 2018 subsidie verleend aan vijf rijksmonumenten, t.w. Molen De Koutermolen in Hoedekenskerke, Vestingwerken in Veere, Beaufortsluis in

Doelstellingen	Mate waarin de doelstelling is gehaald: A = maximaal E=minimaal
	Walsoorden, Sint Baafskerk in Aardenburg en Blauwe Bolwerk in Zierikzee.
Ondersteunen van organisaties op het terrein van maritiem en rail-infrastructureel erfgoed door het subsidiëren van de Stoomtrein Goes Borsele (SGB) en Stichting Behoud Hoogaars;	Behaald SGB en Stichting Behoud Hoogaars zijn beide financieel ondersteund.
Duidelijkheid geven over de ondersteuning van de vrijwilligersorganisaties door SCEZ (inclusief financiering) als op basis van gedragen advies van die organisaties en SCEZ.	Niet behaald Voorstel over vrijwilligers en Erfgoed Zeeland (vml. SCEZ) is doorgeschoven naar Provinciale Staten van na verkiezingen maart 2019.
Kunsten Het vanuit de artistiek inhoudelijke kwaliteit van de kunsten bijdragen aan de Zeeuwse identiteit, het vestigingsklimaat, de vrijetijdseconomie en de promotie van Zeeland.	A
Acties	Resultaat 2018
Ondersteunen van culturele producties, festivals en organisaties die zich onderscheiden op het gebied van Zeeland als decor en inspiratiebron door het subsidiëren van ieder geval Zeeland Nazomer Festival, Film by the Sea, Concert at Sea, Vestrock en Het Zeeuws Orkest. Zie ook opgave Zichtbaar Zeeland.	Behaald Alle festivals zijn gesubsidieerd.
(Talent)ontwikkeling van en cultuureducatie voor jongeren	A
Acties	Resultaat 2018
Mogelijk maken van de doorlopende leerlijn cultuureducatie van primair onderwijs tot en met hoger onderwijs/universitair onderwijs door het jaarlijks subsidiëren van de Zeeuwse loketfunctie primair onderwijs in het kader van de landelijke (OCW) matchingregeling Cultuureducatie met Kwaliteit en de activiteit HZ Cult;	Behaald Via Cultuurkwadraat wordt in samenwerking met de regionale centra voor cultuureducatie, ZB-Planbureau, SCEZ, Zeeuws Museum en CBK Zeeland de Rijksregeling Cultuureducatie met Kwaliteit uitgevoerd. De Kinderkunstweek 2018 is in dit kader ook gerealiseerd. Tevens is HZ Cult 2018 gerealiseerd.
Mogelijk maken ontwikkelingstrajecten die jongeren de mogelijkheid bieden om zich te ontplooien door het jaarlijks subsidiëren van de Kunstbende en de Jeugdtheaterschool Zeeland.	Behaald De Kunstbende en de Jeugdtheaterschool Zeeland zijn beide financieel ondersteund.

Trendindicatoren	2017	2018
Aantal bezoekers Zeeuwse musea	552.276	592.267*
Aantal toekenningen voor restauratie rijksmonumenten Aantal leerlingen cultuureducatie VO/MBO/HBO	4 7.000 (cursusjaar 2016-2017)	4 8.165 (cursusjaar 2017-2018)
Aantal deelnemers JeugdTheaterSchool Zeeland	215	221
Aantal leerlingen Restauratie Opleidings Project	12	15

Doelindicator	Stand 2017	Stand 2018	Einddoel
Toekomstbestendige culturele infrastructuur. <i>Receptieve deelname aan activiteiten van Zeeuwse inwoners van 16 jaar en ouder (monitoring ZB) in aantallen</i>	180.000	180.000**	200.000
(Talent)ontwikkeling en cultuureducatie jongeren PO en VO!! <i>Deelname aantal leerlingen cultuureducatie PO</i>	36.900	36.900***	37.000

* Bron SCEZ, bezoekersaantallen 2018 alle Zeeuwse musea

** Bron CBS: aantal inwoners Zeeland 2018 = 382.304 minus aantal inwoners jonger dan 20 jaar = 81.904 > afgerond 300.000. Ruim 60% van dit aantal (bron Staat van Zeeland ZB) bezoekt in 2017 culturele evenementen = 180.000

*** Bron CBS: 2018 aantal jongeren 5-10 jaar = 19.835, aantal jongeren 10-15 jaar = 21.143, totaal 40.978 > afgerond 41.000.

Aanname is dat gelet op de kerndoelen PO bijna alle PO scholen iets aan cultuureducatie doen > 90% x 41.000 = 36.900.

Programma 6 (Culturele infrastructuur en monumenten)

Wat mag het kosten?	Begroting oorspronkelijk	Begroting na wijziging	Rekening	Verschil
			(bedragen x € 1.000)	
Lasten	17.857	21.142	20.722	419
Baten	1.305	1.305	1.341	-36
Totaal	16.552	19.837	19.382	455
toevoeging reserve	-	648	648	-
onttrekking reserve	260	1.323	1.323	-
resultaat na bestemming	16.292	19.162	18.707	455

1.7 Bestuur

Inleiding

Het Programma Bestuur draagt bij aan een goed functionerend bestuurlijk bestel voor Zeeland (Provincie, gemeenten, waterschap) en is daarmee voorwaardenscheppend voor de uitvoering van andere programma's. De zorg voor een goed functionerend openbaar bestuur in Zeeland is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van Provincie Zeeland, de Zeeuwse gemeenten, het waterschap en partners uit omliggende gebieden. Toezicht houden op de financiën van gemeenten en waterschap en de uitvoering van wettelijke taken door gemeenten dragen ook bij aan een goed bestuur. Om meer resultaat voor Zeeland te behalen, zetten we in op samenwerking tussen overheden en investeren we in de relaties met medeoverheden, bedrijven en organisaties. Provincie Zeeland streeft naar een grotere betrokkenheid van de samenleving bij het provinciebestuur en de provinciale politiek. Daar draagt een goed, betrouwbaar (integer) en duaal Zeeuws provinciaal bestuur aan bij. Dit vraagt om een heldere profilering van het provinciebestuur.

Provinciale Staten hebben drie rollen: volksvertegenwoordiger, kadersteller en controleur. Gedeputeerde Staten richten zich op de beleidsvoorbereiding en -uitvoering. De Commissaris van de Koning heeft een zelfstandige rol als Rijksorgaan en is daarnaast de schakel tussen Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten.

Het vertrouwen van burgers en externe partijen is van essentieel belang voor een betrouwbaar en geloofwaardig optreden van politieke ambtsdragers.

Belangrijkste ontwikkelingen

- De maatschappelijke opgaven voor Zeeland vragen in toenemende mate een gerichte samenwerking met andere publieke en private partners;
- Er is de laatste jaren een ontwikkeling van een hiërarchische naar een meer gelijkwaardige horizontaal georiënteerde samenleving zichtbaar. De rol van de overheid schuift hierbij op van de juridische en presterende sturing, naar de sturing op samenwerking en responsiviteit (netwerksturing).

Speerpunten 2018

- Oplevering rapport / aanbevelingen 'Spiegeling van het openbaar bestuur in Zeeland';
- Vervolgacties 'Maak verschil'(afhankelijk evaluatie 2017);
- Verbetering van het bestuurlijk-politiek-ambtelijk samenspel;
- Stroomlijning van de lobbyfunctie;
- Afronden van het artikel 12-proces Vlissingen;
- Stimuleren van samenwerking in functionele taakuitvoering binnen Zeeland;
- Optimale benutting van Europese programma's in de programmaperiode 2014-2020;
- Oplossen van grensknelpunten samen met relevante stakeholders in Zeeland en Vlaanderen.

Reguliere taken

- Taken Commissaris van de Koning als Rijksorgaan (uitvoering Ambtsinstructie) en als boegbeeld van de provincie Zeeland;
- Regietafel vluchtelingen;
- Financieel toezicht gemeenten, waterschap en gemeenschappelijke regelingen;
- Ondersteuning Bestuurlijke organisatie, inclusief ondersteuning van Provinciale Staten, (Staten)commissies en Gedeputeerde Staten;
- Interbestuurlijk toezicht op medebewindstaken van gemeenten;
- Bevordering Integriteitsbeoordelingen door het Openbaar Bestuur (Wet Bibob).
- Bevorderen bestuurlijke integriteit.

Beleidskader

- Gemeenschappelijk Financieel toezichtkader – Kwestie van evenwicht! (2014);
- Rijkstaken Openbare Veiligheid - Organisatieplan Commissaris van de Koning in Zeeland(2014);
- Strategische Visie Euregio Scheldemond (2015);
- Verordening systematische toezichtinformatie Zeeland (2014);
- Nota 'Bestuurlijke integriteit Provincie Zeeland' (2015)
- Dynamische lobbyagenda provincie, gemeenten en waterschap

Maatschappelijk effect

Met een transparant, compact, daadkrachtig en op regionale en/of grensoverschrijdende samenwerking gericht openbaar bestuur en met oog voor maatschappelijke initiatieven behalen wij resultaten voor, en samen met, de burgers en bedrijven in Zeeland.

Doelen en acties

Doelstellingen	Mate waarin de doelstelling is gehaald: A = maximaal E=minimaal
Sterk provinciaal bestuur Een sterk, betrouwbaar (integer) en dual Zeeuws provinciaal bestuur en een grotere betrokkenheid van de samenleving bij het provinciebestuur en de provinciale politiek.	B
Acties	Resultaat 2018
Continuering rechtstreekse uitzendingen van vergaderingen van Provinciale Staten en Statencommissies en inzetten van social media	Behaald
Op een vernieuwende wijze, met aandacht voor netwerksturing, invulling geven aan de rollen van Provinciale Staten als	Gedeeltelijk behaald

Doelstellingen	Mate waarin de doelstelling is gehaald: A = maximaal E=minimaal
volksvertegenwoordiger, kadersteller en controleur.	Start gemaakt. In 2018 zijn vier notities netwerksturing vastgesteld.
Met interactieve bijeenkomsten inwoners, organisaties en bedrijven betrekken bij de beeldvormende, oordeelsvormende en besluitvormende bijeenkomsten.	Behaald In 2018 zijn er twee beeldvormende bijeenkomsten georganiseerd over bereikbaarheid en statushouders en een opentafelgesprek met de Economic Board.
Herkenbaar en samenwerkend bestuur Een herkenbaar en samenwerkend bestuur in Zeeland. De zorg voor een goed functionerend openbaar bestuur in Zeeland is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de Provincie, de Zeeuwse gemeenten, het waterschap, gemeenschappelijke regelingen en overheden uit omringende gebieden. Samenwerking is in Zeeland de kernopgave.	
Subdoel: Vanuit Zeeuws perspectief vroegtijdige beïnvloeding en signalering van besluitvormingstrajecten over nieuwe nationale en Europese regelgeving en overig beleid.	B
Acties	Resultaat 2018
Ontwikkeling van relevante externe netwerken gekoppeld aan realisatie maatschappelijke opgaven.	Behaald Met name ontwikkeling en uitbouw Brusselse en grensoverschrijdende Vlaamse netwerken en de positie in Den Haag.
Uitvoering van actieplan Actieteam GROS (grensknelpunten), waaronder de doorontwikkeling grensinfopunt en de afstemming van onderwijsprogramma's vmbo/mbo met Vlaamse onderwijsinstellingen.	Gedeeltelijk behaald Er zijn belangrijke stappen gezet in de versterking van de grensoverschrijdende samenwerking en het oplossen van grensknelpunten waaronder de afspraken die zijn gemaakt tijdens de Vlaams NL regeringstop in Middelburg op 5 november jl. Het nieuwe grensgovernance model is in 2018 operationeel geworden. In 2019 wordt met het NL kabinet en het Vlaamse kabinet in samenspraak met de grensregio ingezet op de ontwikkeling van een instrument om knelpunten in wetgeving op te lossen.
Versterken van de Zeeuwse positie in Den Haag en Brussel door het beïnvloeden van beleidsontwikkeling en besluitvorming onder meer door uitvoering werkplannen Brusselse/Haagse lobbyist;	Behaald De dynamische lobbyagenda heeft in 2018 de lobbyactiviteiten gestuurd. Daarnaast zijn er verschillende ondersteunende evenementen georganiseerd.

Doelstellingen	Mate waarin de doelstelling is gehaald: A = maximaal E=minimaal
	Van belang is de verdere ontwikkeling van de bestuurlijke en ambtelijke netwerken bij de verschillende departementen. In 2019 zal door het verder operationeel worden van de bestuurlijke ambtelijke troijka's (dynamische lobby agenda) hier een belangrijke impuls worden gegeven.
De lobbyfunctie versterken;	Behaald In 2018 is de lobbycapaciteit voor Den Haag vergroot en is tevens de vacature lobbyist Brussel ingevuld.
Optimale benutting van de budgetten van Europese programma's in de programmaperiode 2014-2020 inclusief nieuwe en nog niet benutte Europese programma's zoals Horizon 2020 en het Europese Fonds Strategische Investerings.	Behaald In 2018 is met bedrijfsleven, kennisinstellingen en maatschappelijke stake holders volop ingezet op projectontwikkeling tbv de Europese fondsen.
Subdoel: Bevorderen van regionale samenwerking.	B
Acties	Resultaat 2018
Via de 'Tafel van 15' – een initiatief van alle Zeeuwse overheden– samen antwoorden formuleren op de vraag welke maatregelen noodzakelijk zijn om ook in de toekomst een krachtige en dienstverlenende overheid te kunnen waarborgen.	Behaald De Tafel van 15 gaat op in het Overleg Zeeuwse Overheden (OZO) ondersteund door een regiobureau. Ten behoeve van het OZO is er een Bestuurlijke Kerngroep ingesteld onder voorzitterschap van de cvdK en bestaande uit 2 provinciale bestuurders, een waterschapsbestuurder en drie bestuurders namens de Zeeuwse gemeenten.
In 2016 is gestart met de proeftuin 'Maak Verschil', gericht op het vergroten van de slagkracht van het bestuur in Zeeland. De ambitie om de slagkracht van het bestuur in Zeeland te versterken is in 2018 ook actueel. Dat krijgt vorm door de resultaten van Maak Verschil in 2018 zoveel mogelijk te borgen en de ingezette ambities te bestendigen. Daarom ligt er ook een nauwe relatie met de spiegeling van het openbaar bestuur, dat immers ook de ambitie heeft om de bestuurskracht in Zeeland te versterken. Onze verwachting is dat de opbrengsten van het huidige project Maak Verschil uiterlijk rond de gemeenteraadsverkiezingen van 2018 kunnen worden vertaald in bestendige	Gedeeltelijk behaald Aan de hand van een werkagenda is bijgedragen aan de uitvoering van de adviezen van de commissie structuurversterking en werkgelegenheid. Zo zijn er bestuurlijke aanspreekpunten afgesproken, zijn volksvertegenwoordigers nauwer betrokken en is er een fonds voor economische structuurversterking ingesteld. In 2019 wordt verder gewerkt aan het verbeteren van de (sub)regionale samenwerking. Zie ook de volgende actie.

Doelstellingen	Mate waarin de doelstelling is gehaald: A = maximaal E=minimaal
samenwerkingsafspraken met de medeoverheden.	
In 2017 is een externe commissie 'Spiegeling openbaar bestuur in Zeeland' ingesteld. De oplevering van het rapport met conclusies en aanbevelingen is voorzien in januari 2018.	Behaald Op 23 maart 2018 is het rapport 'Samenwerkingskracht in Zeeland #HOEDAN?' van de commissie Externe Spiegeling Zeeland uitgebracht. In bestuurlijke overleggen in regioverband tussen GS en de colleges van b&W zijn de vervolgstappen besproken. Begin 2019 zijn de gemeenten uitgenodigd met concrete plannen te komen ter versterking van de intergemeentelijke samenwerking.
Subdoel: Bevorderen van de Integrale (grensoverschrijdende) veiligheid. Een provincie waarin veiligheid als kernvoorwaarde voor het vestigingsklimaat en de woon- en werkkwaliteit (leefbaarheid) wordt beschouwd en die staat voor het behoud en de ontwikkeling van kennis en innovatie in het veiligheidsbeleid.	B
Acties	Resultaat 2018
Vanuit Zeeland onze betrokkenheid en bijdrage versterken door de jaarlijkse subsidie aan het Regionaal Informatie- en expertisecentrum Zeeland West- Brabant (RIEC) te verdubbelen en deel te nemen aan de Taskforce Zeeland - Brabant om zo de groei en de impact van ondermijnende criminaliteit in Zeeland tegen te gaan.	Behaald In 2018 hebben wij de Week van de Ondernijning georganiseerd om meer bewustwording te creëren bij instanties en organisaties. Wij hebben voor drie jaar een medewerker aangesteld en zullen de komende jaren extra inzetten op de aanpak van ondernijning, ook in onze eigen organisatie.
Activiteiten en projecten die ontwikkeld worden door het in 2017 met steun van de Provincie Zeeland opgericht Schelde Safety Network worden vanuit een positieve grondhouding beoordeeld op eventuele steun vanuit bestaande budgetten.	Gedeeltelijk behaald Het Schelde Safety Network is intensief begeleid bij het uitwerken van projectaanvragen. Wij verwachten dat in 2019 effectief gestart kan worden met de twee grote projecten voor het ontwikkelen van test- en opleidingsmogelijkheden voor industrie, scheepvaart en ondergrondse infra.
Interbestuurlijk toezicht Interbestuurlijk toezicht (IBT) houden op gemeenten, waterschap en gemeenschappelijke regelingen.	B
Acties	Resultaat 2018
Met behulp van een nieuw gemeenschappelijk beleidskader transparant en uniform financieel	Niet behaald

Doelstellingen	Mate waarin de doelstelling is gehaald: A = maximaal E=minimaal
toezicht op gemeenten en gemeenschappelijke regelingen uitvoeren.	Het streven is het nieuwe beleidskader in 2019 vast te stellen en toe te passen op de begrotingen 2020.
Via onze toezichthoudende en adviserende rollen bijdragen aan het afronden van artikel 12-proces Vlissingen	Gedeeltelijk behaald Door de late oplevering van het artikel 12-rapport 2017-2018 en een nieuwe aanvraag voor 2019 loopt het artikel 12-proces nog door. Met het uitgebrachte rapport is de oplossing in zicht, met name op het sociaal domein is er aanvullende onderzoek noodzakelijk.
Werken aan de doorontwikkeling van het toezicht (Toezicht van de Toekomst) waarbij de focus is gericht op het financieel toezicht en het interbestuurlijk toezicht	Behaald Eind 2018 is de gezamenlijke 'Agenda toekomst van het (interbestuurlijk) toezicht' van gemeenten, provincies en Rijk aan de Tweede kamer aangeboden. In 2019 worden de vijf actielijnen uitwerkt.

Doelindicatoren	2014	2015	2016	2017	2018
Gemeenten onder preventief toezicht					
Landelijk	9	16	10	4	6
Zeeland	1	3	2	2	2

Trendindicatoren	2007	2011	2015	2019	
Opkomstpercentage statenverkiezing					
Landelijk	46,4%	56,0%	47,8%	56,1%	
Zeeland	52,9%	58,9%	52,9%	59,2%	

Programma 7 (Bestuur)

Wat mag het kosten?	Begroting oorspronkelijk	Begroting na wijziging	Rekening	Verschil
			(bedragen x € 1.000)	
Lasten	5.971	5.997	5.674	324
Baten	257	142	174	-32
Totaal	5.714	5.855	5.499	356
toevoeging reserve	-	82	82	-
onttrekking reserve	100	267	267	-
resultaat na bestemming	5.614	5.670	5.314	356

1.8 Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

Inleiding

In dit deel van de jaarstukken worden de provinciale baten verantwoord die niet rechtstreeks aan één van de programma's in het hiervoor opgenomen programmaverantwoordingsplan zijn te koppelen.

Het betreffen autonome inkomsten, waarvoor Provincie Zeeland de vrijheid heeft om deze middelen in te zetten voor ieder willekeurige provinciale doelstelling.

In het overzicht staan de lokale heffingen waarvan de besteding niet gebonden is (opcenten motorrijtuigenbelasting), de uitkering van het provinciefonds, ontvangen dividend, het saldo van de financieringsfunctie en overige algemene dekkingsmiddelen (stelposten).

Via het risicomanagementsysteem worden risico's geïnventariseerd en vertaald naar het benodigde weerstandsvermogen. Het nog niet bestemde deel van de begroting (budgettaire ruimte) en de algemene reserve dienen als eerste buffer voor het opvangen van onvoorziene uitgaven.

Opcenten motorrijtuigenbelasting

Het tarief voor provinciale opcenten in 2018 bedroeg 82,3 opcenten. Het tarief in 2018 is na een verhoging in 2016 gelijk aan dat van 2017. Voor een verdere toelichting verwijzen wij u naar de paragraaf Provinciale heffingen.

Uitkering provinciefonds

2018 is het tweede jaar dat is gewerkt met een nieuw verdeelmodel. In het verdeelmodel is een zogenaamde OEM korting verwerkt vanwege rendement op Overige Eigen Middelen (OEM) van de Provincies. Deze verdeling dateert nog uit 2011 toen Zeeland nog aanzienlijke dividendinkomsten ontving van Delta. Zeeland wordt hierdoor jaarlijks € 10 miljoen gekort. In IPO verband is besloten dat Zeeland door de overige Provincies wordt gecompenseerd in 2018, 2019 en 2020. Zeeland ontvangt in die jaren € 6,7 miljoen van de overige provincies. Als tegenprestatie heeft Zeeland haar opcenten tarief tijdelijk verhoogd van 82,3 naar 89,1 voor een periode van 3 jaar (2019 tot en met 2021).

In december 2018 is een extern bureau gestart met een bestuurlijk inventarisatieronde voor de herziening van het huidige verdeelmodel. Zeeland heeft net als de andere provincies aangegeven geen grootschalige aanpassingen aan te willen brengen in het verdeelmodel maar heeft wel aangedrongen de weeffout van de OEM korting te herstellen via het provinciefonds.

Dividend

Als vergoeding voor rente en risico wegens deelneming in het aandelenkapitaal van bedrijven ontvangt de Provincie dividend. Voor 2018 zijn alleen dividendbaten ontvangen van de N.V. Westerscheldetunnel. Deze dividendbaten worden structureel toegevoegd aan de bestemmingsreserve Westerschelde- en Sluiskiltunnel, waardoor wijzigingen van dividend geen invloed hebben op de budgettaire ruimte van de provincie.

Saldo financieringsfunctie

Dit betreft het saldo van de werkelijk ontvangen en betaalde rente. Vanaf 2012 is Provincie Zeeland in een leensituatie gekomen als gevolg van met name de overname van het volledige aandelenkapitaal van de N.V. Westerscheldetunnel en de investeringen in de Sluiskiltunnel.

Overige algemene dekkingsmiddelen

Hierin zijn opgenomen de resterende budgettaire ruimte en de stelposten voor de reservering grote projecten en afwikkelverschillen voorgaande dienstjaren.

Programma 8 (Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien)

Wat mag het kosten?	Begroting oorspronkelijk	Begroting na wijziging	Rekening	Verschil
(bedragen x € 1.000)				
Lasten	9.537	2.628	2.171	457
Baten	159.720	182.540	183.290	-750
Totaal	-150.183	-179.912	-181.119	1.206
toevoeging reserve	14.611	21.322	21.322	-
onttrekking reserve	11.348	19.877	19.877	-
resultaat na bestemming	-146.920	-178.467	-179.674	1.206

1.9 Kosten van overhead

Inleiding

In dit deel van het jaarverslag worden de provinciale lasten verantwoord die niet rechtstreeks aan één van de programma's in het hiervoor opgenomen programmaverantwoording zijn te koppelen. Dit onderdeel is sinds 2017 verplicht gesteld in het BBV, waarmee beoogd wordt om Provinciale Staten op een eenvoudige wijze meer inzicht te geven in de totale kosten van overhead. In de programma's van de programmaverantwoording worden alleen direct toe te rekenen kosten opgenomen.

Vennootschapsbelasting

Daarnaast is voorgeschreven dat inzicht wordt gegeven in het verwachte bedrag aan te betalen Vennootschapsbelasting (Vpb) in 2018. Op basis van een beoordeling van de provinciale activiteiten is geconcludeerd dat Provincie Zeeland voor al haar activiteiten, evenals in 2017, geen fiscale onderneming drijft, dan wel dat er een vrijstelling kan worden toegepast. Dit betekent dat er geen activiteiten plaatsvinden die tot een bedrag voor Vpb hebben geleid. Bij eventuele wijzigingen van activiteiten in toekomstige begrotingsjaren zal worden beoordeeld of zij tot een Vpb belaste activiteit zullen leiden.

Personeel

Rekening houdend met de notitie overhead is voor het personeelsbestand beoordeeld of er sprake is van directe taken in het primaire proces. Deze verdeling is ook bij de realisatie in de jaarrekening van de personeelslasten gehanteerd over de programmaverantwoording en het overzicht met de kosten van overhead. In de realisatie 2018 is voor € 21,6 mln. aan personeelslasten toegerekend aan het primaire proces en verantwoord onder de diverse programma's van het programmaplan (begroot € 21,0 mln).

Huisvesting

Huisvesting die wordt gerekend tot de overhead heeft betrekking op kantoorruimten. Dit zijn ruimten voor de uitvoering van de algemene taken van de eigen provinciale organisatie.

Kantoor- en opslagruimten die behoren tot een specifiek uitvoerende taak worden verantwoord op dat taakveld, bijvoorbeeld de wegensteunpunten, die onder het programma regionale bereikbaarheid zijn opgenomen.

ICT-middelen

Kosten voor hardware en software worden tot overhead gerekend, omdat we als provincie nauwelijks specifieke applicaties hebben voor één specifiek taakveld.

Overige overhead

Hieronder zijn de kosten voor onder meer algemene communicatie, juridische en financiële dienstverlening en overige facilitaire kosten opgenomen.

Bijdragen verbonden partijen

De bijdrage(n) die verbonden partijen, zoals Gemeenschappelijke Regelingen (onder meer de GR Zuidwestelijke Delta en de RUD), in rekening brengen, worden verantwoord op het taakveld/de taakvelden waarvoor de verbonden partijen werkzaam zijn. Dat sluit aan bij het gewijzigde BBV waarbij de

beleidsdoelstellingen van verbonden partijen voortaan bij de programma's moeten worden opgenomen waarvoor een verbonden partij actief is.

Uitgangspunten

- Directe kosten zoveel mogelijk direct toerekenen aan de betreffende taakvelden.
- Ondersteunende taken zijn niet direct dienstbaar aan de externe klant of het externe product en behoren derhalve tot de overhead. Wanneer deze ondersteunende taken worden uitbesteed, behoren de uitbestedingskosten bedrijfsvoering tot de overhead.
- Sturende taken vervuld door hiërarchisch leidinggevenden behoren tot de overhead. De bijbehorende loonkosten behoren ondeelbaar tot de overhead.
- De positionering van een functie binnen de organisatie heeft geen invloed op de beoordeling of er sprake is van overhead.

Beleidskader

- BBV, artikel 8 lid 1c en 1e
- Notitie overhead – commissie BBV, 2016
- Wet op de vennootschapsbelasting

Programma 9 (Kosten van overhead)

Wat mag het kosten?	Begroting oorspronkelijk	Begroting na wijziging	Rekening	Verschil
				(bedragen x € 1.000)
Lasten	24.560	25.271	26.012	-741
Baten	157	236	791	-554
Totaal	24.403	25.035	25.222	-187
toevoeging reserve	-	-	-	-
onttrekking reserve	-	-514	-514	-
resultaat na bestemming	24.403	25.549	25.735	-187

Paragrafen

2.1 Provinciale heffingen

Lokale lastendruk

- Tarief opcenten MRB = 82,3
- Landelijk gemiddelde tarief MRB = 80,5
- Maximale tarief opcenten MRB = 111,8
- Maximaal kostendekkende tarieven voor heffingen en leges

Gerealiseerde opbrengsten 2018

Bedragen x € 1 miljoen

- € 41,22 Opcenten motorrijtuigenbelasting
- € 0,17 Grondwaterheffing
- € 0,13 Leges

Beleidskader:

- Financiële verordening Provincie Zeeland 2017
- Grondwaterheffingsverordening 2010
- Legesverordening Zeeland 2018

Uit provinciale heffingen ontstaan inkomsten die worden betaald door inwoners en het bedrijfsleven aan Provincie Zeeland. Met de heffingen creëren wij de mogelijkheid, aanvullend op onder meer de uitkering uit het provinciefonds, om collectieve voorzieningen te dekken.

In deze paragraaf gaan we in op het onderliggende beleid voor de verschillende heffingen en geven wij inzicht in de berekening van de tarieven van heffingen.

Beleid

Wij gaan bij heffingen zo veel mogelijk uit van het profijtbeginsel. Dit beginsel is gebaseerd op de gedachte dat inwoners en bedrijven bijdragen in de kosten van de door de overheid voortgebrachte voorzieningen naar de mate van het profijt dat zij van die voorzieningen hebben. Het profijtbeginsel manifesteert zich sterker bij heffingen dan bij belastingen; burgers of bedrijven betalen aan Provincie Zeeland naar de mate van het profijt dat ze van een bepaalde overheidsvoorziening of dienst hebben. Provincie Zeeland kent geen kwijscheldingsbeleid voor provinciale heffingen.

Wijzigingen t.o.v. beleid 2017

Ten opzichte van 2017 zijn er geen beleidswijzigingen met betrekking tot de heffingen.

Heffingen provincie

We heffen jaarlijks de volgende lokale heffingen:

- Belastingen
- Heffingen
- Leges

Belastingen

Opcenten motorrijtuigenbelasting

De motorrijtuigenbelasting (MRB) wordt geheven over het bezit van een auto en niet over het gebruik. De heffing en inning van de MRB, waarin de provinciale opcenten meeliften, verzorgt de Belastingdienst.

Bovenop de MRB betalen houders van personenauto's en motoren 'provinciale opcenten'. De provincies stellen zelf hun opcenten tarief vast, tot een wettelijk bepaald maximum.

Het tarief voor 2018 is gelijk aan het tarief van 2017: 82,3 opcenten. Het landelijk gemiddelde tarief voor 2018 is 80,5. In 2018 kon maximaal 111,8 opcenten geheven worden. Er is € 41,2 miljoen aan inkomsten uit opcenten gerealiseerd in 2018. Dit is een stijging van € 0,9 miljoen ten opzichte van 2017. Deze stijging wordt met name veroorzaakt door een stijging van het aantal auto's (1,3%) in 2018 ten opzichte van 2017. In 2018 is het statenvoorstel "Provinciale opcenten in relatie tot commissie Jansen" aangenomen. Dit houdt in dat vanaf 2019 tot en met 2021 het tarief wordt aangepast naar 89,1 opcenten.

Heffingen

Algemene uitgangspunten

Het uitgangspunt is dat de opbrengsten van zowel heffingen als leges niet hoger mogen zijn dan de lasten die betrekking hebben op de activiteiten. Tot de lasten worden gerekend alle materiële kosten en de salarislasten inclusief overhead die betrekking hebben op de heffing. Iedere 4 jaar wordt het tarief verhoogd voor inflatie. Als blijkt dat het in rekening te brengen tarief ver beneden de kostprijs ligt, wordt een grotere stijging doorgevoerd dan de inflatiecorrectie. Per 1 januari 2018 zijn de leges geïndexeerd en nieuwe leges gefaseerd ingevoerd voor met name vergunningaanvragen met betrekking tot gebieds- en soortenbescherming.

Grondwaterheffing

Onder de naam 'grondwaterheffing' wordt een directe provinciale heffing geheven voor het onttrekken van grondwater. De opbrengst van deze heffing wordt gebruikt om de kosten die we hiervoor maken te dekken. Het betreft specifieke kosten van het voorkomen en tegengaan van de nadelige gevolgen van onttrekkingen en infiltraties en van onderzoeken in relatie tot het grondwaterbeleid. De provinciale grondwaterheffingen worden door de provincies geheven op grond van de Grondwaterwet en de provinciale grondwaterheffingsverordening 2010.

Verhouding geraamde opbrengsten – geraamde kosten?

De baten grondwaterheffing 2018 bedragen afgerond € 175.000. De baten bestaan voor een groot deel uit inkomsten waarbij de onttrekking permanent is. Daarnaast is er jaarlijks opbrengst van de grondwaterheffing waarbij de onttrekking van het grondwater incidenteel is.

De materiële lasten van de grondwaterheffing over 2018 bedragen € 106.600. Dit betreffen kosten voor afdracht aan het IPO collectief (€ 26.200), onderhoud grondwatermeetnet en databeheer (€ 16.200) en diverse projecten voor grondwateronderzoek- en ontwikkelkosten (€ 64.200).

Omdat de lasten van de grondwaterheffing ook gemaakt worden binnen de personeelslasten die niet direct toegerekend worden aan de lasten met betrekking tot grondwaterheffing zijn de lasten moeilijker inzichtelijk te maken dan de baten.

De beste benadering om inzicht te krijgen in de lasten is door inzicht te krijgen in het aantal fte. dat belast is met de werkzaamheden aan betreffende leges en tegen welk uurtarief (afhankelijk van inschaling) inclusief overheadkosten.

De loonkosten bedragen € 76.500 per jaar en de overheadkosten € 38.200. Een overzicht van de mate van kostendeckendheid is opgenomen in bijlage 1.

Leges

Leges

Provincie Zeeland legt voor diverse diensten leges op. Leges zijn vergoedingen voor kosten die de overheid maakt voor de dienstverlening aan burgers en bedrijven. In de legesverordening Zeeland 2018 zijn de belastbare feiten en tarieven opgenomen.

In het coalitieakkoord en de Voorjaarsnota 2016 is aangegeven dat wordt nagegaan of we met het heffen van leges voor vergunningen en ontheffingen een redelijke toepassing kunnen vinden van het profijtbeginzel en extra inkomsten kunnen verwerven. Op 15 december 2017 heeft Provinciale Staten het statenvoorstel Actualisatie Leges- en Grondwaterheffingsverordening kenmerk 1702324 vastgesteld. De grootste wijziging die per 1 januari 2018 is doorgevoerd betrof de introductie van leges binnen Natuur met betrekking tot gebiedsbescherming én voor procedures rond soortenbescherming. In dit statenvoorstel is besloten een evaluatie te houden in 2020 vanwege de behoorlijke impact van de invoering van nieuwe tarieven voor zowel aanvragers als de interne organisatie zelf. In de vergadering van Provinciale Staten van 13 december 2018 is toegezegd dat de evaluatie nog vóór het zomerreces 2019 zal plaatsvinden in plaats van 2020.

Verhouding geraamde baten – geraamde lasten?

De leges baten in 2018 komen uit op afgerond € 136.000 per jaar. De verdeling van de baten is als volgt: Verkeer en Vervoer € 40.000, Omgevingsvergunning en Milieubeheer € 51.000 en Natuur € 45.000.

Omdat de lasten van de leges met name gemaakt worden binnen de personeelslasten en niet direct toegerekend worden aan de diverse legesactiviteiten zijn de lasten moeilijker inzichtelijk te maken dan de baten. De baten worden wel rechtstreeks op de leges activiteiten geboekt. De beste benadering om inzicht te krijgen in de lasten is door inzicht te krijgen in het aantal fte. dat belast is met de werkzaamheden aan betreffende leges en tegen welk uurtarief (afhankelijk van inschaling) inclusief overheadkosten.

De loonkosten bedragen € 197.700 en de overheadkosten € 95.300. Een overzicht van de mate van kostendekkendheid is opgenomen in bijlage 1.

Bijlage 1 : Berekening kostendekkendheid Leges- en Grondwaterheffen

	grondwaterheffing		leges verkeer en vervoer	leges omgevingsvergunning en milieubeheer	Leges Natuur	Totaal leges	
Kosten taakveld	183.100		26.000	69.700	102.000	197.700	
Inkomsten taakveld	0		0	0	0	0	
Netto kosten taakveld	183.100		26.000	69.700	102.000	197.700	
Toe te rekenen kosten:							
Overhead	38.200		8.000	34.900	52.300	95.200	
Totale kosten	221.300	100%	34.000	104.600	154.300	292.900	100%
Opbrengst heffingen	175.000	79%	40.000	50.800	44.850	135.650	46%

De kostendekkendheid van met name het onderdeel leges is met 46% laag. Dit komt met name door de gefaseerde invoering van leges binnen Natuur. In 2018 zijn op dit onderdeel vanaf 1 juli leges verschuldigd voor 50% van het volledige tarief. Als de legesheffing van Natuur buiten beschouwing wordt gelaten is de kostendekkendheid op leges 66%.

2.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Kernpunten:

- Ratio Algemene Reserve is berekend op 1,5 en boven de norm
- Ratio weerstandsvermogen is berekend op 4,5 en gewaardeerd als uitstekend
- Benodigde risicobuffer is € 9,7 mln
- Beschikbare risicobuffer is € 43,3 mln

Risico's:

Overzicht risico's jaarrekening 2018	
	○ Thermphos ○ Garantstelling Hulst i.v.m. Perkpolder ○ Wettelijke milieutaken RUD / DCMR ○ Waterdunen beheer ○ Garantstelling Zeeuwse Bibliotheek ○ Controle POP-2/POP-3 en overige Europese gelden ○ Tekort in Faunafonds ○ Sloeweg: fase 2 budgetoverschrijding ○ Wijziging licentiestructuur ○ Sloeweg: fase 1 Rijksbijdrage

Beleidskader

- Risicomanagementbeleid riskeer, beheers en realiseer meer
- Ratio weerstandsvermogen is ten minste 1,5
- Ratio Algemene reserve ten minste 1,0
- Zekerheidspercentage is 95%
- Risicobuffer is de Algemene Reserve, de vrij aanwendbare bestemmingsreserves, de vrije belastingcapaciteit Motorrijtuigenbelasting en de vrije ruimte meerjarenraming
- Risico's met een financiële impact van € 200.000 of meer

Inleiding en uitgangspunten

In deze paragraaf worden de risico's in beeld gebracht en gerelateerd aan de beschikbare risicobuffer.

Risicomanagement is een belangrijk middel om onze doelen te bereiken. Hierbij worden risico's goed in kaart gebracht, beheersmaatregelen genomen en bij de uitvoering vinger aan de pols gehouden.

Beheersmaatregelen zijn o.a. aanpassen van werkprocessen, wegnemen van de oorzaak, treffen van een voorziening of het afsluiten van een verzekering.

De bestuurlijke kaders voor risicomanagement zijn de risicobereidheid, de onderdelen van de risicobuffer, de gewenste omvang van de risicobuffer en het niveau van verantwoording.

De risico's zijn geïnterpreteerd op projecten en op afdelingen. De berekende ratio weerstandsvermogen is gebaseerd op de methode zoals opgenomen in het risicomanagementbeleid 'riskeer, beheers en realiseer meer' dat in samenwerking met het bureau NAR (Nederlandse Adviesbureau voor Risicomanagement) is opgesteld.

Beleid

De basis voor het risicomanagementbeleid 'riskeer, beheers en realiseer meer' zijn de volgende door Provinciale Staten vastgestelde kaders.

Risicobereidheid:

Op basis van de risicosimulatie wordt berekend welk bedrag nodig is om de geïdentificeerde risico's in financiële zin af te dekken. Hierbij wordt gerekend met een zekerheidspercentage. Hoe hoger het zekerheidspercentage hoe hoger de berekende risicobuffer zal zijn. Het te hanteren zekerheidspercentage geeft de mate van risicobereidheid aan. De provincie hanteert een zekerheidspercentage van 95% in 2018, vanaf 2019 geldt een zekerheidspercentage van 90%.

Onderdelen van de risicobuffer:

We rekenen de volgende componenten tot de beschikbare risicobuffer:

- Algemene reserve
- Vrij aanwendbare bestemmingsreserves
- Vrije belastingcapaciteit Motorrijtuigenbelasting
- Vrije ruimte meerjarenbegroting

Gewenste omvang van de risicobuffer:

De omvang van de Algemene reserve dient minimaal factor 1 te zijn. De gewenste omvang van de minimaal aan te houden risicobuffer is uitgedrukt als ratio weerstandsvermogen van gelijk aan of groter dan 1,5.

Niveau van verantwoording:

Om grote risico's van kleine te onderscheiden wordt gewerkt met een grensbedrag. Er wordt verantwoording afgelegd over risico's met een maximale financiële impact (worst case) van € 200.000 of groter.

Wijzigingen ten opzichte van 2017

Er zijn geen wijzigingen in het beleid ten opzichte van 2017.

Risico's

Ten behoeve van het risicoprofiel wordt halfjaarlijks bij de begroting en jaarrekening een risico-inventarisatie gehouden. De opsomming in het kader risico's zijn meegenomen bij de berekening van de ratio weerstandsvermogen. Op basis van de risicosimulatie blijkt dat de mate van invloed op de omvang van de weerstandscapaciteit voor de risico's verbonden aan Thermphos, Garantstelling gemeente Hulst in verband met Perkpolder en frictiekosten BRZO taken het grootst zijn. Hierna worden ze toegelicht. Naast deze 3 risico's wordt het risico met betrekking tot Waterdunen toegelicht.

Thermphos

Als uitvloeisel van het rapport Samsom is in december 2017 door het Rijk, NV Zeeland Seaports en de provincie Zeeland de financiële overeenkomst sanering Thermphos ondertekend. In deze overeenkomst hebben de drie partijen afspraken gemaakt over het ter beschikking stellen van een taakstellend budget van € 129,5 miljoen. In deze overeenkomst is in artikel 5 opgenomen dat financiële tegenvallers en meevallers

ten opzichte van het taakstellende budget door Partijen in gelijke delen, namelijk ieder voor 1/3 deel, worden gedeeld. Door ondertekening van de financiële overeenkomst staat de provincie Zeeland dus voor 1/3 garant voor eventuele tegenvallers, die de risicoreserve van € 17,8 miljoen (als onderdeel van het totale taakstellende budget van € 129,5 miljoen) te boven gaan, bij de sanering Thermphos.

Begin 2018 is de Samenwerkingsovereenkomst tussen de partijen gesloten en zijn de benodigde middelen daadwerkelijk beschikbaar gekomen. Gezien de financiële bijdrage en de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor mee- en tegenvallers zal de Provincie als mede-opdrachtgever moeten sturen op de opdracht voor de sanering, de kosten en de risicobeheersing. Om hieraan invulling te geven worden kwartaalrapportages opgeleverd door Van Citters Beheer. Samen met het Rijk (ministerie van I&W) en Zeeland Seaports is verdere invulling gegeven aan de eisen die aan deze rapportages worden gesteld en zijn hierover afspraken in de Samenwerkingsovereenkomst opgenomen. Van Citters Beheer levert deze kwartaalrapportages en de stuurgroep 'Sanering voormalig Thermphos terrein' stelt de kwartaalrapportages vast, conform de afspraken in de Samenwerkingsovereenkomst. De prognose (Q4 2018) is dat de fysieke sanering eind 2020 zal zijn afgerond, binnen het beschikbare budget. De administratieve afhandeling zal dan medio 2021 gereed zijn.

Garantstelling gemeente Hulst in verband met Perkpolder

In het derde kwartaal van 2017 hebben PS besloten het project Perkpolder volledig over te dragen aan de gemeente Hulst, gezien de fase waarin het project zich verkeerde, en haar aandelen in Perkpolder Beheer BV te verkopen aan de gemeente Hulst. De gemeenteraad van Hulst heeft besloten deze aandelen inderdaad over te nemen en het project zelfstandig voort te zetten. In het vierde kwartaal van 2017 is de uittreding van de Provincie formeel tot stand komen. De provincie is per 1-1-2018 geen aandeelhouder meer en heeft haar grondvoorraad Perkpolder verkocht aan Perkpolder Beheer BV. De provincie staat na uittreding nog wel garant voor een maximum bedrag van € 3,3 miljoen ter beperking van de financiële risico's van de gemeente Hulst.

Wettelijke milieutaken RUD / DCMR

Een van de wettelijke taken van de Provincie betreft het verlenen van milieuvergunningen en het houden van toezicht op o.a. het gebied van lucht, bodem, geluid en water. Voor wat betreft bedrijven die vallen onder het BRZO regime is besloten dat deze taken door DCMR Milieudienst Rijnmond, in plaats van de RUD Zeeland worden uitgevoerd. In de najaarsnota 2018 hebben wij aangegeven dat er sprake kan zijn van frictiekosten die voor rekening van de Provincie komen. Daarnaast kan uit de evaluatie van het P*Q systeem blijken dat een structureel hogere bijdrage aan de RUD nodig is. De financiële gevolgen van deze risico's zijn nu ingeschat en meegenomen in de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit.

Waterdunen

Waterdunen betreft de gebiedsontwikkeling van ruim 350 ha ten westen van Breskens. In dit project werkt de provincie samen met vier andere partijen: Molecaten, gemeente Sluis, waterschap Scheldestromen en Het Zeeuws Landschap. Kustversterking gaat hier gepaard met hoogwaardige verblijfsrecreatie en natuur- en landschapsontwikkeling.

In 2016 is besloten om het project Waterdunen te splitsen in een uitvoeringsfase en een beheerfase. De risico's voor de uitvoeringsfase zijn meegenomen in de GREX van Waterdunen. In de beheerfase gaat het om het beheer en onderhoud van het gebied Waterdunen. Op hoofdlijnen is duidelijk dat beheer en onderhoud na de grondoverdracht /-uitruil aan de projectpartners toekomt en zij als nieuwe eigenaren hiervoor verantwoordelijk zijn. Het beheervraagstuk is in de afgelopen periode met de partners verder

uitgewerkt. Daarbij is in overleg met de stichting Het Zeeuwse Landschap afgesproken dat de Provincie Zeeland in de komende periode mede-risicodrager zal zijn voor de inlaatkreek en de zandvang in de beheerfase. Dit biedt de gelegenheid om gedurende enkele jaren te kijken wat de werkelijke beheerkosten zijn van de inlaatkreek en hier afspraken over te maken met stichting Het Zeeuwse Landschap. De financiële gevolgen van risico's in deze periode zijn ingeschat en meegenomen in de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit.

Verloopoverzicht risico's t.o.v. 2017

In onderstaand verloopoverzicht geven wij inzicht in het verloop van de risico's die zijn verwerkt in de jaarrekening 2017. Met andere woorden; Zijn de risico's die benoemd zijn in de jaarrekening 2017 in 2018 nog aanwezig en in omvang gewijzigd. Daarnaast zijn de vervallen én nieuwe risico's ten opzichte van 2017 weergegeven in onderstaand overzicht.

Een wil zeggen niet gewijzigd, een betekent in omvang gedaald en een wil zeggen in omvang gestegen.

Verloopoverzicht risico's	
Jaarrekening 2017	Jaarrekening 2018
Risico	
Garantstelling Hulst ivm Perkpolder	
Controle POP-2 en POP-3 en overige Europese gelden	
Tekort in Faunafonds	
Wijziging licentiestructuur	
Sloeweg: fase 1 rijksbijdrage	
Garantstelling Zeeuwse Bibliotheek	
Sloeweg: fase 2 budgetoverschrijding	
Tractaatweg: budgetoverschrijding	vervallen
Onvoldoende compensatie vervoerders	vervallen
Risico's met betrekking tot de RUD/BRZO *	

*Voor de risico's Thermphos, beheersfase van Waterdunen en frictiekosten BRZO taken zijn de verschillende risico's allemaal afzonderlijk meegenomen in de simulatie en de berekening van de benodigde risicobuffer. Voor deze bundel van risico's is niet één gezamenlijke risicokaart opgesteld waardoor we de risico's Thermphos en Waterdunen beheersfase niet hebben opgenomen in het bovenstaand verloop overzicht. Voor wat betreft de bundel risico's met betrekking tot frictiekosten BRZO taken is in het verloopoverzicht alleen aangegeven dat het een nieuw risico betreft.

Garantstellingen

De garantstellingen maken deel uit van de uitvraag naar risico's. De provincie heeft een aantal garantstellingen afgegeven voor verbonden partijen. Hierin schuilt een risico, aangezien de financiële realiteit van een organisatie ertoe kan leiden dat schuldeisers een aanspraak gaan doen op de betreffende garantstelling. Het grootste deel van de garantstelling is beschikbaar gesteld aan North Sea Port SE. North Sea Port SE heeft een gezonde eigen vermogenspositie. Daarnaast is het beleid van de provincie gericht op het afbouwen van de garantstellingen in omvang en aantal.

Benodigde risicobuffer

Risico's worden gekwantificeerd op basis van de financiële impact en de kans van het risico. Per risico wordt allereerst de kans van optreden bepaald. Vervolgens wordt de financiële impact bepaald indien het risico zich zou voordoen.

Op basis van de risicogegevens wordt door middel van een risicosimulatie de benodigde risicobuffer berekend. Dit is de buffer die nodig is om de financiële gevolgen van risico's op te kunnen vangen. Deze berekening vindt plaats door middel van risicosimulatie. Deze simulatie wordt toegepast, omdat het reserveren van het maximale bedrag in de "worst case" ongewenst en onnodig is. De risico's zullen immers niet allemaal tegelijk en in hun maximale omvang optreden. Bij de berekening van de risicosimulatie gaan we uit van een zekerheidspercentage van 95%. Uit de risicosimulatie volgt dat met 95% zekerheid kan worden gesteld dat alle risico's kunnen worden afgedekt met een bedrag van € 9,7 miljoen.

Beschikbare risicobuffer

De beschikbare risicobuffer bestaat uit het geheel aan middelen dat beschikbaar is om de risico's in financiële zin af te dekken.

(bedragen x € 1 miljoen)

Beschikbare risicobuffer

Algemene reserve	14,2
Bestemmingsreserve	0,0
Vrije belastingcapaciteit Motorrijtuigenbelasting	14,8
Ruimte meerjarenbegroting	14,3
Totaal	43,3

De Algemene reserve is doorgaans de primaire risicobuffer, omdat deze direct is in te zetten. Het betreft wel incidentele middelen.

Bestemmingsreserves kunnen gebruikt worden als risicobuffer voor het deel waarvoor nog geen harde verplichtingen zijn aangegaan. Voor dit deel is dan een besluit nodig om de bestemming te wijzigen. Het aanwenden van deze reserves voor het dekken van financiële schade doen we daarom pas als de nood hoog is. In de beschikbare risicobuffer is meegenomen de reserve incidentele doelstellingen 2018/2021. Deze ruimte bedraagt € 0.

De onbenutte belastingcapaciteit van de motorrijtuigenbelasting is het verschil tussen de realisatie 2018 en maximaal te heffen opcenten in 2018. Omdat de opcenten alleen op 1 januari in enig jaar verhoogd kunnen

worden is de vrije belastingcapaciteit niet direct beschikbaar als risicobuffer. De vrije belastingcapaciteit is het meest geschikt voor de dekking van structurele risico's.

De vrije ruimte meerjarenbegroting betreft de meerjarige budgettaire ruimte. Deze middelen zijn nog niet bestemd en maken deel uit van de beschikbare weerstandscapaciteit.

Ratio weerstandsvermogen

Het streven is een ratio van het weerstandsvermogen van minimaal 1,5 vallend in de klasse ruim voldoende. Op basis van deze ratio kan worden bepaald of het weerstandsvermogen van de provincie toereikend is bij het huidige risicoprofiel. De berekende ratio weerstandsvermogen wordt weergegeven voor de 3 verschillende ratio's is:

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare risicobuffer}}{\text{Benodigde risicobuffer}} = \frac{43,3}{9,7} = 4,5$$

$$\text{Ratio Algemene reserve} = \frac{\text{Algemene reserve}}{\text{Benodigde risicobuffer}} = \frac{14,2}{9,7} = 1,5$$

Op basis van de weerstandsnorm valt het weerstandsvermogen in de klasse uitstekend. De berekende ratio betreft een momentopname.

Ratio Algemene reserve

In de Zomernota 2017 is voorgesteld om de aanwezige risicobuffer voor maximaal factor 0,5 te voeden uit de vrije aanwendbare belastingcapaciteit, zodat de risicobuffer voor (minimaal) een factor 1,0 wordt gevoed uit de Algemene reserve. Dit houdt in dat de benodigde risicobuffer van € 9,7 miljoen minimaal gedekt moet worden door de Algemene reserve. Deze ruimte bedraagt € 9,7 miljoen. De factor komt uit op 1,5 waarmee de factor voldoet aan het minimum van 1,0.

Kengetallen

Het BBV schrijft voor dat in deze paragraaf financiële kengetallen opgenomen moeten worden. Deze kengetallen geven meer inzicht in de (financiële) ruimte om structurele en incidentele lasten te kunnen dekken of opvangen ofwel ze geven inzicht in de financiële weerbaar- en wendbaarheid. In hun samenhang zeggen de kengetallen hoe de provincie er financieel gezien voor staat, zeker als de ontwikkeling van de kengetallen over een aantal jaren wordt gevolgd.

Kengetallen	Rekening 2015	Rekening 2016	Rekening 2017	Rekening 2018
Netto schuldquote	45,7%	64,4%	47,1%	49,1%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	43,6%	63,0%	46,3%	48,3%
Solvabiliteitsratio	32,8%	35,3%	31,1%	35,5%
Structurele exploitatieruimte	10,4%	31,7%	12,6%	8,4%
Grondexploitatie	5,6%	7,6%	3,0%	3,0%
Belastingcapaciteit	96,3%	100,1%	102,4%	102,3

Netto schuldquote

Dit kengetal geeft een indicatie van de druk van schuldenlast (rente / aflossing) op de eigen middelen. De quote wordt berekend door de netto schuld te delen door het totaal aan jaarlijkse baten. De gecorrigeerde schuldquote wordt vervolgens berekend door ook rekening te houden met aan derden verstrekte leningen. Als de netto schuld groter is dan 130% van de inkomsten, is er sprake van een erg hoge schuld. Een netto schuld die minimaal 100% van de inkomsten is wordt als hoog gezien. Voor een genuanceerd beeld zijn ook de voorraad bouwgronden en de voorraad uitgeleende gelden relevant. Zo ligt bij een zeer grote portefeuille uitgeleend geld de grens voor een te hoge schuld hoger. De netto schuldquote van 2018 is nagenoeg gelijk aan die van 2017. De netto schuldquote van overige provincies is veelal negatief. Dat wil zeggen dat daar een overschot aan middelen is.

Solvabiliteit

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de provincie aan haar financiële verplichtingen kan voldoen. Hiertoe wordt de omvang van het eigen vermogen gerelateerd aan de totale omvang van het vermogen (dus het eigen en het vreemde vermogen). Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe gezonder. Een solvabiliteitsratio van 25% - 40% wordt als gezond gezien. Zeeland valt binnen deze range. De solvabiliteitsratio van overige provincies is veelal hoger vanwege hogere eigen vermogens ten opzichte van het balanstotaal, percentages van rond de 70% - 80% zijn geen uitzondering.

Structurele exploitatieruimte

Dit kengetal geeft weer hoeveel structurele ruimte er is om de eigen lasten te dragen, ook als bijvoorbeeld de baten afnemen of lasten in de toekomst gaan toenemen. De ruimte wordt berekend door het structurele saldo (verschil tussen structurele baten en lasten) te delen door het totaal aan jaarlijkse baten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten te dekken. Dit is voor alle gepresenteerde jaren het geval.

Grondexploitatie

Dit kengetal geeft aan hoe groot de grondpositie is (de totale waarde van de gronden in eigendom bij de provincie) in relatie tot het totaal aan jaarlijkse baten. De provincie kan namelijk risico's lopen inzake de waardeontwikkeling van gronden die op de balans staan.

Belastingcapaciteit

Met het vaststellen van het opcenten tarief bepalen PS hoeveel extra ruimte er is om eigen laste te dragen. Met het kengetal wordt het provinciale tarief gerelateerd aan het gemiddelde tarief van alle provincies tezamen. Dat is wat anders dan de feitelijke onbenutte belastingcapaciteit. Dit is namelijk het verschil tussen het tarief dat de provincie Zeeland heft en het door het Rijk wettelijk bepaalde maximum. Zeeland heft 82,3 opcenten in 2018 en heft hiermee meer dan het landelijk gemiddelde.

2.3 Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

In deze paragraaf gaan we in op het beheer en onderhoud van provinciale kapitaalgoederen. Het gaat daarbij om de eigendommen van de Provincie met een meerjarig nut, maar ook beheerkosten voor onze Provincie (infrastructuur en gebouwen). Deze onderdelen lopen door de gehele begroting heen en zijn veelal financieel omvangrijk.

We gaan hierbij in op het beleid ten aanzien van het onderhoudsniveau, de huidige onderhoudsstaat en de onderhoudsplannen (investeringen, groot onderhoud en dagelijks onderhoud). Tevens worden de geraamde kosten voor de kapitaalgoederen aangegeven.

Bovengenoemde onderdelen worden voor de volgende kapitaalgoederen hierna uiteengezet: wegen en vaarwegen, vaartuigen en voertuigen, bedrijfsgebouwen infrastructuur en kantoorgebouwen, waaronder Provinciehuis. Riolering is een onderdeel dat niet van toepassing is.

Speerpunten

- Landelijk gemiddeld gangbaar onderhoudsniveau: CROW R en NEN 2767-4 niveau 3
- Geen achterstallig onderhoud
- Groot onderhoud via voorziening groot onderhoud
- Invoeren Assetmanagement

Acties

Doelstellingen 2018	Realisatie
Verankering Assetmanagement	Het nieuwe 'Beheerkader Infrastructuur Provincie Zeeland' is in 2018 vastgesteld en vervangt de oude beleidskaders. Daarnaast zijn de betrokken afdelingen samengevoegd en is een nieuwe team- en taakindeling opgezet, zodanig dat deze aansluit bij de manier van werken volgens de principes van assetmanagement.
Onderhoud / vervanging kunstwerken	De instandhouding van de kunstwerken is conform afspraken uit het Beheerkader uitgevoerd. Ten behoeve van de financiële verwerking is er voor het groot onderhoud aan de droge kunstwerken een reserve gecreëerd.
Onderhoud / vervanging verhardingen	De instandhouding van de verhardingen is conform afspraken uit het Beheerkader uitgevoerd. Ten behoeve van de financiële verwerking is er voor het groot onderhoud aan verhardingen een reserve gecreëerd.
Volledigheid en actualiteit integraal beheersysteem	Paspoortgegevens van de meest omvangrijke kapitaalgoederen (verhardingen, VRI's en kunstwerken) zijn compleet en actueel. De gegevens

Doelstellingen 2018	Realisatie
	van de meerjarige onderhoudsplannen van de droge kunstwerken en verhardingen zijn compleet en actueel.
Onderhoud (monumentale) panden Abdijcomplex	Uitvoering zal conform meerjarenraming zijn.
Aanpassing gebouwen in het kader van Flexibel Werken	In een aantal gebouwen zijn dit jaar kleine aanpassingen uitgevoerd i.h.k.v. het flexibel werken.
Implementatie Hospitality-concept (aanpassing hoofdingang Heerenlogement + aanpassing aangrenzende vergaderruimten)	Een interne projectgroep is bezig met de voorbereidingen. Daadwerkelijke uitvoering zal naar verwachting in het 3 ^e kwartaal 2019 starten.

Beleidskader

De kaders 'Kwaliteitsvisie Infrastructuur 2006' en 'Integraal Beheerplan Provinciale Infrastructuur 2010' zijn in 2018 beide vervangen door een nieuw beleidskader: 'Beheerkader infrastructuur Provincie Zeeland'. Dit beleidskader is in maart 2018 door Provinciale Staten vastgesteld.

Infrastructurele zaken

Wegen en vaarwegen

Dit betreffen de provinciale (vaar)wegen met bijbehorende bruggen, sluizen en groenonderhoud.

In 2018 is verder ingezet op koers die reeds ingeslagen was met betrekking tot de implementatie van assetmanagement. Hierbij zijn grofweg drie pijlers te onderscheiden: beheerkader, informatiebeheer en bedrijfsvoering. Het Beheerkader vormt de basis voor het integreren van Assetmanagement in de provinciale werkwijze en is in maart 2018 vastgesteld door Provinciale Staten. Hierin wordt niet meer gewerkt met kwaliteitsniveaus, maar wordt gekeken naar de prestaties die de kapitaalgoederen moeten leveren, de kosten die daaraan verbonden zijn en de risico's die daarbij acceptabel zijn. Als nadere uitwerking van het Beheerkader wordt per infrastructureel kapitaalgoed (thema) een Uitvoeringsstrategie (beheerplan) opgesteld. In 2018 zijn voor de kapitaalgoederen kunstwerken droog, elektrotechnische verkeersvoorzieningen en verhardingen Uitvoeringsstrategieën opgemaakt en vastgesteld, waarin omschreven wordt op welke wijze we omgaan met de meerjarige instandhouding, de knip tussen basis en beleid en de kosten die daarmee gepaard gaan. Het integraal beheersysteem is hierbij ondersteunend. De meerjarige onderhoudsplanningen van de meest omvangrijke assets zijn geactualiseerd. Ook op het gebied van bedrijfsvoering zijn de nodige stappen gezet. De twee betrokken afdelingen zijn samengevoegd tot één afdeling (Infrastructuur & Vastgoed). Daarnaast is er een nieuwe team- en taakindeling opgezet, zodanig dat die beter aansluit bij de werkwijze van assetmanagement.

De benodigde middelen voor het uitvoeren van het jaarlijks en niet-jaarlijks onderhoud van de (vaar)wegen op basis van het nieuw vastgestelde beleidskader zijn meegewogen in de begrotingsrondes van 2018 en vastgelegd in de meerjarenbegroting. Dat heeft geleid tot het toekennen van aanvullende middelen voor de periode 2018-2028. Hierbij is nadrukkelijker dan voorheen onderscheid gemaakt in de financiële verwerking van het klein onderhoud (exploitatie), het groot onderhoud (reserve) en de vervangingsinvesteringen (investeringskredieten). In afwijking van de financiële verordening provincie Zeeland 2017 en naar aanleiding van aanscherping van de regels omtrent de vorming van voorzieningen, is er een reserve voor het groot onderhoud ingesteld, in plaats van de eerder aangekondigde onderhoudsvoorziening. De reserve is ingesteld voor de infrastructurele kapitaalgoederen waarvoor een Uitvoeringsstrategie is vastgesteld.

Er waren voldoende middelen in 2018 om het vastgestelde kwaliteitsniveau te waarborgen. Een overzicht van het totaal aan begrote en gerealiseerde kosten staat in onderstaande tabel 1.

(bedragen in €)	Begroot		Begroot na wijziging		Realisatie		Verschil	
Droog (incl. groen)	6.202.977		7.206.387		6.879.966		326.421	
Gladheidbestrijding	888.099	+	919.000	+	892.202	+	26.798	+
Totaal Droog	7.091.076		8.125.387		7.772.168		353.219	
Nat regulier onderhoud	1.177.510		1.121.091		1.179.689		-58.598	
Nat groot onderhoud	4.055.279		3.071.100		1.725.083		1.346.017	
Nat vervangingsinvesteringen	0	+	0		0	+	0	+
Totaal Nat	5.232.789		4.192.191		2.904.772		1.287.419	

Tabel 1

Het verschil tussen de begrote bedragen na wijziging en de uiteindelijke realisatie binnen de droge infrastructuur zijn grotendeels toe te rekenen aan onderhoudswerkzaamheden die door weersomstandigheden en andere ontwikkelingen doorgeschoven zijn naar 2019. Het voorstel is deze middelen toe te voegen aan de onderhoudsreserve, zoals die per 1 januari 2019 voor die kapitaalgoederen van kracht is.

Binnen de natte infrastructuur wordt het grote verschil met name verklaard door de schorsing van de renovatiewerkzaamheden aan de Stationsbrug wegens de aanwezigheid van de schadelijke stof chroom VI in de conserveringslagen. Verdere besluitvorming omtrent de renovatie van de Stationsbrug zal in 2019 plaatsvinden. Verder zijn binnen de natte infrastructuur alle werkzaamheden volgens planning uitgevoerd en is er sprake geweest van kleine meevallers bij opdrachtverlening. Voor het overzicht met lopende investeringen verwijzen wij u naar de staat van materiële vaste activa.

Vaartuigen en voertuigen

Dit betreffen de vaartuigen, inclusief SWATH-schepen met aanlandingsvoorzieningen en buitendienstauto's. In 2004 zijn de gebouwen, aanlandingsvoorzieningen en twee SWATH-schepen voor het fietsvoetveer gekocht en in gebruik genomen. De Provincie verhuurt ze aan de exploitant van het fietsvoetveer Vlissingen-Breskens: de Westerschelde ferry B.V. In de huurovereenkomst voor de schepen is vastgelegd dat de Westerschelde ferry B.V. verantwoordelijk is voor het onderhoud aan de schepen. De gebouwen en aanlandingsvoorzieningen worden door de Provincie onderhouden.

Voor het onderhoud van de Zeelandbrug en het Kanaal door Walcheren heeft de Provincie de drie vaartuigen (Roggenplaat, Koolmees en Buizer) in eigendom. Daarnaast heeft de Provincie zo'n 50 dienstauto's in eigendom en overig materieel, waaronder 24 aanhangwagens en 15 tekst- en actiewagens.

Het onderhoud aan de aanlandingsvoorzieningen, terminals fietsvoetveer, voertuigen, vaartuigen en materieel is opgenomen in de meerjarenbegroting.

(bedragen in €)	Begroot		Begroot na wijziging		Realisatie		Verschil	
Onderhoud vaar-/voertuigen materieel	848.685		974.658		955.312		19.346	
Onderhoud Fast Ferry	664.641	+	562.631	+	640.267	+	-77.636	+
Totaal vaartuigen en voertuigen	1.531.326		1.537.289		1.595.579		-58.290	

Tabel 2

Er is sprake van een lichte onderbesteding ten behoeve van onderhoud aan materieel, vaar- en voertuigen ten opzichte van hetgeen er begroot was na wijziging. Hierover kan gemeld worden dat het onderhoud aan materieel volgens planning is uitgevoerd en dat er vooral aan vaar- en voertuigen meer correctief onderhoud is gepleegd dan aanvankelijk voorzien was. De overschrijding binnen het onderhoud van Fast Ferry is met name toe te rekenen aan uitgevoerde werkzaamheden aan de terminals (gebouwen) in het kader van de beleving Westerschelde ferry.

Provinciale gebouwen

Bedrijfsgebouwen infrastructuur

De bedrijfsgebouwen infrastructuur zijn de wegsteunpunten en de bedieningsgebouwen voor het Kanaal door Walcheren en de Zeelandbrug. Het onderhoud aan de gebouwen wordt verricht op basis van inspectie door eigen technisch personeel. Het beheer en onderhoud aan deze gebouwen wordt gereguleerd in een meerjarig Beheerplan (BOS).

De laatste schakel in het uitvoeringsprogramma Beleidsvisie steunpunten, de nieuwbouw van steunpunt 's-Heer Arendskerke, is nog niet gerealiseerd. In 2019 zal daarover meer duidelijkheid komen.

Voor het meerjarig groot onderhoud zijn de middelen in een aparte onderhoudsreserve opgenomen op basis van een geactualiseerde 10-jarige meerjarenplanning onderhoud provinciale gebouwen. In de huidige meerjarenbegroting zijn de volgende bedragen opgenomen voor het regulier en groot onderhoud van deze panden.

(bedragen x € 1.000,--)

	Begroot		Begroot na wijziging		Realisatie		Verschil	
Onderhoud gebouwen en terreinen Infrabeheer	229		279		329		-50	

Tabel 3

Verklaring:

Op basis van gehouden inspecties zijn preventief een aantal niet langer uit stellen werkzaamheden uitgevoerd aan het Busstation Terneuzen. Daarnaast is verder gegaan met het gefaseerd saneren van asbestdaken (steunpunt Mauritsfort (Hoek)).

Kantoorgebouwen, waaronder Provinciehuis

De provinciale kantoorgebouwen betreffen het Abdijcomplex, inclusief het deel van het Zeeuws Museum, het pand Schuytvlot (huisvesting SCEZ) en het pand Achter de Houttuinen in Middelburg. Het beheer en

onderhoud aan deze gebouwen wordt gereguleerd in een meerjarig Beheerplan (BOS). Het onderhoud is opgebouwd uit bouwkundig onderhoud en installatietechnisch onderhoud. Met ingang van 15 oktober 2018 is het onderhoud van het pand Achter de Houttuinen in Middelbrug gestopt, omdat dit pand is verkocht.

Installatietechnisch onderhoud

- Installatietechnisch onderhoud is gebaseerd op de NEN 2767 (conditiemeting voor bouw- en installatiedelen).
- De inventarisatie en inspectie is uitgevoerd door een externe partij en is ook gebruikt voor de aanbesteding van het installatietechnisch onderhoud.
- De planning van dit onderhoud is waar nodig aangepast aan de planning van investeringen in de gebouwen en bouwkundige renovaties, zodat deze werkzaamheden gelijktijdig uitgevoerd zijn.

Bouwkundig onderhoud

- Planning bouwkundig onderhoud is gebaseerd op de inspectierapporten van de Monumentenwacht. Deze inspecties worden tweejaarlijks uitgevoerd. Het onderhoud wat geclassificeerd wordt als slecht (herstellen binnen 0-1 jaar) en matig (herstellen binnen 1-3 jaar) zijn opgenomen in de meerjarenraming.
- Ook grotere renovaties van gebouwen, waarbij geen bouwkundige aanpassingen aan het gebouw worden uitgevoerd, zijn hierin opgenomen.

Ook hiervoor geldt dat het meerjarig groot onderhoud in de onderhoudsreserve is opgenomen, op basis van een geactualiseerde 10-jarige meerjarenplanning onderhoud provinciale gebouwen. In de huidige meerjarenbegroting zijn de volgende bedragen opgenomen voor het regulier en groot onderhoud van deze panden. Zie tabel 4.

(bedragen x € 1.000,--)

	Begroot		Begroot na wijziging		Realisatie		Verschil	
Totaal Onderhoud kantoorpanden Abdijcomplex, excl. Zeeuws Museum	956		907		825		82	
Onderhoud Zeeuw Museum	102		207		112		95	
Onderhoud pand SCEZ (pand Schuytvlot te Middelburg)	49		49		17		32	
Onderhoud pand Achter de Houttuinen 8 te Middelburg (v/h SCOOP gebouw)	20		11		11		-	
Totaal onderhoud panden gelieerde instellingen	1.127		1.174		965		209	

Tabel 4

Verklaring:

Op basis van gehouden inspecties is het meerjarig onderhoud gepland en gecombineerd uitgevoerd. Hierdoor fluctueren de jaarlijkse uitgaven. Op basis van de planning is een reserve onderhoud gebouwen gevormd. Voorstel om overschot vanuit het jaarrekeningsaldo toe te voegen aan deze reserve.

De rapporten van de Monumentenwacht zijn gebruikt voor de aanvraag van de BRIM subsidie. Dit is een rijkssubsidie voor bouwkundig onderhoud aan monumentale panden. De BRIM-subsidie is definitief toegekend en verwerkt in de (meerjaren)begroting.

Vanuit het beschikbaar gestelde investeringskrediet van € 2.715.000 is de verbouwing van het gebouw De Librije afgerond en zijn aanpassingen gedaan in de overige gebouwen in het kader van flexibel werken. Besloten is om € 630.000 toe te voegen aan het krediet om het nieuwe hospitality concept te realiseren op de begane grond van het Heerenlogement.

2.4 Financiering

Kengetallen 2018

- Kasgeldlimiet: € 18 miljoen
- Renterisiconorm: € 52 miljoen

Beleidskader

- Besluit Financieringsstatuut 2013 Provincie Zeeland
- Financiële verordening Provincie Zeeland 2017

Inleiding

Deze paragraaf beschrijft de uitvoering van de financieringsfunctie door Provincie Zeeland. Financiering houdt voor de Provincie in dat er voldoende liquide middelen in kas zijn om aan alle financiële verplichtingen te voldoen. Hiervoor worden kortlopende leningen aangetrokken waarbij het renterisico is afgedekt met een renteSWAP (voor uitleg zie Financieringsbehoefte).

Beleid

Naast de provinciale kaders gelden de wettelijke kaders die zijn vastgelegd in:

- Wet financiering decentrale overheden (Wet fido);
- Ministeriële regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden (RUDDO);
- Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten (BBV);

In deze kaders staan onder andere richtlijnen over het aangaan en verstrekken van leningen, evenals het verstrekken van leningen en garanties of afgeven van waarborgen uit hoofde van de publieke taak. Uitzettingen of derivaten moeten een prudent karakter hebben en niet zijn gericht op het genereren van inkomen door het lopen van overmatig risico. In de ministeriële regeling staat wat minimaal onder prudente uitzettingen en een prudent gebruik van derivaten moet worden verstaan. De voorschriften richten zich op de tegenpartij (debiteurenrisico) en op het type instrument (marktrisico).

De doelstellingen bij het uitvoeren van het treasurybeleid zijn vastgelegd in het Besluit Financieringsstatuut. De belangrijkste doelstellingen zijn:

- Zorgen voor de tijdige beschikbaarheid van de nodige financiële middelen;
- Beheersen van financiële risico's;
- Minimaliseren van de kosten bij het beheren van geldstromen en financiële posities.

Wijzigingen ten opzichte van beleid 2017

Er zijn geen wijzigingen met betrekking tot financiering ten opzichte van het beleid van 2017.

Schatkistbankieren

Vanaf 2013 is de Wet verplicht Schatkistbankieren ingesteld. Dat houdt in dat de Provincie al haar overtollige liquide middelen moet aanhouden bij het Ministerie van Financiën. Dit kan in de vorm van een rekening courant of het plaatsen van (meerjarige) deposito's. Onder voorwaarden mogen er ook leningen verstrekt worden aan medeoverheden, het zogenaamde onderling uitlenen. Omdat de Provincie in een meerjarige leensituatie verkeert heeft het verplicht schatkistbankieren geen financieel effect. Er kan overigens niet geleend worden bij de schatkist.

Risicobeheer vlottende schuld

De zogeheten 'kasgeldlimiet' stelt een grens aan de korte financiering (7% van het begrotingstotaal). Dit betekent dat we investeringen tot deze kasgeldlimiet mogen financieren met kort geld (looptijd tot 1 jaar), waardoor het renterisico van korte financiering beperkt wordt.

De maximaal toegestane financiering met kort geld in 2018 bedraagt ongeveer € 18 miljoen (op basis van 7% van € 261 miljoen in 2018). Om onder andere aan de kasgeldlimiet te voldoen, is een swap (zie uitleg bij financieringsbehoefte) afgesloten tot en met 2029.

In onderstaand overzicht is per ultimo kwartaal berekend of wordt voldaan aan de kasgeldlimiet. De kasgeldlimiet is in het eerste, derde en vierde kwartaal overschreden. Per 31-12-2018 overschrijden we de kasgeldlimiet voor het tweede achtereenvolgende kwartaal. De kasgeldlimiet mag maximaal 3 aaneengesloten kwartalen overschrijden. Indien dit gebeurt moet de Provincie aanvullende renteafdekking regelen zodat zij weer voldoet.

Kasgeldlimiet 2018		bedragen x € 1 mln			
		stand per			
		jan-mrt	apr-juni	juli-sept	okt-dec
Omvang begroting (1 januari 2018 = grondslag)					
		261,0	261,0	261,0	261,0
1. Toegestane kasgeldlimiet					
* in procenten van de grondslag		7%	7%	7%	7%
* in bedrag		18,3	18,3	18,3	18,3
2. Vlottende schuld					
Opgenomen gelden < 1 jaar die niet gedekt zijn onder de SWAP		55,9	0,0	35,7	22,7
Schuld in rekening-courant Nazorg		0,0	0,0	0,0	0,0
Gestorte gelden door derden < 1 jaar		0,0	0,0	0,0	0,0
Overige geldleningen niet zijnde vaste schuld		0,0	0,0	0,0	0,0
Totaal (2)		55,9	0,0	35,7	22,7

Kasgeldlimiet 2018		bedragen x € 1 mln			
		stand per			
		jan-mrt	apr-juni	juli-sept	okt-dec
3. Vlottende middelen					
Uitzetting bij schatkist		30,0	0,0	0,0	0,0
Tegoeden in rekening-courant		0,2	4,7	1,3	-5,2
Overige uitstaande gelden < 1 jaar		0,0	0,0	0,0	0,0
Totaal (3)		30,2	4,7	1,3	-5,2
Toets kasgeldlimiet:					
4. Saldo vlottende middelen (3) - (2)		-25,7	4,7	-34,4	-27,9
Toegestane kasgeldlimiet (1)		18,3	18,3	18,3	18,3
Ruimte (+) / Overschrijding (-); (1) + (4)		-7,4	23,0	-16,2	-9,7

Risicobeheer vaste schuld, renterisiconorm

Voor de vaste schuld is in de Wet fido ook een norm beschreven, de zogenaamde 'renterisiconorm'. De renterisiconorm is het maximaal toegestane renterisico over langlopende schulden (looptijd > 1 jaar). Een langlopende schuld wordt ook wel vaste schuld genoemd. Het renterisico op deze leningen is afhankelijk van:

- het gedeelte van de vaste schuld waarvoor de geldnemer een wijziging van de rente op basis van de leningsvoorwaarden niet kan beïnvloeden (renteherziening);
- het gedeelte van de portefeuille aan vaste schuld dat in enig jaar geherfinancierd moet worden door het aangaan van nieuwe leningen (herfinanciering).

In de Wet fido, artikel 1 h, wordt de renterisiconorm gedefinieerd als een bedrag ter grootte van een percentage van het totaal van het begrotingstotaal van het openbare lichaam bij aanvang van het jaar. Voor provincies is dit percentage 20% van het begrotingstotaal. De renterisiconorm voor de provincie Zeeland bedraagt € 52 miljoen.

Vanaf 2012 is een leenfaciliteit afgesloten in combinatie met een renteproduct (swap) tot en met 2029. Deze swap zorgt ervoor dat de rente is gefixeerd gedurende de gehele looptijd en daarmee wordt voldaan aan de renterisiconorm.

Financieringsbehoefte

Provincie Zeeland is vanaf 2012 in een leensituatie terechtgekomen. Wij hebben in 2009 de aandelen van de Westerscheldetunnel overgenomen met als doel het rendement te gebruiken voor de realisatie van de Sluiskiltunnel. Hiervoor is langdurige financiering benodigd.

Het renterisico is grotendeels afgedekt met een rente-instrument, een zogenaamde renteswap, afgesloten bij de Rabobank. De swap heeft een looptijd tot en met 2029. Door middel van de swap wordt een variabel rentetarief (driemaands Euribor) geruild tegen een vaste rente, waarbij de Provincie de vaste rente betaalt en de variabele rente ontvangt. Wanneer deze rentestromen met elkaar worden verrekend, resteert een structuur waarin we per saldo het vaste tarief van de swap betalen. In feite ontstaat hierdoor een structuur die gelijk is aan een vastrentende lening. Bij een traditionele vaste geldlening zijn de afdekking van het renterisico en de beschikbaarheid van geld tegelijk geregeld. Bij een swap zijn deze twee onderdelen van elkaar gescheiden. De swap zorgt er voor dat de rente is gefixeerd gedurende de gehele duur van de geschatte financieringsbehoefte. Deze constructie voldoet aan relevante wet- en regelgeving, waaronder de Wet fido, de Ruddy en het financieringsstatuut. De swap voorziet niet in de leenbehoefte zelf maar is puur voor het afdekken van het renterisico, de benodigde financiële middelen worden op de geldmarkt aangetrokken.

Het totaal aan opgenomen geldleningen per 31 december 2018 is € 117 miljoen. De opgenomen leenbedragen per ultimo kwartaal staan in onderstaand overzicht:

Opgenomen geldlening	bedragen x € 1.000			
	stand per			
	1-4-2018	1-7-2018	1-10-2018	31-12-2018
Geldmarkt	150.000	112.000	130.000	117.000
Totaal	150.000	112.000	130.000	117.000

Huidige situatie SWAP

De leenbehoefte over 2018 was per ultimo 2018 groter dan de hoogte van de renteafdekking door de swap. De swap is het gehele jaar ten volle benut. Volgens de meest recente liquiditeitsprognose blijft deze situatie bestaan gedurende de gehele looptijd van de swap tot en met 2029. De negatieve marktwaarde per 31 december 2018 bedraagt € 11,4 miljoen. Dit houdt in dat als de provincie de swap moet afwikkelen zij dit bedrag moet betalen. Zolang de provincie gebruik blijft maken van de swap om het renterisico af te dekken heeft deze negatieve marktwaarde geen financiële gevolgen.

Rentetoerekening

Om er voor te zorgen dat in de begroting en jaarstukken de totale rentelasten en de daar aan gekoppelde financieringsbehoefte inzichtelijk zijn, wordt in artikel 13 BBV voorgeschreven dat de paragraaf financiering in ieder geval inzicht geeft in de rentelasten, het renteresultaat, de financieringsbehoefte en de wijze waarop rente aan investeringen, grondexploitaties en taakvelden wordt toegerekend.

De behoefte aan inzicht in de kosten op de taakvelden en de behoefte om de wijze van verantwoorden van rente in de begroting en jaarrekening te harmoniseren, hebben er derhalve toe geleid dat in het wijzigingsbesluit Besluit begroting en verantwoording (BBV) is opgenomen, dat de rentekosten aan de desbetreffende taakvelden moeten worden toegerekend met behulp van een (rente)omslag. De commissie BBV adviseert het onderstaand renteschema in de paragraaf financiering van de begroting en jaarstukken op te nemen.

(bedragen x € 1.000)

Tabel renteschema:

a. De externe rentelasten over de korte en lange financiering	€	2.507
b. De externe rentebaten	-/-	€ 117
Totaal door te rekenen externe rente		€ 2.390
c. De rente die aan de grondexploitatie <i>moet</i> worden doorberekend	-/-	€
De rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld <i>moet</i> worden toegerekend	-/-	€ 0

Saldo door te rekenen externe rente	-/-	€ 0
Saldo door rekenen externe rente		€ 2.390
d1. Rente over eigen vermogen	€	0
d2. Rente over voorzieningen (gewaardeerd op contante waarde)	€	198
De aan taakvelden (programma's inclusief overzicht Overhead) toe te rekenen rente		€ 2.588
e. De werkelijk aan taakvelden (programma's inclusief Overhead) toegerekende rente (renteomslag)	-/-	€ 2.529

f. Renteresultaat op het taakveld treasury	-/-	€ 59

Overzicht verstrekte geldleningen

Door de langdurige leensituatie van Provincie Zeeland is slechts een geringe hoeveelheid aan middelen uitgezet voor de wachtgeldvoorziening van de voormalige Provinciale Stoombootdiensten (PSD). De middelen voor die voorziening zijn via een 'cash-flow swap' op lange termijn belegd. Rente en aflossingen op deze lening worden ieder kwartaal ontvangen tot en met 2029. Deze middelen kunnen niet worden gebruikt voor financiering omdat ze meerjarig uitgezet zijn.

Aan de stichting Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse Gemeenten (SVN) is in totaal € 3 miljoen aan leningen verstrekt ten behoeve van stimulering duurzame woningverbetering. Deze leningen mochten tot en met 2013 worden uitgezet, daarna komen alle aflossingen ten gunste van de Provincie.

Hieronder staat het overzicht van de belangrijkste verstrekte geldleningen:

Verstrekte gelden per 31 december 2018				(bedrag x € 1.000)
Leningen uitgezet	Stand per 1-1-2018	aflossing/mutatie	rente	Stand per 31-12-2018
Uitzetting Fortis	3.274	884	117	2.390
Duurzaamheidslening woningverbetering aan SVN	2.341	361	-	1.980
totaal	5.615	1.245	117	4.370

2.5 Bedrijfsvoering

Werken aan een toekomstbestendige organisatie

De uitvoering van het coalitieakkoord Krachten Bundelen vraagt een provinciale organisatie die integraal samenwerkt met Gedeputeerde Staten, Provinciale Staten en onze partners. Het flexibel kunnen inspelen op Zeeuwse opgaven is in het afgelopen jaar leidend geworden in de manier van organiseren van de provinciale organisatie. Onze professionals bewegen daardoor mee met de veranderende opgaven van de Provincie. De nieuwe CAO, ons personeelsbeleid en verdergaande digitalisering ondersteunen deze algehele ontwikkeling.

2018 is in de ontwikkeling van het opgaven gericht werken een belangrijk jaar geweest; in werkwijzen en processen, in structuur en in ons personeelsbestand.

Goed werkgeverschap: Eigentijdse arbeidsverhoudingen

Vertrekpunt in de CAO is dat het voor de provincie in toenemende mate gaat om het verbinden van bewegingen, netwerken en plekken, over verschillende rollen en het verschil maken. Deze CAO geeft provinciale medewerkers ruimte en mogelijkheden om aan te blijven sluiten bij de huidige en toekomstige opgaven. De CAO past goed bij de ontwikkeling die onze provinciale organisatie al in gang heeft gezet. Thema's die centraal staan zijn: het in kaart brengen van welk werk we te doen hebben, het zijn van een inclusieve organisatie (doelstelling Participatiewet), loon naar werk (werken met opdrachten), aandacht voor persoonlijke ontwikkeling (door middel van het goede gesprek en het persoonlijk ontwikkelbudget), aandacht voor externe inhuur, levensfasebewust HR-beleid en vitaliteit.

Vitalisering personeelsbestand

In 2018 is er voor het eerst in lange tijd weer ontwikkeling gekomen in de omvang van het personeelsbestand. Een eerdere, lange vacaturestop leidde op diverse taakgebieden tot onderbezetting. Er is ruimte voor vernieuwing en verjonging gevonden door een combinatie van aanvullende middelen voor personeel (door Provinciale Staten beschikbaar gesteld voor de periode 2018 tot en met 2023), vernieuwing in werkwijze en gerichte acties op levensfasebewust HR-beleid. Daarmee is opnieuw balans gekomen in de inhoudelijke ambities die er op dit moment zijn en de beschikbare menskracht om tot realisatie te komen. In 2018 zijn 46 nieuwe medewerkers gestart, waarvan 22 junior adviseurs. In het kader van goed werkgeverschap en behoud van talent voor Zeeland kiezen wij er als werkgever nadrukkelijk voor medewerkers voor langere tijd perspectief te bieden. In het cijfermatige onderdeel van deze paragraaf wordt nadere toelichting gegeven over de personele bezettingscijfers.

Werkwijzen, sturingsprincipes en structuur: Werken aan maatschappelijke opgaven

De inbedding van het opgave gerichte werken en netwerksturing vond in 2018 plaats in onze werkwijzen, structuur en sturingsprincipes. De organisatie maakte, na een periode van kennismaking vanaf 2017, de volledige stap naar het werken in flexibele teams gericht op maatschappelijke vraagstukken, georganiseerd met een cross-sectorale aanpak.

Medewerkers: Flexibel en resultaatgericht inzetbaar

Bij een opgaven gerichte organisatie hoort ook de flexibele en resultaatgerichte inzet van medewerkers. De juiste persoon op het juiste moment, op de juiste plaats is het doel. We willen resultaatdoelstellingen maximaal matchen met de talenten van onze medewerkers. Dat betekent voor een groot deel van de organisatie minder werken vanuit vaste takenpakketten, die zijn gerelateerd aan functies. Sinds 2018 werkt

de gehele organisatie vanuit resultaatopdrachten, die op dat moment nodig zijn voor het verwezenlijken van het maatschappelijke vraagstuk. Medewerkers zijn het afgelopen jaar begeleid in deze ontwikkeling.

Nieuw vormen van samenwerken met Zeeuwse partners

Het eerste jaar van de samenwerkingsverkenning met het Waterschap Scheldestromen heeft in het teken gestaan van nader kennismaken, samen leren als basis voor verdere samenwerking. Concrete samenwerkingsresultaten zijn onder andere het (samen met aannemers) invulling geven aan Past Performance, gezamenlijke aanbesteding van het bronbestek (voor calamiteiten) en het duurzaam maken van de Grond, Weg en Waterbouw-keten. Ook wordt samengewerkt op het gebied van opleiding en ontwikkeling van medewerkers.

Naast de samenwerking met het Waterschap Scheldestromen heeft in 2018, binnen Zeeland, op het gebied van GEO-GIS een “Verkenning Zeeuwse samenwerkingsmogelijkheden” plaatsgevonden. Dit zal een vervolg krijgen in de vorm van bijeenkomsten waarin verder kennis kan worden uitgewisseld.

Hiernaast lopen directe initiatieven om tot samenwerking te komen, bijvoorbeeld met de Veiligheidsregio Zeeland.

De ervaring die wij hebben opgedaan met het Zeeuws Open Dataportaal zijn met een aantal gemeenten gedeeld, welke ook concrete ambities hebben op dit vlak. Daarnaast heeft op het gebied van GIS-GEO samenwerking plaatsgevonden door gezamenlijke training en ontwikkeling. Dit versterkt het netwerk op het gebied van geo-informatie en geo-specialisatie.

Huisvesting die mogelijk maakt

Werken in flexibele en cross-sectoraal samengestelde teams vraagt ook huisvesting die deze werkwijze ondersteunt. In 2018 lag de focus op het realiseren van voorzieningen en aanpassing van de huisvesting. Zo is een eerste pilot uitgevoerd in het kader van hospitality en zijn de voorbereidingen gestart voor de verbouwing van het hoofdgebouw. Ook is de verbouwing afgerond van het gebouw ‘De Librije’, welke is ingedeeld op basis van een flexibel en modern kantoorconcept. Met deze aanpassingen blijft de Abdij een werk- en ontmoetingsplek voor zowel provinciale medewerkers als onze partners.

Duurzame bedrijfsvoering

Wij streven naar een duurzame bedrijfsvoering, waarin we circulaire en biobased economy onder andere stimuleren via onze aanbestedingen. In 2018 zijn er verschillende aanbestedingen gedaan waarin maatschappelijk verantwoord inkopen als een belangrijk thema is uitgevraagd. Zo is een Europese aanbesteding gedaan voor circulair kantoormeubilair. Daarbij is een statiegeldregeling afgesproken waarbij het meubilair na de gebruiksfase kan worden teruggegeven aan de leverancier.

In de aanbesteding voor de verbouwing van gebouw ‘De Librije’ zijn biobased materialen uitgevraagd. In de aanbesteding van telefonie, die in samenwerking met andere provincies is gedaan, is geborgd dat oude mobiele telefoons op een verantwoorde wijze worden gerecycled. Voor iedere nieuwe telefoon die wordt aangeschaft, worden er twee oude extra gerecycled. In 2018 is daarnaast meegewerkt aan een inkooptool waarmee keuzes in de verschillende thema's van maatschappelijk inkopen kunnen worden gemaakt op basis van de impact van de aanschaf.

Digitalisering

De provinciale organisatie werkt steeds meer digitaal. Dit stelt steeds meer eisen aan de inrichting van de werkprocessen, de betrouwbaarheid van informatie, de beveiliging van informatie. De medewerkers hebben hierbij zelf een steeds grotere rol. Dit komt omdat de informatie werkende weg wordt gevormd en niet zoals vroeger in een later stadium wordt verzameld en geordend. Dit vergt bewustwording bij de medewerkers en vraagt om nieuwe vaardigheden en middelen waarmee de medewerker zijn taken kan uitvoeren. Begin 2018

is de opdracht voor bewerking van de papieren archieven afgerond. De archieven moeten nog wel formeel worden overgedragen aan Zeeuws Archief. Daarnaast hebben wij in 2018 besloten om eind 2021 gereed te zijn voor certificatie conform de informatiebeveiligingsnorm ISO 27001 en in 2022 daadwerkelijk over te willen gaan tot certificering. Verder is in dit kader een Chief Information Security Officer aangesteld en zijn onder andere bewustwordingssessies met medewerkers gehouden en een aantal (technische) maatregelen doorgevoerd conform het actieplan.

Aanpassingen organisatie-inrichting

Er waren meerdere structuuraanpassingen om de provinciale organisatie ten behoeve van professionalisering en maatschappelijk effectiever functioneren.

- De eenheden Planvorming & Realisatie en Beheer & Onderhoud zijn samengevoegd om assetmanagement gestructureerd in te bedden in het onderhoud van ons wegennet.
- De eenheden Communicatie, Kabinet, Concernstaf en Strategie zijn samengevoegd tot een nieuwe afdeling Bestuursondersteuning. Het doel hiervan is het versterken van onze profilering en positionering als provinciale organisatie, en meer lijn in de huidige ondersteuning van bestuur en directie.
- De eenheid Control is gepositioneerd bij de afdeling Financiën en de functie van concerncontroller is gecombineerd met de functie van afdelingsmanager Financiën & Control. Deze positionering wordt in 2019 geëvalueerd.
- De organisatie heeft een wijziging aangebracht in het werken vanuit een sectoraal ingedeeld beleidsafdelingen-model naar het organiseren in flexibele (cross-sectoraal samengestelde) teams gericht op maatschappelijke opgaven. Medewerkers worden vanuit nieuwe eenheden, genaamd poules, op programma of projectbasis ingezet. In de poules wordt gewerkt aan duurzame inzetbaarheid en persoonlijke ontwikkeling van het personeel. In samenhang met deze wijziging is een deel van het takenpakket uit de voormalige beleidsafdelingen toegevoegd aan de afdeling P&O/JIS. Het betreft de taken op het gebied van plantoetsing, milieu en vergunningverlening. De afdeling P&O/JIS is daarmee aangepast tot afdeling Personeel, Omgeving & Juridische Zaken.

Bedrijfsvoering in cijfers

Aanvullend op de financiële verantwoording in deze jaarrekening wordt binnen deze paragraaf een cijfermatige weergave gegeven van de ontwikkelingen in personele zin. Hierin is aandacht voor de ontwikkelingen in personeelsbezetting, verdeling man/vrouw, ziekteverzuim en externe inhuur.

Personeel

Zoals voorgaand genoemd heeft de organisatie een op het gebied van personele bezetting een ontwikkeling doorgemaakt. Onderstaand overzicht toont de bezetting en de procentuele onderverdeling over 2018 ten opzichte van voorgaand jaar.

	Bezetting FTE	Bezetting FTE
	31-12-2017	31-12-2018
Ambtelijke organisatie	463,3	500,3
Statengriffie	6,8	6,8
Rekenkamer	2,2	2,2
Totaal	472,3	509,3

Participatiewet

De doelstelling van de Participatiewet is het creëren van duurzame functies voor mensen met een arbeidsbeperking. Als werkgever vinden wij het erg belangrijk om ook deze mensen op de arbeidsmarkt perspectief te bieden. Onze doelstelling voor 2018 was het creëren van banen voor 12,62 fte volgens de banenafpraak. Bij banen vanuit de participatiewet geldt dat 1 fte gelijk staat aan 25,5 uur. De doelstelling is behaald.

Wij streven naar het zijn van een inclusieve organisatie

Het totaal geplaatste medewerkers uit de doelgroep banenafpraak binnen de organisatie in 2018 betreft 10,30 fte verdeeld over 11 medewerkers. Daarnaast werken via een overeenkomst met de sociale werkvoorziening jaarlijks nog minimaal 3 fte vanuit de doelgroep in de groenvoorziening. Een deel van deze medewerkers is werkzaam binnen ons bedrijfsrestaurant en als medewerker hospitality. Daarnaast zijn medewerkers onder andere werkzaam binnen de steunpunten van ons wegbeheer, groenbeheer, bedrijfsvoering en binnen beleidsafdelingen. Vier medewerkers hebben per 1 januari 2019 een vast dienstverband gekregen. Daarnaast bieden we nu ook werk-leertrajecten aan voor medewerkers uit de doelgroep banenafpraak. Om de begeleiding voor deze collega's zo goed mogelijk te regelen werken we sinds afgelopen jaar met twee interne jobcoaches.

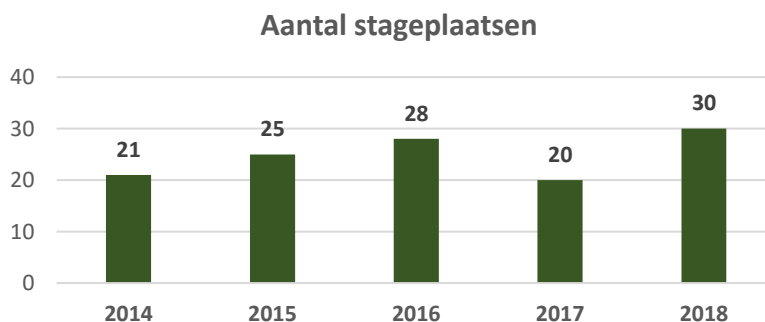
Stages

Wij bieden jongeren de mogelijkheid om ervaring op te doen en een bijdrage te leveren aan de organisatie Provincie Zeeland. Zo kunnen zij hun kennis en netwerk verbreden. Jaarlijks hebben wij de doelstelling om minimaal 15 stageplaatsen beschikbaar te hebben voor diverse opleidingsrichtingen zoals: HRM, Communicatie, ICT, Bedrijfskunde MER en Deltamanagement.

Stagemogelijkheden voor scholieren

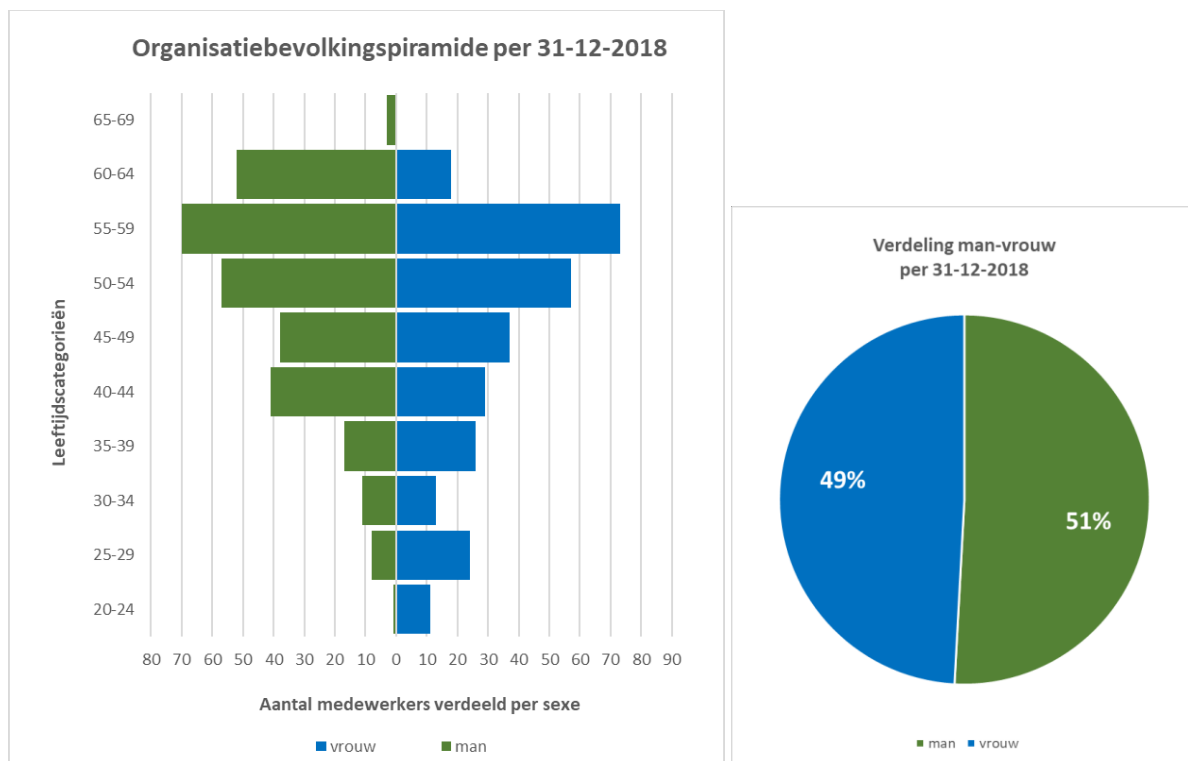
In 2018 liepen 30 scholieren/studenten stage bij de Provincie Zeeland. Vanwege het omvangrijke aantal junioren heeft het trainee-traject in 2018 geen opvolging gekregen.

Man-vrouw verdeling

Onderstaande grafiek laat de aantallen zien van de verdeling van mannen en vrouwen in onze organisatie op peildatum 31 december 2018. Daarbij maakten we ook onderscheid per leeftijdscategorie.

De verdeling man-vrouw is in 2018 bijna volledig in evenwicht. Daarmee is het aandeel vrouwelijke medewerkers 2% toegenomen ten opzichte van 2017.

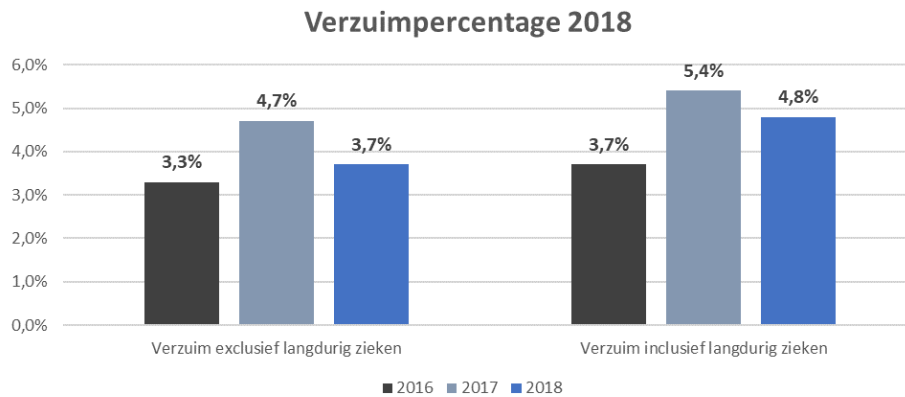

Ziekteverzuim

Na een piek in het verzuim in 2016 is het percentage verzuim (zowel kortdurig als langdurig) het afgelopen jaar flink afgenomen. Het provinciale verzuimpercentage ligt ondanks deze daling nog wel boven de landelijke Verbaannorm van 4,1%. De organisatie voert een actief verzuimbeleid. Jaarlijks maakt de bedrijfsarts een managementletter waarin een analyse van het verzuim wordt gegeven aangevuld met verbetermaatregelen. Deze wordt door de afdeling Personeel, Omgeving & Juridische Zaken vertaald in een actieplan voor verzuimpreventie en -begeleiding. Als gevolg van de eerdere stijging van het verzuim zijn extra maatregelen getroffen zoals het aanstellen van een verzuimcoach voor medewerkers (aanvullend op verzuimbegeleiding door leidinggevenden). De aanvullende maatregelen om het verzuim terug te dringen lijken daarmee effectief en worden ook gecontinueerd.

Ziekteverzuim afgenomen

Inhuur van derden

Met het inhuren van externen gaan we afgewogen om. We maken onderscheid tussen het inhuren van extern personeel enerzijds en anderzijds het uitbesteden van diensten en het verlenen van opdrachten. De rijksoverheid heeft voor haar eigen bedrijfsvoering het verschil tussen beide vormen scherp gedefinieerd en het inhuren van externen genormeerd.

De rijksnorm richt zich specifiek op de inhuur van extern personeel en bedraagt maximaal 10% van de totale personele uitgaven. Het uitgangspunt daarbij is 'pas toe of leg uit' in het geval de norm wordt overschreden. Wij sluiten aan bij deze norm.

Optimalisatie in de berekeningsgrondslag

Bij een interprovinciale inventarisatie naar registratie van externe inhuur bleek in 2016 dat de berekeningsgrondslag van het Rijk afwijkt van die van de Provincie Zeeland.

Het Rijk hanteert een berekeningsgrondslag waarbij het totaal aan personele uitgaven (intern en extern personeel) wordt afgezet tegen de uitgaven voor extern ingehuurd personeel. De Provincie hanteerde voorheen de loonuitgaven van enkel intern personeel als het totaal aan personele uitgaven. Ook voor dit jaar rapporteren wij conform beide berekeningsgrondslagen.

Evenals in voorgaande jaren wordt in 2018 de rijksnorm van 10%, vanuit beide berekeningsgrondslagen, niet overschreden. Het percentage inhuur valt wel hoger uit dan in 2017. Verklaringen hiervoor zijn onder andere de behoefte en noodzaak tot tijdelijke aanvullende expertise om toenemende ambities op de strategische agenda van opgaven te bewerkstelligen.

(bedragen x € 1 miljoen)	2014	2015	2016	2017	2018
Totaal externe inhuur op basis van de rijksnorm	3,0	3,6	2,6	1,6	3,3
Afgezet tegen de loonsom (berekeningsgrondslag voorgaande jaren)	9,3%	10,2%	7,6%	4,5%	8,6%
Afgezet tegen totale personele uitgaven (aangepaste berekeningsgrondslag)			7,0%	4,3%	7,9%

Externe dienstverlening

De kwaliteit van de provinciale dienstverlening wordt getoetst aan de wettelijke (behandel)termijnen van onder meer bezwaarschriften, klachten, vergunning- en subsidieaanvragen, zoals die staan vermeld in de Algemene wet bestuursrecht (Awb). Een overzicht van onze prestaties op de servicenormen in het kwaliteitshandvest Provincie Zeeland over de periode van 1 januari tot en met 31 december 2018:

Controloffunctie

In 2018 is de eerste projectaudit voor Waterdunen uitgevoerd. Daarnaast beoordeelt Control per kwartaal de kwartaalrapportages van alle grote projecten. Ook is er een start gemaakt met het doelmatig- en doeltreffendheidsonderzoek naar het subsidieproces (ex artikel 217a Provinciewet).

Vanaf 2018 worden aanbevelingen uit zowel interne als externe rapporten opgenomen in het verbeterregister, waarover per kwartaal wordt gerapporteerd aan de directie. Over de opvolging van aanbevelingen uit de managementletter van de accountant rapporteert Control eenmaal per jaar aan de auditcommissie. In het kader van de interne beheersing is Control betrokken geweest bij het verbeteren van de administratieve organisatie, zoals het opstellen van procesbeschrijvingen en een frauderisicoanalyse. Er zijn in 2018 twee integriteitsonderzoeken uitgevoerd.

Rechtmatigheid

Voor de uitvoering van beleid is de Provincie gebonden aan kaders die voortkomen uit wet- en regelgeving afkomstig van de Rijksoverheid of uit eigen, door Provinciale Staten vastgestelde kaders. Bij het onderzoek naar de rechtmatigheid bij de accountantscontrole gelden voor deze kaders de volgende drie criteria: het begrotingscriterium, het voorwaarden criterium en het M&O-criterium.

Begrotingscriterium

Hier gaat het erom dat financiële handelingen plaatsvinden binnen het kader van de geautoriseerde begroting (ex. artikel 216 Provinciewet). Het college van GS moet ervoor zorgen dat de lasten van de programma's, zoals geautoriseerd in de begroting, na wijziging niet worden overschreden.

In de Jaarrekening 2018 staat dat er op 2 programma's sprake is van een dergelijke overschrijding. In alle gevallen is vastgesteld dat deze hogere lasten wegvallen tegen navenant hogere baten en/of dat deze lastenoverschrijding veroorzaakt wordt door de uitvoering van door Provinciale Staten vastgestelde beleidsdoelstellingen uit de begroting 2018. Door de jaarstukken 2018 vast te stellen autoriseren Provinciale Staten deze begrotingsoverschrijdingen achteraf.

Voorwaardencriterium

Bij het voorwaardencriterium is van belang welke regelgeving, zowel intern als extern, van toepassing is bij de uitvoering van financiële beheershandelingen. Deze regelgeving is geïnventariseerd en wordt jaarlijks geactualiseerd.

Binnen het voorwaardencriterium zijn twee aandachtsgebieden van belang voor de Provincie Zeeland, inkoop- en aanbestedingsregels en verstrekte subsidies.

In de Jaarrekening 2018 staat dat de Provincie heeft voldaan aan het voorwaardencriterium.

M&O-criterium

Het gaat hierbij om misbruik en oneigenlijk gebruik van provinciale middelen. Om dit te voorkomen, inventariseren we of alle risico's zijn afgedekt door wet- en regelgeving.

- Misbruik: het bewerkstelligen van geen of te geringe betaling van verplichte bijdragen aan de overheid en van het verkrijgen of genieten van een (te hoge) uitkering door bewust niet, niet tijdig, niet juist of niet volledig verstrekken van gegevens en inlichtingen.
- Oneigenlijk gebruik: het volgens de regels van de wet, maar in strijd met de bedoelingen van de wettelijke bepalingen, geheel of ten dele ontgaan van een verplichte bijdrage aan de overheid en verkrijgen of genieten van een (te hoge) uitkering.

De basis van het voorkomen van M&O is dat processen, waarbij M&O-gevoeligheden spelen, voldoende voorzorgsmaatregelen bevatten. M&O-maatregelen zijn verankerd in de administratieve organisatie, die we jaarlijks actualiseren. Bij het maken van nieuwe regelingen en verordeningen toetsen we of het M&O-beleid hierin voldoende is verankerd.

2.6 Verbonden partijen

Kengetallen 2018

- Kapitaalparticipaties van deelnemingen opgenomen op de provinciale balans onder de Financiële vaste activa. Op 1 januari 2018 bedroeg deze € 125,9 miljoen en op 31 december 2018 € 127,2 miljoen.
- In 2018 stond de provincie voor verbonden partijen garant voor bijna € 392 miljoen.

Beleidskader

- Nota Verbonden Partijen (PS 15-07-2016)

Inleiding

Als verbonden partijen voor de Provincie Zeeland worden aangemerkt publiekrechtelijke (gemeenschappelijke regelingen) of privaatrechtelijke rechtspersonen (verenigingen, stichtingen, BV's en NV's) waarin we én een bestuurlijk én een financieel belang hebben.

Een bestuurlijk belang houdt in dat er sprake is van zeggenschap, hetzij uit een provinciale vertegenwoordiging in het bestuur van de verbonden partij, hetzij uit hoofde van stemrecht.

Een financieel belang betekent dat een aan de verbonden partij ter beschikking gesteld bedrag niet verhaalbaar is, indien de verbonden partij failliet gaat onderscheidenlijk het bedrag waarvoor aansprakelijkheid voor de provincie bestaat indien de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt.

Resultaten 2018

De belangrijkste resultaten in het voorbije jaar 2018 waren de fusie van Zeeland Seaports en het Havenbedrijf van Gent tot North Sea Port SE op 29 juni 2018 en de oprichting van het Investeringsfonds Zeeland. Daarnaast is vermeldenswaardig de besluitvorming in PS van december 2018 m.b.t. het onderzoek naar de toekomstbestendigheid van de Westerschelde Ferry. Tenslotte is de GR de Grevelingen formeel opgeheven en is uitgetreden uit de GR Zuidwestelijke Delta en maakt vanaf 2019 geen onderdeel meer uit van de paragraaf Verbonden Partijen.

Visie en beleid

De Provincie heeft diverse instrumenten tot haar beschikking om publieke doelen te bereiken. Het meest geëigende instrument is wet- en regelgeving. Wanneer de Provincie hieraan niet genoeg heeft, kunnen andere instrumenten, zoals subsidieverlening of verbonden partijen benut worden.

De Nota Verbonden Partijen is vastgesteld in door Provinciale Staten in haar vergadering van 15 juli 2016. Hierin zijn de volgende uitgangspunten vastgelegd:

- De Provincie Zeeland participeert uitsluitend in een verbonden partij wanneer hiermee een publiek belang wordt gediend en publieke doelen niet op een andere manier beter gerealiseerd kunnen worden.

- De Provincie Zeeland kiest voor die samenwerkingsvorm, publiekrechtelijk of privaatrechtelijk, die het best past bij het dienen van het publiek belang.

De Provincie Zeeland participeert in diverse verbonden partijen. In de volgende pagina's wordt hierover per verbonden partij informatie gegeven.

Overzicht verbonden partijen

Gemeenschappelijke regelingen (GR)

- Zeeland Seaports (ZSP)
- Natuur- en recreatieschap De Grevelingen
- Natuur- en recreatieschap Zuidwestelijke Delta
- Regionale uitvoeringsdienst Zeeland (RUD)

Vennootschappen en coöperaties

- PZEM N.V. (voorheen DELTA N.V.)
- North Sea Port SE (voorheen Zeeland Seaports, ZSP)
- N.V. Westerscheldetunnel
- N.V. Economische Impuls Zeeland
- Nederlandse Waterschapsbank N.V.
- Tractaatweg B.V.
- Westerschelde Ferry B.V.(WSF)
- Investeringsfonds Zeeland. (IFZ)
- Zeeuws Participatiefonds B.V. (ZPF)
- Gemeentelijke Vervoerscentrale Zeeland B.V.

Stichtingen en verenigingen

- Vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO)

Overige verbonden partijen

- Europese Gemeenschap voor Territoriale Samenwerking (EGTS) Linieland van Waas en Hulst

Op de volgende pagina's zal informatie per verbonden partij worden weergegeven.

Zeeland Seaports (ZSP) GR

Vestigingsplaats	Terneuzen	
Oprichting / deelname provincie	1 januari 2011 – zie ook North Sea Port SE (voorheen zeeland Seaports)	
Publiek belang	Via indirecte aandeelhouderschap in North Sea Port SE streeft de provincie naar: • De borging van nautisch beheer en toegankelijkheid van de Zeeuwse havens; • Stimulering van economische bedrijvigheid en ontwikkeling in Zeeland; • Bevordering van duurzame werkgelegenheid in de provincie Zeeland, zowel direct via North Sea Port als indirect via de aan de haveninfrastructuur verbonden ondernemingen.	
Programma begroting	Algemene dekkingsmiddelen	
Bestuurlijk belang	De Provincie Zeeland heeft voor 50% zeggenschap in de GR ZSP en daarmee indirect ook voor 25% in het fusiebedrijf North Sea Port SE. De GR ZSP is voor 50% aandeelhouder van North Sea Port SE. In 2028 zullen de garanties tot nul teruggebracht worden. Het lid dat namens Provincie Zeeland zitting heeft in het Dagelijks Bestuur (DB) en Algemeen Bestuur (AB) is voorzitter.	
Doelstelling	Het (doen) uitoefenen van het havenbedrijf en in dat kader de positie van het Zeeuwse haven- en industriecomplex in internationaal perspectief zowel op de korte als lange termijn te versterken.	
Bezoldiging	n.v.t. (de GR heeft geen personeel in dienst).	
Aandeelhoudersstrategie	n.v.t. (voor de GR ZSP)	
Verwacht financiële resultaat	€ 0 (er vinden geen activiteiten plaats in de GR)	
Verwachte dividenduitkering	n.v.t.	
Verwacht financieel belang	Kapitaalbelang is 25% in North Sea Port SE. Geen Deelnemersbijdrage.	
Eigen vermogen <i>Bedragen x € 1.000</i>	Schatting per 01-01-2018 € 160.637	Schatting per 31-12-2018 € 160.637
Vreemd vermogen <i>Bedragen x € 1.000</i>	Schatting per 01-01-2018 € 0	Schatting per 31-12-2018 € 0
Risico's	De Provincie Zeeland heeft, getrapd via de GR ZSP, een belang van 25% in North Sea Port SE. Het eigen vermogen van de Zeeland Seaports bedraagt	

eind 2017 € 115 miljoen. Indien er in de toekomst verliezen worden geleden, kan de situatie ontstaan dat het eigen vermogen ontoereikend wordt. In dat geval kunnen garanties ingeroepen worden. Het totaal aan garanties bedraagt op 31-12-2018 € 545 miljoen + P.M. met betrekking tot de waarde van de derivatenportefeuille (deze waarde fluctueert). Voor de Provincie Zeeland betekent dit dat er een bedrag van € 272,5 miljoen opgevraagd kan worden. De Provincie verwacht niet dat deze risico's zich zullen voordoen.

Natuur- en recreatieschap De Grevelingen GR (in liquidatie)

Vestigingsplaats	Schiedam	
Oprichting / deelname provincie	Het opheffingsbesluit is bij PS-besluit SERV-135, d.d. 25-04-2014 genomen.	
Publiek belang	Het in onderlinge samenhang behartigen van de bovengemeentelijke belangen van de openluchtrecreatie, het behartigen van de belangen van de natuurbescherming en het bewaren en bevorderen van het natuur- en landschapsschoon binnen het gebied.	
Programma begroting	Fysieke omgeving	
Bestuurlijk belang	Het Natuur- en recreatieschap is opgericht als gemeenschappelijke regeling. Per 1 januari 2015 is De Grevelingen GR opgegaan in Zuidwestelijke Delta GR. De Grevelingen GR is per 31 december 2017 formeel geliquideerd.	
Doelstelling	Beheer en ontwikkeling van het Grevelingenmeer.	
Bezoldiging	n.v.t.	
Aandeelhoudersstrategie	n.v.t.	
Verwacht financiële resultaat	n.v.t.	
Verwachte dividenduitkering	n.v.t.	
Verwacht financieel belang	Overgegaan naar Zuidwestelijke Delta GR.	
Eigen vermogen	Schatting per 01-01-2018	Schatting per 31-12-2018
<i>Bedragen x € 1.000</i>	n.v.t.	n.v.t.
Vreemd vermogen	Schatting per 01-01-2018	Schatting per 31-12-2018
<i>Bedragen x € 1.000</i>	n.v.t.	n.v.t.

Natuur- en recreatieschap Zuidwestelijke Delta GR

Vestigingsplaats	Schiedam	
Oprichting / deelname provincie	01-01-2015. De GR is bij PS-besluit SERV-135, d.d. 25-04-2014 vastgesteld.	
Publiek belang	Behartiging van de bovengemeentelijke belangen inzake het beheer en de ontwikkeling van water gerelateerde natuur- en recreatiegebieden binnen het werkgebied van het schap. Daaronder begrepen is het behoud en de versterking van de recreatieve watergebieden en vaarverbindingen, de landschappelijke kwaliteiten van en de biodiversiteit binnen de gebieden, alsmede de bevordering van de economische, recreatieve en toeristische aantrekkingskracht daarvan.	
Programma begroting	Fysieke omgeving	
Bestuurlijk belang	Deelnemer in de GR en vertegenwoordiging in het Dagelijks en Algemeen Bestuur van de GR. De andere deelnemers zijn de provincie Zuid-Holland en de gemeenten Cromstrijen, Nissewaard, Goeree-Overflakkee, Schouwen-Duiveland en Hellevoetsluis. Voor de goedkeuring van de begroting is de expliciete instemming van beide provinciale deelnemers nodig.	
Doelstelling	Het beheer en ontwikkeling van het Grevelingenmeer en het Haringvliet.	
Bezoldiging	De GR heeft geen eigen personeel in dienst. Werkzaamheden worden uitgevoerd door Groenservice Zuid-Holland.	
Aandeelhoudersstrategie	De Provincie Zeeland is per 1/1/2018 uitgetreden (conform Provincie Zuid-Holland)	
Verwacht financiële resultaat	€ 0	
Verwachte dividenduitkering	n.v.t.	
Verwacht financieel belang	De deelnemersbijdrage is in 2018 afgekocht voor een bedrag van € 412.000,-	
Eigen Vermogen	Schatting per 1-1-2018:	Schatting per 31-12-2018:
Bedragen x € 1.000	Nvt	Nvt
Vreemd Vermogen	Schatting per 1-1-2018:	Schatting per 31-12-2018:
Bedragen x € 1.000	Nvt	Nvt
Risico's	Deze worden niet voorzien.	

Regionale uitvoeringsdienst Zeeland (RUD) GR

Vestigingsplaats	Terneuzen	
Oprichting / deelname provincie	28 juni 2013. De GR is bij PS-besluit RUDT-005, d.d. 21-06-2013 vastgesteld.	
Publiek belang	De RUD Zeeland draagt sinds 1 januari 2014 zorg voor de uitvoering van de taken op het gebied van het omgevingsrecht in het algemeen en de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht in het bijzonder, evenals de taken op het terrein van vergunningverlening, toezicht en handhaving op grond van de in artikel 5.1 van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht.	
Programma begroting	Fysieke omgeving	
Bestuurlijk belang	De GR RUD is een samenwerkingsverband van de Provincie Zeeland, de Zeeuwse gemeenten en Waterschap Scheldestromen. Het AB van RUD Zeeland bestaat uit vijftien personen, van wie er één is benoemd door PS uit het college van GS. Het DB bestaat uit vijf leden, allen afkomstig uit het AB. Eén DB lid is benoemd door PS uit het college van GS. De voorzitter van het AB is ook voorzitter van het DB. Het lid van het AB, aangewezen door GS van de Provincie heeft zeven stemmen. De leden van het AB, aangewezen door de colleges van B&W van de gemeenten en door het DB van het waterschap hebben ieder één stem. Voor belangrijke besluiten, waaronder de begroting, is een tweederde meerderheid nodig.	
Doelstelling	Uitvoering van de milieutaken op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving. Daarnaast uitvoering van specialistische taken, zoals op het gebied van externe veiligheid, geluid, bodem, luchtkwaliteit en de handhaving van de groene wetten. Uitvoering van de taken op het gebied van het omgevingsrecht in het algemeen en de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht in het bijzonder, evenals taken op het terrein van vergunningverlening, toezicht en handhaving op grond van de in artikel 5.1 van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht.	
Bezoldiging	De bezoldiging van de bestuurder valt binnen de normen van de Wet Normering Topinkomens (WNT).	
Aandeelhoudersstrategie	n.v.t.	
Financiële resultaat	Op basis van artikel 8 lid 1 van de bijdrageverordening was het rekeningresultaat 2018 op basis van concept € 760.284 en kregen de deelnemers € 279.320 terug . Voor Zeeland was dit € 103.443.	
Dividenduitkering	n.v.t.	
Financieel belang	De betaalde deelnemersbijdrage was in 2018: € 5.725.717	
Eigen Vermogen	Per 1-1-2018:	Op basis van concept per 31-12-2018:

Bedragen x € 1.000

798

1.558

Vreemd Vermogen

Per 1-1-2018:

Op basis van concept per 31-12-2018:

Bedragen x € 1.000

3.750

2.961

Risico's

De Provincie Zeeland is als deelnemer mede aansprakelijk voor financiële tekorten. De RUD heeft voor 2018 een sluitende begroting. Financiële aansprakelijkheid voor de Provincie Zeeland kan pas ontstaan na besluitvorming daarover in het Dagelijks Bestuur (DB) en het Algemeen Bestuur (AB) van de RUD Zeeland. De Provincie Zeeland maakt onderdeel uit van de besluitvorming in het DB en AB.

Door PS is een besluit genomen over de invoering per 2018 van een nieuwe verrekensystematiek bij RUD Zeeland.

Bij de implementatie van de verrekensystematiek PxQ kan blijken dat de provincie uiteindelijk meer moet gaan betalen dan waarvan nu wordt uitgegaan. Een en ander moet blijken uit de verantwoording over 2018.

Het schrappen van het ondermandaat van de uitvoering van de BRZO werkzaamheden aan de RUD en daarmee het toebedelen van deze taak aan de DCMR, kan structureel extra kosten met zich meebrengen.

In de Najaarsnota 2018 is aangegeven dat voor de uitvoering van deze BRZO taken jaarlijks een dienstverleningsovereenkomst (DVO) met de DCMR wordt gesloten. Om de DCMR te kunnen laten voldoen aan het vereiste kwaliteitsniveau is voor het jaar 2019 een bedrag van € 767.000 en voor de daarop volgende jaren een jaarlijks bedrag van € 617.000 aan aanvullende middelen toegekend.

PZEM N.V. (voorheen DELTA N.V.)

Vestigingsplaats	Middelburg
Oprichting / deelname provincie	DELTA N.V. komt voort uit de fusie in 1991 tussen Watermaatschappij Zuid West Nederland (WMZ) en de Provinciale Zeeuwse Energie Maatschappij (PZEM). In 2017 is na de verkoop van het onderdeel Retail de naam gewijzigd in PZEM N.V.
Publiek belang	Het waarborgen van wettelijk gedefinieerde publieke belangen (Evides, EPZ) en duurzame werkgelegenheid (in Zeeland). Daarbij geldt als uitgangspunt een risicoprofiel passend bij een publieke aandeelhouder en wordt van PZEM N.V. een marktconform financieel rendement verwacht dat in goede verhouding staat tot het risicoprofiel van de activiteiten.
Programma begroting	Algemene dekkingsmiddelen
Bestuurlijk belang	Het bestuurlijk belang bestaat uit 50% stemrecht in de AvA.
Doelstelling	PZEM N.V. is een geïntegreerd energiebedrijf. Het is werkzaam op het gebied van de elektriciteits-, gas-, water- en warmtevoorziening.
Bezoldiging	Het uitgangspunt voor het beloningsbeleid is dat PZEM N.V. een zodanige beloning toekent dat de mensen die beschikken over de juiste kennis en ervaring uit de markt aangetrokken kunnen worden, en voor PZEM N.V. behouden kunnen worden. Daarbij wordt de WNT-norm van toepassing verklaard. Indien aantoonbaar blijkt dat er geen gekwalificeerde bestuurder gevonden kan worden binnen de WNT-norm geldt als absolute plafond het gewogen gemiddelde van 50% publiek en 50% markt.
Aandeelhoudersstrategie	Besluit PS d.d. 3 november 2017. De Provincie Zeeland geeft invulling aan het aandeelhouderschap door: • het beogen om actief aandeelhouder te zijn binnen de grenzen van de wet en de statuten gegeven het grote financiële belang (dividend en risico's); • het streven naar frequente communicatie met PZEM N.V. via (informele) aandeelhoudersbijeenkomsten en bredere presentaties rond belangrijke besluitvormingstrajecten; • het via een vertegenwoordiging in de aandeelhouderscommissie actief toezien op de borging van haar belangen en hierbij steeds zo veel mogelijk gezamenlijk optrekken met overige aandeelhouders; • haar bevoegdheden conform de herziene statuten van PZEM N.V. zorgvuldig te hanteren en daarbij steeds de uitgangspunten van de beleidsnota Verbonden partijen 2016 en de doelstellingen van de aandeelhoudersstrategie als uitgangspunt nemen.
Financiële resultaat	Verwacht financieel resultaat 2018 is +/- € 53,6 miljoen negatief (vaststelling van het Jaarverslag (incl. Jaarrekening) dient nog plaats te vinden in de Algemene vergadering van Aandeelhouders in mei 2019).

Dividenduitkering

Het dividend is meerjarig geraamd op nihil.

Financieel belang

Schatting per 1-1-2018:
50 %

Schatting per 31-12-2018:
50 %

Eigen Vermogen *Bedragen x € 1.000*

Per 1-1-2018:
1.386.829

Schatting per 31-12-2018:
1.281.733

Vreemd Vermogen *Bedragen x € 1.000*

Per 1-1-2018:
931.161

Schatting per 31-12-2018:
955.487

Risico's

Op de balans van de Provincie Zeeland zijn de aandelen PZEM N.V. gewaardeerd tegen een boekwaarde van € 568.000. Dit betekent dat de Provincie Zeeland over haar deelneming in PZEM N.V. een risico loopt tot dit bedrag. De Provincie Zeeland heeft geen garanties of leningen aan PZEM N.V. verstrekt. Als de energieprijzen aanhoudend laag blijven, is PZEM N.V. financieel niet langer in staat om de kerncentrale te financieren. Vanwege het nationaal belang van de kerncentrale hebben zowel de commissie Balkenende als ook de aandeelhouders aangegeven dat voor een oplossing van dit probleem het Rijk hier zijn verantwoordelijkheid moet nemen.

North Sea Port SE (voorheen Zeeland Seaports (ZSP))

Vestigingsplaats	Sas van Gent
Oprichting / deelname provincie	29 juni 2018 – zie ook Zeeland Seaports GR
Publiek belang	Via indirect aandeelhouderschap in North Sea Port SE streeft de Provincie naar: • De borging van nautisch beheer en toegankelijkheid van de Zeeuwse havens. • Stimulering van economische bedrijvigheid en ontwikkeling in Zeeland; • Bevordering van duurzame werkgelegenheid in de provincie Zeeland, zowel direct via North Sea Port SE als indirect via de aan de haveninfrastructuur verbonden ondernemingen.
Programma begroting	Algemene dekkingsmiddelen
Bestuurlijk belang	De Provincie Zeeland heeft voor 50% zeggenschap in de GR ZSP en daarmee indirect voor 25% in North Sea Port SE. In 2028 zullen de garanties naar nul teruggebracht worden. In 2018 is een onderzoek gestart naar de mogelijkheden om de GR ZSP op te heffen. Dit onderzoek heeft geresulteerd in een voorstel van het AB aan de participanten om de GR op te heffen. Het lid dat namens Provincie Zeeland zitting heeft in het DB en AB is voorzitter.
Doelstelling	Het (doen) uitoefenen van het havenbedrijf en in dat kader de positie van het Zeeuwse haven- en industriecomplex in internationaal perspectief zowel op de korte als lange termijn te versterken.
Bezoldiging	Voor de N.V. heeft het AB van de GR ten aanzien van de bezoldiging van het bestuur een aantal randvoorwaarden geformuleerd. Door de RvC is hiermee rekening gehouden bij de benoeming van de CEO. Voor North Sea Port SE dient nog een bezoldigingsbeleid te worden vastgesteld door de aandeelhouders.
Aandeelhoudersstrategie	Dienen van het publiek belang wat gemoeid is met de haven: • In stand houden van kwalitatief hoogstaande en veilige haveninfrastructuur; • Bevorderen duurzame werkgelegenheid; • Financieel gezond beleid en adequaat risicobeheer gericht op continuïteit en afbouwen van overheidsgaranties; • Doelstelling gemiddeld 8% rendement op Eigen Vermogen. Voor North Sea Port zal een nieuwe aandeelhoudersstrategie worden opgesteld
Verwacht financiële resultaat	Over het jaar 2018 zijn nog geen gegevens bekend.
Verwachte dividenduitkering	Zolang sprake is van garanties zal geen dividend uitgekeerd worden.
Verwacht financieel belang	Kapitaalbelang van 25 %

Eigen Vermogen	Schatting per 1-1-2018:	Schatting per 31-12-2018:
<i>Bedragen x € 1.000</i>	Nog niet bekend	Nog niet bekend

Vanwege onzekerheden die van substantiële invloed op de balansposities kunnen zijn worden door North Sea Port vooralsnog geen bedragen afgegeven.

Vreemd Vermogen	Per 1-1-2018:	Schatting per 31-12-2018:
<i>Bedragen x € 1.000</i>	Nog niet bekend	Nog niet bekend

Vanwege onzekerheden die van substantiële invloed op de balansposities kunnen zijn worden door North Sea Port vooralsnog geen bedragen afgegeven.

Risico's

De Provincie Zeeland heeft, getrapd via de GR ZSP, een belang van 25% in North Sea Port SE. Het eigen vermogen van N.V. Zeeland Seaports bedraagt eind 2017 € 115 miljoen. Indien er in de toekomst verliezen worden geleden, kan de situatie ontstaan dat het eigen vermogen ontoereikend wordt. In dat geval zullen de garanties ingeroepen worden. Het totaal aan garanties bedraagt € 545 miljoen (per fusiedatum, 29-6-2018, is het garantieplafond verlaagd met € 20 miljoen) + P.M. met betrekking tot de waarde van de derivatenportefeuille (deze waarde fluctueert). Voor de Provincie Zeeland betekent dit dat er een bedrag van € 272,5 miljoen opgevraagd kan worden. Op dit moment is dit niet aan de orde, er is sprake van een indirect risico. Indien North Sea Port geconfronteerd wordt met forse tegenvallers en hoge kosten, kan een dergelijke situatie ontstaan.

Havenfusie

Op 29 juni 2018 heeft de juridische fusie (Completion) tussen Zeeland Seaports en Havenbedrijf Gent plaatsgevonden. Hiermee is één van de grootste zeehavens van West-Europa ontstaan: North Sea Port. North Sea Port is in Europa de nummer 3 in toegevoegde waarde en de nummer 10 in goederenoverslag. Het havengebied is 60 km lang en goed voor een kleine 97.000 banen.

N.V. Westerscheldetunnel (WST)

Vestigingsplaats	Borssele
Oprichting / deelname provincie	18 maart 2009
Publiek belang	In de vastgestelde aandeelhoudersstrategie is opgenomen: • Mobiliteit: Een zo hoog mogelijke beschikbaarheid van het gehele tracé tussen Goes en Terneuzen; • Veiligheid: Verkeersveiligheid geldt als één van de hoogste prioriteiten; • Tarieven: Invloed op tarievenbeleid om een juiste balans te kunnen waarborgen tussen financiële belangen van de WST enerzijds en de financiële impact voor de burger anderzijds; • Dekking voor infrastructuur: Het dividend van de WST aanwenden om de aanleg en het onderhoud van de Sluiskiltunnel en de aankoop van de aandelen WST terug te verdienen; • Provincie Zeeland wil aandeelhouder blijven om invloed te houden op veiligheid, beschikbaarheid en tarieven.
Programma begroting	Algemene dekkingsmiddelen
Bestuurlijk belang	De Provincie Zeeland heeft 100% stemrecht in de AvA. De vennootschap wordt bestuurd door een directie bestaande uit één of meer leden, onder toezicht van een Raad van Commissarissen (RvC). De RvC stelt het aantal leden van de directie vast. Op dit moment is er één algemeen directeur. Een lid van de directie wordt benoemd door de RvC. De RvC bestaat uit drie personen. De leden van de RvC worden benoemd door de AvA.
Doelstelling	De vennootschap heeft als doel een tunnel onder de Westerschelde – met aansluitende wegen en bijbehorende werken – tot stand te brengen en als rechthebbende te exploiteren of doen exploiteren, alsmede ter bevordering van dit doel het deelnemen in, het voeren van beheer over, het financieren van andere ondernemingen en vennootschappen en het stellen van zekerheid voor schulden van anderen en al hetgeen daarmee verband houdt of daaraan bevorderlijk kan zijn.
Bezoldiging	Bezoldiging bestuurder valt binnen de WNT.
Aandeelhouderstrategie	De aandeelhoudersstrategie is vastgesteld op 13 februari 2015. De uitwerking van de aandeelhouderstrategie is vastgesteld op 30 september 2016. Hierin is vastgelegd om te streven naar zo laag mogelijke tarieven voor de huidige gebruikers, de toltarieven gelijk te houden voor een periode van 4 jaar en de aandeelhoudersstrategie na een periode van 4 jaar te herijken. Op 1 maart 2019 is besloten het tarievenbeleid uit de aandeelhoudersstrategie van de Westerscheldetunnel te wijzigen. De korting voor de t-taggebruikers wordt vanaf 1 januari 2020 tot het einde van de tolheffing verhoogd tot minimaal 40% en voor veelgebruikers tot minimaal 50% van het nominaal tarief.

Eventuele meevallers in de komende jaren worden gebruikt voor verkorting van de toltermijn. Daarnaast is besloten de aandeelhoudersstrategie in 2023 te herijken.

financiële resultaat

Verwacht financieel resultaat 2018 is € 14,8 miljoen (vaststelling van het Jaarverslag (incl. Jaarrekening) dient nog plaats te vinden in de Algemene vergadering van Aandeelhouders in mei 2019). De uitkering van het financieel resultaat 2018 vindt plaats in 2019.

dividenduitkering

€ 13,3 miljoen (resultaat 2017, uitkering in 2018)

Financieel belang

Schatting per 1-1-2018	Schatting per 31-12-2018
100%	100%

Eigen Vermogen

Per 01-01-2018	Schatting per 31-12-2018:
€ 89,9 miljoen	€ 91,3 miljoen

Vreemd Vermogen

Per 01-01-2018	Schatting per 31-12-2018:
€ 361,1 miljoen	€ 339,0 miljoen

Risico's

Een risico is een lagere dividenduitkering. Van invloed hierop zijn het aantal werkelijke passages. Tot nu toe werd gerekend met een groei van 2% per jaar. Voor de jaren 2019 -2023 wordt een groei van het aantal passages van 2,75% geraamd. In de jaren erna wordt verwacht dat de groei langzaam afneemt naar eerst 2,5% en vanaf 2029 naar 2%.

N.V. Economische Impuls Zeeland (Impuls Zeeland)

Vestigingsplaats	Middelburg	
Oprichting / deelname provincie	9 november 2007	
Publiek belang	Impuls is voor de Provincie een partner bij het ontwikkelen en stimuleren van de Zeeuwse economie. Impuls moet het gat dichtten tussen ideeën en eerste planontwikkeling en de daadwerkelijke uitvoering van projecten. De doelstellingen van de Provincie Zeeland voor Impuls zijn opgenomen in de Economische Agenda en gekoppeld aan de uitvoeringsprogramma's 'Zeeland in Stroomversnelling'.	
Programma begroting	Regionale economie	
Bestuurlijk belang	De Provincie heeft 66% (98.977 aandelen) van het stemrecht in de AvA. De aandeelhouders bestaan naast de Provincie uit de dertien Zeeuwse gemeenten en de SER Zeeland. De vennootschap wordt bestuurd door één directeur. Het toezicht wordt uitgevoerd door de Raad van Commissarissen (RvC) van drie leden. De leden van de RvC worden aangesteld door de aandeelhouders. Geen van de leden van de directie of RvC is direct of op voordracht van de Provincie Zeeland benoemd.	
Doelstelling	Impuls stimuleert en faciliteert ontwikkeling op het gebied van de (kennis)economie in de meest brede zin van het woord. Het vergroten van de dynamiek van de Zeeuwse (kennis)economie, met groei van werkgelegenheid, door uitvoering van concrete projecten en door acquisitie van bedrijven en investeringen van elders. Daarnaast het oprichten en verwerven van, het deelnemen in, het samenwerken met, het besturen van, alsmede het financieren van andere ondernemingen.	
Bezoldiging	Bezoldiging bestuurder valt binnen de WNT.	
Aandeelhoudersstrategie	geen	
Verwacht financiële resultaat	€ 0 (gebaseerd op begroting 2018, laatst vastgesteld)	
Verwachte dividenduitkering	€ 0 (gebaseerd op begroting 2018, laatst vastgesteld)	
Verwacht financieel belang	Schatting per 1-1-2018 66%	Schatting per 31-12-2018 66%
Eigen Vermogen <i>Bedragen x € 1.000</i>	Schatting per 1-1-2018 € 667	Schatting per 31-12-2018 € 667
Vreemd Vermogen <i>Bedragen x € 1.000</i>	Schatting per 1-1-2018 € 1.314	Schatting per 31-12-2018 € 1.314

Risico's

Er zijn geen garanties verleend aan Impuls. De Provincie Zeeland verstrekt een integrale kostensubsidie aan Impuls. Indien de Provincie overgaat tot verkoop van de aandelen, dan is het wettelijk niet mogelijk om de integrale kostensubsidie in één keer stop te zetten. De subsidie aan Impuls Zeeland is meerjarig in de provinciale begroting opgenomen.

Nederlandse Waterschapsbank N.V. (NWB)

Vestigingsplaats	Den Haag
Oprichting / deelname provincie	5 mei 1954
Publiek belang	Het verzorgen van rendabele financiële dienstverlening tegen lage tarieven voor overheden en instellingen uit de semipublieke sector zowel in goede als in slechte tijden.
Programma begroting	Algemene dekkingsmiddelen
Bestuurlijk belang	Het bestuurlijk belang bestaat uit 0,11% stemrecht in de AvA.
Doelstelling	Zie publiek belang
Bezoldiging	De NWB beoogt in haar beloningsbeleid haar maatschappelijke rol als bank van en voor de publieke sector te weerspiegelen. Dit uit zich in een gematigd en duurzaam beloningsbeleid dat past binnen de strategie, het risicoprofiel en de risk appetite van de NWB, dat eenduidig en transparant is en in lijn met nationale en internationale regelgeving. Daarnaast is het beleid van de NWB gericht op het aantrekken en behouden van gekwalificeerd en deskundig personeel.
Aandeelhoudersstrategie	Door de Provincie Zeeland is geen aandeelhoudersstrategie vastgesteld.
Financiële resultaat	De netto winst bedroeg in 2017 € 122,5 miljoen. De Nederlandse economie blijft in 2018 naar verwachting behoorlijk groeien door onder andere verhoogde bedrijfsinvesteringen, consumptie, investeringen in woningen en export. Ook de overheidsbestedingen nemen toe in 2018 en mogelijk dat dit eveneens tot meer publieke investeringen van klanten van de NWB Bank leidt. De NWB Bank wil in 2018 haar kredietverlening in ieder geval op peil houden door blijvend in te spelen op de veranderende behoefte van haar klanten en door de kredietverlening verder te diversifiëren. Tegen de achtergrond van de door de ECB aangekondigde afbouw van haar kwantitatieve verruimingsbeleid zullen de financieringstarieven in de geldmarkt waarschijnlijk langzaam normaliseren. Hierdoor zal de nettowinst van de NWB Bank in 2018 naar verwachting onder het niveau van 2017 uitkomen.
Dividenduitkering	In verband met de kapitaaleisen onder Bazel III en de destijds aangekondigde minimale eis voor de leverage ratio van vooralsnog 3%, heeft de NWB Bank begin 2011 besloten tot een maximale reservering van de jaarlijkse winst en dus geen dividend uit te keren tot de bank aan deze minimeis voldoet. Ook over 2017 heeft de directie, na goedkeuring van de raad van commissarissen, besloten de nettowinst over 2017 van € 122,5 miljoen in zijn geheel toe te voegen aan de algemene reserves. Over het boekjaar 2017 is daarom geen dividend ter beschikking gesteld. Zodra de definitieve invulling van de leverage ratio-eis bekend is, zal de bank haar dividendbeleid opnieuw bezien. Ultimo 2018, bedraagt de leverage ratio 2,5%.

Financieel belang	Schatting per 1-1-2018 0,11 %	Schatting per 31-12-2018 0,11 %
Eigen Vermogen <i>Bedragen x € 1.000.000</i>	Per 1-1-2018 1.628	Schatting per 31-12-2018 Niet bekend
Vreemd Vermogen <i>Bedragen x € 1.000.000</i>	Per 1-1-2018 92.907	Schatting per 31-12-2018 Niet bekend
Risico's	De Provincie voorziet geen risico's.	

Tractaatweg B.V.

Vestigingsplaats	Terneuzen	
Oprichting / deelname provincie	1 maart 2016	
Publiek belang	Aanleg / verdubbeling N62 Tractaatweg en realisatie fase 2 N62 Sloeweg (aansluiting Sloeweg-Bernhardweg)	
Programma begroting	Investeringsen, opgaven en grote projecten	
Bestuurlijk belang	De Provincie Zeeland heeft 100% stemrecht in de AvA. De vennootschap wordt bestuurd door een directeur onder toezicht van een Raad van Commissarissen (RvC). De RvC stelt het aantal leden van de directie vast. Op dit moment is er één algemeen directeur. Een lid van de directie wordt benoemd door de RvC. De RvC bestaat uit drie personen. De leden van de RvC worden benoemd door de AvA.	
Doelstelling	Aanleg / verdubbeling N62 Tractaatweg en realisatie kruispunt fase 2 N62 Sloeweg (aansluiting Sloeweg-Bernhardweg)	
Bezoldiging	Directeur wordt extern ingehuurd.	
Aandeelhoudersstrategie	n.v.t.	
Verwacht financiële resultaat	n.v.t.	
Verwachte dividenduitkering	n.v.t.	
Verwacht financieel belang	100%	
Eigen Vermogen <i>Bedragen</i>	Per 1-1-2018 € 1,00	Per 31-12-2018 € 1,00 <i>Het EV bedraagt uitsluitend het maatschappelijk kapitaal ter grootte van € 1,00 wat geplaatst is bij de oprichting</i>
Vreemd Vermogen <i>Bedragen x € 1.000</i>	Per 1-1-2018 € 10.303	Op basis van concept per 31-12-2018 € 3.327
Risico's	Infrastructuurprojecten staan bekend als zeer dynamische en risicovolle projecten. De kans op optreden van risico's die leiden tot budgetoverschrijding of langere doorlooptijd van de planning zijn aanwezig. Dit risico is opgenomen in de paragraaf weerstandsvermogen. Het totale risico voor de realisatie van de Sloe- en Tractaatweg kan naar verwachting worden gedekt binnen de post onvoorzien.	

Westerschelde Ferry B.V.

Vestigingsplaats	Vlissingen	
Oprichting / deelname provincie	1 januari 2015	
Publiek belang	Deze vennootschap heeft ten doel om vanaf 1 januari 2015 voor een periode van minimaal 4 jaar in opdracht van de Provincie Zeeland een fiets-voet-veerverbinding over de Westerschelde - met bijbehorende werken - tussen Vlissingen en Breskens vice versa in stand te houden en te exploiteren, inclusief het noodzakelijk alternatief busvervoer tussen Vlissingen en Breskens viceversa.	
Programma begroting	Grote projecten	
Bestuurlijk belang	De Provincie Zeeland is 100% aandeelhouder.	
Doelstelling	Zie publiek belang.	
Bezoldiging	Westerschelde Ferry B.V. heeft geen eigen directeur in loondienst. Er is sprake van inhuur van een directie middels detachering.	
Aandeelhoudersstrategie	n.v.t.	
Financiële resultaat	Het verwacht financieel resultaat 2018 is -/- € 664.000,- (vaststelling dient nog plaats te vinden in de Algemene vergadering van Aandeelhouders in mei 2019).	
Verwachte dividenduitkering	€ 0	
Verwacht financieel belang	100%	
Eigen Vermogen	Per 1-1-2018 -/- € 376.448	Schatting per 31-12-2018 -/- 107.488
Vreemd Vermogen	Per 1-1-2018 € 1.066.135	Schatting per 31-12-2018 € 1.060.371
Risico's	In december 2018 hebben Provinciale Staten, na onderzoek door het adviesbureau Royal Haskoning-DHV naar de toekomstbestendigheid en exploitatie van de Westerschelde Ferry, besloten in 2019 incidenteel een bedrag van € 500.000,- beschikbaar te stellen ter versterking van het eigen vermogen van de WSF BV om fluctuaties in de kosten op te kunnen vangen en met ingang van 1 april 2019 (start nieuwe concessieperiode) een structureel bedrag ad. maximaal € 500.000,- per jaar middels een verhoging van de jaarlijkse exploitatiebijdrage aan de WSF BV beschikbaar te stellen met bepalingen in de concessievoorwaarden om ongeoorloofde staatsteun te voorkomen. Hiermee wordt mogelijk gemaakt om de exploitatie duurzaam in stand te houden en de bedrijfsvoering van de WSF BV te versterken om meer zelfstandig te opereren met de nieuwe concessie als inhoudelijk kader.	

Investeringsfonds Zeeland B.V. (IFZ)

Vestigingsplaats	Vlissingen	
Oprichting / deelname provincie	2018	
Publiek belang	Het fonds is opgericht om aan startende en (door)groeierende ondernemers start-, ontwikkel- of groeikapitaal te verstrekken Het resultaat van de samenwerking tussen het Rijk, Provincie Zeeland en N.V. Economische Impuls Zeeland is uitbreiding van bestaande investeringsfondsen en het opzetten van een (door)groeifonds dat gericht is op het realiseren van een Zeeuwse financieringsinfrastructuur die enerzijds aansluit bij de behoeften van het regionaal bedrijfsleven en anderzijds revoluerend is. Dit kan via InnoGo! d.m.v. een achtergestelde lening en middels het Zeeuws Participatiefonds B.V. in de vorm van een achtergestelde lening, deelname in aandelenkapitaal of een combinatie van beide. Per participatie geldt een maximum van € 1.000.000.	
Programma begroting	Regionale economie	
Bestuurlijk belang	De Provincie heeft 29,1% van de aandelen. De aandeelhouders bestaan naast de Provincie uit N.V. Economische Impuls Zeeland (23,6%) en het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat(47,3%)	
Doelstelling	Doel van het IFZ is het realiseren van een Zeeuwse financieringsinfrastructuur die aansluit bij de behoeften van het regionaal bedrijfsleven. Dit om de economische ontwikkeling in Zeeland te stimuleren en de positie en (internationale) concurrentiekracht van Zeeland en Nederland te versterken.	
Bezoldiging	Het IFZ heeft geen personeel in dienst, <i>maar huurt de expertise van N.V. Economische Impuls Zeeland in. De directeur van Impuls is uitvoerend bestuurder.</i>	
Aandeelhoudersstrategie	geen	
Verwacht financiële resultaat	-/- € 15.000 (genormaliseerd)	
Verwachte dividenduitkering	€ 0	
Verwacht financieel belang	Stand per 1-1-2018	Stand per 31-12-2018
	0 %	29,1%
Eigen Vermogen	Schatting per 1-1-2018	Schatting per 31-12-2018
<i>Bedragen x € 1.000</i>	€ -/- 10.000	€ 13.385.000 (exclusief herwaardering ZIF)
Vreemd Vermogen	Schatting per 1-1-2018	Schatting per 31-12-2018
<i>Bedragen x € 1.000</i>	€ 2.495.000	€ 687.000
Risico's	Het IFZ verstrekt risicodragend kapitaal. Risico hierbij is dat verstrekte leningen aan participaties in ondernemingen niet volledig terugvloeien naar het IFZ,	

waarmee het beschikbare kapitaal bij het IFZ in de loop van de tijd afneemt. Gevolg hiervan is dat er minder nieuwe leningen / participaties kunnen worden aangegaan. Het risico voor de Provincie Zeeland is beperkt tot de aandelenparticipatie in het IFZ.

Zeeuws Participatiefonds B.V. (ZPF)

Vestigingsplaats	Middelburg
Oprichting / deelname provincie	24 oktober 2007
Publiek belang	Het ZPF is opgericht om aan startende en groeiende ondernemers start-, ontwikkel- of groeikapitaal te verstrekken. Dit kan in de vorm van een achtergestelde lening, deelname in aandelenkapitaal of een combinatie van beide. Per participatie geldt een maximum van € 150.000.
Programma begroting	Regionale economie
Bestuurlijk belang	De Provincie heeft 49% (1.316) van de aandelen. De aandeelhouders bestaan naast de Provincie uit de ZLM verzekeringen (27%), ABN-AMRO jonge bedrijvenfonds (18%) en De Zeeuwse Verzekeringen (6%). De vennootschap heeft een zogenaamde one-tier-board. In 2018 heeft de Provincie haar aandelen in ZPF 2 overgedragen aan het Investeringsfonds Zeeland B.V. Ultimo 2018 is de provincie geen aandeelhouder meer in ZPF 2.
Doelstelling	Het ZPF is opgericht om aan startende en doorstartende ondernemers start-, ontwikkel- of groeikapitaal te verstrekken.
Bezoldiging	Het ZPF heeft geen personeel in dienst, maar huurt de expertise van N.V. Economische Impuls Zeeland in. De directeur van Impuls is uitvoerend bestuurder van het ZPF.
Aandeelhoudersstrategie	geen
Verwacht financiële resultaat	€ 0
Verwachte dividenduitkering	€ 0
Verwacht financieel belang	Stand per 1-1-2018 Stand per 31-12-2018 49 % 0%
Eigen Vermogen <i>Bedragen x € 1.000</i>	Schatting per 1-1-2018 Schatting per 31-12-2018 € 1.089 € 1.089
Vreemd Vermogen <i>Bedragen x € 1.000</i>	Schatting per 1-1-2018 Schatting per 31-12-2018 € 55 € 55
Risico's	Het ZPF verstrekt risicodragend kapitaal. Risico hierbij is dat verstrekte leningen aan participaties in ondernemingen niet volledig terugvloeien naar het ZPF, waarmee het beschikbare kapitaal bij het ZPF in de loop van de tijd afneemt. Gevolg hiervan is dat er minder nieuwe leningen / participaties kunnen worden aangegaan. Het risico voor de Provincie Zeeland is beperkt tot de aandelenparticipatie in het ZPF. Voor hetzelfde bedrag aan provinciaal aandelenkapitaal is een risicovoorziening gevormd, als waarde correctie op de provinciale balans. Per saldo is de balanswaarde van onze deelneming in het ZPF nihil en worden geen additionele risico's gelopen.

Gemeentelijke Vervoerscentrale Zeeland B.V.

Vestigingsplaats	Terneuzen	
Oprichting / deelname provincie	11 juni 2008	
Publiek belang	De Provincie is in december 2016 toegetreden als aandeelhouder om uitvoering te kunnen blijven geven aan de mobiliteitsgarantie in de vorm van de haltetaxi, waarvoor de Gemeentelijke Vervoerscentrale Zeeland B.V. de ritplanning verzorgt.	
Programma begroting	Regionale bereikbaarheid	
Bestuurlijk belang	De Provincie bezit 4.500 preferente aandelen en heeft daarmee voor 25% zeggenschap in de vennootschap.	
Doelstelling	De Gemeentelijke Vervoerscentrale Zeeland B.V. verzorgt voor gemeenten en samenwerkingsverbanden de ritplanning van het doelgroepenvervoer en voor de Provincie de ritplanning van het haltetaxivervoer	
Bezoldiging	Het salaris valt binnen de maximale bezoldiging volgens de WNT.	
Aandeelhoudersstrategie	n.v.t.	
Verwacht financiële resultaat	n.n.b.	
Verwachte dividenduitkering	n.n.b.	
Verwacht financieel belang	De provinciale exploitatiebijdrage voor 2018 bedroeg € 120.000,00.	
Eigen Vermogen	Schatting per 1-1-2018	Schatting per 31-12-2018
	Niet bekend.	€ 18.000
Vreemd Vermogen	Schatting per 1-1-2018	Schatting per 31-12-2018
	Niet bekend.	€ 235.000
Risico's	Nihil, omdat Provincie niet risicodragende aandelen bezit.	

Vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO)

Vestigingsplaats	Den Haag	
Oprichting / deelname provincie	1986	
Publiek belang	Samenwerkings- en overlegorgaan van alle provincies. De gezamenlijke uitvoeringsorganisatie (BIJ12) maakt formeel onderdeel uit van IPO.	
Programma begroting	Bestuur	
Bestuurlijk belang	Het bestuur bestaat uit twaalf leden, één gedeputeerde per provincie en een onafhankelijke voorzitter. Ieder bestuurslid heeft een eigen inhoudelijke portefeuille. De termijn van het bestuur is gelijk aan de termijn van de Provinciale Staten: vier jaar.	
Doelstelling	Het IPO heeft als doelstelling het behartigen van de belangen van provincies en het bieden van een platform voor overleg, uitwisseling en innovatie.	
Bezoldiging	n.v.t.	
Aandeelhoudersstrategie	n.v.t.	
Verwacht financiële resultaat	€ 0	
Verwachte dividenduitkering	€ 0	
Verwacht financieel belang	Provincie Zeeland droeg in 2018 € 571.000 bij in de kosten van het IPO-secretariaat. Dit bedrag is tot stand gekomen volgens de zogenaamde IPO-verdeelsleutel. Daarnaast worden programma gebonden en incidentele bijdragen verstrekt.	
Eigen Vermogen	Schatting per 1-1-2018	Schatting per 31-12-2018
<i>Bedragen x € 1.000</i>	€ 4.000	€ 4.000
Vreemd Vermogen	Schatting per 1-1-2018	Schatting per 31-12-2018
<i>Bedragen x € 1.000</i>	€ 800	€ 700
Risico's	Nihil, omdat Provincie niet risicodragende aandelen bezit	

Europese Gemeenschap voor Territoriale Samenwerking (EGTS) Linieland van Waas en Hulst

Vestigingsplaats	Sint-Gillis-Waas (B)	
Oprichting / deelname provincie	28 juni 2013	
Publiek belang	Europese gemeenschappelijke regeling voor de ontwikkeling van het betreffende grensgebied op het gebied van economie, mobiliteit, natuur, recreatie, cultuurhistorie en leefbaarheid.	
Programma begroting	Bestuur	
Bestuurlijk belang	Provincie Zeeland is deelnemer en heeft een belang van 12,5%. Andere deelnemers zijn: Provincie Oost-Vlaanderen (B), de gemeenten Hulst, Stekene (B), Beveren (B) en Sint-Gillis-Waas (B), Interwaas (B), Maatschappij Linkerschelde Oever (MLSO) (B).	
Doelstelling	De EGTS richt zich op het starten en uitvoeren van concrete samenwerkingsprojecten rond haven en economie, mobiliteit, natuur en recreatie, en wonen en leefbaarheid.	
Bezoldiging	n.v.t.	
Aandeelhoudersstrategie	n.v.t.	
Verwacht financiële resultaat	Het resultaat over het boekjaar 2018 bedroeg € 107.331,--. Het verwachte resultaat over 2019 bedraagt € 8.141,--.	
Verwachte dividenduitkering	n.v.t.	
Verwacht financieel belang	Provincie Zeeland draagt in 2019 bij in werkingskosten secretariaat EGTS zijnde € 17.000.	
Eigen Vermogen <i>Bedragen x € 1.000</i>	Schatting per 1-1-2018 Niet bekend.	Schatting per 31-12-2018 Niet bekend.
Vreemd Vermogen <i>Bedragen x € 1.000</i>	Schatting per 1-1-2018 Niet bekend.	Schatting per 31-12-2018 Niet bekend.
Risico's	Nihil, omdat Provincie niet risicodragende aandelen bezit	

2.7 Grondbeleid

Speerpunten begroting 2018

- Vrijwilligheid, tenzij...
- Marktconforme prijsstelling
- Grondverwerving voor provinciale doelstellingen/projecten
- Kavelruilbureau Zeeland in combinatie met een grondbank en het beheer van deze gronden
- Incidentele boekwinsten en verliezen binnen projectbegrenzing komen ten gunste dan wel ten laste van projectbudget
- Incidentele boekwinsten en verliezen Grondbank Zeeland komen ten gunste dan wel ten laste van de algemene middelen (behoudens winst ILG percelen. Deze komen ten gunste dan wel ten laste van de bestemmingsreserve Natuur)

Opgaven 2018

- Opgaven 2018: 125 hectare: natuur, infra, water en overige doelen provincie waaronder Tractaatweg, Zanddijk, Absdale-hulst, N290, Waterdunen, 3^e fase Recreatieverdeelweg, uitvoeren heroriëntatieprocedure grond en gebouwen.
- Verder verbeteren van het vastgoedregistratiesysteem p8
- 15 kavelruilen
- 700 hectare landbouwstructuurverbetering
- Saldo € 200.000 inkomsten tijdelijk beheer

Resultaten per 31-12-2018

- De grondbank Zeeland is (inclusief NPW ruilgronden) 1.179 ha groot
- Voor € 42,1 miljoen staat de grond op de Grondbank en € 17,6 miljoen op het project NPW
- 676 hectare verworven (inclusief juridisch eigendom Hedwigepolder) en 333 hectare afgestoten
- Totaal € 27,9 miljoen aan verwerving en € 22,9 miljoen aan vervreemding
- € 2,2 miljoen boekwinst gemaakt voor de bestemmingsreserve natuur
- € 0,7 miljoen boekwinst gemaakt voor de algemene reserve
- € 0,6 miljoen boekwinst gemaakt ten gunste van NPW
- 38 hectare natuur gerealiseerd via kavelruil en grondbank Zeeland
- 11 hectare tracé Tractaatweg verworven in 11 transacties
- 21 kavelruilen gerealiseerd met 129 deelnemers
- 419 hectare landbouwstructuurverbetering
- Saldo tijdelijk beheer € 360.000 inkomsten
- Diverse vastgoed gerelateerde cursussen georganiseerd (> 100 deelnemers)
- Kenniscentrum Grond en Eigendom: Fase I afgerond en fase II opgestart
- Stedelijke verkaveling: Onderzoek uitgevoerd en aansluiting gezocht bij landelijk programma

Beleidskader

- Nota Grondbeleid 2016
- Convenant Natuurpakket Westerschelde

Provinciale Beleidsnota's

- Omgevingsplan 2018
- Economische Agenda 2012-2015
- Natuurvisie

Kader

Provincie Zeeland gaat voor vrijwillige doelrealisatie in het landelijk gebied. Provinciale doelen zijn onder andere landbouwstructuurverbetering, de afronding van het Natuur Netwerk Zeeland, waterdoelen, infrastructurele projecten en Natuurpakket Westerschelde (Programma's Investerings, opgaves en Grote projecten, Natuur en Platteland en Regionale bereikbaarheid uit de begroting). Om deze doelen te realiseren, is naast de rechtstreekse verwerving het instrument kavelruilbureau van de Provincie in combinatie met een strategische ruilgrondbank in het leven geroepen. De benodigde omvang van 1.200 hectare wordt voor 800 hectare gefinancierd met het door PS beschikbaar gesteld krediet. De financiering van de overige 400 hectare is via het landbouw flankerend beleid van NPW geregeld. De gronden en gebouwen in de grondbank worden tijdelijk in pacht uitgegeven of verhuurd.

Resultaten 2018

Voor Zeeland is er gewerkt aan de verwerving van de laatste percelen voor de Tractaatweg. Ook is er een actieve bijdrage geleverd aan de realisatie van het Natuurnetwerk Zeeland, landbouwroute Absdale-Hulst, 3e fase Recreatieverdeelweg en veel wateropgaves (waaronder de Kruispolder) door heel Zeeland. De verwerving van de Hedwigepolder is in 2018 afgerond en het juridisch eigendom is overgegaan naar de provincie. Alle overeenkomsten met pachters zijn afgehandeld. De hiervoor genoemde gerealiseerde doelen zijn (op de Hedwigepolder na) volledig vrijwillig verworven en in de meeste gevallen bleek de beschikbaarheid van ruilgrond in combinatie met kavelruil de doorslaggevende factor. Ook bevordert kavelruil de agrarische structuurverbetering. Dit is een noodzakelijke randvoorwaarde voor Zeeuwse landbouwers om ook in de toekomst goed te kunnen blijven ondernemen. Het resultaat van het Kavelruilbureau is wat betreft aantal ruilen en deelnemers volgens planning, maar blijft wat betreft agrarische structuurverbetering in hectares wat achter op de planning. Oorzaken die we hiervoor zien zijn bijvoorbeeld het ontbreken van een kwantitatieve ruilgrondvoorraad in bepaalde delen van Zeeland, de grondmarkt (hoge grondprijzen en lage grondmobiliteit) en (speculatieve) investeerders voor bijvoorbeeld zonneparken. Om het ondernemerschap in de grensregio te ondersteunen en te stimuleren zijn, vanwege de Belgische grondposities in Zeeuws-Vlaanderen, overlegverbanden met Vlaamse partijen, waaronder de Vlaamse Landmaatschappij, gestructureerd. Hiertoe is een convenant gesloten tussen de provincie Zeeland en de Vlaamse Landmaatschappij.

Ook zijn stappen gemaakt om kennis te delen en te ontwikkelen. Diverse cursussen zijn gegeven en voor het instellen van een Kenniscentrum Grond en Eigendom is een eerste fase afgerond en is de volgende fase opgestart. Ook voor het nieuwe instrument 'stedelijk verkavelen' is een onderzoek uitgevoerd en zijn gesprekken met gemeenten en het Rijk gevoerd. Aansluiting is gevonden bij het landelijk programma Stedelijk Verkavelen en bij het Expertteam Woningbouw (BZK/RVO).

Financiële resultaten, winst en risico's

Op basis van de aanbevelingen van het artikel 2.17a onderzoek en de BBV voorschriften worden:

Incidentele boekwinsten en verliezen binnen projectbegrenzing ten gunste dan wel ten laste van projectbudget gebracht;

Incidentele boekwinsten en verliezen ten gunste dan wel ten laste van de algemene middelen gebracht.

(behoudens resultaat ILG percelen. Deze komen ten gunste dan wel ten laste van de bestemmingsreserve Natuur).

De grondbank heeft een ruilgrondvoorraad van ongeveer 1.200 hectare waarvan 800 hectare in de Grondbank Zeeland en 400 hectare in NPW. Voor het instant houden van de 800 hectare is een krediet beschikbaar gesteld van € 66 miljoen. Eind december 2017 is voor de overige 400 hectare door PS een kredietfaciliteit toegekend van € 30 miljoen.

De omvang van de Grondbank Zeeland nam af van 956 hectare in 2017 naar 891 hectare in 2018 (- 65 ha). Het benodigde krediet voor de Grondbank Zeeland bedroeg € 42,1 miljoen per 31-12-2018 (€ 46,3 miljoen in 2017). Er is een boekwinst ten gunste van de bestemmingsreserve natuur gemaakt van € 2,2 miljoen en ten gunste van de algemene reserve van € 0,7 miljoen.

De voorraad NPW ruilgrond nam af van 386 hectare naar 0 hectare. De voorraad ruilgrond van het landbouw flankerend beleid nam toe tot 288 ha. Financieel nam de totale voorraad ruilgrond gefinancierd door NPW af van € 23,1 miljoen naar € 17,6 miljoen.

De provincie handelt op de agrarische grondmarkt. Deze markt kenmerkt zich onder andere door een lange termijn perspectief, stabiele grondprijzontwikkelingen en is, in tegenstelling tot andere vastgoedmarkten, niet speculatief van aard. Op dit moment is het risico op de grondportefeuille (gronden die in de grondbank zitten) zeer klein. Deze gronden zijn agrarische en blijven agrarisch. In de komende jaren zal, door aan- en verkoop van de huidige grondvoorraad, de marktwaarde van de grondbank en de omvang van het krediet meer met elkaar in evenwicht komen.

Jaarlijks wordt de kans op daling van de grondprijz gemonitord, onder andere via een objectief systeem (AGRIS) en wordt dit zo nodig in de begroting, bij de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing, in beeld gebracht. Voor de opstallen in de grondbank is in 2018 een nadere risicoanalyse uitgevoerd. Op basis van deze inventarisatie zijn er geen noemenswaardige risico's geconstateerd. Er zijn momenteel geen projecten waarvoor we risico's betreffende grondaankopen opnemen in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Jaarrekening 2018

Balans per 31 december 2018

(voor bestemming van het gerealiseerde resultaat)

Activa	2018	2017
Vaste activa		
<i>Materiële vaste activa</i>		
Investerings met een economisch nut	42.333	42.545
Investerings in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut tot 2017	65.287	92.930
Investerings in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut vanaf 2017	7.282	2.403
Totaal materiële vaste activa	114.901	137.878
<i>Financiële vaste activa</i>		
Kapitaalverstrekkingen aan:		
- deelnemingen	127.175	125.925
Overige langlopende leningen	1.980	2.342
Overige uitzettingen met een rente typische looptijd van één jaar of langer	2.390	3.274
Totaal financiële vaste activa	131.545	131.541
Totaal vaste activa	246.446	269.418
Vlottende activa		
<i>Voorraden</i>		
Onderhanden werk	9.019	8.937
Gereed product en handelsgoederen	59.640	52.825
Totaal voorraden	68.659	61.762
<i>Uitzettingen met een rente typische looptijd korter dan één jaar</i>		
Vorderingen op openbare lichamen	23.125	17.467
Overige vorderingen	277	2.249
Totaal uitzettingen met een rente typische looptijd korter dan één jaar	23.402	19.716
<i>Liquide middelen</i>		
Banksaldi	72.617	74.426
Totaal liquide middelen	72.617	74.426
<i>Overlopende activa</i>		
NTO Europese overheidslichamen	710	
NTO het Rijk	224	
NTO Overige Nederlandse overheidslichamen	1.042	
Overige nog te ontvangen bedragen	2.624	3.258
Vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen.	2.011	7.935
Totaal overlopende activa	6.612	11.193
Totaal vlottende activa	171.290	167.096
Totaal activa	417.736	436.514

Passiva	2018	2017
Vaste passiva		
<i>Eigen vermogen</i>		
Reserves:		
- algemene reserve	14.235	4.460
- bestemmingsreserves	123.504	122.962
Het gerealiseerde resultaat volgend uit het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening	8.239	10.252
<i>Totaal eigen vermogen</i>	<u>145.978</u>	<u>137.674</u>
<i>Voorzieningen</i>	<u>33.425</u>	<u>53.653</u>
<i>Vaste schulden met een rente typische looptijd van één jaar of langer</i>		
Waarborgsommen	5	5
<i>Totaal vaste schulden</i>	<u>5</u>	<u>5</u>
Totaal vaste passiva	<u>179.407</u>	<u>191.332</u>
Vlottende passiva		
<i>Netto vlottende schulden, met een rente typische looptijd korter dan één jaar</i>		
Kasgeldleningen aangegaan bij openbare lichamen als bedoeld in artikel 1, onderdeel a, van de Wet financiering decentrale overheden	9.660	8.900
Overige kasgeldleningen	117.000	110.000
Banksaldi	5.249	0
Overige schulden	11.485	10.485
<i>Totaal netto vlottende schulden</i>	<u>143.394</u>	<u>129.385</u>
<i>Overlopende passiva</i>		
Verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen, met uitzondering van jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume	30.447	22.547
De voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren, ontvangen van:		
- Europese overheidslichamen	138	138
- het Rijk	63.690	92.397
- overige Nederlandse overheidslichamen	659	715
<i>Totaal overlopende passiva</i>	<u>94.934</u>	<u>115.797</u>
Totaal vlottende passiva	<u>238.328</u>	<u>245.182</u>
Totaal passiva	417.736	436.514
<i>Totaalbedrag waartoe aan natuurlijke en rechtspersonen borgstellingen of garantstellingen zijn verstrekt</i>	287.000	307.000

Algemene toelichting

Rechtmatigheid

Het hierna gepresenteerde overzicht van het saldo van de baten en lasten, geeft inzicht in de geraamde baten en lasten en de gerealiseerde baten en lasten.

Wanneer de gerealiseerde lasten hoger zijn dan de raming dan is er in principe sprake van een (begrotings) onrechtmatigheid. Het door Provinciale Staten beschikbaar gestelde budget is immers overschreden en het budgetrecht dus geschonden. Wanneer echter wordt vastgesteld dat tegenover deze lastenoverschrijding navenant hogere baten staan en/of dat deze lastenoverschrijding veroorzaakt wordt door de uitvoering van al vastgesteld provinciaal beleid dan kan Provinciale Staten, door in te stemmen met de jaarstukken, deze overschrijdingen achteraf autoriseren. Daarmee wordt de begrotingsonrechtmatigheid ongedaan gemaakt.

In 2018 is bij het programma's Natuur en Platteland en Overhead sprake van overschrijding van de geraamde lasten.

Uit de staat van restant kredieten blijkt dat het krediet verhardingen is overschreden. Dit wordt veroorzaakt door het activeren van de kosten bermverharding N253. Deze kosten stonden geraamd in de exploitatie maar dienden vanwege de omvang (€ 260.000), conform de financiële verordening, geactiveerd te worden. Het reeds door u beschikbaar gestelde krediet voor de wegverhardingen van € 420.000, dient verhoogd te worden met € 260.000.

Autorisatie achteraf

De lasten en krediet overschrijdingen voldoen aan de criteria die gelden voor autorisatie achteraf. Binnen de programma's en kredieten is uitsluitend gewerkt aan door Provinciale Staten vastgestelde doelstellingen. Door deze jaarrekening vast te stellen autoriseren Provinciale Staten van Zeeland deze "overschrijdingen".

Onvoorzien

Bij het opstellen van de programmabegroting 2018 is er geen bedrag opgenomen voor onvoorzien.

Het rekeningssaldo wordt op hoofdlijnen verklaard door:

Verklaring rekeningssaldo	plus	min
<i>bedragen x € 1 miljoen</i>	€	€
		-
Resultaat grondbank natuur	2,2	
Resultaat grondbank algemene middelen	0,8	
Meevallers op programma's	0,2	
Vertraging uitgaven, verzoek tot overheveling	6,6	
Lagere subsidies / bijstellingen	1,1	
Overige afwijkingen		0,1
Afwijkingen mutaties reserves		2,6
Totaal	10,9	2,7
Rekening saldo	8,2	

Overzicht van baten en lasten in de jaarrekening

(Saldo x € 1.000)

Programma	Begroting 2018 voor wijziging			Begroting 2018 na wijziging			Realisatie 2018		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
01 Investerings-, opgaven en grote projecten	78.152	60.438	17.714	62.972	29.240	33.732	58.447	27.343	31.105
02 Fysieke leefomgeving	15.051	268	14.783	19.813	1.082	18.731	18.054	3.419	14.635
03 Natuur en platteland	23.210	1.824	21.386	22.845	2.282	20.563	23.591	2.790	20.801
04 Regionale economie	6.308	190	6.118	9.061	190	8.870	8.706	130	8.576
05 Regionale bereikbaarheid	56.901	2.616	54.285	57.886	8.036	49.850	55.214	7.618	47.596
06 Culturele infrastructuur en monumenten	17.858	1.305	16.553	21.142	1.305	19.837	20.722	1.341	19.382
07 Bestuur	5.970	257	5.713	5.997	142	5.855	5.674	174	5.499
Totaal programma's	203.450	66.898	136.552	199.715	42.277	157.438	190.409	42.816	147.593

Algemene dekkingsmiddelen									
Lokale heffingen, waarvan de besteding niet gebonden is	0	39.040	-39.040	0	41.440	-41.440	0	41.220	-41.220
Algemene uitkeringen	1.977	109.621	-107.644	0	120.723	-120.723	0	121.110	-121.110
Dividend	0	10.922	-10.922	0	13.296	-13.296	0	13.296	-13.296
Saldo van de financieringsfunctie	3.611	137	3.474	2.492	415	2.078	3.023	910	2.114
Overige algemene dekkingsmiddelen	3.949	0	3.949	135	6.667	-6.531	-852	6.754	-7.607
Totaal algemene dekkingsmiddelen	9.537	159.720	-150.183	2.628	182.540	-179.912	2.171	183.290	-181.119
Kosten van de overhead	24.560	157	24.403	25.271	236	25.035	26.012	791	25.222
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Saldo baten en lasten	237.547	226.775	10.772	227.614	225.053	2.561	218.592	226.896	-8.304
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	23.421	34.192	-10.771	44.077	46.638	-2.561	46.291	46.227	64
Gerealiseerde resultaat	260.968	260.967	0	271.691	271.691	0	264.884	273.124	-8.239

Toelichting op de balans

Algemene grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

De jaarrekening is opgesteld met inachtneming van de voorschriften zoals opgenomen in het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en de verordening ex artikel 216 Provinciewet, waarin door Provinciale Staten op 4 november 2016 de uitgangspunten voor het financiële beleid alsmede de regels voor het financiële beheer en voor de inrichting van de financiële organisatie zijn vastgesteld.

Algemene grondslagen voor het opstellen van de jaarrekening

Waardering van passiva en activa alsmede de bepaling van het resultaat vinden in principe plaats op basis van historische kosten. Activa en passiva zijn opgenomen tegen nominale waarde. Baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben, onverschillig of zij tot inkomsten of uitgaven in dat jaar hebben geleid. Baten en lasten worden daarbij verantwoord tot hun brutobedrag. De waarderingsgrondslagen per balansonderdeel worden hieronder toegelicht.

Bij de resultaatbepaling is geen rekening gehouden met heffing vennootschapsbelasting omdat de provincie op basis van een beoordeling van de provinciale activiteiten heeft geconcludeerd dat zij voor al haar activiteiten, evenals in 2017, geen fiscale onderneming drijft, dan wel dat er een vrijstelling kan worden toegepast.

Stelselwijziging verantwoording subsidies

De provincie Zeeland heeft met ingang van 2018 de grondslagen voor waardering en resultaatbepaling van de verstrekte subsidies heroverwogen. De verschillen tussen de stelsels zijn hieronder uiteengezet.

Oude stelsel

Op basis van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) heeft de provincie Zeeland in voorgaande jaren de lasten in verband met de verstrekte (investerings)subsidies naar rato toegerekend aan het jaar waarin de subsidieontvanger de prestatie heeft geleverd. Dit heeft tot gevolg dat de realisatie van de projecten en activiteiten waarvoor de subsidie is verstrekt nauwlettend moet worden gevolgd en dat de subsidieontvangers tijdig actuele informatie moesten aanleveren ten behoeve van het bepalen van de subsidielast in de jaarrekening van de provincie Zeeland. Dit vereist een omvangrijke administratieve last van zowel de subsidieontvanger als de provincie Zeeland, daarnaast strookt het moment van aanleveren van deze informatie niet met de rapportagemomenten zoals opgenomen in de onderliggende subsidieregelingen. Tevens strookt dit niet met de insteek dat de provincie Zeeland de administratieve lastendruk voor de subsidieontvanger zo laag mogelijk wil houden.

Nieuwe stelsel

Om deze reden heeft de provincie Zeeland ervoor gekozen om met ingang van boekjaar 2018 voor het bepalen van de last bij subsidies over te gaan op het voorzichtigheidsprincipe: voor subsidies geldt dat de last wordt genomen in het jaar waarin de subsidiebeschikking wordt afgegeven.

In lijn met andere provincies die dit stelsel toepassen, passen wij hierop de volgende uitzonderingen toe:

1. Uit de subsidiebeschikking blijkt onomstotelijk dat de activiteit waarvoor de subsidie wordt verleend in één of meerdere volgende jaren zal plaatsvinden (zoals bijvoorbeeld integrale kostensubsidies en natuursubsidies); of
2. Uit een bestuurs-/samenwerkingsovereenkomst blijkt dat deze lastneming bij het aangaan van deze overeenkomst nog niet is vast te stellen.

Redenen voor de stelselwijziging

Belangrijkste argumenten om over te gaan tot het voorzichtigheidsprincipe zijn voor ons:

- het verschaffen van een verbeterd inzicht in onze balansposities ten aanzien van reserves en verplichtingen uit hoofde van verstrekte subsidies;
- het aansluiten op de grondslagen voor waardering en resultaatbepaling met betrekking tot verstrekte subsidies die door het merendeel van de provincies wordt toegepast;
- vereenvoudiging van onze administratieve processen;
- beperken van de administratieve lasten voor de subsidieontvangers;
- verbeteren van de kwaliteit en het vereenvoudigen van het realistisch ramen.

Deze stelselwijziging is in de Najaarsnota 2018 aan Provinciale Staten voorgelegd en conform het voorstel door Provinciale Staten in november 2018 vastgesteld.

Verwerkingswijze in jaarrekening 2018

Het kiezen voor een andere grondslag van waardering en resultaatbepaling voor de verstrekte subsidies is een stelselwijziging. In overeenstemming met de notitie 'Het BBV en stelsel-/schattingwijzigingen' van de Commissie BBV is deze stelselwijziging prospectief verwerkt in de jaarrekening 2018. Dit betekent dat de financiële gevolgen van de stelselwijziging niet zijn verwerkt in de beginbalans en dat de vergelijkende cijfers niet zijn aangepast.

Gevolgen voor het vermogen en resultaat

Als gevolg van deze stelselwijziging is er in 2018 via met name de reserve meerjarige projecten voor zo'n € 4,8 mln. aan extra lasten geraamd. De via de begrotingswijziging geraamde € 4,8 mln. is ook als last opgenomen. Daarnaast is, conform dit voorzichtigheidsprincipe ook de laatste bijdrage aan de gemeente Goes voor de spoorbank als last meegenomen evenals een aantal subsidies waarover in december 2018 is besloten, maar waarvan de raming opgenomen was in de begroting 2019. Hierdoor is er in 2018 voor ca. € 1,7 mln. aan lasten gerealiseerd waarvan de dekking in 2019 beschikbaar was. In 2019 besluit Provinciale Staten over bestemming van deze middelen. Daarnaast zijn lasten ook niet gerealiseerd omdat de besluitvorming over de subsidie is vertraagd. Bij de bestemming van het rekeningsaldo zal aan Provinciale Staten een voorstel worden voorgelegd om deze budgetten opnieuw beschikbaar te stellen (betreft ca. € 1,2 mln.).

Het totaal aan nog te betalen subsidies/bijdragen op de balans bedraagt ca 21 mln.

Handreiking "Verantwoorden van subsidies" (Commissie BBV, januari 2019)

In januari 2019 heeft de Commissie BBV de handreiking "Verantwoorden van subsidies" gepubliceerd. In de handreiking gaat de Commissie BBV in op de vraag wanneer de subsidie als last bij de subsidiegever en als bate bij de subsidieontvanger dient te worden verantwoord.

In de handreiking geeft de Commissie BBV aan dat de verwerkingswijze afhangt van het type subsidie en de gestelde voorwaarden, waarbij de Commissie BBV - bij voorwaardelijke subsidieverstrekingen (exploitatie- en investeringssubsidies) – duidelijk aangeeft dat de subsidielast op basis van toerekeningsbeginsel verantwoord dient te worden. Dit betekent dat de subsidielast (gedeeltelijk) verantwoord dient te worden in het jaar waarin door de subsidieontvanger de prestatie (waarvoor de subsidie voor is verstrekt) is geleverd en (gedeeltelijk) aan de gestelde voorwaarden is voldaan.

Zoals hierboven toegelicht, zijn de verstrekte (voorwaardelijke exploitatie- en investerings)subsidies in de jaarrekening 2018 van de provincie Zeeland door middel van een stelselwijziging verantwoord op basis van het voorzichtigheidsprincipe. Deze verwerkingswijze wijkt derhalve af van de verwerkingswijze zoals opgenomen in de handreiking "Verantwoorden van subsidies" d.d. 21 januari 2019 van de Commissie BBV.

Omdat decentrale overheden de begroting 2018 niet meer aan kunnen passen, heeft de Commissie in de handreiking "Verantwoorden van subsidies" aangegeven dat de wijze van verwerken zoals opgenomen in de handreiking "Verantwoorden van subsidies" in ieder geval vanaf verslagjaar 2019 toegepast dient te worden. Daarnaast beschikken wij op grond van de geldende kaders en met subsidieontvangers gemaakt afspraken niet over de benodigde informatie om de subsidielasten op basis van het toerekeningsbeginsel te bepalen.

Wanneer de handreiking voor 2019 ongewijzigd blijft, dient in de jaarrekening 2019 wederom een stelselwijziging voor de verantwoording van de subsidielasten naar het toerekeningsbeginsel plaats te vinden. Een wijziging naar de verwerkingswijze op basis van het toerekeningsbeginsel betreft een complexe en omvangrijke transitie met ingrijpende impact op de bedrijfsvoering. Voor de financiële verantwoording geldt dat de post nog te betalen subsidies op basis van het toerekeningsbeginsel naar verwachting aanzienlijk lager zal uitvallen en het eigen vermogen hoger. De daadwerkelijke financiële impact kan – vanwege het ontbreken van de benodigde informatie - op dit moment echter nog niet worden bepaald.

Vaste activa

Activa die bedoeld zijn om de uitoefening van de werkzaamheid van de provincie duurzaam te dienen.

Algemeen

Hieronder is bij de diverse onderdelen van de vaste activa een toelichting gegeven. Alle bedragen in de tabellen van deze paragraaf zijn gedeeld door € 1.000.

Materiële vaste activa

Materiële vaste activa zijn fysiek aanwezige activa. Het BBV kent de volgende soorten materiële vaste activa:

- Investerings met een economisch nut;
- Investerings met een economisch nut, waardoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven;
- Investerings in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut.

Investerings hebben een economisch nut indien ze verhandelbaar zijn en/of indien ze kunnen bijdragen aan het genereren van middelen. Alle investerings met een economisch nut worden geactiveerd.

Investerings in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut worden geactiveerd en over de gebruiksduur afgeschreven.

Alle materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de oorspronkelijke verkrijgingsprijs (de inkoopprijs en de bijkomende kosten) of vervaardigingsprijs (de aanschaffingskosten van de gebruikte grond- en hulpstoffen en de overige directe kosten, verminderd

met de ontvangen subsidies en bijdragen die direct gerelateerd zijn aan het actief, de jaarlijkse afschrijvingslasten en afwaarderingen wegens duurzame waardeverminderingen. Duurzame waardeverminderingen van vaste activa worden onafhankelijk van het resultaat van het boekjaar in aanmerking genomen.

Ten aanzien van investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut geldt tot aan investeringsdatum 31 december 2016 dat eventuele bijdragen uit de reserves in mindering zijn gebracht op deze investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut.

De op de oorspronkelijke verkrijging- of vervaardigingsprijs toegepaste jaarlijkse afschrijvingen corresponderen met een stelsel dat is afgestemd op de verwachte toekomstige gebruiksduur (kortste van de geschatte economische levensduur of technische gebruiksduur) van de geactiveerde objecten en voorzieningen.

De gehanteerde afschrijvingstermijnen zijn opgenomen in de financiële verordening zoals laatstelijk vastgesteld door Provinciale Staten in haar vergadering d.d. 4 november 2016. De afschrijvingen worden berekend volgens de lineaire methode. Afschrijvingen geschieden daarnaast onafhankelijk van het resultaat van het boekjaar. Op gronden wordt niet afgeschreven, tenzij de grond deel uitmaakt van een investering in de openbare ruimte met maatschappelijk nut. Eventuele boekwinsten bij inruil of afstoting van een kapitaalgoed zijn als incidentele bate in de jaarrekening verwerkt.

Duurzame waardevermindering van vaste activa

Afwaardering van bedrijfseconomisch vastgoed vindt plaats indien de directe opbrengstwaarde lager is dan de boekwaarde. Lagere taxatiewaarden dan de boekwaarden van onroerende zaken zijn hierbij als duurzame waardedaling in aanmerking genomen. Afwaardering van maatschappelijk vastgoed vindt plaats indien de directe opbrengstwaarde lager is dan de boekwaarde en er ten opzichte van de huidige functie geen (bestuurlijke) intentie is voor duurzame exploitatie.

Buitengebruik gestelde vaste activa

Indien een vast actief buiten gebruik is gesteld, heeft op het moment van buitengebruikstelling een afwaardering van de boekwaarde plaatsgevonden naar de lagere restwaarde.

Afschrijvingen

Investerings met economisch nut of investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut, worden lineair afgeschreven in maximaal:

Woonruimten	30 jaar
Bedrijfsgebouwen	30 jaar
Grond-, weg en waterbouwkundige werken	30 jaar
Vervoermiddelen	5-10 jaar
Schepen	30 jaar
Machines, apparaten en installaties	5-10 jaar
overige materiële vaste activa	5 jaar

De lasten samenhangend met de uitvoering van klein en groot onderhoud, bodemsaneringen en het baggeren van watergangen zijn niet levensduur verlengend en zijn daarom niet geactiveerd, maar direct ten laste van de exploitatie gebracht.

Erfpacht

In erfpacht uitgegeven gronden worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs, waarbij de uitgifteprijs van eerste uitgifte geldt als verkrijgingsprijs. Gronden in eeuwigdurende erfpacht worden gewaardeerd tegen registratiewaarde. Duurzame waardeverminderingen van vaste activa worden onafhankelijk van het resultaat van het boekjaar in aanmerking genomen.

Het onderstaande overzicht geeft het verloop weer van de materiële vaste activa gedurende het jaar 2018:

(bedragen x € 1.000)

	Boekwaarde per 1 januari 2018	Investe- ringen	Des- investeringen	Afschrijv- ingen	Bijdragen van derden	Afwaar- deringen	Boekwaarde 31 december 2018
Investerings met economisch nut							
Gronden en terreinen	68	0	0	23	0	0	45
Bedrijfsterreinen	10.305	1.898	660	553	0	0	10.990
Grond, weg en waterbouwkundige werken	3.997	0	0	245	0	0	3.752
Vervoermiddelen	14.354	0	0	897	0	0	13.457
Machines, apparaten en installaties	47	1.307	0	47	0	0	1.307
Overige mat vaste activa, Erfpacht	13.775	157	0	0	1.152	0	12.780
Totaal investeringen met economisch nut	42.546	3.362	660	1.763	1.152	0	42.333
Investerings in de openbare ruimte maatschappelijk nut tot 1-1-2017							
Grond, weg en waterbouwkundige werken	92.929	418	0	10.766	17.294	0	65.287
Investerings in de openbare ruimte maatschappelijk nut na 01-01-2017							
Grond, weg en waterbouwkundige werken	2.403	36.311	0	0	31.432	0	7.282
Totaal investeringen met maatschappelijk nut	95.332	36.729	0	10.767	48.726	0	72.568

Investerings met economisch nut

In 2018 is het pand Achter de Houttuinen verkocht, waardoor een desinvestering van € 0,66 mln (de boekwaarde) is opgenomen op de bedrijventerreinen als desinvestering.

Investerings hebben plaatsgevonden voor de renovatie van de Stationsbrug Middelburg, aanschaf mobiele telefoons en de verbouwing van gebouw G.

Voor de Marinierskazerne Vlissingen is een bijdrage van de gemeente Vlissingen ontvangen voor deze investering.

Investerings in de openbare ruimte maatschappelijk nut tot 1 januari 2017

Onder deze post zijn opgenomen de investeringen in de 1e fase Sloeweg en de investering in de Sluiskiltunnel, waarop alleen afschrijving plaats vindt.

Investerings in de openbare ruimte maatschappelijk nut na 1 januari 2017

Dit betreft wegeninvesteringen. Voor de specificatie zie de bijlage de de staat van materiële- en financiële activa.

Financiële vaste activa

Het BBV kent de volgende soorten financiële vaste activa:

- Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen, gemeenschappelijke regelingen en overige verbonden partijen;
- Leningen aan openbare lichamen, woningbouwcorporaties, deelnemingen en overige verbonden partijen;
- Overige langlopende leningen
- Uiteenzettingen in 's Rijksschatkist met rente typische looptijd van één jaar of langer;
- Overige uitzettingen met een rente typische looptijd van één jaar of langer.

De financiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de oorspronkelijke verkrijgingsprijs (de inkoopprijs en de bijkomende kosten), de jaarlijkse aflossingen, afschrijvingslasten en afwaarderingen wegens duurzame waardeverminderingen. Duurzame waardeverminderingen van vaste activa worden onafhankelijk van het resultaat van het boekjaar in aanmerking genomen. Zo nodig is een voorziening voor verwachte oninbaarheid op de boekwaarde in mindering gebracht. Participaties in het aandelenkapitaal van NV's en BV's (kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen in de zin van het BBV) zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs van de aandelen. Indien de marktwaarde van de aandelen daalt tot onder de verkrijgingsprijs, vindt afwaardering naar deze lagere marktwaarde plaats.

De onder vaste activa in de balans opgenomen financiële vaste activa worden tegen kostprijs dan wel duurzame lagere waarde gewaardeerd.

Het onderstaande overzicht geeft het verloop weer van de financiële vaste activa gedurende het jaar 2018:

(bedragen x € 1.000)							
	Boekwaarde per 1 januari 2018	Investe- ringen	Des- investeringen	Afschrij- vingen / aflossingen	Bijdragen van derden	Afwaar- deringen	Boekwaarde 31 december 2018
Financiële vaste activa							
Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen	125.924	2.183	0	0	0	933	127.175
Overige langlopende leningen	2.341	0	0	361	0	0	1.980
Overige uitzettingen rentetypische looptijd > of gelijk aan één jaar	3.274	0	0	884	0	0	2.390
Totaal financiële vaste activa	131.539	2.183	0	1.244	0	933	131.545

Een gedetailleerd verloop van financiële vaste activa kunt u terugvinden in de bijlage met de staat van materiële en financiële vaste activa.

Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen

De belangrijkste kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen zijn:

PZEM N.V. (€ 568.000)

Van PZEM N.V. zijn alleen de in 1985 verkregen aandelen in het kader van de herstructurering op nominale waarde gewaardeerd. De overige aandelen van PZEM N.V. zijn op nihil gewaardeerd. De Provincie Zeeland is voor 50% aandeelhouder van PZEM N.V. PZEM N.V. is een ongesplitst energiebedrijf. Er kan van worden uitgegaan dat bovenstaande waardering van de aandelen PZEM N.V. niet de reële waarde weergeeft. Er is hier sprake van een stille reserve.

NV Westerscheldetunnel (€ 125.257.000)

In 1998 is de NV Westerscheldetunnel opgericht. De Provincie heeft hiervan sinds medio 2009 het 100% eigendom.

NV Economische Impuls Zeeland (€ 99.000)

In juli 2007 is de NV Impuls opgericht en is een gezamenlijk initiatief van gemeenten, bedrijfsleven, onderwijs en de Provincie Zeeland. Impuls is voor de provincie een belangrijke partner bij het ontwikkelen en stimuleren van de Zeeuwse economie.

Investeringsfonds Zeeland B.V. (€ 1.250.000)

In 2018 zijn 1.233 aandelen verworven in de Investeringsfonds Zeeland BV. Naast de Provincie Zeeland participeren de NV Economische Impuls en het ministerie van Economische Zaken en Klimaat in dit investeringsfonds. In 2019 en 2020 worden de tweede en derde tranche gestort van respectievelijk € 1.250.000 en €500.000.

Overige langlopende leningen

De belangrijkste overige langlopende leningen zijn:

Duurzaamheidslening woningverbetering (€ 2.340.779)

Op de duurzaamheidslening van het Provinciaal Stimuleringsfonds is in 2018 € 361.0000 afgelost.

Overige uitzettingen rente typische looptijd groter of gelijk aan één jaar

De Overige uitzettingen groter dan één jaar betreft een belegging bij Fortis bank N.V., met een oorspronkelijke hoofdsom van € 36,4 miljoen. De looptijd van deze belegging is van 2-11-2006 t/m 1-12-2028. In 2018 is € 884.000 afgelost op deze lening.

Vlottende activa

Voorraden

De post voorraden wordt onderscheiden in:

Onderhanden werk, bouwgronden in exploitatie

De als onderhanden werken opgenomen bouwgronden in exploitatie zijn gewaardeerd tegen de vervaardigingsprijs. Deze prijs omvat de kosten die rechtstreeks aan de vervaardiging zijn toegerekend (grondkosten, bouwkosten) alsmede een rente van

2,53% (2018). De nog te realiseren verkoopopbrengsten worden op de vervaardigingskosten in mindering gebracht. Verlies wordt genomen zodra deze uit de exploitatie blijkt. De verliezen zijn berekend op nominale waarde.

Voor de provincie betreft het alleen de voorbereidingskosten en gronden voor het project Waterdunen onderdeel rode gronden.

(bedragen x € 1.000)								
Bouwgronden in exploitatie	Boekwaarde per 1 januari 2018	Vermeerderingen	Boekwaarde 31 december 2018	Nog te maken kosten	Te verwachten opbrengsten	Tekort	Voorziening verlieslatend complex (NCW)	Resultaat
Onderhanden werk waaronder bouwgronden in exploitatie								
Project Waterdunen	11.356	851	12.207	1.779	10.800	3.186	3.186	0
Totaal onderhanden werk	11.356	851	12.207	1.779	10.800	3.186	3.186	

De nog te maken kosten betreffen de laatste kosten voor aanleg en inrichting en zijn gebaseerd op de laatste projectramingen. De nog te realiseren opbrengst betreft de verkoop van de grond aan een marktpartij conform een reeds eerder aangegane overeenkomst.

Gereed product- en handelsgoederen

Onder deze voorraden is de waarde van gronden opgenomen die nog geen definitieve bestemming hebben, maar ingezet worden om projecten te realiseren.

Grondbank Zeeland

De (ruil)gronden maken onderdeel uit van de Grondbank Zeeland. Voor de grondbank Zeeland zijn in 2018 gronden verkocht en aangekocht. De omvang van de grondbank is 891 hectare. Daarnaast is er nog 288 hectare ruilgrond in bezit voor landbouw flankerend beleid. Deze gronden maken geen onderdeel uit van de grondbank Zeeland, maar hangen samen met het Natuurpakket Westerschelde. De ruilgronden worden aangewend met de intentie om deze op korte termijn weer te verkopen of te ruilen.

NPW en EHS

Vanuit het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) zijn middelen aangewend om gronden te verwerven voor het Natuurpakket Westerschelde (NPW, 3e verdieping), daarnaast zijn er gronden door het Rijk beschikbaar gesteld voor de aanleg van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Doordat de verwervingen in het kader van de realisatie van EHS en het NPW zijn gefinancierd met rijksmiddelen is de boekwaarde voor deze gronden per saldo nihil.

Grondbank landbouw flankerend beleid

De gronden voor het landbouw flankerend beleid worden gefinancierd uit een krediet van het Groenfonds. De baten en lasten van deze financiering komen volledig ten gunste of ten laste van het Natuurpakket Westerschelde (NPW). Winst- en verlies bij grondtransacties komen ook ten gunste of ten laste van NPW.

Het verloop van de voorraden over 2018 wordt in de onderstaande tabel weergegeven:

(bedragen x € 1.000)				
Voorraden	Boekwaarde per 1 januari 2018	Vermeerderingen	Verminderingen	Boekwaarde 31 december 2018
Gereed product en handelsgoederen				
grondbank zeeland	43.638	4.444	8.383	39.700
NPW grondb landb flankerend beleid	6.511	12.586	1.528	17.569
Voorraad vastgoedobjecten	2.676	0	305	2.371
Totaal gereed product en handelsgoederen	52.825	17.030	10.216	59.640

Uitzettingen met een rente typische looptijd korter dan één jaar

De uitzettingen met een rente typische looptijd korter dan één jaar worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Voor verwachte oninbaarheid is een voorziening van € 0,85 mln. in mindering gebracht. Deze voorziening wordt statisch bepaald.

De post uitzettingen met een rente typische looptijd korter dan één jaar wordt onderscheiden in:

(bedragen x € 1.000)				
	Boekwaar- de 1 januari 2018	Voorziening oninbaarheid	Boekwaar- de 31 december 2018	Boekwaar- de 1 januari 2018
Vorderingen op openbare lichamen	17.467	0	23.125	23.125
Overige vorderingen	2.249	85	362	277
Totaal uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	19.716	85	23.487	23.402

De Vorderingen op openbare lichamen bevat, naast een aantal vorderingen op op gemeenten, ook de vordering op de belastingdienst in verband met de te compenseren btw en nog te ontvangen opcenten motorrijtuigenbelasting.

De overige vorderingen bestaat uit het debiteurensaldo op private partijen.

Schatkistbankieren

Berekening benutting drempelbedrag schatkistbankieren (bedragen x € 1000)					
Verslagjaar					
(1)	Drempelbedrag	1957,26			
		Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
(2)	Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	1.512	1.274	1.578	1.007
(3a) = (1) > (2)	Ruimte onder het drempelbedrag	445	683	379	950
(3b) = (2) > (1)	Overschrijding van het drempelbedrag	0	0	0	0
(1) Berekening drempelbedrag					
Verslagjaar					
(4a)	Begrotingstotaal verslagjaar	260.968			
(4b)	Het deel van het begrotingstotaal dat kleiner of gelijk is aan € 500 miljoen	260.968			
(4c)	Het deel van het begrotingstotaal dat de € 500 miljoen te boven gaat	0			
(1) = (4b)*0,0075 + (4c)*0,002 met een minimum van €250.000	Drempelbedrag	1.957			
(2) Berekening kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen					
		Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
(5a)	Som van de per dag buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen (negatieve bedragen tellen als nihil)	136.116	115.965	145.209	92.629
(5b)	Dagen in het kwartaal	90	91	92	92
(2) - (5a) / (5b)	Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	1.512	1.274	1.578	1.007

Liquide middelen

De liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde en betreffen alleen banksaldi.

De specificatie is als volgt:

(bedragen x € 1.000)		
Liquide middelen	Boekwaarde 1 januari 2018	Boekwaarde 31 december 2018
BNG	8.437	0
Groenfondsrekeningen	66.007	72.617
Totaal liquide middelen	74.444	72.617

Overlopende activa

De overlopende activa zijn gewaardeerd tegen nominale waarde. Er is geen voorziening oninbaarheid in mindering gebracht.

De post overlopende activa wordt onderscheiden in:

(bedragen x € 1.000)		
Overlopende activa	Boekwaarde 1 januari 2018	Boekwaarde 31 december 2018
NTO Europese overheidslichamen		710
NTO het Rijk		224
NTO Overige Nederlandse overheidslichamen		1.042
Overige nog te ontvangen bedragen	3.258	2.624
Vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen.	7.935	2.011
Totaal overlopende activa	11.193	6.612

Het onderstaande overzicht geeft het verloop weer van de uitkeringen met specifiek bestedingsdoel gedurende het jaar 2018:

(bedragen x € 1.000)				
Uitkeringen met specifiek bestedingsdoel	Boekwaarde per 1 januari 2018	Toevoegingen	Ontvangen bedragen	Boekwaarde 31 december 2018
Europese overheidslichamen				
Abtsdale Hulst	0	710	0	710
het Rijk				
BRIM Zeelandbrug	0	224	0	224
Overige Nederlandse overheidslichamen				
Kavelruilbureau	0	1.042	0	1.042
Totaal uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel	0	1.976	0	1.976

Vaste passiva

Algemeen

Hieronder is bij de diverse onderdelen van de vaste passiva een toelichting gegeven.

De vaste passiva zijn gewaardeerd tegen nominale waarde, tenzij het betreffende balanshoofd anders staat vermeld. Alle bedragen in de tabellen van deze paragraaf zijn gedeeld door € 1.000.

Eigen vermogen

Onder het eigen vermogen zijn de algemene reserve en de bestemmingsreserves opgenomen. Voor de algemene reserve kan het provinciaal bestuur nog een nadere bestemming bepalen. Bestemmingsreserves (waaronder dekkingsreserves) zijn reserves waaraan Provinciale Staten al een bestemming hebben gegeven. Op grond van het beleidsuitgangspunt dat de noodzaak van handhaving van de overige reserves jaarlijks wordt herzien zijn in 2018 geen zaken van belang.

De post eigen vermogen wordt onderscheiden in:

	Boekwaarde per 1 januari 2018	Boekwaarde per 31 december 2018
- algemene reserve	4.460	14.235
- bestemmingsreserves	122.964	123.504
Het gerealiseerde resultaat volgens uit het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening	10.252	8.239
Totaal eigen vermogen	137.676	145.978

Reserves

In het BBV worden reserves omschreven als vermogensbestanddelen die als eigen vermogen zijn aan te merken en die vanuit bedrijfseconomisch oogpunt vrij te besteden zijn. De vaststelling van de noodzakelijke omvang van de reserves is een zaak van Provinciale Staten. Daarom worden reserves ook wel onderverdeeld in algemene en bestemmingsreserves. Zodra de PS aan een reserve een bepaalde bestemming hebben gegeven, is er sprake van een bestemmingsreserve. Om die reden kunnen bestemmingsreserves naar de situatie per ultimo verslagjaar geen negatieve stad kennen. Heeft een reserve geen bestemming dan wordt het een algemene reserve genoemd.

Het onderstaande overzicht geeft het verloop weer van de reserves gedurende het jaar 2018:

(bedragen x € 1.000)							
Eigen vermogen	Boekwaarde per 1 januari 2018	Resultaat- bestemming 2017	Toevoeg- ingen 2018	Rentetoe- rekening 2018	Onttrek- kingen 2018	Verminde- ringen i.v.m. afschrij- vingen op activa	Boekwaarde 31 december 2018
Algemene reserve	4.460	0	16.477	0	6.702	0	14.235
Resultaat na bestemming	10.252	10.252	0	0	0	0	0
Totaal algemene reserve	4.460	10.252	16.477	0	6.702	0	14.235
Bestemm.res.WSchelde+Sluiskiltunnel	35.805	0	13.296	0	7.898	9.872	31.331
best reserve meerjarige projecten	42.889	0	1.969	0	742	0	44.115
best reserve incid doelst 2015/2019	922	0	0	0	409	0	513
best reserve natuur	6.530	0	2.378	0	0	0	8.908
bestemmingsres. investeringsagenda	3.898	0	5.102	0	8.116	0	885
Bestemmingsreserve MAR-kazerne	2.776	0	317	0	0	0	3.093
Bestemmingsres.Zeeland in stroomvers	12.805	0	0	0	9.668	0	3.137
Bestemm.res invest.fonds Zeeland BV	0	0	1.250	0	0	0	1.250
best reserve afwikkeling ILG	291	0	0	0	0	0	291
Bestemmingsres.onderh.bedrijfspanen	0	0	1.644	0	1.162	0	482
dekkingsreserve wegeninvesteringen	0	0	7.854	0	0	0	7.854
dekk res verbouwing zeeuws museum	3.804	0	0	0	0	200	3.604
dekk res gistpoortgebouw	2.038	0	0	0	0	102	1.936
dekk res verbouwing pand schuytvlot	3.424	0	0	0	0	156	3.268
dekk res wegsteunpunt mauritsfort	285	0	0	0	0	95	190
dekk res ff aanlandingavoorz.	2.436	0	0	0	0	153	2.283
dekk res ff gebouwen en terr.	1.561	0	0	0	0	92	1.469
dekk res wegstp 's Heerarendskerke	2.000	0	0	0	0	0	2.000
Bestemmingsres afschr verbouw G	1.500	0	630	0	0	0	2.130
Dekkingsres afschr.N286landbouwroute	0	0	500	0	0	0	500
Dekkingsres afschr.modernisering NCV	0	0	266	0	0	0	266
Onderhoudsreserve infrastructuur	0	0	3.500	0	0	0	3.500
Dekkingsreserve IT-infrastructuur	0	0	500	0	0	0	500
Totaal bestemmingsreserves	122.964	0	39.206	0	27.995	10.670	123.504

Bestemmingsreserve Westerscheldetunnel en Sluiskiltunnel

In het kader van de investeringen in de Sluiskiltunnel is, uit de voor de aanleg van de tunnel beschikbaar gestelde middelen, een bestemmingsreserve gevormd. In eerste instantie werden de investeringen in de Sluiskiltunnel rechtstreeks onttrokken aan deze reserve. Per 1 januari 2014 is besloten de investeringen in de tunnel niet langer rechtstreeks te onttrekken aan deze reserve, maar deze te activeren op de balans en in 10 jaar (bij gereedkomen van de tunnel) af te schrijven.

Aan de reserve wordt jaarlijks het ontvangen dividend van de NV Westerscheldetunnel toegevoegd. De onttrekkingen aan deze reserve bestaan uit afschrijving- en rentelasten en de onderhouds- en verzekeringslasten van de Sluiskiltunnel.

Bestemmingsreserve meerjarige projecten

Op basis van besluitvorming in het kader van overhevelen budgetten waren in de afgelopen jaren toevoegingen en onttrekkingen opgenomen in het saldo van de algemene reserve. Om de presentatie en rubricering van deze toevoegingen en onttrekkingen te verbeteren, is met de zomernota 2015 de bestemmingsreserve meerjarige projecten gevormd. Het overhevelen van budgetten geschiedt nu door het onttrekken en toevoegen aan de bestemmingsreserve meerjarige projecten, zodat een juist beeld blijft bestaan over het verloop van de algemene reserve.

Bestemmingsreserve incidentele doelstellingen

In de bestemmingsreserve Incidentele doelstellingen 2015-2019 zijn de financiële middelen voor de concreet geformuleerde ambities uit het coalitieakkoord gereserveerd. Deze reserve is gevormd door de besluitvorming in de zomernota 2015 en wordt aangewend in deze coalitieperiode.

Bestemmingsreserve natuur

Bij het behandelen van de bestemming van het rekeningsaldo 2015 is besloten om van de incidentele boekwinst op de grondtransacties een bestemmingsreserve natuur te vormen omdat dit transacties betroffen waarop afspraken uit het Natuurakkoord en de Bestuursovereenkomst Grond (december 2013) van toepassing zijn. Om invulling te kunnen geven aan deze afspraken is het nodig om het saldo van deze transacties te reserveren en deze verwerkingswijze te blijven hanteren tot alle hectares volledig zijn verkocht/geruild tot uiterlijk 2027.

Bestemmingsreserve investeringsagenda

In de voorjaarsnota 2016 is besloten om een bestemmingsreserve te vormen om ruimte te maken voor een aantal grotere investeringen die voor Zeeland nodig zijn. Het realiseren van voldoende investeringsruimte is nodig om (co)financiering te kunnen leveren voor grootse kansen die zich voordoen, ook als we nog niet precies weten hoe groot de provinciale moet zijn en wat de bijdrage van anderen is. Primair voor Campus Zeeland, de investeringen in de Zuidwestelijke delta, economische innovatie, impuls bedrijventerreinen en wegeninvesteringen. Voor dergelijke investeringen is voor de periode 2017-2019 € 28,5 miljoen gereserveerd in de bestemmingsreserve investeringsagenda. Bestedingen ten laste van deze investeringsruimte worden voorgelegd aan Provinciale Staten.

Bestemmingsreserve MAR-kazerne

In 2016 is de bestemmingsreserve Marinierskazerne gevormd. Deze bestemmingsreserve wordt jaarlijks gevoed zodat na 30 jaar voldoende middelen beschikbaar zijn om de gevolgen van de dan opnieuw af te sluiten erfpachtovereenkomst met het Rijk te kunnen dekken.

Bestemmingsreserve Zeeland in stroomversnelling (ZIS)

In december 2017 is de bestemmingsreserve Zeeland in stroomversnelling gevormd om het investeringsprogramma "Zeeland in stroomversnelling" uit te voeren.

Bestemmingsreserve investeringsfonds Zeeland BV

Bij de voorjaarsnota 2018 is besloten de bestemmingsreserve investeringsfonds Zeeland BV te vormen. De bestemmingsreserve is gevormd om eventuele afwaarderingen van het investeringsfonds Zeeland BV af te dekken.

Bestemmingsreserve afwikkeling ILG

In 2014 is vanuit het positieve rekeningresultaat een bestemmingsreserve voor de afwikkeling van de regeling Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) gevormd. Jaarlijks worden aan deze bestemmingsreserve de lasten van de afwikkeling van de ontvangen ILG-gelden gebracht.

Bestemmingsreserve groot onderhoud bedrijfsgebouwen

In de Voorjaarsnota 2018 is het voorstel gedaan om een bestemmingsreserve groot onderhoud gebouwen in te stellen. Jaarlijks wordt aan deze reserve toegevoegd en de lasten van het groot onderhoud worden onttrokken aan deze reserve.

Bestemmingsreserves dekking kapitaallasten

Vanuit het BBV dienen investeringen in economische vaste activa en investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut geactiveerd te worden en dient de afschrijvingslast jaarlijks in de exploitatierekening geboekt te worden. Het provinciaal beleid is erop gericht zo weinig mogelijk structureel beslag op middelen te leggen. Om deze afschrijvingslasten direct te dekken op het moment van besluit tot investering, is in het jaar van besluit een dekkingsreserve gevormd van gelijke omvang als het investeringskrediet. Op deze manier wordt de budgettaire ruimte in de toekomst niet belast. Er zijn dekkingsreserves gevormd voor onderstaande investeringen.

Bestemmingsreserve verbouwing Zeeuws Museum

De verbouwing van het Zeeuws Museum is in 2007 afgerond. De afschrijvingslasten worden jaarlijks ten laste gebracht van deze dekkingsreserve.

Bestemmingsreserve Gistpoortgebouw

De verbouwing van het Gistpoortgebouw is in 2009 afgerond. De afschrijvingslasten worden jaarlijks ten laste gebracht van deze dekkingsreserve.

Bestemmingsreserve verbouwing pand Schuytvlot

De verbouwing van het pand Schuytvlot is in 2010 afgerond. De afschrijvingslasten worden jaarlijks ten laste gebracht van deze dekkingsreserve.

Bestemmingsreserve wegsteunpunt Mauritsfort

Vanuit de wegenoverdracht is in 2008 deze Bestemmingsreserve gevormd. De afschrijvingslasten worden jaarlijks ten laste gebracht van deze dekkingsreserve.

Bestemmingsreserve Fast Ferry aanlandingsvoorzieningen

In verband met de opheffing van de reserve Westerschelde Oeververbinding (WOV) is voor de investering van de Fast Ferry aanlandingsvoorziening een Bestemmingsreserve gevormd uit de WOV-reserve (4e begrotingswijziging 2009). De afschrijvingslasten worden jaarlijks ten laste gebracht van deze dekkingsreserve.

Bestemmingsreserve Fast Ferry gebouwen en terreinen

In verband met de opheffing van de reserve Westerschelde Oeververbinding is voor de investering van de Fast Ferry gebouwen en terreinen een Bestemmingsreserve gevormd uit de WOV-reserve (4e begrotingswijziging 2009). De afschrijvingslasten worden jaarlijks ten laste gebracht van deze dekkingsreserve.

Bestemmingsreserve wegsteunpunt 's-Heer Arendskerke

In verband met de investering van een nieuw te bouwen wegsteunpunt 's-Heer Arendskerke/Eindewege is een bestemmingsreserve gevormd. De afschrijvingslasten worden jaarlijks ten laste gebracht van deze dekkingsreserve.

Bestemmingsreserve afschrijving verbouwing gebouw G

In verband met de investering in de verbouwing van gebouw G is een dekkingsreserve gevormd ter dekking van de jaarlijkse afschrijvingslasten. De afschrijvingslasten worden jaarlijks ten laste gebracht van deze dekkingsreserve.

Bestemmingsreserve afschrijving N286 landbouwroute

In verband met de investering in de N286 landbouwroute is een dekkingsreserve gevormd ter dekking van de jaarlijkse afschrijvingslasten. De afschrijvingslasten worden jaarlijks ten laste gebracht van deze dekkingsreserve.

Bestemmingsreserve modernisering nautische centrale Vlissingen

In verband met de investering in de nautische centrale Vlissingen is een dekkingsreserve gevormd ter dekking van de jaarlijkse afschrijvingslasten. De afschrijvingslasten worden jaarlijks ten laste gebracht van deze dekkingsreserve.

Dekkingsreserve infrastructuur

In verband met investeringen in de infrastructuur is een dekkingsreserve gevormd ter dekking van de jaarlijkse afschrijvingslasten. De afschrijvingslasten worden jaarlijks ten laste gebracht van deze dekkingsreserve.

Dekkingsreserve It-Infrastructuur

In verband met investeringen in de IT-infrastructuur is een dekkingsreserve gevormd ter dekking van de jaarlijkse afschrijvingslasten. De afschrijvingslasten worden jaarlijks ten laste gebracht van deze dekkingsreserve.

Voorzieningen

Voorzieningen behoren tot het vreemd vermogen (schulden) van de Provincie. Om die reden kennen voorzieningen naar de situatie per ultimo verslagjaar geen negatieve stand. Voorzieningen worden in principe gewaardeerd op de contante waarde van de betrokken verplichting c.q. het voorzienbare verlies. De voorzieningen Thermphos en Waterbeheer zijn gewaardeerd op het nominale bedrag. De uitgangspunten die zijn gehanteerd voor de bepaling van de voorziening zijn toegelicht in de toelichting op de balanspost.

Voorzieningen worden gevormd wegens:

- Verplichtingen en verliezen waarvan de omvang op de balansdatum onzeker is, doch redelijkerwijs te schatten.
- Op de balansdatum bestaande risico's ter zake van bepaalde te verwachten verplichtingen of verliezen waarvan de omvang redelijkerwijs is te schatten.
- Kosten die in een volgend begrotingsjaar zullen worden gemaakt, mits het maken van die kosten zijn oorsprong mede vindt in het begrotingsjaar of in een voorafgaand begrotingsjaar en de voorziening strekt tot gelijkmatige verdeling van lasten over een aantal begrotingsjaren.
- Bijdragen (spaarcomponent) aan toekomstige vervangingsinvesteringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing wordt geheven.

- Middelen verkregen van derden, die specifiek besteed moeten worden, met uitzondering van de voorschotbedragen verkregen van Europese en Nederlandse overheidslichamen met een specifiek bestedingsdoel, die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren.

De vorming van een voorziening, dan wel een dotatie aan een reeds bestaande voorziening, is als een last in het betreffende boekjaar verantwoord. Alle aanwendungen aan voorzieningen zijn rechtstreeks ten laste van de voorziening gebracht en in het verslagjaar niet ten laste van de exploitatie verantwoord.

Voorzieningen worden niet gevormd voor jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume. Voor het bepalen van het "jaarlijks vergelijkbaar volume" is een tijdsperiode van vier jaar gehanteerd.

Rentetoevoegingen aan voorzieningen zijn niet toegestaan, met uitzondering van voorzieningen die gewaardeerd zijn tegen netto contante waarde.

Onderstaand volgt een verloop overzicht van de voorzieningen in 2018

	(bedragen x € 1.000)				
	Boekwaarde per 1 januari 2018	Vrij- gevallen bedragen	Toevoeg- ingen	Aanwen- dingen	Boekwaarde 31 december 2018
Voorziening wachtgelden PSD	4.477	0	258	1.108	3.627
Voorziening non-activiteitsregeling	8.905	0	538	4.559	4.884
Voorziening waardeoverdracht pensioen politieke ambtsdragers	1.346	0	176	0	1.522
Voorziening Thermphos	38.045	0	0	15.600	22.445
Totaal voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's	52.773	0	972	21.267	32.478
Voorziening waterbeheer	879	0	175	107	947
Totaal voorziening middelen derden met een specifiek bestedingsdoel	879	0	175	107	947

Voorziening conform artikel 44 lid 1a BBV:

Op balans bestaande risico's ter zake van bepaalde te verwachten verplichtingen en verliezen waarvan de omvang op de balansdatum onzeker is, doch redelijkerwijs te schatten;

Er worden geen voorzieningen gevormd voor risico's of eventuele verplichtingen die zodanig onzeker zijn dat niet redelijkerwijs is in te schatten hoeveel deze zullen bedragen per balansdatum. Bij de grote projecten is hier sprake van. Zo kunnen verplichtingen op grond van gesloten overeenkomsten met externe partners leiden tot onvoorziene kosten naarmate de uitvoering van een project vordert en als gevolg van gewijzigde inzichten en omstandigheden. Dergelijke onzekerheden maken onderdeel uit van de risicobeheersing op projectniveau. Deze risico's worden periodiek ingeschat en verwerkt in het risicomanagementsysteem. Er wordt bij de kwartaalrapportages over de grote projecten ook op gerapporteerd aan u en zo nodig vertrouwelijk toegelicht. Uit deze rapportages blijkt dat de posten onvoorzien binnen de projectramingen voldoende zijn om eventuele financiële gevolgen voor de provincie op te vangen.

Voorziening wachtgelden PSD

Jaarlijks wordt de voorziening wachtgelden ex-PSD-ers doorgerekend. Uitgangspunten hierbij zijn de sterfte-index, indexeringen, rekenrente en de verwachte neveninkomsten. Uiteraard blijven de rechten steeds gebaseerd op de opheffingsdatum PSD van 18 maart 2003.

Per 1 januari 2018 bedroeg de stand van de voorziening € 4,5 miljoen. In 2018 is er € 1,1 miljoen aangewend, € 0,26 miljoen toegevoegd en zijn geen middelen vrijgevallen. De stand per 31 december 2018 komt daarmee uit op € 3,6 miljoen.

Voorziening Non-activiteitsregeling

Er is besloten om in het kader van de organisatieontwikkeling een Non-activiteitsregeling 2013 (NAR) in te stellen voor werknemers die op 1 januari 2013 ouder zijn dan 57 jaar. Voor de kosten van niet actief personeel in de komende jaren is een voorziening gevormd.

De hoogte van deze voorziening is bepaald door uit te gaan van de basisgegevens van alle deelnemers en deze te waarderen tegen de netto contante waarde inclusief de fiscale consequenties van de regeling. De salarisbetalingen worden jaarlijks onttrokken aan de voorziening en om de voorziening op peil te houden wordt er jaarlijks rente toegevoegd aan de voorziening met dezelfde uitgangspunten als bij de voorziening wachtgelden PSD.

Per 1 januari 2018 bedroeg de stand van de voorziening € 8,9 miljoen. In 2018 is er € 4,56 miljoen aangewend, € 0,54 miljoen toegevoegd (inclusief rente). De stand per 31 december 2018 komt hiermee uit op € 4,88 miljoen. In deze voorziening is ultimo 2018 een bedrag opgenomen van ruim € 112.000 voor de kosten van outplacementtrajecten van medewerkers.

Voorziening waardeoverdracht pensioen politieke ambtsdragers

Voor de wachtgeld- en pensioenverplichtingen aan oud-leden Gedeputeerde Staten en hun echtgenotes en kinderen, is in 2013 een voorziening aangelegd. Eventuele afkoopsommen van voormalige bestuurders die verschuldigd zijn bij de overdracht van de pensioenafspraken naar pensioenfondsen of andere overheden, worden ten laste van deze voorziening gebracht. Per 1 januari bedroeg de stand van de voorziening € 1,35 miljoen. In 2018 is er € 0,176 miljoen toegevoegd. De stand per 31 december 2018 komt hiermee uit op € 1,52 miljoen.

Voorziening Thermphos

Uitgangspunten

De voorziening Thermphos is gevormd voor ons contractuele aandeel, zoals opgenomen in de Samenwerkingsovereenkomst (SOK), in de verwachte toekomstige uitgaven die samenhangen met de uitvoering van de sanering van het voormalig Thermphos terrein. De voorziening is nominaal gewaardeerd. Het doel van het saneringsproject is het terrein zodanig te saneren dat het zonder verdere restricties weer beschikbaar komt voor industriële doeleinden (categorie 5) zoals is opgenomen SOK die is getekend op 18 april 2018.

Het taakstellend budget van € 129,5 miljoen voor de totaal verwachte saneringskosten is ontleend aan het op 31 maart 2017 door Van Citters Beheer B.V. opgestelde en door Fakton op 19 juni 2017 gevalideerde 'Plan van Aanpak Sanering voormalig Thermphos terrein' en kent de volgende deelprojecten:

- Fosfor veiligstellen
- Reststoffen
- Ontflechting en sloop van installaties en gebouwen
- Bodemsanering

Het taakstellend budget is als volgt opgebouwd:

Een Uitvoeringsbudget van € 111,7 miljoen; dit Uitvoeringsbudget is inclusief een reservering voor indexering (€ 5,2 miljoen); en een Risicoreserve van € 17,8 miljoen.

In opvolging van het advies van de commissie Samsom van augustus 2017 ("Saneren doe je samen") hebben het Rijk, Provincie Zeeland en North Sea Ports (Financierende partijen) nadere afspraken gemaakt over de financiering en uitvoering van de sanering van het Thermphos terrein. Hiertoe hebben partijen in december 2017 een Financieringsovereenkomst gesloten waarin afspraken zijn vastgelegd over ieders financiële bijdrage in de totaal verwachte saneringskosten, welke gerelateerd is aan het taakstellende budget van € 129,5 miljoen.

In de Financieringsovereenkomst is vastgelegd dat de afspraken worden gemaakt onder het voorbehoud dat het Staatssteunrechtelijke kader de afspraken niet in de weg staat. Op basis van een grondige analyse hebben IenW, de provincie Zeeland en Zeeland Seaports geconcludeerd dat er geen aanleiding was tot het doen van een formele melding bij de Europese Commissie. Wel is door de financierende partijen, ZSBB (als 100% aandeelhouder in Van Citters Beheer B.V.) en VCB in 2018 de Samenwerkingsovereenkomst (SOK) ondertekend waarin de afspraken die in de Financieringsovereenkomst zijn opgenomen nader zijn uitgewerkt.

Het doel van de op 18 april 2018 door alle partijen vastgestelde SOK is om de financiering van de volledige en integrale realisatie van het Project zeker te stellen en de betrokkenheid van Partijen vast te leggen met bindende afspraken over:

- De financiële bijdrage van de financierende partijen aan VCB ter realisatie van het project;
- De uitvoering van de sanering van het voormalige Thermphos terrein.
- De samenwerkingsvorm die partijen kiezen en de rollen die partijen hierbij hebben ter realisatie van het project.

In de SOK is onder meer opgenomen dat indien het budget van € 129,5 miljoen niet toereikend is voor de uitvoering van het project, de Financierende partijen aanvullend budget beschikbaar stellen, na doorlopen van de besluitvormingstrajecten via Provinciale Staten, Tweede Kamer en aandeelhoudersvergadering. Aanvullend budget wordt alleen ter beschikking gesteld als er een actueel en voldoende accuraat beeld is van de totale nog extra benodigde middelen voor de uitvoering van het project en er geen andere maatregelen mogelijk zijn het project binnen het taakstellend budget uit te voeren. De financierende partijen zijn contractueel verplicht om op dat moment elk 1/3 van deze extra benodigde middelen bij te dragen.

Voor de uitvoering van het Saneringsproject (inclusief die voor de Project- en beheersorganisatie) ontvangt VCB overeenkomstig de afspraken zoals vastgelegd in de Financiële overeenkomst en de Samenwerkingsovereenkomst financiële bijdragen van de Financierende partijen. Netto opbrengsten die uit de Saneringswerkzaamheden voortkomen worden conform de contractuele afspraken toegevoegd aan de voor het saneringsproject beschikbare middelen.

Ingevolge een uitspraak van de commissie BBV hebben wij in de jaarrekening 2016 geen voorziening getroffen voor onze bijdrage in de beheerkosten. Als gevolg van de ondertekening van de Financiële overeenkomst is in 2017 een nieuwe situatie ontstaan. Er is daardoor geen sprake meer van 'garantstelling' van deze beheerkosten, maar van een financiële verplichting. Wij drukken onze verplichting voor deze totale sanering in de jaarrekening 2018 uit door de in 2017 gevormde verliesvoorziening.

Provinciale Staten hebben op 26 september 2014 ingestemd met het voorstel om voor de kosten van de sanerings-BV de voorziening Thermphos in te stellen. Ultimo 2018 bedroeg deze verliesvoorziening € 22,4 miljoen. Deze stand is gebaseerd op ons contractuele aandeel in het taakstellende budget van € 129,5 miljoen en komt overeen met de jaarrekening VCB 2018.

De saneringsuitgaven betreffen de totale kosten, inclusief directievoering, projectorganisatie en het veilig beheer van terrein en installaties. Opbrengsten die met de sanering samenhangen (zoals verkoop van afval- en reststoffen) worden op de nog te realiseren saneringsuitgaven in mindering gebracht.

Schattingonzekerheid

Als gevolg van de uniciteit en complexiteit van het saneringsproject is de financiële inschatting van de te maken kosten inherent aan een verhoogd schattingsrisico onderhevig. In paragraaf 2.2 'Weerstandsvormen en risicobeheersing' van het jaarverslag onderkennen we dit risico. Hoewel op een zorgvuldige wijze invulling aan deze risico's is gegeven door onder andere het opnemen van een risicoservering, valt niet uit te sluiten dat de gerealiseerde kosten significant afwijken van de geraamde kosten.

In aanvulling op de algemene schattingonzekerheid, inherent aan de uniciteit en complexiteit van het saneringsproject, brengen wij de volgende meer specifieke onzekerheden onder uw aandacht:

De omvang van de benodigde bodemsanering is gebaseerd op eerder uitgevoerde inventarisaties van circa 10 jaar geleden. Hieruit is het beeld gekomen dat ongeveer 25% van de bodem van het terrein gesaneerd moet worden. In de raming is het uitgangspunt genomen: een sanering tot 20 cm onder maaiveld. De scope van de bodemsanering is dat voor het gehele terrein bedrijven met industriële categorie 5 zich kunnen vestigen. Gezien de beperkt beschikbare informatie zal de omvang van de bodemsanering in het verdere proces dienen te blijken.

Het deelproject 3 - Ontvlechting en sloop van installaties en gebouwen - behelst de sloop van circa 56 locaties. De raming van de netto-kosten (sloopkosten minus opbrengsten rest- en afvalstoffen) is gebaseerd op modelmatige aannames van de mate van vervuiling, werkmethodes voor reiniging van radioactieve bronnen, de sanering van de asbest en opbrengsten restafval. De schattingonzekerheid hierbij betreft zowel de kosten van de sloop per locatie, de hoeveelheid aan asbest als de verwachte opbrengst uit verkoop van rest en afvalstoffen.

In de SOK is onder meer opgenomen dat jaarlijks in januari-februari een Audit wordt uitgevoerd. Dit betreft een jaarlijkse toets uitgevoerd door een onafhankelijke partij en/of deskundigenteam op de nadere uitwerkingen van de deelprojecten uit het Plan van Aanpak zoals opgesteld door VCB. Deze audit zal geactualiseerde informatie opleveren over de inschatting van de resterende kosten die voor het project benodigd zijn en is begin 2019 uitgevoerd. Deze audit heeft opgeleverd dat de voorziening van voldoende omvang is voor de inschatting voor de resterende te maken kosten en dat de risico's ook adequaat zijn ingeschat, gegeven de huidige situatie.

Alhoewel er nog veel onzekerheden zijn in de planning, is de verwachting van VCB dat de sanering op 31-12-2020 voltooid zal zijn. Dat is een jaar eerder dan tot nu toe werd aangenomen. Wel zal na de sanering nog de nazorg volgen, waarin onder andere de financiële afhandeling zit.

Voorziening conform artikel 44.2 C BBV

Voorziening middelen derden met specifiek bestedingsdoel.

Voorziening waterbeheer

De leges voor waterheffing worden jaarlijks toegevoegd en de uitgaven in verband met de compensatie van de negatieve effecten van deze onttrekkingen die geen gelijkmatig patroon vertonen per jaar worden hieruit betaald. In de meerjarenbegroting worden de uitgaven voor de ophanden zijnde gerelateerde projecten onttrokken aan de voorziening.

Vaste schulden, met een rente typische looptijd langer dan één jaar

De vaste schulden zijn gewaardeerd tegen de nominale waarde (hoofdsom) verminderd met het totaal van de gedane aflossingen. De vaste schulden hebben een rent typische looptijd van één jaar of langer.

De onderstaande tabel geeft het verloop van de vaste schulden weer over 2018.

Vaste schulden	Boekwaarde per 1 januari 2018	Boekwaarde per 31 december 2018
Waarborgsommen	5	5
Totaal vaste schulden	5	5

Flottende passiva

Algemeen

Hieronder is bij de diverse onderdelen van de vlottende passiva een toelichting gegeven.

De netto-vlottende schulden met een rente typische looptijd korter dan één jaar zijn gewaardeerd tegen nominale waarde, tenzij bij het betreffende balanshoofd anders staat vermeld. Alle bedragen van deze paragraaf zijn gedeeld door € 1.000.

Netto-vlottende schulden met een rente typische looptijd korter dan één jaar

De netto-vlottende schulden met een rente typische looptijd korter dan één jaar zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

De post netto-vlottende schulden worden onderscheiden in:

Netto vlottende schulden	Boekwaarde per 31 december 2018	Boekwaarde per 1 januari 2018
Kasgeldleningen aangegaan bij openbare lichamen als bedoeld in artikel 1, onderdeel a, van de Wet financiering decentrale overheden	9.660	8.900
Overige kasgeldleningen	117.000	110.000
Banksaldi	5.249	0
Overige schulden	11.485	10.485
	143.394	129.385

De post overlopende passiva wordt onderscheiden in:

Overlopende passiva	Boekwaarde per 31 december 2018	Boekwaarde per 1 januari 2018
Verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen, met uitzondering van jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume	30.447	22.547
De voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren, ontvangen van:		
- Europese overheidslichamen	138	138
- het Rijk	63.690	92.397
- overige Nederlandse overheidslichamen	659	715
Totaal overlopende passiva	94.934	115.797

Overlopende passiva

Overlopende passiva zijn verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen. Tevens omvatten de overlopende passiva na de wijziging van het BBV in 2007 de van de Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen maar nog niet bestede voorschotbedragen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren.

De in de balans opgenomen van Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren, kunnen als volgt gespecificeerd worden:

(bedragen x € 1.000)

Uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel	Boekwaarde per 1 januari 2018	Ontvangen bedragen	Vrijgevalen bedragen	Terug-betalingen	Boekwaarde 31 december 2018
Europese overheidslichamen					
OP Zandsuppletie Roggenplaat	138	0	0	0	138
het Rijk					
OP Natuur Compensatie Westerschelde	523	0	75	0	448
OP BDU brede doeluitkering	4.435	0	4.435	0	0
OP Natuur Pakket Westerschelde	71.155	0	7.913	0	63.242
OP n62 tractaatweg	16.284	0	16.284	0	0
Overige Nederlandse overheidslichamen					
OP Actief bodembeheer	15	37	10	0	42
OP Platform diffuse bronnen	11	0	0	0	11
OP Vitaal Sloe/Kanaalzone 2012-2014	97	38	12	0	123
OP N2000 beheerplan Voordelta	197	0	0	0	197
OP Natuurlijk Vitaal	23	0	0	0	23
OP Delta Water Award	59	0	42	0	17
OP Green Deal Biodiversiteit	5	0	0	0	5
OP lobbyist Den Haag	85	108	113	30	50
OP kanaalpolder	190	0	0	0	190
OP BSB Milieusubsidie	33	0	33	0	0
Totaal	93.250	183	28.917	30	64.487

Motorrijtuigenbelasting

In de jaarrekening is een bate opgenomen aan opcenten motorrijtuigenbelasting. Reeds meerdere malen in het verleden zijn discussies ontstaan met het ministerie van Financiën omtrent de juistheid en volledigheid van het aandeel van de provincies in de opbrengst motorrijtuigenbelasting. De belastingdienst verstrekt inzake de afgedragen gelden geen specifieke accountantsverklaring ten behoeve van de Provincies. De rechtmatigheid en volledigheid van deze opbrengst kan daarom niet worden vastgesteld.

Vennootschapsbelasting

Er is voorgeschreven dat inzicht wordt gegeven in het verwachte bedrag aan te betalen Vennootschapsbelasting (Vpb) in 2018. Op basis van een beoordeling van de provinciale activiteiten is geconcludeerd dat Provincie Zeeland voor al haar activiteiten, evenals in 2017, geen fiscale onderneming drijft, dan wel dat er een vrijstelling kan worden toegepast. Dit betekent dat er geen activiteiten plaatsvinden die tot een bedrag voor Vpb hebben geleid. Bij eventuele wijzigingen van activiteiten in toekomstige begrotingsjaren zal worden beoordeeld of zij tot een Vpb belaste activiteit zullen leiden, deze zullen ook worden meegenomen in het (jaarlijkse) bedrijfsgesprek met de belastingdienst.

Niet in de balans opgenomen verplichtingen en rechten

In de vergadering van Provinciale Staten van 8 juli 2016 is door Gedeputeerde Staten toegezegd een overzicht aan Provinciale Staten te verstrekken van het totaal door de provincie verstrekte garantstellingen. In onderstaand overzicht zijn alle door de provincie verstrekte garanties én borgstellingen opgenomen. In dit overzicht is aangegeven:

- De instelling waarvoor garant of borg wordt gestaan
- De hoofdsom van de garant- of borgstelling
- Welk deel (percentage) van de borgstelling voor rekening is van de provincie
- De hoogte van de opgenomen lening die valt onder de garantie/borgstelling (door de partij waarvoor de provincie borg/garant staat)
- Looptijd van de garantstelling
- Korte beschrijving van de garant- of borgstelling.

Voor een volledig beeld zijn in het overzicht 2 garantstellingen (ZSP en Wamco2) opgenomen die niet rechtstreeks door de provincie zelf verstrekt zijn maar door North Sea Port (voorheen Zeeland Seaports) waarin de provincie deelneemt.

Het financiële risico voor de provincie bedraagt maximaal het provinciale aandeel in het bedrag dat de instelling aan leningen heeft aangetrokken die vallen onder de garantie.

Overzicht van garantstellingen en borgstellingen

Garantstelling/borgstelling verstrekt aan	hoofdsom garantie/borg	Deel van de garantstelling voor rekening van de provincie	Looptijd	restant bedrag lening per 1-1-2018	restant bedrag lening per 31-12-2018	Bedragen x € 1.000
						Kenmerk en looptijd
Garantstelling NorthSea Port SE (voorheen Zeeland Seaports)	480.000	240.000	1-1-2028	312.153	315.131	De Gemeenschappelijke Regeling Zeeland Seaports (GR-ZSP) staat garant en de Provincie is voor 50% aandeelhouder in deze GR. North Sea Port SE heeft in het kader van de fusie een vrijwaring verleend aan de GR voor de situatie dat de GR ZSP wordt aangesproken onder de garanties die zij hebben afgegeven.
Garantstelling Warmco2	65.000	32.500	geen einddatum	63.900	62.789	De GR staat tevens garant voor WarmCO2. Zeeland via de GR voor 50%. North Sea Port SE heeft in het kader van de fusie een vrijwaring verleend aan de GR voor de situatie dat de GR ZSP wordt aangesproken onder de garanties die zij hebben afgegeven.
Gemeente Hulst	3.300	3.300	31-12-2026	0	0	Zeeland is uitgetreden uit het project Perkpolder. Hiervoor in de plaats is een garantstellingsovereenkomst gesloten tussen Hulst en de provincie.
Groenfonds	172.016	6.365	1-4-2023	2.305	1.980	Zeeland staat garant voor het Zeeuwse aandeel van de door het Groenfonds opgenomen convenantsleningen.
Garantstelling Zeeuwse Bibliotheek	4.000	2.680	18-7-2030	3.714	3.429	Garantstelling voor een kredietfaciliteit van € 4 miljoen afgesloten bij de Nederlandse Waterschapsbank (NWB) wordt jaarlijks in 14 gelijke termijnen afgelost. Hoofdsom bedraagt € 4 miljoen, Zeeland staat voor 67% garant
Garantstelling Zeeuwse Bibliotheek	2.000	1.500	31-12-2019	267	133	Garantstelling voor een kredietfaciliteit van € 2 miljoen afgesloten bij de Bank Nederlandse Gemeente (BNG) met een looptijd van 15 jaar. De lening wordt in gelijke delen afgelost. Zeeland staat voor 75% garant
Borgstelling Poldernatuur	275	275	31-12-2021	275	275	Ten behoeve van het oplossen van het kasritmeveprobleem met betrekking tot de transactiekosten voor de periode 2016 tot en met 2022 staat de provincie garant. Aflossing ineens per einde looptijd
Totaal	€ 726.591	€ 286.620				

Niet uit de balans blijvende verplichtingen

Geschillen, al of niet bij een arbitragecommissie of gerechtelijke procedure, worden niet vermeld in afwachting van (gerechtelijke) uitspraak. Indien noodzakelijk worden deze wel genoemd in de paragraaf weerstandsvermogen.

Thermphos

In december 2017 hebben het Rijk, NV Zeeland Seaports en de provincie Zeeland de financiële overeenkomst sanering Thermphos ondertekend. In deze overeenkomst hebben de drie partijen afspraken gemaakt over het ter beschikking stellen van een taakstellend budget van € 129,5 miljoen. In deze overeenkomst is in artikel 5 opgenomen dat financiële tegenvallers en meevallers ten opzichte van het taakstellende budget door Partijen in gelijke delen, namelijk ieder voor 1/3 deel, worden

gedeeld. Door ondertekening van de financiële overeenkomst staat de provincie Zeeland dus voor 1/3 garant voor eventuele tegenvallers, die de risicoreserve van € 17,8 miljoen (als onderdeel van het totale taakstellende budget 129,5 miljoen) te boven gaan, bij de sanering Thermphos.

Garantstelling North Sea Port SE (NSP) (voorheen Zeeland Seaports)

De Gemeenschappelijke Regeling Zeeland Seaports (GR-ZSP), bestaande uit de Provincie Zeeland en de gemeenten Vlissingen, Borsele en Terneuzen staat garant voor de financiële verplichtingen die met ingang van de oprichting van de NV ZSP (1 januari 2011) ten laste van de NV zijn aangegaan voor zover opgenomen in hoofdstuk 5.2 Garantie- en dienstverleningsovereenkomst (GDO) en bijlage 2 Verzelfstandiging Zeeland Seaports.

North Sea Ports SE heeft in het kader van de fusie begin 2018 een vrijwaring verleend aan de GR voor de situatie dat de GR ZSP wordt aangesproken voor de garanties die zij hebben afgegeven. In dat kader is het in de GDO opgenomen plafond van € 500 miljoen verlaagd naar € 480 miljoen.

Naast de in de GDO opgenomen afspraken over de garantstelling op de leningen- en derivatenportefeuille zijn er ook afspraken gemaakt over de WarmCO² garantie en de mogelijkheid tot het aangaan van banklijnen die de hoofdsom van de daadwerkelijk aangetrokken financieringen overstijgen.

In het kader van de garantstelling voor de leningenportefeuille en de daarbij behorende banklijnen heeft de GR ZSP in 2011 een hoofdsomgarantie aan diverse banken afgegeven voor een totaalbedrag van € 725.122.675. Naast deze garantstelling tussen de GR ZSP en de banken heeft de GR ZSP in de GDO afspraken met de NV ZSP gemaakt omtrent de maximale omvang van de leningenportefeuille. In de GDO zijn afspraken gemaakt dat de NV ZSP maar tot € 500 miljoen aan leningen mag opnemen. Het betreft hier dus twee aparte overeenkomsten. Eén tussen de GR en de banken en één tussen de GR en de NV. Het aangaan van banklijnen die de totale hoofdsom te boven gaan zorgt ervoor dat de NSP SE meer keuzemogelijkheden heeft bij het aantrekken van leningen. Door deze flexibiliteit kan de NSP SE optimaal gebruik maken van de concurrentie tussen de verschillende banken en zullen de rentelasten van de NSP SE lager zijn dan zonder deze flexibiliteit. Dit komt het resultaat van de NSP SE ten goede. De totale schuld van de NSP SE uit hoofde van leningen en kredieten bedroeg op 31 december 2018 ruim € 315,1 miljoen.

De garantstelling voor € 480 miljoen betreft een hoofdsomgarantie. Indien de banken de NSP SE (voorheen GR ZSP) zullen aanspreken op deze garantie zijn daar bijkomende kosten aan verbonden. Dit betreft dan rentekosten en vergoedingen. De omvang van deze kosten zijn afhankelijk van de situatie op de rentemarkt op dat moment. Deze extra kosten vallen niet onder de in de GDO opgenomen maximum van € 480 miljoen. Deze bijkomende kosten komen hier bovenop.

Op dit moment staat de North Sea Port SE tevens garant voor eventuele leningen die de SE moet aangaan wanneer derden jegens NSP SE een beroep doen op de WarmCO² garantie. Op dit moment staat NSP SE met betrekking tot WarmCO² voor € 65 miljoen garant. De schuld bedraagt per 31 december 2018 nog bijna € 62,8 miljoen.

Garantieverklaring gemeente Hulst

In het derde kwartaal van 2017 heeft PS besloten het project Perkpolder volledig over te dragen aan de gemeente Hulst, gezien de fase waarin het project zich verkeerde, en haar aandelen in Perkpolder Beheer BV te verkopen aan de gemeente Hulst. De gemeenteraad van de gemeente Hulst heeft besloten deze aandelen inderdaad over te nemen en het project zelfstandig verder te zetten. In het vierde kwartaal van 2017 is de uittreding van de Provincie formeel tot stand komen. De provincie is per 1-1-2018 geen aandeelhouder meer en heeft haar grondvoorraad Perkpolder verkocht aan Perkpolder Beheer BV. De provincie staat na uittreding nog wel garant voor een maximum bedrag van € 3,3 miljoen ter beperking van de financiële risico's van de gemeente Hulst. Deze garantie vervalt op 31 december 2026, tenzij partijen schriftelijk overeenkomen dat de garantie eerder vervalt.

Garantstelling leningen nieuwe stichting ZB

In 2016 is door de stichting ZB een lening afgesloten bij de Nederlandse Waterschapsbank NV (NWB) voor een bedrag van € 4 miljoen. Dit als vervolg op een eerdere lening bij de NWB van de rechtsvoorgangers van de ZB, t.w. de GR Zeeuwse Bibliotheek van de Provincie Zeeland en de gemeente Middelburg. De Provincie heeft voor deze lening met aflossing van de ZB samen met Middelburg aan de NWB per 18 juli 2016 een garantstelling verleend. Deze lening heeft een looptijd van 14 jaar en het aandeel in de garantstelling van betrokken overheden is 67% provincie en 33% gemeente Middelburg. Per 31-12-2018 bedraagt de restanthoofdsom van deze lening ruim € 3,4 miljoen.

Eerder is een garantstelling voor een lening bij de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) aangegaan door voornoemde rechtsvoorganger huidige ZB. Deze lening was bij aangaan € 2 miljoen met aflossingen. Destijds (2008) is door de rechtsvoorganger van de ZB echter verzuimd een garantstelling te regelen. De BNG heeft in 2015 desgevraagd aangegeven dat gelet op de reeds voldane aflossingen genoeg te nemen met een garantstelling over de restant hoofdsom op dat moment (2015) ad. € 666.667,--. Betreffende lening heeft een looptijd tot 1-12-2019 en zal per die datum geheel zijn afgelost en met een garantstelling van 75% provincie en 25% Middelburg. Per 31-12-2018 bedraagt de restanthoofdsom van deze lening € 133.334.

Convenantmiddelen Groenfonds

Het Groenfonds heeft de bij de gewaarborgde geldleningen vermelde convenantlening afgesloten namens de gezamenlijke provincies voor de aankoop van natuurgebieden. De gelden zijn inmiddels uitgeput, echter we moeten nog wel de lening

aflossen en rente betalen. Zeeland staat garant voor het Zeeuwse aandeel van de door het groenfonds opgenomen convenantsleningen. Het restant bedrag van de lening bedraagt op 31 december 2018 € 1,98 miljoen.

Regiobijdrage gronden Marinierskazerne

De gronden voor de Marinierskazerne zijn in 2016 in erfpacht gegeven. Tegenover de te ontvangen erfpacht canon staat een even hoge regiobijdrage (prijsspeil 2018 € 619.200).

Lease- en huurcontracten

In 2013 is een huurcontract met Xerox afgesloten betreffende multifunctionele afdrukapparatuur. Dit contract is verlengd tot 31 juli 2019. Er wordt een nieuwe aanbesteding voorbereid.

Er is in 2017 een huurcontract afgesloten voor flexwerkplekken bij het Waterschapskantoor. Dit contract loopt tot en met 31 augustus 2019.

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland

Voor rekening van de Provincie Zeeland uit hoofde van de gecentraliseerde taak voor Natuur zijn door de uitvoeringsorganisatie Rijksdienst voor ondernemend Nederland (RVO) meerjarige verplichtingen aangegaan. Dit betreffen verplichtingen op grond van (meerjarige) natuurbeheer, natuur inrichtings- en functieveranderingscontracten. De totale nog openstaande verplichtingen per 1-1-2019 bij RVO bedragen € 9,6 mln.

Vanuit de POP3 regeling gaat het om openstaande verplichtingen van € 3,1 mln.

Subsidies onder opschortende voorwaarden

In het kader van de afgesloten regio-deal met het Rijk worden subsidies onder opschortende voorwaarden verstrekt. Invulling vindt plaats op het moment dat het rijk de middelen in haar provinciefonds circulaire heeft verwerkt en de provincie deze vervolgens in de begroting heeft opgenomen. Ultimo 2018 bedroeg het bedrag dat onder opschortende voorwaarde is verstrekt € 1,2 miljoen.

Pensioenverplichtingen

De pensioenverplichtingen voor gepensioneerde GS-leden zijn in de begroting opgenomen. Dit betreft een totaal van bijna € 3,7 mln.

Renterisico

De Provincie dekt haar renterisico af door gebruik te maken van een renteswap, afgesloten bij de Rabobank. De provincie past kostprijs-hedge accounting toe op basis van individuele documentatie per individuele hedgerelatie. Per 31 december 2018 dekt de SWAP € 94,3 miljoen af en bedraagt het totaal aan leningen € 117 miljoen. Over heel 2018 is geen sprake geweest van een zogenaamde overhedge. Dat wil zeggen dat de SWAP over 2018 ten volle benut is.

De SWAP heeft een looptijd tot en met 2029. Door middel van de SWAP wordt een variabel rentetarief (driemaands Euribor) geruild tegen een vaste rente (2,338%), waarbij de Provincie de vaste rente betaalt en de variabele rente ontvangt. Ieder kwartaal vindt een afrekening plaats tussen de Rabobank (AA-rating) en de Provincie. De marktwaarde van de SWAP bedraagt per 31-12-2018 € 11,4 miljoen negatief, ultimo 2017 bedroeg deze € 12 miljoen negatief. Een negatieve marktwaarde betekent dat als de provincie de swap wil of moet afwikkelen zij dit bedrag moet betalen. Zolang de provincie gebruik blijft maken van de swap om het renterisico af te dekken heeft deze negatieve marktwaarde geen financiële gevolgen.

Instandhouding Westerscheldetunnel

De provincie heeft een verplichting om de Westerscheldetunnel in stand te houden tot 2033.

Deze instandhoudingsbijdrage is bij de aanschaf van de aandelen van het Rijk vooruitbetaald door de provincie. Deze verplichting en vooruitbetaling blijken niet uit de balans.

Persoonlijk ontwikkel budget

Per 1 januari 2018 is in de CAO afgesproken dat elke medewerker een te besteden Persoonlijk Ontwikkelbudget (POB) heeft van € 5.000,00. Per 31 december 2018 is hiervan bijna € 2,4 miljoen niet besteed.

Overzicht van baten en lasten inclusief begrotingsafwijkingen

(bedragen x € 1.000)

Programma	Begroting 2018 voor wijziging			Begroting 2018 na wijziging			Realisatie 2018			Begrotingsafwijking		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
01 Investerings, opgaven en grote projecten	78.152	60.438	17.714	62.972	29.240	33.732	58.447	27.343	31.105	4.525	1.897	2.627
02 Fysieke leefomgeving	15.051	268	14.783	19.813	1.082	18.731	18.054	3.419	14.635	1.759	-2.337	4.096
03 Natuur en platteland	23.210	1.824	21.386	22.845	2.282	20.563	23.591	2.790	20.801	-746	-509	-237
04 Regionale economie	6.308	190	6.118	9.061	190	8.870	8.706	130	8.576	355	60	295
05 Regionale bereikbaarheid	56.901	2.616	54.285	57.886	8.036	49.850	55.214	7.618	47.596	2.671	418	2.254
06 Culturele infrastructuur en monumenten	17.858	1.305	16.553	21.142	1.305	19.837	20.722	1.341	19.382	419	-36	455
07 Bestuur	5.970	257	5.713	5.997	142	5.855	5.674	174	5.499	324	-32	356
Totaal programma's	203.450	66.898	136.552	199.715	42.277	157.438	190.409	42.816	147.593	9.306	-539	9.845

Algemene dekkingsmiddelen												
Lokale heffingen, waarvan de besteding niet gebonden is	0	39.040	-39.040	0	41.440	-41.440	0	41.220	-41.220	0	220	-220
Algemene uitkeringen	1.977	109.621	-107.644	0	120.723	-120.723	0	121.110	-121.110	0	-387	387
Dividend	0	10.922	-10.922	0	13.296	-13.296	0	13.296	-13.296	0	0	0
Saldo van de financieringsfunctie	3.611	137	3.474	2.492	415	2.078	3.023	910	2.114	-531	-495	-36
Overige algemene dekkingsmiddelen	3.949	0	3.949	135	6.667	-6.531	-852	6.754	-7.607	988	-88	1.075
Totaal algemene dekkingsmiddelen	9.537	159.720	-150.183	2.628	182.540	-179.912	2.171	183.290	-181.119	457	-750	1.206
Kosten van de overhead	24.560	157	24.403	25.271	236	25.035	26.012	791	25.222	-741	-554	-187
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Saldo baten en lasten	237.547	226.775	10.772	227.614	225.053	2.561	218.592	226.896	-8.304	9.022	-1.843	10.865
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	23.421	34.192	-10.771	44.077	46.638	-2.561	46.291	46.227	64	-2.214	411	-2.625
Gerealiseerde resultaat	260.968	260.967	0	271.691	271.691	0	264.884	273.124	-8.239	6.808	-1.432	8.239

Toelichting op het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening

Hierna wordt een toelichting gegeven op diverse aspecten van het overzicht baten en lasten. Achtereenvolgens zal ingegaan worden op

- Een analyse van afwijkingen tussen de begroting na wijziging en de realisatie per programma;
- Een overzicht van de aanwending van onvoorzien;
- een overzicht van de incidentele baten en lasten per programma, waarbij per programma ten minste de belangrijkste posten afzonderlijk worden gespecificeerd;
- een overzicht van de structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves;
- analyse ten aanzien van de begrotingsrechtmatigheid;
- de informatie in het kader van de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT).

Alle bedragen in de tabellen van deze paragraaf zijn gedeeld door € 1.000.

Het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening wordt vastgesteld met inachtneming van hetgeen omtrent de financiële positie op de balansdatum is gebleken tussen het moment van opmaken van de jaarstukken en het tijdstip van vaststelling daarvan, voor zover deze aanvullende informatie onontbeerlijk is voor het bedoelde inzicht.

Het gerealiseerde resultaat volgend uit het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening

Voor een nadere specificatie van het gerealiseerde, nog te bestemmen resultaat ad € 8,2 mln. wordt verwezen naar de analyse bij gerealiseerde baten en lasten per programma, dat hieronder is opgenomen. In het statenvoorstel ter vaststelling van de jaarrekening wordt aan u een voorstel voor bestemming van dit resultaat gedaan, dat tevens is opgenomen als inleiding bij het jaarverslag.

Toelichting verschillen tussen begroting na wijziging en de rekening

(bedragen x € 1.000)				
01 Investerings, opgaven en grote projecten	Begroting	Begroting na wijziging	Rekening	Saldo
010101 Campus Zeeland	177	1.378	1.349	30
010102 Economische innovatie	3.223	3.587	3.796	-209
010103 Zuidwestelijke Delta	2.340	95	84	11
010104 Infrastructuur	0	484	167	317
010105 Vestigingslocaties bedrijvigheid	0	2.617	1.993	624
010201 Kwaliteitskust	1.550	3.771	3.770	1
010202 Zichtbaar Zeeland	2.112	2.530	2.523	8
010203 Leefbaarheidsagenda	2.800	4.813	5.052	-239
010204 Energietransitie	1.202	7.329	6.704	625
010301 Sloeweg	894	894	894	0
010302 Tractaatweg	547	0	0	0
010303 Waterdunen	780	4.174	2.728	1.446
010305 NPW	0	0	-0	0
010306 MAR-kazerne	0	0	0	0
010307 Thermphos	0	43	22	21
019999 Ambtelijke inzet	2.089	2.017	2.024	-7
Totaal programma	17.714	33.732	31.105	2.627

Analyse saldo (groter dan € 50.000,-- per doelstelling):

010102 -/- € 209.000

Naast een onderbesteding van € 70.000 door het niet doorgaan van een Europese project is er op de de aanjaaggelden een overschrijding van € 277.000.

Het tekort op de aanjaaggelden wordt veroorzaakt door een overbesteding van € 224.229 en een niet gerealiseerde baten van de gemeente Middelburg van € 53.251.

010104 € 317.000

Absdale-Hulst: Het verschil wordt verklaard door een conversie van BDU-posten naar investeringskredieten. Hierdoor zijn verschillen ontstaan in de budgetten. Zo zijn conform de voorschriften van het BBV en onze Financiële Verordening de middelen voor de verharding bermen geactiveerd.

010105 € 624.000

Voor de uitvoering van het fonds bedrijventerreinen (€ 1.500.000) zijn dit jaar 6 subsidieaanvragen ontvangen. Twee van de aangevraagde projecten hebben een subsidie ontvangen. Er is een positieve grondhouding door GS aangenomen voor het project Mortiere-Arnestein. Het wachten is op aanvullende informatie ten aanzien van de taxatie, zodat we dan subsidie kunnen verstrekken. Drie

subsidies zijn afgewezen. Het verzoek is om het restant bedrag 2018 weer beschikbaar te stellen in 2019, zodat de subsidie ten behoeve van het project Mortiere-Arnestein kan worden verleend.

010203 -/- € 239.000

Tekort is ontstaan doordat extra kansen zijn benut: Dit zijn:

- Quick start maatregelen beleving WSF (€ 100.000)
- Onderzoek toekomstverkenning WSF (€ 65.000)
- Een subsidieverlening in het kader van Zeeland in stroomversnelling 2 (Energiek Zeeland) verwacht in 2019, kwam eerder van de grond. Besloten is om dit project al in 2018 te subsidiëren.

010204 € 625.000

Gedurende 2018 is de aandacht voor energietransitie gegroeid en zijn veel initiatieven op ons af gekomen. Besloten is om kansen te pakken en goede initiatieven te steunen. Voorbeeld is het e-mobilitypark Vlissingen, waar door de initiatiefnemers een versnelling heeft plaatsgevonden en de uitgave nog in 2018 heeft plaatsgevonden. Daarnaast kwam het project energiek Zeeland, verwacht in 2019, eerder van de grond. Besloten is om dit project al in 2018 te subsidiëren.

Tevens is in de zomer besloten om extra extern onafhankelijk procesmanagement in te huren voor het opstellen van de Regionale Energiestrategie van Zeeland.

Van de Greendeal uitkering is € 800.000 niet besteed. Over de besteding hiervan vindt overleg plaats met het rijk.

010303 € 1.446.000

Er is per saldo ruim € 1,4 miljoen minder uitgegeven dan begroot, met name als gevolg van vertraging in de uitvoering van het bestek inlaatkreek. De resterende middelen worden overgeheveld naar 2019.

(bedragen x € 1.000)				
02 Fysieke omgeving	Begroting	Begroting na wijziging	Rekening	Saldo
020101 Voorbereiding omgevingswet	313	805	-2.247	3.052
020103 Goed woon- en werkklimaat	9.143	10.283	11.637	-1.354
020104 Water, Bodem en landelijk gebied met kwaliteit	1.923	4.356	1.947	2.409
029999 Ambtelijke inzet	3.403	3.286	3.297	-11
Totaal programma	14.782	18.731	14.635	4.096

Analyse saldo (groter dan € 50.000,-- per doelstelling):

020101 € 3.052.000

Het resultaat van de grondbank is grotendeels (€ 2,2 miljoen) bestemd voor de bestemmingsreserve natuur. De winst (2,9 miljoen) is gemaakt door verkoop en ruiling van percelen. In het jaarverslag komt dit bedrag ook terug. Aangezien winst niet geraamd mag worden is de raming nihil en alle winst per definitie een afwijking. Zie ook programma 98.

020103 -/- € 1.354.000

Bij de RUD-Zeeland is sprake van een onderbesteding (minder inzet) van € 103.443 op de strippenkaart PxQ.

De laatste bijdrage aan de spoorbak Goes van € 1,5 mln is conform de voorschriften als last verwerkt in dit boekjaar en niet zoals geraamd in 2019.

020104 € 2.409.000

- In 2018 heeft de provincie via de meicirculaire 2018 van het Provinciefonds een bedrag ontvangen van € 556.504 t.b.v. de waterbodemsanering Stadshaven Goes. In februari 2019 wordt de concept GS nota aan GS aangeboden waarbij subsidie wordt verstrekt voor deze sanering. Daarbij wordt o.a. voorgesteld om voornoemd bedrag over te hevelen via herbestemming jaarrekeningsaldo naar begrotingsjaar 2019.
- In de oorspronkelijke planning zou de Roode Vaart in 2018 gerealiseerd worden. Door vertraging in de aanbesteding en de daaropvolgende onderhandelingen met de opdrachtnemer is besluitvorming voorzien op 1 maart 2019. Realisatie vindt dan plaats in 2019 en 2020.
- Voor de post extra maatregelen geldt dat de personele capaciteit voor uitwerken, uitzetten en begeleiden van nieuwe projecten beperkt is. Het onderzoek naar de droogte van 2018 kon door beperkte tijd tot eind van het jaar en capaciteitsproblemen bij de aannemer alleen in afgeslankte vorm uitgevoerd worden en kon door de verslaggevingsregels niet volledig op 2018 geboekt worden.
- Er is sprake van een onderbesteding bij de RUD van € 0,6 miljoen vanwege het niet doorgaan van een bodemsaneringsproject.

(bedragen x € 1.000)				
03 Natuur en platteland	Begroting	Begroting na wijziging	Rekening	Saldo
030101 Natuurontwikkeling	2.367	3.171	3.046	125
030102 Natuurbeheer	10.159	10.425	10.887	-462
030103 Natuurherstel	3.277	1.569	1.401	168
030104 Natuurbescherming	76	10	67	-57
030105 Natuurverbreding/beleving	2.045	2.045	2.045	1
039999 Ambtelijke inzet	3.462	3.343	3.354	-11
Totaal programma	21.386	20.563	20.801	-237

Analyse saldo (groter dan € 50.000,-- per doelstelling):

030101 € 125.000

Binnen deze doelstelling worden de baten en lasten verantwoord van natuurontwikkeling, beheer vastgoed en het kavelruilbureau.

Verklaring van het overschot van € 125.000 komt met name door:

- Voor uitvoering van het Kavelruilbureau wordt Europese subsidie ontvangen. Wij ontvangen 50 procent van de subsidiabele kosten over 2018. In 2018 zijn er meer subsidiebaton ontvangen dan vooraf waren geraamd. Dit leidt tot een positief verschil op de doelstelling.
- Beheer vastgoed: de pachtopbrengsten zijn hoger dan geraamd.
- Voor natuurontwikkeling is in 2018 nog voor een bedrag van € 170.000 aan gronden aangekocht. De aankoop stond oorspronkelijk gepland voor 2019.

030102 -/- € 462.000

Er zijn meer schade-uitkeringen Faunaschade door ganzen en mezen uitgekeerd.

030103 € 168.000

Niet alle PAS-herstelmaatregelen zijn in 2018 door de terreinbeheerders uitgevoerd.

030104 -/- € 57.000

Er zijn minder legesinkomsten dan geraamd. Verder is er sprake van hogere procedurekosten en een aanvullende opdracht voor het opstellen van de Passende Beoordeling Zeegroente snijden en Schelpdieren rapen welke direct is gestart in 2018. De verdere kosten komen ten laste van het voor 2019 beschikbaar gestelde budget.

(bedragen x € 1.000)				
04 Regionale economie	Begroting	Begroting na wijziging	Rekening	Saldo
040101 Goed gekwalificeerde arbeidskrachten	832	2.100	1.905	195
040102 Concurrentiepositie logistiek, maintenance en food	730	825	776	49
040103 Acquisitie en regionale samenwerking	2.876	4.324	4.267	57
049999 Ambtelijke inzet	1.680	1.622	1.627	-5
Totaal programma	6.118	8.870	8.576	295

Analyse saldo (groter dan € 50.000,-- per doelstelling):

040101 € 195.000

- Het haalbaarheidsonderzoek "Living lab smart logistics" is later gestart dan gepland. De verplichting is in 2018 aangegaan maar een deel van de werkzaamheden vindt in 2019 plaats.
- Er was ingeschat dat het project/platform "Barge Connect" in het najaar verder zou worden ontwikkeld. Dit is niet uitgekomen.
- Geraamd was dat uit het functionele budget een vergoeding aan North Sea Port zou worden verstrekt voor het schrijven van het businessplan "Central gate". Gaande is er tijdens het proces een andere oplossing voor gevonden.

040103 € 57.000

Bedrag is voornamelijk toe te schrijven aan de provinciale bijdrage voor NVWA (nacontroles subsidietoekenning, fysieke controles, audits etc.). We hebben dit bedrag wel begroot, maar is niet in rekening gebracht, bij geen enkele provincie. Kosten zijn door Ministerie afgedekt.

(bedragen x € 1.000)				
05 Regionale bereikbaarheid	Begroting	Begroting na wijziging	Rekening	Saldo
050101 Doelmatig en doeltreffend beheer (water)wegen	26.115	26.875	24.553	2.322
050102 Vraaggericht basisnetwerk openbaar vervoer	20.127	15.494	15.633	-139
050103 Verbetering verkeersgedrag verkeersdeelnemers	758	758	736	21
050104 Goede bereikbaarheid voor bedrijven en forenzen	636	303	233	71
059999 Ambtelijke inzet	6.649	6.421	6.442	-21
Totaal programma	54.285	49.850	47.596	2.254

Analyse saldo (groter dan € 50.000,-- per doelstelling):

050101 € 2.322.000

- De onderbesteding is met name toe te kennen aan de schorsing van het renovatiewerk aan de Stationsbrug Middelburg, waarover PS reeds is geïnformeerd. Daarnaast is binnen deze doelstelling sprake van doorgeschoven werkzaamheden aan kapitaalgoederen van 2018 naar 2019. Oorzaak van het doorschuiven is gewijzigde planning bij aannemers en de weersomstandigheden. In mindere mate is sprake van meevallers bij opdrachtverlening.
- Voor Ov infra is werk opgeschoven naar 2019, het werk is wel aanbesteed. Oorzaak is de planning van aannemer, waarbij werkzaamheden verschuiven van 2018 naar 2019. Verzocht wordt om dit bedrag van € 214.817 over te boeken naar 2019.
- N665 fietspad Arnhem-Leeuwarden: Het project fietspad Arnhem heeft te maken met meerkosten, als gevolg van hogere storkosten vrijkomend asfalt (nieuwe regelgeving).

050102 +/- € 139.000

Binnen deze doelstelling is er sprake van overschrijding. Oorzaken zijn:

- de werkelijk index van de exploitatiebijdrage van de WSF is hoger uitgevallen dan de index die is gebruikt voor de bevoorschotting. Dit heeft geleid tot een wijziging van het bedrag van de concessieverlening;
- het benutten van kansen in verband met aanpassingen aan de terminals van de Westerschelde Ferry in het kader van beleving.
- Er is éénmalig een investering gedaan in het op orde brengen van de inventarisatie van de Zeeuwse bushaltes.
- Op basis van gehouden inspecties zijn preventief een aantal niet langer uit stellen werkzaamheden uitgevoerd aan het Busstation Terneuzen. Daarnaast is verder gegaan met het gefaseerd saneren van asbestdaken (steunpunt Mauritsfort (Hoek)).

050104 € 71.000

Beide projecten (N59, Corridor-Rotterdam-Antwerpen) worden onder financiële regie van Provincie Zuid-Holland uitgevoerd. De corridorstudie is nog niet helemaal in 2018 uitgevoerd.

(bedragen x € 1.000)				
06 Culturele infrastructuur en monumenten	Begroting	Begroting na wijziging	Rekening	Saldo
060101 Toekomstbestendige culturele infrastructuur	12.587	14.273	13.997	277
060102 Cultureel erfgoed	1.869	3.496	3.301	195
060103 Kunsten	369	383	383	-1
060104 Talentontwikkeling jongeren	475	475	487	-12
069999 Ambtelijke inzet	1.253	1.210	1.214	-4
Totaal programma	16.553	19.837	19.382	455

Analyse saldo (groter dan € 50.000,-- per doelstelling):

060101 € 277.000

- Vanaf 2018 zijn er – via de Voorsnota in juni 2018 – extra middelen beschikbaar gekomen voor cultuur.
De aanvankelijk geraamde bedragen voor uitvoering Bidbook en de kunst- en culiroute zijn lager uitgevallen, de uitgave voor de route lopen door tot in 2019. Daarnaast was er rekening gehouden met een uitgave in het kader van erfgoed, die evenwel pas in 2019 is geëffectueerd.
- De jaarlijkse uitgaven voor onderhoud van de gebouwen van het Zeeuws Museum en SCEZ fluctueren door de planmatige uitvoering van werkzaamheden. Hierdoor is binnen het budget een overschot ontstaan.

060102 € 195.000

De dekking van de activiteiten in het kader van de Slag om de Schelde was evenredig verdeeld over de jaren 2018 en 2019. In 2018 zijn nog geen lasten ontstaan ten behoeve van de activiteiten. Voorgesteld wordt om het restant over te hevelen naar 2019.

(bedragen x € 1.000)				
07 Bestuur	Begroting	Begroting na wijziging	Rekening	Saldo
070101 Sterk provinciaal bestuur	1.632	1.687	1.404	283
070102 Herkenbaar en samenwerkend bestuur	858	924	774	150
070103 Interbestuurlijk toezicht	0	60	57	3
079999 Ambtelijke inzet	3.223	3.184	3.265	-81
Totaal programma	5.713	5.855	5.499	356

Analyse saldo (groter dan € 50.000,-- per doelstelling):

070101 € 283.000

Er is sprake van een exploitatie-overschot bij dienstauto's bestuur als gevolg van minder gereden kilometers en brandstofprijzen. Van het Statenbudget Initiatieven Provinciale Staten resteert een bedrag van € 70.000. De lasten van de (nabestaanden)pensioenen oud leden GS zijn lager dan geraamd. Het budget voor advertenties en publicaties is niet geheel besteed.

070102 € 150.000

IPO budget: Er is ten onrechte uitgegaan van cijfers inclusief de BTW. Na afloop van het dienstjaar is er een factuur gekomen met de te compenseren BTW.

079999 -/- € 81.000

Gedeputeerde en Provinciale Staten volgen de CAO-Rijksambtenaren. De doorwerking en de effecten van de nieuwe Rijks-CAO zijn niet verwerkt. Dit wordt in 2019 hersteld.

(bedragen x € 1.000)				
90 Algemene dekkingsmiddelen	Begroting	Begroting na wijziging	Rekening	Saldo
900101 Opcenten motorrijtuigenbelasting	-39.040	-41.440	-41.220	-220
900102 Provinciefonds	-107.644	-120.723	-121.110	387
900103 Dividend	-10.922	-13.296	-13.296	0
900104 Saldo van de financieringsfunctie	3.475	2.078	2.114	-36
900105 Budgettaire ruimte	0	0	0	0
900106 Onvoorzien inclusief stelposten	3.560	-240	-1.317	1.077
900107 Overige inkomsten	0	-6.667	-6.667	0
909999 Ambtelijke inzet	389	375	376	-1
Totaal programma	-150.182	-179.912	-181.119	1.206

Analyse saldo (groter dan € 50.000,-- per doelstelling):

900101 -/- € 220.000

De realisatie 2018 is, bij een gelijk tarief opcenten (82,3), € 1,1 mln hoger dan de realisatie in 2017, maar wijkt 0,5% af van de raming 2018. De realisatie van de opcenten is afhankelijk van aantal en het gewicht auto's en is niet direct door de Provincie te beïnvloeden.

900102 € 387.000

De decembercirculaire Provinciefonds kan niet meer via een begrotingswijziging worden verwerkt. In de decembercirculaire zijn middelen ontvangen voor zaken die in 2019 pas ten uitvoer kunnen worden gebracht. Voorgesteld zal worden om € 0,28 mln van die middelen over te hevelen naar 2019.

900106 € 1.077.000

Gebleken is dat in voorgaande jaren fors meer lasten zijn verantwoord dan werkelijk gerealiseerd. Door lagere subsidievaststellingen, lagere facturen en andere meevallers met betrekking tot voorgaande jaren is er een positief resultaat. Dit resultaat bestaat uit ruim 330 posten waarvan de grootste € 300.000 bedraagt en betrekking heeft op de afrekening provinciefonds 2017, die met de meicirculaire 2018 bekend is geworden.

(bedragen x € 1.000)				
Overhead	Begroting	Begroting na wijziging	Rekening	Saldo
960101 Personeel	18.177	19.618	19.761	-143
960102 Huisvesting en facilitaire zaken	2.547	2.253	2.287	-34
960103 ICT	2.551	2.366	2.433	-67
960104 Overige overhead	1.128	798	741	57
Totaal programma	24.403	25.035	25.222	-187

Analyse saldo (groter dan € 50.000,-- per doelstelling):

960101 -/- € 143.000

Als gevolg van de CAO 2019, is conform de voorschriften, de verhoging verwerkt in de voorziening wachtgelden NAR en PSD. Dit had een effect van € 400.000 nadelig.

Door lagere kosten voor o.a. inhuur personeel is het tekort op deze doelstelling beperkt tot € 143.000.

960103 -/- € 67.000

Dit tekort is met name te verklaren door onvoorziene extra uitgaven ten behoeve van extra devices en licenties voor instroom nieuw personeel, aanvullende kosten voor de implementatie van een nieuw eHRM-systeem en de aanpassing van het financiële systeem, een aanvullende opdracht voor de archiefbewerking en extra kosten voor de DVO met het Zeeuws Archief.

960104 € 57.000

Rekening was gehouden met een last voor een onderzoek. De oplevering vindt pas plaats in 2019.

98 Mutatie reserves	Begroting	Begroting na wijziging	Rekening	Saldo
980198 Algemene reserve-Pr. 1	0	779	779	0
980199 Bestemmingsreserves-Pr.1	2.567	1.414	1.414	0
980299 Bestemmingsreserves-Pr.2	-3.296	-5.377	-5.377	0
980399 Bestemmingsreserves-Pr.3	192	-523	1.691	-2.214
980499 Bestemmingsreserves-Pr.4	-491	40	40	0
980599 Bestemmingsreserves-Pr.5	-14.857	7	418	-411
980699 Bestemmingsreserves-Pr.6	-260	-675	-675	0
980799 Bestemmingsreserves-Pr.7	-100	-185	-185	0
989098 Algemene reserve-algemene dekkingsmiddelen	0	-1.257	-1.257	0
989099 Bestemmingsreserves-algemene dekkingsmiddelen	5.475	2.702	2.702	0
969999 Doorbelasting overhead	0	514	514	0
Totaal programma	-10.770	-2.561	64	-2.625

Analyse saldo (groter dan € 50.000,-- per doelstelling):

980399 -/- € 2.214.000

Afwijkingen reserve: reserve gemuteerd op basis van de werkelijke kosten/baten.

De toevoeging aan de reserve natuur was niet geraamd, maar door verkoop natuurgrond is er, conform besluit Staten bij instelling van deze reserve, € 2,2 mln. toch toegevoegd aan deze reserve.

980599 -/- € 411.000

Afwijkingen reserves: reserve gemuteerd op basis van de werkelijke kosten/baten.

De onderhoudskosten voor de KKS waren € 0,410 mln. lager, waardoor de onttrekking aan de reserve ook € 0,410 mln. lager is.

Overzicht van de incidentele baten en lasten per programma

Incidentele baten en lasten zijn baten en lasten die zich maximaal drie jaar achtereenvolgens voordoen. De over 2018 gerealiseerde baten en lasten laten zich als volgt specificeren:

(bedragen x € 1.000)

Incidentele baten en lasten	Begroting 2018 na wijziging			Realisatie 2018		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
01 Investerings-, opgaven en grote projecten	16.303	-329	16.632	15.969	466	15.503
02 Fysieke leefomgeving	3.309	10	3.299	1.809	-2.963	4.773
03 Natuur en platteland	558	730	-172	521	-845	1.366
04 Regionale economie	1.100	0	1.100	1.100	0	1.100
05 Regionale bereikbaarheid	1.511	0	1.511	370	0	370
06 Culturele infrastructuur en monumenten	0	0	0	0	0	0
07 Bestuur	0	0	0	0	0	0
Algemene dekkingsmiddelen	-250	0	-250	-1.007	-88	-919
Totaal incidentele baten en lasten	22.531	410	22.120	18.762	-3.430	22.192

Overzicht van de structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves

(bedragen x € 1.000)									
Structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves	Begroting 2018 voor wijziging			Begroting 2018 na wijziging			Realisatie 2018		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Bestemm.res.WSchelde+Sluiskiltunnel	18.214	10.922	7.292	0	13.211	-13.211	0	12.800	-12.800
dekk res verbouwing zeeuws museum	0	200	-200	0	200	-200	0	200	-200
dekk res gistpoortgebouw	0	102	-102	0	102	-102	0	102	-102
dekk res verbouwing pand schuytvlot	0	155	-155	0	155	-155	0	155	-155
dekk res wegsteunpunt mauritsfort	0	95	-95	0	95	-95	0	95	-95
dekk res ff aanlandingavoorz.	0	152	-152	0	152	-152	0	152	-152
dekk res ff gebouwen en terr.	0	92	-92	0	92	-92	0	92	-92
dekk res wegstp 's Heerarendskerke	0	67	-67	0	0	0	0	0	0
Bestemmingsreserve MAR-kazerne	0	317	-317	317	0	317	317	0	317
dekkingsreserve wegeninvesteringen	0	0	0	7.247	0	7.247	7.247	0	7.247
Bestemmingsres afschr verbouw G	0	0	0	630	0	630	630	0	630
Dekkingsres afschr.N286landbouwrout	0	0	0	500	0	500	500	0	500
Dekkingsres afschr.modernisering NCV	0	0	0	873	0	873	873	0	873
Onderhoudsreserve infrastructuur	0	0	0	3.500	0	3.500	3.500	0	3.500
Dekkingsreserve IT-infrastructuur	0	0	0	500	0	500	500	0	500
Totaal structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	18.214	12.102	6.112	13.567	14.008	-441	13.567	13.597	-30

Bezoldiging topfunctionarissen

Leidinggevende topfunctionarissen met en zonder (vanaf 13 maanden) dienstbetrekking.

Bedragen x € 1	A. Smit	P. Joosse
Functiegegevens	Secretaris	Griffier
Aanvang en einde functievervulling in 2018	01/1 - 31/12	01/1 - 31/12
Deeltijdfactor in fte	1	1
Gewezen topfunctionaris?	Nee	Nee
(Fictieve) dienstbetrekking?	Ja	Ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	142.397	105.847
Beloningen betaalbaar op termijn	18.630	17.483
<i>Subtotaal</i>	<i>161.027</i>	<i>123.330</i>
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	189.000	189.000
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	n.v.t.	n.v.t.
Totale bezoldiging	161.027	123.330
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	n.v.t.	n.v.t.
Gegevens 2017		
Aanvang en einde functievervulling in 2017	01/1 - 31/12	01/1 - 31/12
Deeltijdfactor 2017 in fte	1	1
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€137.616	€103.764
Beloningen betaalbaar op termijn	€17.293	€15.935
Totale bezoldiging 2017	€154.909	€119.699

Gebeurtenissen na balansdatum

Bij het opmaken van de jaarrekening is geen sprake van gebeurtenissen na balansdatum die op grond van het BBV moeten worden verwerkt en/of toegelicht in de jaarrekening.

Bijlage: Staat van materiële en financiële vaste activa

Investerings met economisch nut							(bedragen x € 1.000)
	Boekwaarde per 1 januari 2018	Investe- ringen	Des- investeringen	Afschrij- vingen	Bijdragen van derden	Afwaar- deringen	Boekwaarde 31 december 2018
Gronden en terreinen							
Herinrichting abdijplein	68	0	0	23	0	0	45
Bedrijfsterreinen							
Pand achter de houttuinen 8	660	0	660	0	0	0	0
Gistpoortgebouw	2.038	0	0	102	0	0	1.936
Verbouwing Zeeuws Museum	3.803	0	0	200	0	0	3.603
Verbouwing pand Schuytvlot	3.424	0	0	156	0	0	3.268
Wegsteunpunt Mauritsfort	285	0	0	95	0	0	190
Wegsteunpunt 's Heerendskerke	12	0	0	0	0	0	12
Verbouwing gebouw G	83	1.898	0	0	0	0	1.981
Grond, weg en waterbouwkundige werken							
Aanlandingsinrichtingen	2.436	0	0	153	0	0	2.283
infrastructurele voorzien fast ferry	1.561	0	0	92	0	0	1.469
Vervoermiddelen							
Swathboten	14.354	0	0	897	0	0	13.457
Machines, apparaten en installaties							
Nieuwe telefooncentrale	47	0	0	47	0	0	0
Mobiele telefonie	0	453	0	0	0	0	453
IT-infrastructuur	0	529	0	0	0	0	529
Sharefile	0	165	0	0	0	0	165
Modernisering NCV	0	160	0	0	0	0	160
Overige materiële vaste activa, Erfpacht							
Marinierskazerne	13.775	157	0	0	1.152	0	12.780
Totaal investeringen met economisch nut	42.546	3.362	660	1.763	1.152	0	42.333

(bedragen x € 1.000)							
	Boekwaarde per 1 januari 2018	Investe- ringen	Des- investeringen	Afschrijv- ingen	Bijdragen van derden	Afwaar- deringen	Boekwaarde 31 december 2018
Investerings in de openbare ruimte maatschappelijk nut tot 1-1-2017							
Sluiskiltunnel	69.104	0	0	9.872	0	0	59.232
Sloeweg fase 1	23.825	418	0	894	17.294	0	6.055
Investerings in de openbare ruimte maatschappelijk nut na 01-01-2017							
Tractaatweg	0	21.936	0	0	21.936	0	0
Sloeweg fase 2	2.116	9.534	0	0	8.818	0	2.832
N286 Landbouwroute rondweg Poortvliet	21	10	0	0	0	0	31
N673 Zanddijk	0	45	0	0	0	0	45
N290 f1-rotonde Othene	30	19	0	0	0	0	49
N652 Recreatieverdeelweg schakel	2	253	0	0	0	0	255
Oude Rijksweg	21	644	0	0	0	0	665
N258 reconstructie absdale hulst	0	638	0	0	678	0	-40
N665 lewedorp-arnemuiden fietspad	0	0	0	0	0	0	0
Stationsbrug	0	1.285	0	0	0	0	1.285
Verharde bermen	0	470	0	0	0	0	470
N652 Recreatieverdeelweg 3e fase	0	73	0	0	0	0	73
Totaal investeringen met maatschappelijk nut	95.332	36.729	0	10.767	48.726	0	72.568
(bedragen x € 1.000)							
	Boekwaarde per 1 januari 2018	Investe- ringen	Des- investeringen	Afschrijv- ingen / aflossingen	Bijdragen van derden	Afwaar- deringen	Boekwaarde 31 december 2018
Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen							
Aandelenkapitaal Westerscheldetunnel	125.257	0	0	0	0	0	125.257
Aandelenkapitaal PZEM NV	568	0	0	0	0	0	568
Aandelenkapitaal economische impuls Zeeland	99	0	0	0	0	0	99
Aandelenkapitaal Zeeuws participatiefonds	200	0	0	0	0	0	200
Risicodekking Zeeuws Participatiefonds	-200	0	0	0	0	0	-200
Aandelenkapitaal WSF BV (€ 1)	0	933	0	0	0	933	0
Aandelenkapitaal IFZ	0	1.250	0	0	0	0	1.250
Overige langlopende leningen							
Geldleningen Zeeuws studiefonds	0	0	0	0	0	0	0
Duurzaamheidslening woningverbetering	2.341	0	0	361	0	0	1.980
Overige uitzettingen rentetypische looptijd > of gelijk aan één jaar							
Fortis 241878918 belegging	3.274	0	0	884	0	0	2.390
Totaal financiële vaste activa	131.539	2.183	0	1.244	0	933	131.545

Bijlage: Verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2018 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 10 januari 2019							
IenW	E27	Brede doeluitkering	Eindsaldo/-reservering (jaar T-1)	Terugbetaling door derden	Besteding (jaar T)	Correctie over besteding (T-1)	Eindsaldo/-reservering (jaar T)
		Verkeer en vervoer		vanuit BDU-bijdrage verstrekte middelen in (jaar T)			
		Wet BDU Verkeer en Vervoer (art. 10)	Aard controle R	Aard controle R	Aard controle R	Aard controle R	Aard controle R
			Indicatornummer: E27 / 01	Indicatornummer: E27 / 02	Indicatornummer: E27 / 03	Indicatornummer: E27 / 04	Indicatornummer: E27 / 05
			€ 20.719.197	€ 0	€ 21.649.197	-€ 930.000	€ 0

Bijlage: Gerealiseerde baten en lasten per taakveld

(bedragen in € 1.000)			
Taakveld 0 Algemene dekkingsmiddelen	Lasten	Baten	Saldo
0.1 Uitkering provinciefonds	-	121.110	-121.110
0.2 Opbrengst Provinciale belastingen	-	41.220	-41.220
0.3 Geldleningen en uitzettingen	3.104	910	2.194
0.4 Deelnemingen	296	13.296	-13.000
0.5 Algemene dekkingsmiddelen, overige baten en lasten	-1.229	6.754	-7.983
0.6 Overhead	25.179	795	24.384
0.7 Vennootschapsbelasting	-	-	-
0.8 Mutatie reserves	46.291	46.227	64
0.9 Resultaat	-	-8.239	8.239
Totaal Taakveld 0	73.641	222.072	-148.431

(bedragen in € 1.000)			
Taakveld 1 Bestuur	Lasten	Baten	Saldo
1.1 Provinciale Staten	2.291	2	2.288
1.2 Gedeputeerde Staten	1.165	23	1.142
1.3 Kabinetszaken	682	-	682
1.4 Bestuurlijke organisatie	480	137	343
1.5 Interbestuurlijk toezicht op de regio	219	-	219
1.6 Openbare orde en veiligheid	53	-	53
1.9 Bestuur, overige baten en lasten	1.649	8	1.641
Totaal Taakveld 1	6.539	170	6.368

(bedragen in € 1.000)			
Taakveld 2 Verkeer en vervoer	Lasten	Baten	Saldo
2.1 Landwegen	27.563	-352	27.915
2.2 Waterwegen	2.472	268	2.205
2.3 Openbaar vervoer	24.604	7.612	16.992
2.9 Verkeer en vervoer, overige baten en lasten	2.557	90	2.467
Totaal Taakveld 2	57.196	7.618	49.578

(bedragen in € 1.000)			
Taakveld 3 Water	Lasten	Baten	Saldo
3.1 Waterkeringen	323	-	323
3.2 Kwantiteit oppervlaktewater	346	255	91
3.3 Kwantiteit grondwater	917	175	743
3.4 Kwaliteit oppervlaktewater	633	-	633
3.5 Kwaliteit grondwater	144	-	144
3.9 Water, overige baten en lasten	195	42	154
Totaal Taakveld 3	2.559	472	2.087

(bedragen in € 1.000)			
Taakveld 4 Milieu	Lasten	Baten	Saldo
4.1 Bodembescherming	1.948	52	1.896
4.2 Luchtverontreiniging	55	-	55
4.3 Geluidhinder	3	-	3
4.4 Vergunningverlening en handhaving	5.686	103	5.583
4.5 Ontgronding	-	-	-
4.6 Duurzaamheid	7.100	-	7.100
4.9 Milieu, overige baten en lasten	263	21	242
Totaal Taakveld 4	15.055	175	14.880

(bedragen in € 1.000)			
Taakveld 5 Natuur	Lasten	Baten	Saldo
5.1 Natuurontwikkeling	33.956	26.281	7.675
5.2 Beheer natuurgebieden	14.238	80	14.158
5.3 Beheer flora en fauna	1.963	37	1.926
5.9 Natuur, overige baten en lasten	553	39	513
Totaal Taakveld 5	50.710	26.437	24.273

(bedragen in € 1.000)			
Taakveld 6 Regionale economie	Lasten	Baten	Saldo
6.1 Agrarische aangelegenheden	2.154	5.001	-2.847
6.2 Logistiek	1.050	34	1.016
6.3 Kennis en innovatie	6.731	361	6.370
6.4 Recreatie en toerisme	5.877	-	5.877
6.9 Regionale economie, overige baten en lasten	6.676	584	6.092
Totaal Taakveld 6	22.488	5.979	16.509

(bedragen in € 1.000)			
Taakveld 7 Cultuur en maatschappij	Lasten	Baten	Saldo
7.1 Cultuur	13.054	1.341	11.713
7.2 Maatschappij	7.921	-	7.921
7.9 Cultuur en maatschappij, overige baten en lasten	277	-	277
Totaal Taakveld 7	21.252	1.341	19.912

(bedragen in € 1.000)			
Taakveld 8 Ruimte	Lasten	Baten	Saldo
8.1 Ruimtelijke ordening	14.842	619	14.223
8.2 Volkshuisvesting	105	-	105
8.3 Stedelijke vernieuwing	496	-	496
8.9 Ruimte, overige baten en lasten	-	-	-
Totaal Taakveld 8	15.443	619	14.824

Totaal Taakvelden	264.884	264.884	0
--------------------------	----------------	----------------	----------

Bijlage: Staat van restant investeringskredieten

Bedragen x €1.000

Activiteit code	Omschrijving	Krediet voorgaand jaar	Dotatie 2018	Uitgaven t/m 2017	Uitgaven 2018	Bijdragen derden 2018	Restant krediet
investeringskredieten met een economisch nut							
overige materiële vaste activa							
00062	wegsteunpunt 's heer arendskerke	2.000		12			1.988
00067	marinierskazerne vlissingen	17.143		13.775	157	1.152	4.363
00074	verbouwing g	2.715	630	83	1.898		1.364
00087	investeringskrediet modernisering ncv		360		160		200
00093	investeringskrediet mobiele telefonie		475		453		22
00101	investeringskrediet IT infrastructuur		630		529		101
00103	investeringskrediet sharefile		165		165		0
00104	investeringskrediet ICT hardware		250				250
00105	investeringskrediet ICT PS		148				148
totaal investeringskredieten met een economisch nut		21.858	2.658	13.870	3.362	1.152	8.436
investeringskredieten openbare ruimte met een maatschappelijk nut							
grond-weg en waterbouwkundige werken mn							
00069	sloeweg	13.412		25.613	418	17.294	4.675
00070	tractaatweg	10.917			21.936	21.936	10.917
00073	sloeweg fase 2	15.900		2.116	9.534	8.818	13.068
00076	n286 landbouwrouten rondweg poortvliet	500	200	21	10		669
00079	n673 zanddijk	800	300		45		1.055
00080	n290 othene	1.100		30	19		1.051
00081	n652 recreatieverdeelweg schakel	265		2	253		10
00082	n289 oude rijksweg	600	117	21	644		52
00083	n258 reconstructie Absdale Hulst		196		638	678	236
00086	fietsvoorziening oud vossemeer broekseweg	262	1.500	213	1.404		145
00095	stationsbrug Middelburg-chroom 6 *		5.436		1.285		4.151
00096	n256 vri bypassinstallatie Zandkreeksdam		263				263
00097	n661 vri Nieuwe Zuidbeekseweg		141				141
00098	n290 traverse Kapellebrug		859				859
00099	n252 duiker		348				348
00102	investeringskrediet verharde bermen		420		470		-50
00106	n652 recreatieverdeelweg 3e fase		2.214		73		2.141
00111	n253 (turbo)rotonde Anna ter Muiden		800				800
00112	Oesterdam rotonde Speelmansplaten		900				900
00113	n252 fietstunnel Maintenance Value Park		450				450
00114	n256 landbouwweg Zandkreeksluis		350				350
00115	n286 fietspad St.Maartensdijk		100				100
00116	fietspad Sluiskil-sluizencomplex		530				530
totaal investeringskredieten openbare ruimte met een maatschappelijk nut		43.756	15.124	28.016	36.729	48.726	42.861

Toelichting

* Investeringskrediet vastgesteld in Statenvergadering van 1 maart 2019

Controleverklaring van de onafhankelijk accountant

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: Provinciale Staten van de Provincie Zeeland

Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening 2018

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2018 van de Provincie Zeeland te Middelburg gecontroleerd.

Naar ons oordeel:

- ▶ geeft de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2018 als van de activa en passiva van de provincie Zeeland op 31 december 2018 in overeenstemming met het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV);
- ▶ zijn de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties over 2018 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving, waaronder provinciale verordeningen, opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in het normenkader, dat is vastgesteld door Provinciale Staten op 1 februari 2019.

De jaarrekening bestaat uit:

- ▶ het overzicht van baten en lasten over 2018;
- ▶ de balans per 31 december 2018;
- ▶ de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen;
- ▶ de SiSa-bijlage met de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen;
- ▶ de bijlage met het overzicht van de gerealiseerde baten en lasten per taakveld.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), het controleprotocol dat is vastgesteld door Provinciale Staten op 10 februari 2017 en het Controleprotocol Wet normering topinkomens (WNT) 2018 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening.

Wij zijn onafhankelijk van de Provincie Zeeland zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Benadrukking van de gehanteerde grondslag voor verantwoording van de verstrekte subsidies

Wij vestigen de aandacht op de toelichting zoals opgenomen op pagina 187 van de jaarrekening waarin een nadere toelichting wordt verstrekt inzake de gehanteerde grondslag voor de verantwoording van de (voorwaardelijke exploitatie- en investerings-)subsidies in relatie tot de handreiking “Verantwoorden van subsidies” zoals uitgebracht door de Commissie BBV op 21 januari 2019. Ons oordeel is niet aangepast als gevolg van deze aangelegenheid.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2018 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1, sub j Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 2.648.000. De bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie bedraagt voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten inclusief toevoegingen aan reserves, zoals voorgeschreven in artikel 2 lid 1 Bado.

Daarbij zijn voor de controle van de in de jaarrekening opgenomen WNT-informatie de materialiteitsvoorschriften gehanteerd zoals vastgelegd in het Controleprotocol WNT 2018. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn, zoals ook bedoeld in artikel 3 Bado.

Wij zijn met Provinciale Staten overeengekomen dat wij aan Provinciale Staten tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven € 652.250 rapporteren, alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve, SiSa- of WNT-redenen relevant zijn.

Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvatten de jaarstukken andere informatie, die bestaat uit:

- ▶ het jaarverslag, waaronder de programmaverantwoording en de paragrafen;
- ▶ de inleiding;
- ▶ de bijlagen.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het college van Gedeputeerde Staten is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het jaarverslag in overeenstemming met het BBV.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het college van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten voor de jaarrekening

Het college van Gedeputeerde Staten is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met het BBV. Het college van Gedeputeerde Staten is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving, waaronder provinciale verordeningen, opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in het normenkader, welke bij besluit van 1 februari 2019 door Provinciale Staten is vastgesteld.

In dit kader is het college van Gedeputeerde Staten tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het college van Gedeputeerde Staten noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het college van Gedeputeerde Staten afwegen of de financiële positie voldoende is om de provincie in staat te stellen de risico's vanuit de reguliere bedrijfsvoering financieel op te vangen. Het college van Gedeputeerde Staten moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de risico's kunnen worden opgevangen toelichten in de jaarrekening.

Provinciale Staten is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de provincie.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Bado, het controleprotocol dat is vastgesteld door Provinciale Staten op 10 februari 2017, het Controleprotocol WNT 2018, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Onze controle bestond onder andere uit:

- ▶ het identificeren en inschatten van de risico's:
 - ▶ dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude,
 - ▶ dat baten en lasten alsmede de balansmutaties als gevolg van fouten of fraude niet in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen;
- ▶ het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- ▶ het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de provincie;
- ▶ het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het college van Gedeputeerde Staten en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- ▶ het vaststellen dat de door het college van Gedeputeerde Staten gehanteerde afweging dat de provincie in staat is de risico's vanuit de reguliere bedrijfsvoering financieel op te vangen aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de provincie haar financiële risico's kan opvangen. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat de provincie de financiële risico's niet kan opvangen;
- ▶ het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen;
- ▶ het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Wij communiceren met Provinciale Staten onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Eindhoven, 16 april 2019

Ernst & Young Accountants LLP

w.g. drs. M.H. de Hair RA

COLOFON

Uitgave

Provincie Zeeland

Fotografie

Sander Koppelmans

Bezoekadres

Provinciehuis, Abdij 6
4331 BK Middelburg

Contact

provincie@zeeland.nl

